

II.
A CORNIDES-KÓDEX SZÖVEGE
LATIN FORRÁS-SZÖVEGEK JEGYZETEKKEL

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

(1^r)

I. *Kezdetők istennek zvlények azzonőkönk | zepplertelen zvvz marianak. zentfegecs | eletenek es lelky jozagos myelkev | detynek tytkoffagarol auagy zentse | revl valo kevv ez keppen.: —*

10 <Elsev predicacyo> | Fyám el ne hagyád az te anyád | nak tevr-
uenyét. hog adaffek | malazt auagy kegjelm te feyednek. | Ez
bezedevket mongya falamon kevv || venek elfev rezeben. Mely
jgygben | bevlcheffeges falamon jnt mynket. | zent leleknek jntýfe
mýat. hog amý | annanknak. az az. az aldót zýz mari | anak tevrue-
nyeet. az az. eletynek re | gulayat el ne hagyvk de kevueffevk. | Mert
az zvvz maria mynekevnk lel | ky anyank. az vyonnan valo zvlétel | nek.
es az iftený fyvlnak valasztafa | mýat. es mý vronk iefus criftuf-
20 nak || atyafyvfa mýat. zent anfelmf | nak mondafa zerent. ky
vgy mond. | Ha criftus my atyankfya. ky az zvvz | <EISEVP AA k k k k>

(1^v)

10 mariatwl zvlétel. tahat mýre nem | volna mý anyank az. aky zvlte
amý | atýankfyat criftuft. olyha az monda | naýa. bizonyaban my
anyank. | Annak okaert býzonual meltan jn | tetevnk mýnd nýaýan.
az zvvz maria | nak eletenek zentfegeet kevuettý. | Mert tanalchozya
nekevnk elevzer | peldazatzerent valo jras. Mafodzer | pelda zerent
20 valo természet. Harmad || zor. tanolfagzerent valo ertelm. | Elevzer
mondam. hog ezt tanalhoz | ya mynekevnk peldazatzerent valo |
jras. Mert iácob patriarcha kevuett | veen ev anyának tanalchat.
ennek | myatta nýere az atýaý aldomaft. | Ezenkeppen mýes. ha
akarývk meg | nyerny atýa iftennek aldomaft. | tahat kevueffevk
20 azmy anyanknak | zvvz marianak tanalchaat. az ev || eletýt kevuettuen.
Mafodzer tanal | chozya ezt mynekevnk pelda zerent | valo (Iras) ter-
mezet. Mert mykeppe |

Az alsó lapszálon más kéz írása: *Mert*

Pars prima de vita Sanctissimae Virginis Beatae atque actionis eius virtuosissimae mysterio: ubi ostenditur, quod in vita suscepit sacramenta, et qualem regulam sanctitatis tenuerit.¹

Fili, ne dimittas legem matris tuae, ut addatur gratia capiti tuo. Prover. 1. ca.² Quibus in verbis sapientissimus Salomon Spiritu Sancto dictante hortatur nos, ut matris nostrae, idest benedictae Virginis Mariae,^{2/a} quae est spiritualis mater nostra per regenerationem et adoptionem filiationis divinae, et fraternitatis Domini Jesu Christi: iuxta illud Ansel. dictum: Si, inquit, Christus, qui ex ea genitus, frater noster est,

cur illa, quae genuit, mater nostra non est, q. d. sic.³ — — — — —
— —⁴ Profecto merito nos hortamur omnes et singulos ad imitandam sanctitatem vitae Mariae, quia id persuadet nobis: Primo quidem scriptura figuralis; Secundo natura exemplaris; Tertio sententia doctrinalis. Primo, inquam, persuadet scriptura figuralis. Nam Jacob consilium suae matris sequens benedictionem paternam consecutus est. Gen. 27.⁵ Ita et nos, si volumus consequi benedictionem Dei Patris, consilium sequamur matris Mariae vitam imitando.⁶ Secundo persuadet natura exemplaris. Ut enim

Országos Széchényi Könyvtár

¹ Az I. és II. szövegegység forrása Temesvári Pelbárt Stellariuma. (Stellarium coronae gloriosissimae Virginis: ipsius laudibus, ut solaribus radiis circumfulgens, et subtilissimarum quaestionum cum solutionibus fontem emittens, non modo piis sed etiam doctis admodum utile. — R. P. F. Pelbarto de Themeswar Ordinis minorum de observantia auctore. — Indice et admonitionibus in margine auctum. — Ad illustrissimum et Reverendissimum D. D. Alexandrum Perretum S. R. E. Cardinalem a Montealto. — Venetiis Apud. Jo. Antonium Bertanum MDLXXXVI.). — Az I. szövegegység (1–35. lap) forrása: *Stellarium lib. VII. pars I.* — A latin és a magyar címe nem egyező, a továbbiakban azonban a megegyezés elég pontos.

² Prov. 1, 8–9.

^{2/a} A latin szövegből ezen a helyen hiányzik valami, miáltal értelmetlenné válik. A magyarban a „kövessük”-kel értelmet nyer az egész összefüggés.

³ q. d. sic: quod demonstratur sic.

⁴ A magyar szöveg — alighanem a spekulációk miatt — néhány sorral rövidebb mint a latin.

⁵ Vö. Gen. 27, 5–29.

⁶ A mondat második részét a magyar fordítás összezavarja. Ha a *matris* után nem teszünk vesszőt, mint ahogy a latinban nincs is, könnyen úgy fordíthatunk, mint a magyar, de aligha így a helyes. Ha ugyanis a *matris* után vesszőt teszünk, az értelem: Kövessük az anya (ti. Jákob anyja) tanácsát Mária életének utánzásával.

(2^r)

nyluan valo byzonfag vetellel tuggyk | azt. hogy az atya nagyob zere-
mel | neuely targyafel az oly fyat melyet | laot hog hafonlatos ev hozya.
hogné | azt aký hafonlatlan ev hozya. Ezen | keppen az zvv maria az
malaztnak anyá | eltet neuel mynket lelek zerent alel | kyekben. ha
lezevnik ev hozya hafonla | tofok. es be mutat mynket atya iften |
10 nek hog zereffen mynket. Ha kedeg || hafonlatlanok lezevnik amy
anyank | hoz mariahoz. jgeen keel feelmevnik | hog el ne hagyon
mynket amy kegel | mes anyank zvv maria. Azert zere | tevým kevuf-
fevk az aldot zvv maria | nak tyztafagat. alazatoffagat. bekef | feeg
tartafat. es egyeb jozagos myel | kevdejt. Annak okaert kyalt az
20 ev | fya vronk iefus monduan. Tano | lyatok en tevem. mert en keges ||
vagyok es alazatos zyvev. es letek | nyvgodalmat ty lelketeknek.
Har | madzer tanachozya ezt nekevnik. | <Hmadzer közönetemet>

(2^v)

tanolfagzerent valo ertelm. Annak oka | ert Ugy mond zent ambrus
zveffegrevl | valo kevnýveben. monduan. legen ty | nektek az zvv
marianak elete. mykeppen | keepben meg jrt. kytevl ky feenlyek |
mykeppen tykerbevl tyztafagnak zeep | lege es jozagos myelkevde-
tevknek pel | daýa. Ynneet vegyetek eletnek pelda | yat. holot iam-
borfagnak mesterfygy | ky irattattak. mykeppen egy nemes peldan. ||
10 ky meg mutagya. mytkelyen el tauoz | tatny. myt meg feddeny. myt
meg | tartany. Ezeket zent ambrus mongya. | O azert hyv lelek. ved
ezedbe bevlehnék | tanalchat. fogagyad az ev jntefeet. ky | azt mongya.
Fyam el ne hagyad te | anyadnak tevruenyeeet. az az. maria | nak te
anyadnak tevruenyeeet. O iduef | feges intees. o edeffeges tanolhfag.
20 O | egeffeges tanale. kynek ha engedevnik. || tahat lezen hog adaffek
malazt vagy | kegelme te feyednek. Azert ha malazt | adatyk. adatyk
dychevfeg es. es kevuet |

(3^r)

kevzev keppen adatyk mynden io. Mynek | okaert azzonyonk maria-
nak eletet kel kev | uetnevnik. annak okaert evrola harom | tanolfagok
mondatnak. kykben meg | efmerhegyevk es kevuethegyevk az ev
ele | tenek zentfegeet. Azert az elfev tanol | fag mondatyk. irafzerent
valo tanolfag | nak. Mafyk mondatyk zentfezzerent | valo vetelnek.
10 Harmadyk mondatyk | regulazerent valo eletnek meg tartafa || nak.
Az elfev tanolfag mondam. hog | mondatyk irafzerent valo el hagyaf-
nak. | Mert fokaktwl gyakorta keerdetevt. hog | myre zent irafban.
foha valamý nem | irattatot azzonyonk marianak zent fe | gerevl es myel-

certa discimus experientia: pater diligentius fovet filium, quem videt sibi assimilatum, quam dissimiliorem. — — — — —⁷

Ita spiritualiter Maria, mater gratiae nos in spiritualibus fovet sibi assimilatos et Deo Patri exhibet diligendos, aliis propter dissimilitudinem formidandum est, ne derelinquemur. Sectemur ergo, charissimi, benedictae Virginis castitatem, humilitatem, patientiam et ceteras virtutes. Unde eius filius, dominus Jesus clamat, Mat. 11.⁸ Discite a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris. Tertio persuadet

sententia doctrinalis. Unde Amb. li. de virginitate dicit sic: Sit vobis tamquam in imagine descripta vita Mariae, de qua velut ex speculo refulget species castitatis et forma virtutis. Hinc sumatis exempla vivendi, ubi, tamquam in exemplari magisteria sunt probitatis expressa, quod quid corrigere, quid effugere, quid tenere debeatis. Haec ille. O igitur fidelis anima, ausculta consilium sapientis, suscipe eius exhortationem dicentis: Fili, ne dimittas legem matris tuae, idest Mariae. O salubris admonitio, o dulcissima doctrina, o sanctissimum consilium, cui, optemperando fit, ut addatur gratia capiti tuo; si gratia, ergo et gloria,

Országos Széchényi Könyvtár

et per consequens omne bonum. Quia ergo vita Mariae nobis imitanda in praedictis verbis proponitur, idcirco de ea acturi tria mysteria in hac parte declaranda notabimus, quibus eius conversationis et vitae sanctitatem agnoscere valebimus et imitare sciemus. Primum dicitur mysterium scripturalis obmissionis. Secundum dicitur mysterium sacramentalis susceptionis. Tertium dicitur mysterium regularis observationis.

(Articulus primus, quare evangelistae noluerunt de vita beatae Mariae scribere aut de eius morte et similibus.)

⁷ A latin 11 spekulatív sora a magyarból kimarad.

⁸ Mt. 11, 29.

kevdetyrevl. fem meg | nem iratot az zent euangeliftaktwl valamÿ |
az eletenek iftoriyabol. fevt meeg chak | tamadafarwl es. vagÿ
20 zvléynék zent | fegevkrevl. Sem az ev dÿchevfegeš es || felette chodala-
tos mÿelkevdetyrevl. | Auagy ev halalarwl. auagy az vÿ tevr | veen
belÿ zentfegevknek vetelerevl. bÿ |

(3^v)

zonÿaban nagÿ choda ez. myre hatta el eze | ket es el halgatta az
zent jras. es iftennek | fenefleges anyanak egyeb zentleges myelkev |
detyt es. Zent mathe jruan criftufnak nem | zetfegevevl. chak ezt
mongÿa. jacob zvlé | ioſephet. marianak jegyefeet. kytevl az az |
zvz mariatvl zvléteek iefus, ky hvattatyk | criftufnak. Aleytom vala
hog jg kellene | mondany. Iacob zvlé ioſephet marianak | ioachym
10 leanyanak jegyefeet. melyet jo || achym zvlé zent anna azzontvl
chodala | tos keppen. angelnak hyrdetefe myat. ky | vala tyztafagos
zvz. Azonkeppen zent lucas | es. chak ezenkeppen mond. bohattateek |
gabriel archangal az zvléhez. et cetera | Megnem ira zent lucas. azzo-
nyonk ma | rianak tamadafat. fem az ev eleteet | fem myelkevdetyt.
fem az ev fenefleges | zentfegeet. Ezenkeppen vagyon az egyeb |
20 euangeliftakrol. eztevl meg valla. hog || az euangeliftak meg iryak
iften fyanak | foganatyat zent lelek mya zvz mariatvl. | Es chak azo-
kat kyk illetyk iften fyanak |

(4^r)

teftelevfet. es egÿeb myelkevdetyt. Es ennek | ellene nemelyék jg
mondnak. Mÿert az | euangeliftak kereztevevl zent janofnak tama |
dafat. es ev zvléynék meltofogat. az ev elete | nek es zentfegeet. es
az ev kemen es fenes mÿ | elkevdetyt meg irtak. mynd az ev eletenek |
vegeyglén es martÿromfagaÿglán. Annak | okaert nagÿal jnkab meg
kellét volna ír | nÿa iften anÿanak tamadafat. zentfegeš | eletet. es
10 dÿchevfegeš halalat. kereztyén || hÿtnek es erkevlchnek epevletÿre.
Lattatyk | azert hogy <az>zent iras ezeket el hagÿuaan. | legen meg
kÿffebeÿtetevt. De ennek jmez | ellene vagÿon. mert az iftennek zent
emberÿ | zoltanak zent leleknek ihleſe mÿyat. kÿvevl | vgÿ ÿr zent
mathe kevnÿvenek tÿzed reze | ben monduan. Nem tÿ vattok kÿk
zoltok. | de az tÿ atÿyatoknak lelke. kÿ tÿ bennetek | zol. Annak okaert
20 az zent leleknek taney | tafa mÿyat irtak valamelyék meg vad || nak
iruan az zent irasban. mely zent | jrasban femÿykeppen nem kellett
hadnÿ | teuelgeeft auagy valamÿ meg kyffebeÿteft. |

Primum mysterium declarandum dicitur scripturalis obmissionis. Nam a plerisque saepe saepius quaesitum est: Quare videlicet in sacra scriptura canonicaque nusquam aliquid scribitur de sanctitate et gestis Mariae, nec ab evangelistis textitur quicquam de eius vitae historia, immo nec etiam de eius origine, aut parentum sanctitate, nec de gloriosis actibus et gestis supermirabilibus, aut de eius morte, aut sacramentorum novae legis susceptione.

Mirum certe est, cur scriptura obmiserit et tacuerit haec omnia et alia matris Dei praeclara opera. Mattheus quippe scribens ca. 1. de Christi genealogia hoc solum dicit: Jacob genuit Joseph, virum Mariae, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. Putabam dicere debuisse, virum Mariae, filiae Joachim, quam ex Anna uxore angelo nuntiante miraculose genuit, qui fuit virgo castissima, etc. Similiter et Lucas: Missus est, inquit, angelus ad virginem etc.⁹ Non describit eius ortum, nec eius gesta, aut vitae seriem, aut praeclara sanctitatis opera, et sic de aliis evangelistis. Praeter hoc solum, quod conceptionem filii Dei ex ea Spiritu Sancto sanctam describunt, et ea, quae ad id dumtaxat pertinere videntur.

OSZK

Et ad id assumunt argumentum tale objicientes, quia evangelistae praecursoris ortum, parentumque dignitatem, vitae sanctitatem, arduaque et praeclara gesta eius perscripserunt usque ad terminum vitae eius et martyrium, ergo multo magis hoc de matre Dei debere facere debuerunt(!) ad fidei et morum aedificationem. Videtur ergo, quod sacra scriptura obmittendo sit diminuta. Sed contra est: quia Sancto Spiritu inspirante locuti sunt Dei homines. 2. Petr. et Matth. 10. ¹⁰: Non vos estis, qui loquimini: sed Spiritus etc. Unde ipso dictante scripserunt, quaecumque scripta sunt in canonicis scripturis, in quibus error vel diminutio nullatenus admitti debuit.

⁹ Lc. 1, 26.

¹⁰ Mt. 10, 20.: „... non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.“ Vö. 2. Petr. 1, 21.

(4^v)

Mert pokalbevlc mondafa zerent. iften es az | természet az az. az
negy eltetev allat. nem | beuelkevdnek az fevlette valokon. fem meg |
nem fogyatkozyk zvkfegevsfvkben. fem teznck | valamyt heyaban.
Felelek nagy albertnak | es egyeb doctoroknak mondafok zerent. hog |
jgeen okoffaggal levtt ez. hog az iftennek zvsz | anyarvll ezek zent jraf-
ban el hagyattanak | az zentektevl. fem valamý evrola nyhuan | nem
10 iratot. hanem chak azok [kyk] valanak || iftenfyának meg tettefevle-
ferevl evtevl. | Mert ezt teue zent lelek. az ifteny bevlche | legnek
chodalatos zerzeveul. jelefevl három | okaert. Elfev oka mondatyk
felye vl vetefnek. | Mafyk oka mondatyk aytatoffagnak fel kevl |
tesenek. Harmadyk oka mondatyk maga | fel emelefnek meg nyo-
moreyafanak. | auagy my meg alazafonknak. Mondam | hog az elfev
20 mondatyk felye vl vetefnek. | Az az. mert az iftennek anyanak zentfe ||
genek fel magaztatafa es meltofaga. men | den kereztyen emberektevl
meltan. men | deneknel iftennek alatta. felyeb vettetyk. |

(5^r)

Annak okaert. mykeppen az credot femmy | nemev euangeliomban
iruan nem lelyevk. | de myert erevffen kell hynny az credot. an |
nak okaert az kereztyeneknek elmeyekben | jrandonak felette vagy
felyebkel egyebnelkel | lenny az credonak. Ezenkeppen iftennek a |
nyanak iftoriyarol eletyevll meltofagarol | es zentfegerevl levtt. zent
leleknek jhlefebevl. | Mert mykoron zent mathe ezt mongya az |
10 iftennek anyarvll. monduan. kytevl zvlc || teek iefus. Ezeket monduan
zent mathe | hog evtevlc zvlctet iftennek fya. legottan | mynd az
tevbbytt es meg monta. Az az. | az iften anyanak ev nagy zentfegcet.
mel | tofogat. es az ev nagy erdemynek es jvtal | mynak felfeges voltat.
Ezenkeppen az iften | nek(az) anya. az ev edes fyarol dychyrtetyk. |
mert az jo fanak jo dymevlche vagyon. | Azert ha az fyv zentfeges es
20 meltofagos. ta | hat az anya. es zentfeges es meltofagos. || jelefevl
mykoron ev legen iftennek anya. ky | nel zentfegesb es meltofagosb
nem lehet. | Mert monduan evrola. hog ez zvlte felse |

(5^v)

ges iftennek fyat. vagy hog malasztal telyes | es ezhez hafonlok.
reuid jgeuel elegfegefen | mendeneket mond. Az az. hog az iftennek |
anya femmynemev malasztvl. femmynemev | zentfegtevl. es femmy-
nemev erdemektevl es | jvtalmaktvl jdegen nem volt. Mafyk oka |

Deus enim et natura non abundat in superfluis, nec deficiunt in necessariis, nec quicquam faciunt frustra, ut dicitur 2. phisi. igitur, etc. Respondeo secundum Albertum Magnum super Missus est. ca. 81., alios quoque doctores catholicos de hoc tractantes: quod summe rationabiliter factum est, ut haec de virgine, matre Dei sint obmissa in canonica scriptura a sanctis, nec aliquid sit expressum, nisi quod spectabat ad incarnationem ex ea factam. Hoc enim egit Spiritus Sanctus miro ordine divinae sapientiae, praecipue triplici ratione. Una est ratio praesuppositionis. Alia est ratio excitandae devotionis. Tertia reprimendae elationis, vel nostrae humiliationis. Una est ratio praesuppositionis: quia videlicet sanctitatis excellentia et dignitas matris Dei ab hominibus christicolis debito praesupponitur.¹¹ — — — — —

Unde sicut symbolum apotolorum nullibi apud evangelistas in forma scriptum legimus, quia firmiter credendum, quia firmiter praesupponitur mentibus fidelium inscribendum, ita pari iudicio, Spiritu Sancto dictante, factum est de historia matris Dei excellentiaque et sanctitate: quoniam ita dixit Matth. de qua natus est Jesus etc. eo dicto omnia subsequenter dixit tamquam inclusa et praesupposita, scilicet de summa eius sanctitate, dignitate meritorumque et praemiorum excellentia. Et sic in aliis etiam evangelis a prole commendatur mater. Cum enim arbor bona non facit, nisi fructus bonos, Matth. 7.¹²: si ergo proles sanctissima et dignissima, ita et mater, maxime cum sit mater Dei, quo sanctius et dignius dici non potest.

Unde plus de ea scribere superfluum fuisset: quia dicendo, quod genuit Jesum, filium Altissimi, vel quod est gratia plena, dominus tecum, et similia, sufficienter brevi verbo omnia dixit, quod videlicet a nulla gratia, a nulla sanctitate, a nullo meritorum et praemiorum genere

¹¹ S sornyi spekulatív részletet a magyar fordítás elhagy.

¹² Mt. 7, 18.

mondatyk. aytatoffagnak fel kevltefenek. | Mert ennek myatta az
 kereztyen doctoroknak | aytatoffagok felkevlteytk. ez dolgoknak ke |
 10 refelere bevlhnek mondafazerent monduā. || kyk ezek engemet.
 meeg es eheznek. to | uab efmeg vgy mond. kyk ky vilagofeyt | nak
 engemet. erek eletet valnak. | Harmadyk oka mondatyk magafel eme |
 lefnek meg nyomoreytafanak. auagy | my meg alazafonknak. Mert
 az my hyv | dychekevdefevnk meg nymoreytatyk. hog | amy io myel-
 kevdetyntet nagynak ne | aleychvk. mykoron latyvkv hog az bodog |
 20 zvz marianak fellegees erdemyt fok zent || fegees myelkevdetyt. fevt
 nem chak azzony | onk marianak myelkevdetyt. de meeg | my vronk
 iefufnak zentfegees myelkedetyt |

(6^r)

mynd harmyc eztendeig el vezteguen | az zent iras el mulatuan
 el hagyva. hog | vezteguen olyha mondanaya mynekevnk | az jgeket
 kyt meg irt zent lucac kevnv | venek tyzenheded rezeben monduan. |
 Mykoron mendeket meg teyendevtek | melyek parancholuan vad-
 nak. mongya | tok. hazontalan zolgak vagyonk. Zent | mathe es vgy-
 mond. Ne akarjad tronbytaba | enekleny te elevtted. Efmeg my vronk
 10 iefus. || es az my azzonyonk zvz maria. az ev tytkon | valo zentfegees
 myelkevdetydet kyket evma | gok tuttanak. nem akartak evnen
 magok | mya ky ielentenv. bevlc falamonnak mon | dafazerent. kyt
 meg irt peldabezedrevl irt | kevnvuenek huzonheded rezeben. mondua. |
 dycheren tegedet jdegeneknek zaia. vez | tegyen az te zad. Azert az
 ev tytkon valo | myelkevdetyk nyenchenek meg iruan. | de azok meg
 20 vadnak jruan my epevletevkv || re. kyket tevttenek az apoftoloknak
 es az | nepeknek ielenvoltokra, hog my es tanev | tatnank ezbevl.
 hogy amy io myelkevdetyen |

(6^v)

ket vgy tegyevk. hog azokbol kyvevl dy | chyreteket ne kereffevnk.
 Mert mykeppen | zent gergely mongya. hog az menyey ke | uanfagnak
 zerelmeet. nem eleg meg | evryzny az gonoz lelkektevl. valaky ezeket |
 embery dychyretektevl elnem reyty. Mert | meg foztatny keuan az
 oly ember. ky az | ev kencheet nyluan valo vton vifely. Ezen | keppen
 jgeen okoffaggal lev. zent leleknek | jhlefe mya. hog az zent euange-
 10 listak reviden || akartak meg jrnyva azokat. kyk vadnak | iftenfyanak
 meg testefelevl. az hytnek | tanolfagara es epevletyre. Azokat

fuerit aliena.¹³ — — — — — Alia ratio est excitandae devotionis: quia per hoc fidelium doctorum devotio excitatur ad inquirendum: iuxta illud Eccle. 24.¹⁴: Qui edunt me adhuc esurient. Et infra: Qui elucidunt me, vitam aeternam habebunt.¹⁵ Tertia ratio nostrae humiliationis et reprimendae elationis. Nam nostra vana gloriatio reprimitur, ne nostra bona opera pro magno reputemus: cum videamus, quod excellentissimi meriti opera plura a Beata Virgine Sancta, immo et ab ipso Domino Jesu usque ad annum 30. impleta,

scriptura quasi extimans praeteriit subticendo: quasi tacendo dicat nobis illud Luc. 17.:¹⁶ Cum feceritis omnia, quae praecepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus. Et illud. Math. 6.:¹⁷ Noli tuba canere ante te etc. Item Dominus noster et domina nostra suas secretas habitudines sibi notas per se noluerunt manifestare: iuxta illud Proverb. 27.:¹⁸ Laudet te os alienum, sileat os tuum. Unde illa scripta non sunt. Ea autem, quae in praesentia discipulorum vel populorum fecerunt, scripta sunt ad nostram aedificationem, quatenus docemur et nos, ut sic bona agamus.



quod laudes exterius non quaeremus: quia ut dicit Greg.: studium caelestis desiderii a malignis spiritibus custodire non sufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit. Depredari enim desiderat, qui thesaurum in via publica portat. Haec ille. Et sic patet, quod rationabiliter valde Spiritu Sancto dictante sancti evangelistae ea, quae spectant ad incarnationis fidem, brevius scribere voluerunt propter fidei astruptionem et aedificationem. Ea autem, quae secreta gesta et Apostolis aut aliis ignorantibus facta sunt, licet forent magna et mirabilia super

¹³ A Damascenustól származó idézet elmarad a magyarban.

¹⁴ Eccle. 24, 29.

¹⁵ Eccle. 24, 31.

¹⁶ Lc. 17, 10.

¹⁷ Mt. 6, 2.

¹⁸ Prov. 24, 2.

kedeg | kyk tytkon tetettének, es az apoſtoloſoktyl es | egyebektevl
nem tudattak. Iollehet hog az | tytkon valo dolgy es vronknak es
azzony | onk marianak nagyok es chodalatofok | voltanak, minden
zenteknek myelkevdety | felet, de ezeket el veztegetteek ez felyevl
20 meg | mondot okokert. Azra kedeg jgy felettetyk || hol azt mongya,
hog meg kellet volna jrnyra | azzonyonk marianak tamadafat, es ev
zv | leynek zentfegeet. Hog myert az ev zyley |

(7^r)

nek dychevfege es meltofaga volt azzonyonk | mariabol, mert
azzonyonk mariaert volt | eleytevl fogua valasztatot iftentevl az ev
nem | zete tellyeffeggel. Annak okaert nem kellet | azzonyonk maria-
nak az ev zyley myat | dychyrtetny, mykeppen criftus lem dychyr |
tetyk anyarol, hanem jnkab azzonyonk | maria dychyrtetyk az ev
zent fyanak | zentfegerevl, Ezenkeppen azzonyonk maria | nak zyley
10 es dychyrtetnek az ev leanyok || nak zentfegebevl, Elmeg kereztevl
zent | janufnak tamadafarvl, eletyrevl, es hala | larvl jgy felettetyk,
hog ez jgeen okoffagal | levt hog ezek meg jrattattanak zent ianof |
rol, mert ha megnem jrattanak volna, | tahat ketelkevthetnenek ezek-
er. Azzony | onk marianak chodalatos foganatya kedeg, | es vigafta-
gos tamadagya, zentfeges elete | felyevl mulo myelkevdety, es az
20 dragalatofta | gos es dychevfeges elete, azert nem jratot || meg. Mert
hyv kereztyenek kezyvt byzon | faggal hytetnek mendenek azzo-
nyonk ma | riarol, valamyl illic azzonyonk marianak |

(7^v)

meltofagara zentfegere, es felyevlmvlo tyz | tefegere, Es ezek nyl-
uan vadnak azoknak | azzonyonk mariarol, kyknek egez hytyk |
vagyon vronk iefufrol, O azert bynes le | lek efmyved meg, mert
femynemev | villongafnak oka nynchen, azert irafnak | ellene, Mert
valamelyek meg vadnak | iruan, mytanolfagonkra irattattanak meg, |
O kereztyen lelek ved ezedbe, mert nagy | dolgok el hagyattattanak vez-
10 tezfeeggel, || ate tanolfagodert, hog tanoly nagyokat | hynted azvz mari-
arol es az ev edes gyer | mekerevl vr iefufrol, es hog tanoly ayta | toffon
kerefuen es gondolkoduan erdeme | ket lelned, es az te myelkevdetyd-
ben ta | noly alazatoffagot tartanod, O keges iften | mely edefdedevn
vonzaz mynket, mely | kegyeffen taneytaz, es mely idueffegesen | akarz
20 mynket meg alazny, hog ennek | myatta mynket fel magaztas.: – ||
Maſod reze mondatyk ez predicacionak | zentfeg zerent valo fel-
vetelnek, Mert | azzonyonk marianak kellet fel venny |

omnium sanctorum aliorum gesta, tacuerunt, praemissas propter rationes. Ad illud igitur in oppositum, quod videlicet saltem eius ortum et parentum sanctitatem scribere debuerunt.

Respondetur, quod ex quo parentum Mariae gloria et dignitas ab illa fuit, propter quam et illi antecessere, et tota illa gens electa est, ideo non debuit Maria per parentes commendari, sicut nec Christus per matrem commendatur, sed e converso ex prolis sanctitate datur intelligi sanctitas parentum. Ad aliud de praecursoris ortu, vita et morte etc. Respondetur, quod haec rationabiliter de praecursore scripta sunt, quia nisi scripta forent, dubitari potuissent. Mariae autem miraculosa conceptio et ortus gaudiosissimus, vita sanctissima, opera praecellentissima et arduissima atque mors praetiosissima et gloriosissima, etc., ideo scribi non debuerunt, quia certissima fide creditur inter fideles viros.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

quicquid ad eius dignitatem, sanctitatem et praecellentiam pertinet, et per se notum est his, qui de Jesu integram habent fidem. O igitur peccatrix anima agnosce, quia nullam habes cavillationis causam contra scripturam sacram. Quaecunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Ro. 15.¹⁹ O anima christiana perpende, quia maxima opera praetermissa sunt silentio propter tuam instructionem, ut studeas magna credere, tamquam fidei praesupposita de Maria et eius prole Jesu, et ut studeas devotius inquirendo meditandoque merita acquirere atque ut addiscas humilitatem in actibus tuis servare. O pie Deus, quam dulciter nos allicis, quam benigne instruis et quam salubriter humiliari vis nos, ut exaltes.

(Articulus secundus, quid Beata Maria in sua vita suscipere debuit, et de facto suscepit omnia ecclesiae sacramenta sibi congruentia.)

Secundum mysterium de vita Mariae declarandum dicitur sacramentalis susceptionis.²⁰

¹⁹ Rom. 15, 4.

²⁰ A latinban itt 24 sorban idézetek halmaza következik. A magyar ezt elhagyja.

(8^r)

anya zent egyhaznak menden neky illen | dev zentfegevket fok
 okokert. nagy albert | nak mondafa zerent. Elevzer kellet fel ven | ny.
 evmaga meg alazafert. mert azzonyonk | maria meneuel zentfegefb
 volt mendeneknel. | anneual jnkab kellet evmagat meg alazny |
 az zentfegevknek fel vetelere. Mykeppen tevn(az) | mykoron magat meg
 alaza. az o tevrven | nek tyztulafanak tevruenye ala. Mafodzer. |
 10 kellet fel venny. az parancholatnak be tellye || feyteseert. Mert az
 parancholat kevtelez | vala mendeneket az zentfegevknek fel vetelere. |
 kyrevl vgy jr zent Ianos kevnyvenek harmad | rezeben az kereztefe-
 revl monduan. Ha valaky | vyonnan nem zevletyk vyztevl es zent
 lelek | tevl. nem megyenbe menyeknek orzagaban. | Harmadzer kellet
 fel venny. az gonoz pelda | nak el tauoztatafaert. ky tamadot volna
 az | bol kereztyenek kevzevt. ha azzonyonk ma | ria fel nem vette
 20 volna anya zent egyhaz || nak zentfegy. Negyedzer kellet fel venny |
 erdemeknek bevevletyert. Evtvedzer. kel | let fel venny azzonyonk
 marianak. az |

(8^v)

erethnekfegnek el tauoztatafaert. Mert | mongyak vala evtet lenny
 angelnak nem | embernek. Hatodzer kel vala fel venny. | az tevkelle-
 tevffeveknek tanolfagokert. hog | az akyc zent. meges meg zentelteffek.
 | Hetedzer. az bynefeknek meg feddeffere. | Mert az bynefek. mychoda
 magok men | teeft mondhatnak azok kyk nem akar | yak fel venny
 10 az penitencianak zentfe | geet auagy egyeb zentfegevket. Myko ||
 ron halyak. hog meeg az menyeknek | zentfeges kyalne azzonya es
 fel vette | anya zent egyhaznak zentfegy. Bÿzon | val meg feddetnek
 ez il bynefek errevl | hog azzonyonk maria peldayauul fel | nem vezyk
 az zentfegevket. es hyvattat | nak az ev peldayauul az zentfegevknek |
 fel vetelere. |

Ymmar jt vettetyk reez zerent valo kerdees. | anya zent egyhaznak
 20 menden zentfegerevl. ||

Elevzer. az kereztfegnek feel vetelerevl. |

Mafodzer. az bermalafrol. |

Harmadzer. az oltary zêtfegnek vetelerevl. |

(9^r)

Negyedzer. az penitencianak zentfegerevl. |

Evtvedzer. az hazaffagnak zentfegerevl. |

Hatodzer. az vtolfo keneteefrevl. |

Hetedzer. az zerzetnek zentfegerevl. |

Nam Beata Virgo suscipere debuit sacramenta ecclesiae multiplici ratione secundum eundem Albertum, ubi supra. Primo propter suipius humiliationem, quia quanto prae ceteris fuit sanctior universis, *tanto magis decuit ut se humiliaret ad sacramentorum susceptionem, sicut etiam humiliavit se ad legem purificationis veteris legis.*

(Lu. 2. iuxta illud Salvatoris Lu. 17. Cum feceritis omnia, dicite, servi inutiles sumus, quia quod debuimus fecimus.²¹)

Secundo propter praecepti impletionem: quia praeceptum obligat omnes, iuxta illud de baptismo Joan. 3.:²² Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non introibit in regnum caelorum. Tertio propter scandali evitacionem, quod ortum fuisset in ceteris christicolis. Quarto propter meritorum supererogacionem. Quinto propter haereseum confutationem.

quae videlicet asserebant ipsam non hominem esse, sed angelum. Sexto propter perfectorum instructionem, ut qui sanctus est, sanctificetur adhuc. Apoc. 22. ca.²³ Septimo ad peccatorum redargutionem. Quid enim in sui excusatione dicere possunt recusantes sacramentum poenitentiae, et alia quaecunque sacramenta, cum audiant etiam sanctissimam caelorum reginam sacramenta suscepisse, profecto eius exemplo redarguuntur de negligentia et provocantur ad ea suscipienda.

Tertio hic notandum restat particularis inquisitio de singulis sacramentis ecclesiae.

Primo, de baptismi susceptione.

Secundo, de confirmatione.

Tertio, de eucharistiae acceptione.

Quarto, de sacramento poenitentiae.

Quinto, de sacramento matrimonii.

Sexto, de extrema unctione.

Septimo, de sacramento ordinis.

²¹ Mária tisztulása: Lc. 2, 22. — Az idézet: Lc. 17, 10.

²² Jn. 3, 5.

²³ Apoc. 22, 11.

Annak okaert elevzer kerdetyk. hogha az | zonyonk maria meg-
 kereztelkevdevt. auagy | nem. Mondhatnad te azt, hognem kevez |
 telkevdevt. Mert bevle embernek dolga az. | hog femmyt heyaban
 10 netegyen. de heya | ban vezen az oly ember oruoffagot. kynek ||
 nem zevkevs. Azert mykoron azzonyonk | maria volt meg zenteltetueen
 meg anya | nak meheben. nem volt zevkevs az kerez | feggel. Elmee
 mykoron azzonyonk maria | volt malasztal tellyes. ha ev meg kereztel-
 ke | det volna. mychoda malasztot vet volna | az kereztfegben ha tellyes
 volt malasztal. | Elmee ha azzonyonk maria meg kereztel | kedet
 volna. tahat anya zent egyhaznak | jnnepet kellene illeny az ev kerez-
 20 fegerevl. || Mykeppen jnnepet il anya zent egyhaz az | ev tyztulafaryl.
 Ennek ellene ezenkeppen | vetekevttetyk. hog az parancholat az kerez |

(9v)

fegrevl kevtelez vala mendeneket az ev ky hyr | detefe vtan. hog meg
 keveztelkevgyenek. | Annak okaert azzonyonk mariat es. kevte |
 lezte az kereztfegre. Elmee my vronk | iefus. Jollehet nem vala ev-
 neky zevkfeges. | de maga meg kereztelkevdeek. Azert az | zonyonk
 maria es meg kereztelkevdevt. | noha nem volt zevkfeges. az bezedert
 kyt | vronk monda zent Janos irta meg kenny | venek harmad rezeben
 10 monduan. Byzon || byzon mondom nektek. haky megnem | zevletyk
 vyonnan vyzbevl es zent lelektevl. | nem megyenbe menyeknek orza-
 gaban. | Zent mare meg vgy jr. Valaky hyend | es meg kereztelkevdevt
 leyend. Idvezevl. | Elmee vettetyk az apoftolokrvl hog es meg |
 kereztelkettek. mert vgy monda nekyk vronk. | ky meg mofattot.
 nem zevkes hog meg | mofattaffek. hanem hog chak labayt moffa |
 20 meg. Azert nagyval jnkab kel hynnevnk || hog azzonyonk maria meg
 kereztelkevdevt. | mert ev vala tevkelleteffeggel valo meg tar | toya
 az tanalchoknak es az parancholatok |

(10r)

nak. Mert nagy albertnak mondafa zerent | hynnevnk kel byzonual.
 hog azzonyonk | maria meg kereztelkevdevt. Mert ha (meg) | megnem
 kereztelkevdevt volna. tahat evray | ta nem volna az kereztyenfegnek
 Jegye a | uagy bylege. kyuel meg valneek az fydok | tevl es poganoktyvl.
 Sevt ennek felette. my | koron azzonyonk maria felette jgeen alaza |

Primo igitur de sacramento baptismi quaeritur. Utrum Beata Virgo fuerit baptizata. Et potest objicere, quod non: quia sapientis est, nil frustra facere; sed frustra accipit medicinam, qui non indiget. Cum ergo domina fuerit sanctificata in utero, et — ut pie creditur a multis — fuit concepta sine peccato originali, ergo non indigebat baptismo, et sic frustra accepit: quoniam baptismus est medicina contra originale peccatum instituta secundum doctores. Item, cum ipsa fuerit plena gratia, si baptizaretur, quid susciperet gratiae: unde videtur, quod *ficte accessisset, cum rem sacramenti, idest gratiam aliquam non suscepisset*, non ergo debuit baptizari, cum scriptum sit Sap. 1.²⁴ Spiritus Sanctus disciplinae effugiet fictum. Item, si baptizata esset, deberet ecclesia agere festum eius baptismationis, sicut eo, quod purificata est, agit festum eius purificationis: cum tam solenne festum, scilicet baptismatis, vel factum, multum fortius praestaret ad aedificationem fidelium. Relinquitur ergo, quod non fuerit baptizata.²⁵ In contrarium arguitur, quia praeceptum de

baptismo obligabat omnes post sui promulgationem ad sui susceptionem, ergo et Beatam Virginem. Item Dominus Jesus, quamvis non indigeret, baptizatus fuit, ergo et Beata Virgo baptizari debuit, quamvis non indigeret, propter illud Joan. 3.:²⁶ Amen, amen dico vobis, nisi quis renatus fuerit, etc. Et Mar. 16. ca.:²⁷ Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit. Item de apostolis supponitur, quod fuerunt baptizati per illud Joan. 13.:²⁸ Qui lotus est, non indiget, nisi, ut pedes lavet, ergo multo magis de Beata Virgine credendum est: cum erit perfectissima observatrix consiliorum et praeceptorum, quod baptizata fuerat.

Országos Széchényi Könyvtár

Respondeo secundum Alb. ubi supra, quod profecto credendum est Beatam Virginem fuisse baptizatam, alias enim non haberet caracterem, per quem distingueretur a iudaeis et gentibus: immo cum ipsa fuerit humillima, nullum gradum humilitatis praetermisit, et ideo baptizata est, non solum baptismo Christi, sed etiam baptismo Joan-

²⁴ Sap. 1, 5.

²⁵ Feltűnő, hogy a magyar elhagyja az „ut pie creditur a multis — fuit concepta sine peccato originali” részletet és mindazt, ami a latin érvelésben erre a tételre támaszkodik.

²⁶ Jn. 3, 5.

²⁷ Mc. 16, 16.

²⁸ Jn. 13, 10.

tos volt. alazatoffagnak femmynemev ga | radychat elnem hagyá.
 10 Annak okaert az || ev alazatoffagabol meg kereztelkevdevt azzo |
 nyonk maria. nem chak criftufnak kerez | fegeben. hanem meeg az
 kereztelev zent | Janofeban es. Mert zent thamas doctornak | mondafa
 zerent. meeg az oly ember es. | ky ev anyanak meheben meg zentelte-
 tevt | tartozyk fel venny az kereztfegevt harom | okokert. Elevzert az
 jegyeknek auagy by | legnek meg kerefefeert. kyvel zamlalaffek |
 20 iftennek nepe kevzyben. es olyha zamlalaf || feek az ifteny zentfe-
 gevknak vetelere. Ma | fodzer. hog az kereztfegnek myatta. meeg |
 teft zerent es. hafonlattaifeek criftus kenya |

(10^v)

hoz. Harmadzer (azert) az engedelmeffegnek | jauaert. mert az kerez-
 fegnek valo paran | cholat adatot mendenek. Mely engedelmeff | fegbevl
 azzonyonk maria malasztot kerefe. | mert az kereztfegnek myatta fel
 veue az | byleget. kynek myatta veue erdemeknek | bevevletyt.
 Azrol kedeg hog myre nem illy | anya zent egyhaz. az ev kereztfegenek
 jnne | peet ezenkeppen feleltetyk. hog egy oka ez | lehet. Mert az ev
 10 kereztfeg tytkon volt. || de az ev tyztulafa nyluan volt. Mafod oka |
 lehet. mert az kereztfeg ielefevl adatot by | neknek bochanatyara.
 kybevl meg tyztey | tatneek az kereztfegben. Azert azzonyonk |
 marianak kereztfegenek jnnepeet nem kel | let zerzeny. hogne aleytat-
 neek hog evneky | byne volt volna. kybevl meg tyztvlt volna | az ke-
 reztfegben. Hogy kedeg jduezeytenk | nek kereztfegenek innepe tyz-
 20 teltetevt. | kyben femmynemev byn nem volt. Ez en || nek okaert
 lev. mert jduezeytenknek | kereztfeg volt az my kereztfegevnknak |
 meg zentelese. . |

Országos Széchényi Könyvtár

(11^r)

Mafodzer kerdetyk az bermalafrvl. hogha | azzonyonk maria volt
 meg beermaltatot. | Es mondhatnad hognem beermaltatot. | mert
 vr ifus. ky chak evnen maga atha | tot volna azzonyonk marianak
 tevruent. | nem oluafatatyk hog ez beerma(fa)lafnak | tevruenyet
 vronk zerzette volna. Azert | azzonyonk marianak fem tartozyk va |
 la ez beemalafnak tevruenyere. Ef | meg az beermalafh arra zerzeet
 10 zentfeg. || hogy az (pife) pyfpekevknak | keze | rea vetefe | myat.
 Zent lelek adaffek. kyvel ember | meg erevfeyteffek az lelky viaf-
 kodaf | ban rabanufnak mondafa zerent. | de azzonyonk maria nem
 oluafatatyk. hog vala | knyek kezenek rea vetefe mya vevt volna zēt |
 lelket. fem volt ev zevkes zent leleknek erev | feytefeuel. Mert volt
 evnala malasztak tel | lyeffege. azert nem lattatatyk. hog myert kel |
 20 let volna meg beermaltatny azzonyonk ma || rianak. Ennek ellene
 ezenkeppen vetekettetyk. | Azzonyonk maria volt tellyeffeggel es
 tevel | letteffeggel valo kereztyen. de hog ember |

nis,²⁹ — — — — — quoniam secundum Tho. in 4. dist. 6. et communiter alios doc., quilibet tenetur ad baptismum, etiam sanctificatus in utero, propter tria. Primo, propter acquirendum characterem,³⁰ quo annunciaretur in populo Dei, et quasi deputetur ad percipienda sacramenta divina. Secundo, ut per baptismi perceptionem passioni Christi etiam corporaliter conformetur.

Tertio propter bonum oboedientiae: quia praeceptum de baptismo omnibus datum est: unde gratiam acquisivit, quia per baptismum suscepit Beata Virgo characteris impressionem, augmentationem meritorum atque virtutum exercitationem. Et sic patet. Ad tertium, quare videlicet non agatur festum eius baptismi, sicut festum purificationis; una ratio esse potest, scilicet, quia baptismus eius fuit celebratus in secreto, oblatio autem in purificatione fuit in manifesto. Alia ratio: quia baptismus per se et principaliter datus est in remissionem peccatorum, et ideo ne putetur ipsa habuisse peccatum, a quo mundaretur in baptismo, non debuit festum eius baptismi institui. Nec obstat, quod ecclesia baptismum Domini solennizat, quia ob hoc facit: quoniam sua baptizatio, nostri baptismi fuit consecratio. Et sic patet.

Országos Széchényi Könyvtár

Secundo de confirmatione quaeritur, utrum Beata Virgo fuerit confirmata. Et potes arguere, quod non, quia Dominus Jesus, qui solus potuisset ei legem dedisse, non legitur hoc sacramentum instituisse: ergo nec ipsa tenebatur hoc sacramentum recipere. Item confirmatio est sacramentum ad hoc institutum, ut per manus impositionem a pontifice detur Spiritus Sanctus, quo roboretur homo in pugna spiritali, ut dicit Rabanus, et concorditer doctores alii. Sed Beata Virgo ad nullius manus impositionem Spiritum Sanctum recepisse legitur, nec robore Spiritus indiguit: quoniam plenitudinem gratiae habuit, ergo non videtur, quare confirmari debuerit. Contra: Beata Virgo fuit plene et perfectissime christiana

²⁹ 11 sor — Albertus Magnus spekulatív magyarázata — kimarad a magyarból.

³⁰ A character értelmezését bővíti a magyar = jegy, bélyeg. — Az említett Tamás, Aquinói Szent Tamás.

(11v)

leleffek tellyeffeggel kereztyennek. ez lezen az | beermalafnak(m) zent-
fegenek myatta. Azert | mongya rabanus monduan. Menden hyv |
kereztyeneknek kel vennyk zent lelkeet az ke | reztfegnek vtanna.
pyfpekeknek kezeknek rea | vetefek mya. hog leleffenek tellyeffeggel
kereztyeneknek. Annak okaert azzonyonk maria es | meg beermal-
tatot. Feleltetyk nagy albeert | nak mondafa zerent. hog azzonyonk
10 maria | meg beermaltatot. Jollehet ne legen nyluan || az zent Jraflban.
Mert az beermalas iollehet | ne legen altalyaban zevkfegnek zentfege.
de | haky meg vtalya. karhozatos. Arra kedeg | hol az mondatek.
hognem oluafatyk hog | vronk iefus zerzette volna az beermalaf.
ezen | keppen feleltetyk petrus aureolenifnek mon | dafa zerent. hog
vronk iefus akoron kezde | az beermalaf. Mykoron az ev aldot kezeet |
20 vete az kyfded gyermekeknek feyere. es | meg alda evket. : . ||
Harmadzer kerdetyk. hogha azzonyonk | maria vette az oltary
zentfegevt. auagy | nem. Mondhatnad hognem vette azzonyonk |

(12r)

maria az oltary zentfegevt. Mert nem lat | tatyk mynemev malasztot
vet volna. ez olta | ry zentfegben. Mert ez oltary zentfeg ze | reztetevt
az ifteny zeretnek beuevletyert. | es az bochanando byneknek bocha-
natya | ert. es az halalos bynektevl valo meg olta | mazaferent. es hog
eriftufnak kenyanak je | gye meg emleyteffek. kyrevl zent lukae |
vgy jr. Ezt tegyetek en meg emlekeuze | tevmre. de azzonyonk maria.
10 ez oltary || zentfegnek vetele nekevl es. telyes volt ifteny | zeretettel.
Byneknek bochanatyauaal. es hala | los byntevl valo evryzettal nem
volt zevkes | azzonyonk maria. mert foha nem vetkezvt. | fem volt
zevkevs erzekefegzerent valo meg | emlekeuzettel eriftus kenyarol.
ky menden | koron (hafonlatos volt cry) egyenlev volt | eriftufhoz
erzekefegzerent. es egyenlev | volt iftenhez. ertelmzerent. Annak
20 okaert | nem kellett venny azzonyonk marianak || az oltary zentfeget.
de ennek ellene | vetekevttetyk ezenkeppen. hog ez oltary | zentfeg.
zerelmnek zentfege. auag |

(12v)

ifteny zerelmnek zentfege. azert jgeen nagyon | kellett venny azzonyonk
marianak az olta | ry zentfeget. mert ev vala jgeen nagy | az ifteny
zerelmben. ffeleltetyk. hog az | zonyonk maria gyakorta vette az ol |
tary zentfeget. es es meg byzonevtatyk | zent jraffal. Mert meg vagyon

sed hoc fit per sacramentum confirmationis, ut homo inveniatur plene christianus. Unde Rabanus: Omnes, inquit, fideles per manus impositionem episcoporum post baptismum debent accipere Spiritum Sanctum, ut pleni inveniatur christiani; ergo Beata Virgo confirmata fuit. Respondetur ergo secundum Alber. ca. 81., quod Beata Virgo fuit confirmata: licet non sit in scriptura expressum. Nam confirmatio licet simpliciter non sit sacramentum necessitatis, eius tamen contemptus est damnabilis,

(ut volunt Richar. Bonaven. Alexander, Tho., Petrus et Albertus in 4. distin. 7. Unde quia Beata Virgo fuit perfectissima observatrix consiliorum et praeceptorum, sequitur, quod confirmationem suscepit.)³¹

Ad primum obiectum respondetur, quod secundum Petrum Aur. in suo compendio li. 6. ca. 3. Dominus Jesus confirmationem initiavit, quando manum parvulis imposuit, et eis benedixit.³² — Tertio de eucharistiae acceptione quaeritur. Utrum Beata Virgo acceperit eucharistiam.

Quod si obijcitur, quod non: quia non videtur, quid gratiae in eucharistiae acceptione acceperit. Hoc enim sacramentum est institutum propter charitatis augmentum et in remissionem peccatorum venialium ac cautelam mortalium, et ut signum passionis Christi rememoretur. Luc. 22.³³ Hoc facite in meam commemorationem. Sed Beata Virgo etiam absque hoc charitate plena fuit, et remissione peccatorum vel cautela mortalium non indiguit, quia nunquam peccavit, nec mortaliter potuit peccare, nec indiguit signo recordationis sensibili, quae semper christiformis fuit secundum sensum et deiformis secundum intellectum, ergo eucharistiam accipere non debuit. Sed contra: quia hoc sacramentum est amoris,

ergo ipsum maxime debuit suscipere, quae fuit summa in amore. Respondetur, quod Beata Virgo eucharistiam saepius accepisse, comprobatur tam ex auctoritate, quia scriptum est Act. 1.³⁴ Erat perseverans in oratione, et communicatione fractionis panis cum Maria,

³¹ Érthető, hogy a magyar kódex a nevek felsorolását elhagyja, hiszen azok az apácák számára érdektelenek.

³² Vö. Mt. 19, 14 sk.

³³ Lc. 22, 19.

³⁴ Act. 1, 14.

iruan | apoftolok jarafarvl valo kevénynek elfev rezeben monduan.
10 valanak zevnetlen | allok vagy meg maradok jmadfagba || az apoftolok
iefufnak anyaual maria | ual. es az kenyernek zegefenek oztoga | fa-
ban. az az. az oltary zentfegnek ve | teleben. Ez zent jras vetetyk ez
oltary | zentfegrevl. mynd magyerazas zerent. | mynd kedeg nagy
albertnak mondafa | zerent. Mert minden hyv kereztyenek | tartoz-
nak comunkyalny. anyazent egy | haztvl zerzet alkoholmas idevben.
20 Idue | zeytevnknek sentenciayanak kevteleze || febevl. kyt meg irt
zent ianos kevény | venek (elfev) hatod rezeben. monduan. | hanem
eyendtyk ember fyanak tefteet. |

(13^r)

nem lezen elet ty bennetek. Annak oka | ert ha azzonyok maria nem
comuny | kalt volna. tahat ezbevl egyebeket meg | tantoreytot volna.
de azzonyok maria | foha fenkyt megnem tantoreytot valamý | ben.
azert tahat commnykalt. Alexander | de hales es vgy mond. hog
azzonyok | maria. ez oltary zentfegnek vetelebevl | vette ieles kyualt-
10 keppen valo criftus | kenyanak emlekevzetyt. myelkevdet || zerent
valo aytatoffagnak chelekevde | feet. es az ev edes fyanak tefz zerent
es | lathato voltanak el tauozafa ellen. ve | zen vala nagy edeffleges
vigaztalaft. ev fy | anak ielen voltaban. ky vezen vala ev | hozyaya
ez oltary zentfegben.:

Negyedzer kerdetyk az penitenciarol. | hogha azzonyok maria
| vette | (vet) valamýkoró | az penitencianak zentfeget. byzon tevre |
20 delmeffegben gyonafban es elek tetelben. || Es vetekevttetyk ezrevl
hog nem vette | volna azzonyok maria az penitencia | nak zentfeget.
mert foha nem vettezvt |

(13^v)

ha nem vetkevzevt. tahat tevredelmefteget | fem vevt. Az tevredel-
meftegnekevl kedeg | nynchen malazt az penitencianak zent | fege
myat. tahat azzonyok maria ezen | keppen nem vette az penitencia-
nak zent | fegeet. es az ev malaztyat. Elmeg az | gyonafrol. ha az
tevredelmeftegnak | helye nem volt.* mert nem vetkezvt. | tahat
megfem gyont. eleg tetelt fem | tevt. Mert tevredelmefteg. gyonaf.
10 es || eleg tetel nynchen egyebrevl. hanemchak | bynrevl. Azert mykoron
azzonyok ma | ria foha nem vetkezvt. foha penitenciat | fem tartot.
Ezeknek ellene Jmlyen by | zonfag vagyon. Hogy az gyonaf volt oo |
tevruben es. vy tevruben es paran | cholatbol. azert mindenek
tartoznak | vala az gyonafra. Azert ha az parancho | latbol mindenek
20 tartoznak vala az gyo | nafra. tahat nemes azzonyok maria || es
tartozot az gyonafra. Elmeg az peni | tenciarol. az penitencia elfev
iozagos my | elkevdet. mykeppen mongya magyerazo |

A lap alján más kéztől: *Jm* és tollpróbák.

*A betoldást † jelzi, de a lapszálon nincs nyoma a kiegészítő szövegnek.

matre Jesu, quod de communione eucharistiae accipitur gloriam, quam ex ratione: quam ponit Alb. ca. 77. super Missus est, quia videlicet omnes fideles tempore opportuno et ab ecclesia determinato tenentur communicare ex obligatione sententiae Salvatoris Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem filii ho.³⁵

non habetis vitam in vobis. Ergo Beata Virgo si non communicasset, scandalizasset, sed non scandalizavit, ergo communicavit. Ad id in oppositum respondet Alex. ubi supra. ca. 81. quod de sacramento altaris recepit Beata Virgo dominicae passionis specialem recordationem, devotionis actualis exercitationem, et contra filii absentiam corporalem et visibilem praesentiae filii in hoc sacramento consolationem. Quarto de sacramento paenitentiae quaeritur. Utrum Beata Virgo sacramentum paenitentiae aliquando susceperit in vera contritione, confessione et satisfactione. Et arguitur, quod non. Nam nunquam peccavit.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ergo nunquam contrita fuit, sed sine contritione non est gratia per sacramentum paenitentiae et eius gratiam. Item confessio ficta est sine contritione, ergo cum in ea contritio locum non habuit, nec confessio fuit. Item satisfactio, sicut enim contritio et confessio non est nisi de peccato, cum ergo nunquam peccavit, nunquam paenituit. Contra: Confessio fuit in lege veteri et nova de praecepto, igitur omnes tenebantur. et per consequens etiam ipsa. Item paenitentia est prima virtus: ut dicit *glo.*³⁶ super illo verbo.

³⁵ Jn. 6, 54.

³⁶ *glo.*: Glossa. — A bibliai könyvekhez írt magyarázó lapszéli jegyzeteket idézik így. Legnevezetesebb glossza-író a ferences Nicolaus de Lyra.

(14^r)

jras az Igeken. penitenciat tarchatok. | Azzonyok mariaban menden
malaszt (volt) | volt es menden iozagos myelkevdet. azert | az penitencia
es volt. mert elfev iozag. | Elmeg azzonyok maria tevtte myelkev |
detnek gyonafat. tartuan auagy feuen | gyonaft. es az emg tyztulando
bynefekert | zerzet aldozatot aldozuan. Mykeppen zent | lukac jrya.
kevnyuenek mafod rezeben. | Azert ha azzonyok maria ez tyztulat-
10 nak || tevrueyent meg tartotta oo tevrueben. | mek kellet tartany az
vy tevrueben az | zanak gyonafat es. ffeleluen kedeg nagy | albert-
nak mondafa zerent. hog azzony | onk maria vette menden zentfegevk-
nek | malasztyt. vagy evnen magogban. vagy | egyenlevkeppen melto-
fagofban. Annak | okaert azzonyok maria az penitencia | nak (es
iozagos myelkevde) zentfegeet | es iozagos myelkevdevt vette mel-
20 tofagofban || egyeb embereknék felette. mert egyeb | embereknék
az penitencianak myelkedety | nezy az bynt ky vagyon vagy volt
emberbê. | *

(14^v)

Az aldott zvy mariaban kedeg ielennen valo | vagy el mult byn nekevl
volt. az penitencia | nak myelkevdey. Az penitencia kedeg. | femmy
nem egyeb. hanem bynnek meg | vtalafa. auagy bynt nem akarny
tenny. | de nemes azzonyok mariaban. az pe | nitenciazerent valo
tevredelemfeeg he | lyeben volt. az ev zent artatlanfaganak | meg
10 tartafa. es byn tetelnek erekke | nem akarafa. Elmeez az gyonas he ||
lyeben azzonyok mariaban vala. ha | la adas vr iftennek. az eleg
tetel he | lyeben. vala az myelkevdeyvknek | meg tevbeytefe. de ezek-
reyl meges | marad nemevnemev ketfeg. Az az. | Nemes azzonyok
maria myt gyon | hatot. hogha evmagaban femmyne | mev bynt nem
efmert. kyben meeg | chak bochanando byn fem volt. | Erre felel nagy
20 nagy albert ezenkep || pen monduan. hog három keppen | valo gyonas
vayon. Egyk gyonas | mondatyk. byneknek meg vadola |

(15^r)

fanak. Mafyk gyonas mondatyk. az | iftentevl adatot ayandokokrol
valo. | hala adatlanfagoknak meg efmerety. | Harmad gyonas monda-
tyk. erdemek | nek elegtelenfege. Es ez harmad gyo | mas vala nemes
azzonyok zeplevte | len zvy marianak tulaydon gyonafa. | kyuel
gyonyk vala az vr iftennek nagy | alazatoffaggal. hog ev az vr iften-
10 tevl | illyen nagy malasztot vet volna. mely || malasztot ev foha melta

*A jobb lapszélén idegen kéztől: *Isten*. A lap alján volt még egyéb megjegyzés is, de leszakadt, s csak a betűk felső része látható. A hiányt később más papírral pótolták.

Paenitentiam agite. Sed Beata Virgo habuit omnem gratiam et virtutem, ergo et paenitentiam. Item Beata Virgo fecit confessionem operis servando confessionem, et offerendo oblationem statutam pro peccatricibus purificandis: ut patet Lu. 2.,³⁷ ergo debuit facere etiam confessionem oris in nova lege. Respondeo secundum Albertum, ubi supra. ca. II. quod Beata Virgo suscepit gratiam omnium sacramentorum, vel in seipsis vel aequipollenti excellenter. Unde virtutem et sacramentum paenitentiae suscepit excellentius prae aliis viatoribus: quia in aliis actus paenitentiae respicit peccatum, quod inest, vel insit,

in Virgine autem benedicta, sine praesentia vel praecessione culpae fuit actus paenitentiae. Iste autem actus paenitentiae est detestatio peccati, sive nolle peccare. Beata igitur Virgo habuit pro contritione paenitentiali innocentiae conservationem et perpetuum nolle peccare. Item pro confessione habuit gratiarum actionem, et pro satisfactione operum supererogationem. Et per hoc solvi possunt obiecta in contrarium. Sed circa haec adhuc remanet dubium. Quid Beata Virgo confiteri potuit, cum nullius peccati conscia fuit, quae etiam veniale non habuit. Resp. Alb. ubi supra, quod triplex est confessio. Una accusatio peccatorum,

alia est *recognitio incongruitatis et ingratitude beneficiorum*. Tertia confessio insufficientiae meritorum. Et haec tertia solum fuit proprie Beatae Virginis confessio, quae confitebatur Deo, quod tantam gratiam recepit, quam nunquam cum condigno meruit, vel omnis creatura mereri poterit, licet ipsa de congruo meruerit. Item adhuc quaeritur, quis fuit eius confessor. Et videtur, quod beatus Petrus, quia ordo est

³⁷ Le. 2, 22.

nem erdemelhetet | volna meltan. fevt minden teremtet allat | fem
erdemelhetete volna meltan. Meges | kerdetyk egy kerdees. hogha jmmar
azzo | nyonk maria meg gyont. ky volt evneky | confeffora. Es lattat-
tyk hog zent peter volt | az ev confeffora. mert zeer tartas vagyon |
20 az confefforok kezevt. es az gyonok kev | zevt. Azert mykoron azzo-
nyonk maria | nagy meltofagbely zemely volt. kellet ev || neky nagy
meltofagbely confeffornak gyon | ny. Az nagy meltofagbely confef-
for kedeg | papa. de zent peter papa volt. azert | lattatyk hog azzo-
nyonk maria zent | peter apoftolnak gyont. de ennek elle |

(15^v)

ne ezenkeppen mondatýk. hog az felyeb valo | feyedelmnek nemkel
magat be bochatny. | az ev alatta valonak dolgaban auagy tyz |
teben. Pelda rola. Az erleknek nemkel | magat bebochatny az ev alatta
valo zente | lev pispekeknek dolgaban. hanem chak | el vegezet dol-
gogban. Azert mykoron ne | mes azzonyonk maria volt volna ielesben |
kyuultkeppen ayanluan iduezeytenktevl | zent ianos euangeliftnak.
10 vgy kellet || hog ev tevre vegye az egyhazy zentsegevet. | Annak
okaert engettetyk hynny. hog | azzonyonk maria zent janos euange |
lftanak tevt gyonaft ez felyevl mondot | keppen. mykeppen tulaydon
confefforanak. | Es ev tevre vevt egyhazy zentsegevet. | az ev zent
fyanak halala vtan. Ezeket | nagy albert mongya.: — — — — |

Evtvedzer kerdetyk az hazaffagnak zent | fegerevl. de ez kerdefnek
20 nynchen helye. || Mert nyluan vagyon az euangelyombol. | hog azzo-
nyonk maria volt jegyeztetuen | zent iosephnek. hog zolgalna idue-
zeytenk | nek. kynek mondatyk vala aleytat ze | rent valo atyanak.: |

Országos Széchényi Könyvtár

(16^r)

Hatodzer kerdetyk az vtolfo zent kenetnek | zentfegerevl. hogha
azzonyonk maria | vette az kenetnek zentsegeet. Mely ker | defre
reuid jgeuel rea felettetyk ilyen | okoffaggal. nagy albertnak mondafta |
zerent. hog azzonyonk maria vette | az vtolfo kenetnek zentsegeet.
Mert | vgy mond iacob apoftol. ha valaky | mynd az tellyes tevruent
10 meg tartan | gya. egykben kedeg vetkezendyk. by || nes lezen minden
tevruben auagy | parancholatban. de myert az vtolfo | kenet volt
parancholatbol zerezetuen | iduezeytenktevl es anyazent egyhaztv. |
Mykeppen zent mark jrya. hog vronk | elkevlde az ev taneytuanyt
meg kerevlny | varafokat. kyk meg kenneyek olaya | az betegevet.
es meg gyogyvlnanak. | Azert azzonyonk maria es tartozyk | vala az

inter confessores et confitentes. Cum ergo Beata Virgo fuerit summa, debuit confiteri summo confessori et dignissimo: hic autem est Papa, sed Petrus fuit Papa, ergo Petro est confessa.

Sed contra: Superior praelatus non debet se intromittere de administratione sui inferioris, utpote archiepiscopus de his, quae sunt sui suffraganei, nisi in determinatis casibus, ut patet extra de offi. iudi. ordi. c. pastoralis, et ibi in glo.; ergo cum Beata Virgo esset specialiter beato Joanni commissa, ab ipso debuit suscipere sacramenta. Concedendum est ergo, quod Beata Virgo praemisso modo confessionem fecerit beato Joanni evangelistae, suo proprio confessori, et ab eo accepit sacramenta post filii mortem. Haec. Alb. ubi sup. Quinto de sacramento matrimonii, quaestio locum non habet, quia constat ex evangelio, quod ipsa fuit desponsata Joseph, et fuit verum matrimonium, sicut patuit in li. I. part. 5. articu. 3. capitu. 1.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Sexto de extrema unctione. Si quaeras, utrum eam Beata Virgo susceperit, brevi verbo respondetur, quod sic, tali ratione, quam ponit Alb. ubi sup. quia si quis totam legem servaverit, offenderit autem in uno, factus est omnium reus Jac. 2.³⁸ Sed quia extrema unctio fuit de lege a Domino instituta, et ab ecclesia: cum legitur Mar. 3.,³⁹ quod discipulos misit Dominus circumire castella, qui oleo ungerent infirmos, ut sanarentur, ergo Beata Virgo tenebatur ad extremam unctionem et per consequens eam suscepit.

(De hac re breviter pertranseo, ne taedium prolixitas generat. Lautius autem habes hanc quaestionem declaratam li. 10. par. I. artic. 1. § 2. quia pertinet ad materiam de morte et obitu Mariae.)⁴⁰

³⁸ Jac. 2, 10.

³⁹ Mc. 3, 14–15.

⁴⁰ Az utalás a magyarban egészen elmarad. Mária halálának kérdése kényes téma e korban. A halál ugyanis az eredeti bűn következménye. Ha Mária ment volt az eredeti bűntől, meghalt-e?

20 vtolfo kenetre. es ezbevl kev || vetkevzyk hog fel vette azzonyonk
ma | ria az vtolfo kenetnek zentfeget.: — — — — |

Hetedzer kerdetyk az papy zerzetrevl auagy | zentfegrevl. ffelel-
tetyk ezrevl nagy albert | nak mondafa zerent. hog azzonyonk

(16^v)

maria chak ez papy zentfeget nem vette | fem ev rayta nynchen az
papy zentfeg | nek bylyege auagy iegye. Ez zentfeget | kedeg azzo-
nyonk maria azert nem ve | ue fel. mert nem illeek evneky fel ven | ny.
Elevzer nem illeek fel venny azzo | nyonk marianak az papy zentfe-
gevt. | az ev allapatyanak ellenkevdev voltaert. | Mert az papy zer-
10 zetnek zentfege. embe | reknek kevlsev aleytafok zerent. mutat ||
nemevnemev meltofagot. belevl kedeg | byzonfag zerent. illye alaza-
tos zolgalatra. | Mafodzer nem illeek fel venny az papy | zentfeget
azzonyonk marianak. alaza | toffagnak okaert. es egyeb azzonyalla |
tokhoz egyenlev voltaert. Mert azzony | allatok ez papy zentfegtevl
ky rekeztetnek. | az azzonyallaty természetnek meltatlan | fagaert.
20 es az byn tetelnek nagyob gyar | lofagaert. es mynd azokert melyek ||
kevuettekzenek. az ev alkolmatlan | byrodalmakbol. de te Jmmar
mynd | ezekbevl azt mondhatnad. hog ezekbevl | kevuettekzyk. hog
azzonyonk maria | nem volt malasztal tellyes. Mert ez pa|

(17^r)

pa zentfegnek malaztya nem volt evbenne. | ffeleltetyk erre nagy
albertnak mondafa | zerent. hog jollehet. hog azzonyonk | maria fel
nem vette az papy zerzetnek | zentfeget. de maga valamynemev
mel | tofag auagy malaszt adatyk az papy | zerzetnek zentfegben. ez
fele meltofag | gal es malasztal tellyes volt azzonyonk | maria. fevt meeg
10 felyeb. mykeppen | jde alab iobban meg mondatyk. || Mert anyazent
egyhaz zolgaynak az pa | poknak. ez papy zerzetnek zentfegeben |
adatyk corona auagy pyllys. az ev tyz | tyknek meltofaganak jegyere.
de azzo | nyonk marianak volt meltofaganak | coronaya. nem chak
vitezkevdev anya | zent egyhazon vralkoduan. de ennek fe | lette
mynd az tellyes gyevedelm vevt | zent egyhazon vralkoduan. az az
20 menyor | zagon. Efmeg ez papy zerzetnek zolgay || kezzevl. az az.
papok kezzevl. ky ev kez | tek nagyobb. hyvattatyk papanak. ky ne |
veztetyk. iften zolgaynak zolgayanak. | Azzonyonk zeplevtelen zvz
maria kedeg. | papanak es menden angeloknak. es mynd |

(17^v)

ez tellyes velagnak azzonya es kyralne azzonya. | Efmeg ez papy zer-
zetnek zentfegeben. va | gyon iftentevl adatot hatalm. es iftennek |
vicariofatvl adatot hatalm. ev alatta va | loknak. de ez bodog zyz

Septimo de sacramento ordinis si quaeras. Respondetur secundum Alber. ubi supra:

quod hoc solum sacramentum Beata Virgo non recepit, nec eius caracterem habet. Et hoc ideo: quia congruit eam hoc non recipere. Primo, propter status sui contrarietatem. Sacramentum enim ordinis secundum exteriorem reputationem hominum quandam praefert dignitatem: interius autem secundum veritatem humilem pertinet ad servitutem,

(Unde contrarium erat et opponebatur statui Beatae Virginis, quod interius summam coram Deo habuit dignitatem, exterius vero summam coram hominibus habuit humilitatem.)

Secundo non congruit recipere propter humilitatem et aliarum mulierum conformitatem, quoniam mulieres ab hoc sacramento excluduntur propter sexus indignitatem, maiorem peccandi humilitatem et propter ea, quae ex his sequuntur regiminis incongruitatem. Sed forte obijciendo dicas, quod ex hoc sequitur, quod Beata Virgo non fuerit gratia plena, quia hac gratia, scilicet sacramenti ordinis caruit.

Respondetur secundum Alb. ibidem, quod licet Virgo Maria Beata hoc sacramentum non receperit, nihilominus tamen quicquid dignitatis vel gratiae in ipso sacramento confertur, de hoc plena fuit, et superexcellenter habuit, ut patet inductive. Nam in hoc sacramento confertur ministris ecclesiae corona in signum beneficialis dignitatis, sed Beata Virgo, habuit coronam dignitatis, non tantum super militantem, sed et super totam triumphantem ecclesiam. Item super istorum ministrorum ecclesiae, qui ordinantur, est Papa, qui appellatur servus servorum Dei. Ipsa autem Virgo benedicta est regina et domina

papae et omnium angelorum ac totius mundi. Item in ministris istis est potestas delegata a Deo, vel subdelegata a vicario. In ipsa autem Virgine Beata est potestas caelestis plenissima et perpetua ex aucto-

mariaban vagyön | [*menyey*] hatalmaffag. tellyeffeges es evrevk
 hatal | maffag. az neky adot hatalmbol. Elmeg | ez papy zerzetnek
 zentfegeben vagyön. | meg kevtevezfnek es meg oldozafnak | myel-
 10 kevdey. az kvchoknak es papy ha || talmaknak myatta. Azzonyonk
 mariaabã | kedeg vagyön hatalmaffag vralkodny. | meg kevtevezfre
 es meg oldozafra. pa | rancholat mya. Elmeg az papy zerzetnek |
 (zerzetne) zentfegeben vagyön hatalmaffag. | es papanak vagyön
 tellyes hatalma | de chak ez eletben. Es nynchen papanak | hatalma
 menyorzagban. fem purgato | ryomban. fem pokolban. Azzonyonk
 20 ma | rianak kedeg [*vagyön*] (volt hata) tellyes hatalma || ez eletben.
 menyorzagban. purgatory | omban. es pokolban. Azert mongya | zent
 bernald. O zvy maria teneked ada | tot hatalm menyen es fevldevn. es
 | valamyt akarz. meg tehetevd. Azert |

(18^r)

nyluan vagyön. hog femmynemev zent | leg nynchen es malazt. ky
 az zvy maria | ban nem volna. O azert zvy maria es | felette aldót zvy.
 O dychevfege azzonyõ. | O meltofagos lean. edeffeges zvy maria.
 ky | foghagya meg elmeyeuel. ky ielenthety meg | nyelueuel az te
 meltofagydat. malaztydat. | es iozagos myelkevdeydet. kychoda dy |
 chyrhet tegedet meltan. ha myndeny | kevnknek ezer zaya volna. Es
 10 myndeny || kevnknek tyz ezer nyelue volna. tegedet | dychyruen. nem
 volnank elegek te dy | chyretevdre. Chak ez egyet keryek | o kegeffe-
 ges zvy. egyetlen egy remenfe | gevnk. es my zyuevnknek vigaffaga. |
 edes azzonyonk kenyergevnk tegedet. <teneked> | hog te edes fyadnal
 az edeffeges ie | fufnal. melyet nekevn iduezeytevyel | attal az aldót
 20 iefuft. hog erdemlyevnk | te jmadfagyd(na)dal ev dychefegevdben ||
 rezeffek lennek.: — — — — — |

II. *It kezdetnek az zentfegnek regulay | kijknek myndenyket. azzonyonk
 maria | nagý tevkelletevffeggel meg tarta.:* — | *

(18^v)

Zentfegnek elfev regulay melyet nemes azzo | nyonk maria mynd(te)
 ev tellyes eletben | meg tartot. mondatyk gonozoknak el tauoz |
 tatafanak. az az. byneknek el tauoztatatafanak. | Azert mongya dauid
 ppheta. hayolyal az go | noztvl. Mert az veteknek es az bynnek go |

*A *te jmadfagyddal* szavak a lap alján olvashatók; a beszúrás helye nincs
 jelölve, de nyilván a 20. sor javított szavának pótlása volt a másoló célja.

ritate ordinaria. Item in ministris ecclesiae est executio ligandi atque solvendi per usum clavium et ministerium. In ipsa autem dominandi potestas ad ligandum et solvendum per imperium. Denique ministri ecclesiae habent potestatem et papa plenitudinem potestatis tantum in vita ipsa, et non in caelo, nec in purgatorio, nec in inferno. Beata autem Virgo habet potestatis plenitudinem in vita ista, in caelo, purgatorio et inferno. Et sic patet. Unde Bernar. Data est tibi potestas, O Maria, in caelo et in terra, ut quidquid velis, valeas efficere.

Manifestum est ergo nil dignitatis et gratiae, quae est in sacramentis deesse in Virgine, sed eam hoc totum, vel in se, vel in aequipollenti vel excellenti plenarie possedisse. Haec Albertus. O igitur virgo supra-benedicta, o domina gloriosissima, o excellentissima femina, Maria dulcissima, quis mente comprehendere, quis lingua sufficiat explicare tuas dignitates, gratias et virtutes: Quis te digne queat laudare, si mille ora, si decem milia linguae unicuique nostrum forent te laudando non possemus sufficienter, et quantum ex aequo debemus collaudare. Hoc solum, o piissima Virgo, unica spes nostra, et consolatio cordis nostri, dulcis domina te deprecamur, hoc solum suppliciter exposcimus, ut apud tuum dulcem natum, apud amantissimum Jesum, quem nobis Salvatorem edidisti, mereamur tuis precibus ineffabilis tuae et eius gloriae fieri participes. Amen. — — — — —

Articulus tertius de regulis sanctitatis, quas singulas et omnes in summa perfectione observavit Beata Maria, quamdiu vixit.⁴¹

—42

Prima itaque sanctitatis regula est in malorum, idest peccatorum declinatione. Unde dicitur a David: Declina a malo.⁴³ Malum enim culpae et peccati contrariatur beatitudini et felicitati sanctitatis et gratiae et ideo simul inesse non possunt. Hinc per Esa. ca. 1.⁴⁴ clamat

⁴¹ II. szövegegyységünk szerves folytatása az elsőnek; forrása is közvetlenül esatlakozik az előbbihez. Az articulus címének fordítása nem pontos.

⁴² A 3. articulus cím után következő része: bevezetés, felosztás — mintegy 40 sor — a magyar szövegből kimarad.

⁴³ Ps. Mt. 13, 20.

⁴⁴ Is. 1, 16—17.

nozza. ellenkevdyk az evrek bodogfagnak | zentfegnek es malaztnak
 ellene. annak oka | ert egyevt nem alhatnak. kynek okaert | kyalt
 10 az vr iften ifayas ppheta myat mond || uan. Zevnyetek meg gonozo-
 kat tennetek. ta | nolyatok iot tennetek. Az tevrueen kevnben es. |
 vgy vagyon meg iruan. hog az artatlan | fagnak zentfege chak az jok-
 nak illic. Az go | nozok mondatnak konkolnak. az jok mon | datnak
 buzanak. Azert iduezeytenk iefuf | tvl adatot sentenciaya myat vgy
 mond. kev | tevzyetek evzue az konkolt meg egetefre. az | buzat
 kedeg gyevhchetek az en zevrevmben. | Ezekbevl kevuetkevzyk.
 20 hog az aky gonoz. || amyg gonoz. addeg nem lehet zent es id | vezev-
 lendev. hanem karhozando. Annak | okaert ky akar zent lenny es
 bodog. zevkfeg | hog elevzer el hayolyon az gonoztv. es pe | nytenciat
 tarchon az bynrevl. Iduzeyeytenk |

(19^r)

nek elfev predicacyoya zerent. holot vgy | mond vala. Penitencyat
 tarchatok. mert el | kevzeleyt menyeknek orzaga. Ez zentfegnek |
 elfev regulayat. az aldót zvv maria nagy fel | fegefen meg tarta. Mert
 mynd ev tellyes | eleteben meeg chak bochanando keppen sem |
 vetkevzeek. ∴ Zentfegnek mafod regulaya. | Ioknak myelkevdyt.
 azert mongya zent da | uid propheta. es tegy jot. Mert mykeppen |
 10 zent gergely mongya az confessorokrol || valo omelyaban monduan.
 keuel az | hog ember chak gonozt ne tegyen. hanem | meeg ennek
 felette ember erevkevgyek | jo myelkevdyetekben es vereytezny vagy |
 chelekevdy. Ez zentfegnek mafod regu | layat es nagy tevkellef-
 feggel meg tar | ta nemes azzonyonk zvv maria. mert | mynd ev tellyes
 20 eltelect kevlte zentfeges | jo myelkevdyetekben. Mert mykeppen |
 mynd egyetemben irnak azzonyonk || mariarol. epiphany(m)vs. ger-
 manus | jgnacius. es zent hierenimus. croma | ciufhoz es heluidiufhoz
 jrt leuelekben | monduan. hog azzonyonk zvv maria | mynd ev tellyes
 eleteben illyen regulat |

(19^v)

zerzet vala evmaganak. hog veternyenek jde | yen menden napon
 felkelne. es mynd regge | lyg zevnetlen Imadkozneek. Haynaltvl
 fog | ua kedeg gondolkodyk vala. az ev zent | fyanak tytkoffagarol.
 az az. az ev zentfeges | foganatyarvl. zvltefferevl. kereztfegerevl. |
 bevyterevl. keen zenuedeferevl halalarvl. | eltemeteferevl. fel tamada-

Dominus: Quiescite agere perverse, discite benefacere, ad id i. q. i. c.,⁴⁵ ubi habetur, quod sanctitas innocentiae tantum bonis convenit, quoniam ut habetur 23. q. 3. quartus, mali sunt zizania, boni autem sunt triticum, ergo per sententiam datam a Salvatore Matth.⁴⁶ Alligate, inquit, zizania ad comburendum, triticum autem congregate in horrea mea: sequitur, quod malus non potest, quamdiu malus est, esse sanctus et salvandus, sed damnandus.

(Quamobrem Arist. I. Ethic. Felix, inquit, est, qui sine vituperio mali est. Et 7. Ethicorum ait: Homines dii participative dicuntur propter virtutis excellentiam, homo vero pravus peior et crudelior est omni bestia. Haec ille.)

Unde qui vult sanctus esse et felix, hoc primum requiritur, ut declinet a malo et agat paenitentiam de peccato,

iuxta illud Salvatoris primam praedicationem Matthei 3.⁴⁷ Paenitentiam agite, appropinquavit regnum caelorum. Primam hanc regulam Benedicta Virgo excellentissime observavit, quia nunquam in tota vita sua peccavit etiam venialiter. — — — — —⁴⁸

Secunda sanctitatis regula est in arduorum operatione. Unde subdit David: Fac, inquit, bonum,⁴⁹ quoniam ut dicit Grego. in Homil. de confessoribus. Minus est mala non agere: nisi etiam quisque studeat et bonis operibus infundare. Secundam hanc regulam observavit Benedicta Virgo Maria in summo, quia totam suam vitam expendit in opere bono. Ut enim de ea scribunt concorditer Epiphanius et Ignatius atque Hiero. in epistola ad Cromatium et Heliodorum: hanc regulam Virgo Beata in tota sua vita sibi statuerat,

ut hora matutina quotidie surgeret et usque ad mane continue atque incessanter oraret. Ab aurora cogitabat de filio suo anima mysteria, scilicet conceptionis, nativitatis, baptismi, ieiunii, passionis, sepulturae, resurrectionis, ascensionis etc., et gratias agebat Deo de tam pia liberatione humani generis. Illucescente die usque ad tertiam loca

⁴⁵ i. q. i. c.: in quaestione idem caput. — Utalás előbbre, itt nem közölt részletre.

⁴⁶ Mt. 13, 30.

⁴⁷ Mt. 3, 2.

⁴⁸ 7 sor a magyarból kimarad: hivatkozások nagy egyháztanítókra.

⁴⁹ Ps. 36, 27.

farol. menyben | meneferevl. Zent leleknek bochatafarol. | es menden
 10 egyeb zentfezes myelkevdeyrevl. || Es nagy halat add vala az vr
 iftennek. | embery nemzetnek illyen kegyes meg | valtafarol. Mykron
 az nap meg vilago | fodyk vala. mynd napnak harmad jdeye | ig.
 hierufalemhez kevzel valo helyeket. es | hierufalembe belevl valo
 helyeket. kykben | criftus vronk myelkevde embery nemzetnek |
 Idueffegeet. ezeket azzonyonk maria nagy | aytatoffaggal myelkev-
 20 det zerent meg | jarya vala. Napnak harmad jdeyetevl fog || ua ke deg
 mynd nonayg. zevuefnek dolga | ban foglalya vala magat. Mondatyk
 ke | deg hog beechben vagyon egy ev vagy | mayc. kyt mondanak hog
 azzonyonk ma | ria zevtte. Es valakyk lattaak az evuet |

(20^r)

azt mongyak hog foha annal zebbet ember | nem lathat. Esmeg no-
 natvlfogua. Imadlag | tvl elnem tauozyk vala mygnem az angyal
 neky ielenyk vala. es etket vezen vala az an | gyal kezebevl. kyt zokot
 vala neky hozny | az angyal. Es vezy vala az angyaltvl azzo | nyonk
 maria. nagy hala adaffal. Sem cho | da ez hogy azzonyonk maria etket
 vezen va | la az angyaltvl. mert ha az vr iften. iz | rahelnek fyayt
 10 eltette mennauual nyegyuen || eztendeyg az kyetlenben. angely ze
 keznek | zerzefe myat. Es ha illyes pphetat eltette. | oreb hegyere fel
 menteben. meneuel jn | kab kel hynnevnk azzonyonk mariarol. |
 Azert az etket melyet azzonyonk maria | vezen vala az angyal keze-
 bevl. evmaga el | tetyk vala vele. Mely etkeket kedeg ve | zen vala az
 papy feyedelmektevl. azokat | az zegyeneknek oztogatya vala. meeg |
 20 ennek felette valamyt keres vala azzo || nynk maria kezy mukavyaal.
 azt es ze | genyeknek oztogatya vala. Sedulius es | vgy mond. hog
 azzonyonk marianak | ev agyanak feyenel vala egy zeek. mely |
 zeekben az zent kevnyuek alnak vala. |

(20^v)

Mely kevnyuekben oluaf uala azzonyonk | maria. ev aalmat el hagyuan
 Vala vgyā | ottan jmado hely es. hol azzonyonk maria | zevnetlen
 jmadfagban es ifteny gondola | tokban al vala. Annak okaert nyluan |
 vagyon ezekbevl. hog femmynemev jdev | nem volt. femmy hora
 nem volt. kybe | nemes azzonyonk maria foglalatos nem | volt volna
 10 iftennek zolgalatyaban. es | erdemeknek kereseben.: — ||
 Zentfegnek harmad regulaya. haboru | fagnak bekeffeggel valo el
 zenuedefe. | Azert mongya dauid ppheta. keres be | keffegget. Mert az
 bekeffeguel valo zen | uedes. tevkelletes dolog. Vgy mond | zent ger-
 gely. Zenteknek elete. ev elle | nek valo haborufagban. bekeffeguel |

mysteriorum Christi prope Hierusalem existentia, vel intra devotione sedula actu visitabat. A tertia vero usque ad nonam horam textrino opere se occupabat. Fertur Viennae esse unus cingulus, quem ipsa dicitur texuisse, et qui cum viderunt,

narrant nunquam illo pulchriorem videri potuisse. Item a nona ab oratione non recedebat, quousque illi angelus appareret et escam afferret, quam solebat de manu eius accipere cum gratiarum actione. Nec mirum hoc, quoniam si filios Israel Deus pavit manna 40 annis in deserto angelicis manibus praeparato et Helyam ascendentem in monte Oreb, quanto magis illud credendum est de Virgine matre. Esca igitur, quam Virgo de manu angeli accipiebat, ipsa reficiebat, quae vero a pontificibus accipiebat, pauperibus erogabat, sed et quicquid labore manuum acquirebat, pauperibus distribuebat. Sedulius quoque dicit, quod iuxta lectule eius caput, erat una sedes, ubi libri sancti stabant,

Országos Széchényi Könyvtár

quibus somnum interrumpens saepe saepius legebat. Erat ibidem et oratorium ubi iugiter orationi et contemplationi insistebat. Unde patet, quia nullum fuit tempus, nulla hora, quin utiliter in Dei servitio et merito acquirendo non foret occupata. Tertia regula sanctitatis est in adversorum patienti toleratione, ideo David:⁵⁰ Inquire, inquit, pacem. Nimirum patientia opus perfectum habet Iaco. 1.⁵¹ Grego. Sanctorum, inquit, vita in adversis tolerandis agnoscitur: dicente Salvatore. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Luc. 21⁵² Istam regulam Beata Virgo in summo servavit, quoniam eius patientia invincibilis fuit ab omni malo. Et quis cogitare sufficiat,

⁵⁰ Ps. 33, 15.

⁵¹ Jac. 1, 4.

⁵² Lc. 21, 19.

valo zenuedeſben eſmertetnek meg. | Iduzeytenknek mondaſa zereſt
20 holot | vgy mond. ty bekeffegtekben byryatok || az ty lelketeket.:.
Ez regulat es jgeen | nagyon meg tarta azzonyonk maria. | mert az
ev tevrefe vagy bekeffege meg | gyevzhetetlen vala. minden gonoztv. |
de valyon ky gondolhatnaya meg eleg |

(21^r)

fegefen. mene nagy fok keferevfeget zen | uede nagy bekeffeguel az
zvz maria. My | koron lata az ev edes fyat az nagy kefe | rev keen
zenuedny. kynek keferevfege | nek tevre az ev zyuet altal jara. Sem |
leletek ev benne chak mentevl kyffeb | beketelen jge es. ky chak egy
bezedueul | az ev fyanak meg fezeytevyt. erdemlette | volna iftentevl.
10 hogy mynd meg evlettek | volna. Mert ha illyes ppheta egy jgeuel ||
erdemlette. hog menyorzagbol tevz zal | lyon ala. es meg emezze az
evtuen em | her elevt jaro hadnagyot. es mynd kyk | ev vele valanak.
Nagyal jnkab meg | tehette volna ezt az iftennek anya. de | oluafd
mynd meg az euangelyomokat. | es byzonual nem leled azt. hog az
zvz | maria az ev egygyetlen fyanak keen | zenuedeſeert bonzonkodot
20 volna jvevl | tevt volna. Vagy bozzy allaft keuant || volna vagy keert
volna. Vagy chak | egy jgeuel ellene mondot volna. O azert | zvz
marianak. es ev zent fyanak vronk | iefufnak bodogfagos bekeffeg
tartaffok. | kyuel ez velagnak elet adateek. O azert |

(21^v)

bynes embery allat. tanolyad kevuet | ned az ev kegyelmeffegevket.
kegyeffe | gevket. bekeffeg tartafokat. es ev nagy | zeledfegevket
auagy egygyevgyevfegevket. | Zentfegnek negyed regulaya al. zyvnek |
es gondolatnak tyzta es zent keuanfa | gaban. Az az. hogy femmy
fevldyekre | ne jgyekezzyek. femmy teftyeket ne ke | vanyon. hol az
10 ev zyue meg zepplev | fevlne. az ev zerelemekkel. Ezt kyalgya || az vr
iften ifayas ppheta myat monduâ. | Mofogyatok meg. legyetek tyztak.
Vegyetek el az gonoz gondolatokat. az | en zemeym elevl. Iduzeytenk
es. az | tyzta zyvev embereknek igverte iften | nek latafat monduan.
boldogok az tyz | ta zyvevyek. mert evk iftent latyak. | Ez regulanak
oka kedeg vetetyk zent | agoftontv. zent ianofnak mondan. |
20 holot vgy mond. Minden ember olya || tan. mynemevyeket zeret. ha
fevl | det zerec. fevld vagy. ha menyor | zagot zereded. menyorzag
vagy. ha | iftent zereded. nem mondom en tene | ked hog iften vagy.
de halyad myt |

quantum dolorem patientissime sustinuit, cum filium suum pati vidit, cuius doloris gladius animam eius pertransivit. Nullum vel minimum verbum impatientiae in ea reperitur, quae tamen unica oratione crucifixo- res sui nati sibi libuisset, occidi a Deo meruisset. Si quippe Helias uno verbo meruit, ut descendat ignis de caelo, et consumat quinquag- nariam principem et quinquaginta, qui cum eo erant, multo fortius id efficere potuisset Dei mater. Sed quid, perlege evangelicam histo- riam, et certe non invenies eam de passione sui unici reclamantem, non vindicantem exorantem, non vel minimo verbo contradicentem. O felicissima patientia Mariae, et eius filii, Domini Jesu, qua vita data est mundo.

O peccator, stude imitari eorum pietatem, mititatem, patientiam et mansuetudinem.

(Accipimus secundum ternarium, in quo ponuntur aliae tres regulae sanctitatis secundum Chrys. dicentem super Mat. Tria sunt, inquit, potissima, quae sanctificant homines, scilicet cordis munda- ditia, bonorum operum affluentia, sanctorum videlicet intentione recta, et Spiritus Sancti praesentia. Ut igitur ad praemissa tria continuemus.)

Quarta regula sanctitatis consistit in munda et sancta affectione cordis atque cogitatione, ut scilicet ad nil terrenum, nil carnale afficia- tur cor, ubi maculetur eorum amore. Hinc per Esaiam Dominus clamat ca. 1.⁵³ Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestra- rum ab oculis meis. Et Salvator mundo corde visionem Dei repromittit dicens: Matt. 5.⁵⁴ Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et ratio huius regulae elicitur ab Augustino super canonica Joannis c. 1. dicente. Talis est unusquisque, qualia amat, si terram diligis, terra es, si caelum diligis, si Deum diligis; non ego tibi dico, quia Deus es, sed audi Psal. dicentem:⁵⁵

⁵³ Is. 1, 16.

⁵⁴ Mt. 5, 8.

⁵⁵ Ps. 81, 6. „Ego dixi dii estis et filii excelsi omnes.”

(22^r)

mond dauid ppheta az foltar kevnben mond | uan. En mondam. iftenek
vattok es az fel | fegefnek fyay myndnyayan.: Ez regulat | mely nagy
zerelmel meg tarta azzonyok | maria. nyluan ky ielentetyk zent
ambrus | bezederevl. kyt irt az zvezeffegrevl monduan | Mychoda
nemeftb iftennek anyanal. my | choda fenefb annal. kyt valasztot az
10 zvlte. Zvz vala nemchak || teftel. de meeg elmeuel es. ky femmyne |
mev chakardhfagnak gonoz keuanfagauaal. | az ev tyzta keuanfagat
megnem febhette | vala. Elmeg vgy mond. az io gondolatok | menden-
koron tarfy valanak az zvz maria | nak. zyvyuel vala alazatos. beze-
deuel va | la meg eert erke[v]lchev. lelkeuel vala ezes. | mendeneknel
keuefebet zol vala. egyebek | nel jobban tanol vala. kezy mukayara |
20 jgyekevzyk vala. bezedeben jgeen zemer || mes vala. chak az vr
iftent zokta vala | kerefny. es tellyes zyvyuel zeretny. Vgyan | ezenek
meg efmertetnek zent anfelmos | bezederevl es. ky azt mongy. hog
azzo | nyonk maria anne tyztaffagual fenlyk |

(22^v)

vala. kynel nagyob nem erthethetyk | iftennek alatta.:
Zentfegnek evted regulaya al. jgaz es | zent jgyekevzetben. kyuel
ember regu | laltatyk jgazgattatyk menden jo my | elkevdetevkben.
Mert mykeppen idue | zeytevnk mongya. Zent mathe irta meg |
kevnnyuenek hatod rezeben monduan. | Az te teftednek zevuetneke.
10 az te zemed. | ha az te zemed egygyevgyev leyend. nem || valuan
fetetfegeknek valamely rezeet. | mynd az tellyes tefted vilagos lezen.
deha | az te zemed az az. az te jgyekevzeted al | nok leyend. te tellyes
tefted az az. myn | den myelkevdetevt fetet lezen. Mert | az vr iften
jnkab nezy az jgyekevzetevt. | hognem az myelkevdetevt. Vgy mond |
pogan bevlc. hog valamynnek az vege | jo. az dolog evmaga es jo. de
20 valamy | nek az vege gonoz. az dolog ev maga es || gonoz. Zent pal
apoftol es jgy jnt myn | ket monduan. Mendeneket iftennek | dychy-
retyre tegyetevk.: Ez regulat | es meg tarta nagy tevkellteffeguel
az | zonyonk maria. Mert mendenekben |

(23^r)

femmyt egyebet nem keres vala. es femmy | re egyebre nem jgyekev-
zyk hanem chak | iftennek tyztaffegere. Mykeppen ev rola by | zon-
fagot tezen zent ambrus doctor. zvezeffeg | revl irt kevnnyueben.: ——— |

Ego dixi, dii estis etc. Haec ille. Hanc regulam quanta diligentia observaverit Virgo Benedicta, claret ex verbis Ambrosii libro de virginitate dicentis. Quid, inquit, nobilius matre Dei, quid splendidius ea, quam elegit splendor aeternus, quid castius ea, quae Christum sine contagione generavit, Virgo erat non solum corpore, sed et mente, quae nullo doli ambitu sincerum vulnerare affectum. Et iterum: Cogitationes, inquit, bonas Virgo super comites habebat, corde erat humilis, verbo gravius, animo prudens, loquendi parcior, legendi studiosior, intenta operi, verecunda sermone, Deum solum solita quaerere et pleno corde diligere etc. Denique hoc idem claret ex verbis Ans. dicentis, quod ipsa tanta puritate nitebat,

qua maior sub Deo neque intelligi. Quinta regula sanctitatis est in recta et sancta intentione, quia homo regulatur in omni bona operatione. Nam ut dicit Salvator Matthei 6.⁵⁶ Lucerna corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus simplex fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit corpus tuum lucidum totum. Si vero oculus, scilicet intentionis nequam fuerit, totum corpus tuum, idest totum opus tenebrosum erit.

(Huic concordant iura 41. distin. Quisquis et 23. q. 5. Cum minister ubi habetur, quod intentio finem operi imponit)

Intentionem enim respicit Deus plus, quam actus. 5. q. 5. Si sacerdotibus etc. Et huic concordat verbum Philosophi, 2. Topicorum, ubi dicit: Cuius finis bonus, ipsum quoque bonum, et cuius finis malus, ipsum quoque malum: propterea Apostolus hortatur dicens:⁵⁷ Omnia in laudem Dei faciatis. Hanc regulam Virgo Beata summopere observavit,

ut in omnibus non nisi Dei honorem quereret et intenderet, ut de ea testatur Ambr. li. de virginitate. Sexta regula sanctitatis est in gratiae Spiritus Sancti influitione. Sine namque gratia Spiritus Sancti non

⁵⁶ Mt. 6, 22.

⁵⁷ I. Cor. 10, 31.

Zentfegnek hatod regulaya al. zent lelek | nek evttfeben. Mert az zent leleknek ma | laztya nekevl. nem zenteltethetyk ember. | kyrevl vgy mond zent pal apoftol. corintyo | fokhoz irt mafod kevnyuenek harmad(e) re || zeben. monduan. Nem hog my elegek | volnank valamy iot gondolny my magonk | tvl chak. de menden my elegfegevnk. | iftentevl vagyon. Az tevrueen kevnyben es | jgy vagyon meg iruan. hog az iftennek | malaztya nekevl. az ifteny parancholatok | fem tart-hattatnak meg. Mafvt efmeg | vgy vagyon meg iruan az teruen kevnbe. | hog az iftennek malaztya nekevl. akar mely | jgeen tytkos helyek
 20 fem iduezeythetyk az || lelket. Mert ember paradychombol. es angyal menyorzagbol vetkevzueen efeek | le. Azert valaky zente akar lenny. tano | lyon ez velagba elteben ifteny malaztot zor | galmatoffon kerefny es magyzerelmel meg | tartany.: — |

(23^v)

Ez regula es meg leleteek nagy tevkelleteffeguel | azzonyonk zepp-levtelen zvz mariaban. mert ev | tellyes vala zent leleknek malaztyauul. Ky | revl vgy monda zent gabryel archangyal. | Iduezlegy maria malazttal tellyes.: — |

Zentfegnek heted regulaya al. etelnek italnak | iozanfagos meg tartafaban. Mert vgy va | gyon meg iruan az tevrueen kevnyben. hog | az torkoffag. femmynemev menyeyeket | nem hagy gondolny.
 10 Jduezeytenk iefus es || vgy mond. zent lukac irta meg kevnyve | nek huzon egyed rezeben monduan. laffatok | hog az ty zyuetek megne nehezvltellenek | torkoffagual es rezegfeguel. Zent peter apoftol | elmeg vgy mond. Atyamfyay iozanok le | gycetek es vigyazyatok. mert az ty ellen | fegtevk pokolbely evrdeg. mykeppen az or | deyto orozlan kerenguen keres. melyet be | nyelyen. kynek ellene allyatok ereffen
 20 hytben. | Ez zenuedeteffegnek regulayat byzonfag || ual meg tarta azzonyonk zvz maria. | mendenekben tartuan evmagat jgeen | nagy mertekleteffeguel. Kyrevl byzonfagot | tezent zent ambrus doctor. zvezeffegrevl |

(24^r)

irt kevnyveben monduan. My zolyak az zvz | marianak eetkeynek zenuedeteffegerevl. es | az ifteny elmeelkevdeffeknek beuelkedeferevl. | Az eetkeknek zenuedeteffege vala az zvz maria | ban. természetnek

habet homo sanctificari teste apostolo, 2. Cor. 3.⁵⁸ Non quod sufficientes simus aliquid cogitare ex nobis, tamquam ex nobis, sed omnis nostra sufficientia ex Deo est. Nimirum, ut habetur de constitutione dist. 4. Placuit, sine gratia Dei nec mandata eius impleri possunt. Et dist. 40. Quaelibet dicitur, quod sine gratia Dei quantumlibet occulta loca anima salvare non possunt, quia et de paradiso homo et de caelo angelus peccando cecidit. Haec ibi. Qui vult ergo sanctus esse, studeat in hac vita Dei gratiam sollicitè quaerere et conservare.

Hanc regulam summa praeceminentia in sua tota vita servavit Beata Virgo, quia gratia plena fuit. — — — — —
— — —⁵⁹ Septima regula sanctitatis est in sobrii victus observatione. Nam, ut habetur de conse. dist. 5. c. Ne tales, gula nil caeleste permittit homini cogitare, propterea Salvator Lu. 21.⁶⁰ dicit: Attendite vobis, ne forte gravarentur corda vestra crapula et ebrietate. Hinc et Petrus I. canonica. ca. 5.⁶¹ clamat dicens: Fratres, sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus, etc. Hanc certe regulam sobrietatis observavit Beata Virgo in omnibus temperatissime se habendo, ut testatur Ambro. lib. de virginitate dicens sic:

Országos Széchényi Könyvtár

Quid exequar, ciborum parsimoniam, officiorum redundantiam, alterum ultra naturam superfuisse, scilicet in Maria, alterum ipsi paene naturae defuisse, illic nulla intermissa tempora, hic continuata ieiunio

⁵⁸ II. Cor. 3, 5.

⁵⁹ A továbbiak rövid bevezetését, 4 sort, elhagyja a magyar.

⁶⁰ Le. 21, 34.

⁶¹ I. Petr. 5, 8—9. „Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret. Cuis resistite fortes in fide.”

felette. Az ifteny elmeel | kevdees kedeg vala az mariaban. menden |
 jdevnek kevzben vetefe nekevl. Es ha my | koron azzonyonk marianak
 etelre valo aka | ratya lezen vala. az etek angeloktvl el | hozatyk vala.
 10 Nem oly etek ky gyenyerev || fegevket zolgaltatna. Hanem ky az
 ev ele | teet taplalnaya. Az zvv marianak ev el | alafa. jnkab volt
 zvkfeeg. hognem gye | revfeg. de maga mykoron az zvv marianak |
 teste alozyk vala. akoron az ev elmeye | vigyaz vala. Es az ev almaban
 az meg | oluafot iraft vagy meg elev mongya vala. | vagy az alombol
 felferkenuen az irafokat | oluaffa vala. Ime zvv marianak ev nagy |
 20 iozanfaga.: ————— ||

Zentfegnek nyolchad regulaya vagyon. | ifteny zeretnek keuanfa-
 gaban. Mert az | az ifteny zeretet. kynekevl sem hyt. sem | Igaffag.
 sem io myelkevdetek nem haz | nalnak idueffegre. kyrevl vgy mond
 zent |

(24^v)

pal apoftol coryntjofokhoz irt kevnvenek tyzen | harmad rezeben.
 monduan. ha embereknek | es angeloknak nyelueuel zolyak. zerelmem |
 kedeg nem leyend. olyan vagyok mynd az | pengev eere. Zent bernald
 vgy. mond. men | den leleknek zentfegenek mene nagy volta | (auay)
 mertekletyk auagy bechevltetyk. az | ifteny zeretnek merteke zerent.
 ky ember | ben vagyon. Es valakyben nagy auagy | fok az ifteny zere-
 10 tet. az oly lelek nagy. || Valakyben az ifteny zeretet keues auagy |
 kyfded. az oly lelek es kyfded. Es valakyben | az ifteny zeretben
 femmy nynchen. az oly | lelek es femmy. erched az evrek idueffegre. |
 Ez nyolchad regulat es Igeen nagyon meg | tarta az zeplevtelen zvv
 maria. mert ev az | vr iftent Igeen nagyon zerete. es az ev kev | zelet
 iftenert. Az zvv marianak iftenhez | valo zerelme volt elevzer. természet
 20 zerent | valo. Mert az zvv maria zerete criftuft || mykeppen anya.
 levte meeg jnkab hog | nem mynt anya. Mafodzer az zvv maria | nak
 zerelme tellyeffeges. mert femmyne | mev teremtet allat tekelletev f-
 ben be nem | tellyefeytette ez parancholatot. zereffed te |

(25^r)

vradat iftenedet te tellyes zyued(de)bevl. es tel | lyes lelkedbevl. es
 te tellyes elmedbevl. es | menden te erevdbevl. azzonyonk marianal. |
 criftufnak vtanna. Harmadzer az zvv ma | rianak zerelme volt kyualt

dies, et si quando successisset reficiendi voluntas, cibus plerunque obuius fuit, qui mortem arceret, non qui delicias ministraret. Dormire illi non prius cupiditas, quam necessitas fuit, et tamen, cum quiescebat corpus, vigilabat animus, qui frequenter in somnis aut lecta repetit, aut somno interrupto continuat, aut disposita gerit aut gerenda pronunciat. Haec. Ambro. Ecce quanta sobrietas Mariae. Octava regula sanctitatis est in charitatis affectione: Caritas enim est, sine qua nec fides, nec iustitia, nec bona opera valent ad salutem,

(ut patet 24. qu. 1. ubi & capitulo di. & capite sc. & de pe di. 5. §. Item haec est charitas.)

Unde Apostolus I. Cor. 13. Si linguis hominum loquar et angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans.⁶² Propterea Bern. super Can. ser. 28. dicit. Quantitas sanctitatis videlicet cuiusque animae aestimatur ad mensuram charitatis, quam habet, ut qui multum habet charitatis, magna quae parum, parva, quae nil, nihil fit. Hanc regulam Benedicta Virgo in summo servavit, quia summe Deum dilexit et proximum propter Deum, ut patebit *infra*,⁶³ (cum de eius charitate agetur, ergo summa sanctissima fuit.)⁶⁴

Primo dilectio, seu charitas Beatae Virginis fuit naturalis, quia tamquam mater naturaliter, immo plusquam alia mater dilexit, ut patet supra. —————⁶⁵ Secundo charitas Mariae est totalis, nulla enim creatura post Christum perfectius implevit praeceptum illud:

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua et ex omnibus viribus tuis. Deutero. 6. Luc. 10. et Mt. 22.⁶⁶ —————⁶⁷

⁶² I. Cor. 13, 1.

⁶³ „patebit infra” — alábbra szóló utalás. A magyar szöveg összeállítója figyelembe veszi az utalást és onnan folytatja.

⁶⁴ Az elválasztástól a forrás: *Stell. lib. IX. pars. I. art. 3. cap. 1.*

⁶⁵ A fentiek részletes előadása — 30 sor — a magyarból kimarad.

⁶⁶ Deut. 6, 5.; Lc. 10, 27.; Mt. 22, 37.

⁶⁷ 10 magyarázó sor kimarad.

keppen valo. | azert es. mert az zvz marianak nem volt | fem vart
 lenny hafonlatos fyat eriftulhoz. | Azert es. mert az zvz maria femmyt
 egye | bet iftennek kyvevle nem kerestet. hanem | chak tyztan az vr
 10 iftent. Negyedzer volt || az zvz marianak zerelme byzonfagos. Mert |
 mykoron egybekrevl jgy legen iruan fyrak fya | iesus kevnnyuenek
 kylenched rezeben monduan. | fenky nem tugya hogha gyevlevfegre
 auagy ze | retetre legen melto. Ez bezedevknek nem volt | helye az
 zvz mariaban. mert azzonyonk maria | menden ketfegnekevl byzonyos
 volt. iftennek | kyvalt keppen valo malaztyabol. hog ev iftennek |
 20 zerelmeben volt. Azert mynd ezekbevl nyluan | vagyon. hog azzonyonk
 maria zentfeges volt || mert iftennek zerelmeben vala. : |
 Zentfegnek kylenched regulaya al. alazatoffag | nak fundalafaban.
 kyrevl vgy mond iduezey | tenk. Zent lukac irta meg kevnnyuenek
 ty | zenheted rezeben monduan. Mykoron mende |

(25^v)

neket meg teyendetek. melyek parancholuan | vadnak nektevk. mon-
 gyatok hazontalan zol | gak vagyonk. Elmeev vgy mond. valaky ev |
 magat meg alazya. az fel magasztatyk. Hugo es | vgy mond az alaza-
 toffagrol (vgy mond). hog | az oly ember nagyob menyorzagban. ky |
 ez velagon alazatofb.:

Ez regulat es meg tarta azzonyonk zvz maria. | mert jgeen alazatos
 10 vala. Mely alazatoffag | ert levn iftennek jgeen kellemetes. hog ||
 lenne iftennek anya. Kyrevl byzonfagot te | zen zent lukac monduan.
 meg tekente ev | zolgalo leanyanak alazatoffagat. Ez alazatof |
 fagrol zent bernald es vgy mond. merem | mondanom. hog az zvz
 marianak zvezeffege. | alazatoffag nekevl nem volt volna kelleme |
 tes iftennek. Mely alazatoffagnak myatta. | erdemle ygeen nagyon fel
 magasztatny. | de myert azzonyonk marianak mendenek | nek felette
 20 fel kel vala magasztatny menyek || ben menden angelok kara felet.
 Annak | okaert kevuettekzyk. hog volt mendenek | nel alazatofb.
 mynd zyvyuel. zayauul. | es myelkevdeyuel. Az zvz marianak ala |
 zatoffaganak iegye kyt vifel vala zyvyben |

Tertio charitas Virginis fuit singularis, tum quia nec similem habuit, nec habitura est sequentem: ut canit ecclesia, tum quia singulariter Deum tantummodo et nil extra Deum quesivit.

-----⁶⁸ Quarto charitas Beatae Virginis fuit certitudinalis. Cum enim de aliis scriptum fuisse Eccl. 9.⁶⁹ Nemo scit, utrum odio vel amore dignus sit, hoc locum in Beata Virgine non habuit, quia certissima fuit infallibiliter et indubitanter de divina charitate ex gratia singularissima et si de communi lege nemo sciat se esse in charitate certitudinaliter: aliquibus tamen sanctis ex speciali privilegio concessum est a Deo.

-----⁷⁰

⁷¹ Nona regula sanctitatis est in humilitatis fundatione, iuxta illud Lu. 17.:⁷² Cum feceritis omnia,

quae praecepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus. Et iterum capitu. 18. qui se humiliat, exaltabitur. Hugo de humilitate. Ille maior in caelo, qui humilior in mundo. Beata Virgo summe humilis fuit, propter quod et summe Deo placuit, ut mater fieret Dei: ipse teste Luc. 1.⁷³ Respexit humilitatem ancillae suae, etc.

(Nona virtus in Beata Virgine praefulgens est humilitas, per quam summe placuit Deo teste Lu. 1.⁷⁴ Respexit humilitatem ancillae suae etc.)

Bern. Audeo dicere, quia nec virginitas Mariae placuisset sine eius humilitate. Per hanc etiam humilitatem summe exaltari meruit. Cum enim iuxta angelicam regulam omnis, qui se humiliat, exaltabitur, ergo quanto quis se magis humiliat, magis exaltabitur, per illam maximam topicam. Sic simpliciter ad simpliciter, sic magis ad magis, et maximum ad maximum. Sed quia Beata Virgo super omnes exaltata est choros angelorum et ordines sanctorum, ergo sequitur, quod ipsa super omnes humillima fuerit tam corde, quam ore atque opere.

⁶⁸ 14 sor magyarázat kimarad.

⁶⁹ Eccl. 9, 1.

⁷⁰ A további elméleti ill. miszticizáló részlet egészen elmarad.

⁷¹ A latin szöveg a *Stell. lib. VII. pars I.* fentebb megszakított részletének közvetlen folytatása.

⁷² Lc. 17, 10.; Lc. 18, 14.

⁷³ Lc. 1, 48 sqq.

⁷⁴ A fenti Lukács-helyhez kapcsolódik alább az elválasztott részlet: *Stell. lib. VII. pars. II. art. 3. cap. 9.* — A Bernát-idézetet a magyar szöveg erősen leegyszerűsíti.

(26^r)

mentevl jnkab ielentetyk meg azban. Mert | mykoron az zvz maria
valaztatneek az ifteny | anyafagra, ottan efmere magat lenny | zolgalo
leannak. Annak okaert monda | Ime vrnak zolgalo leanya. Az zvz
maria | nak zayaban valo alazatoffaga ielentetyk | azban meg, hog
mykoron az zvz maria | az vr iftent nageytanaya. azkoron evnen | magat
monda lenny (alaza) iftennek ala | zatos zolgalo leanyanak monduan.
10 Meg || tekente ev zolgalo leanyanak alazatoffa | gat. Az zvz marianak
myelkevdetyben | valo alazatoffaga jgeen nagyon meg ie | lenteteek
ezben. Mert mykoron az zvz ma | ria volna iftennek anya. nalanal
kyffebet | meg latogata, az az. Zent erfebet azzont. | kynek ez alazatos
zvz maria eleeb kevzevne. | es harom holnapyg neky zolgala. O azert |
zvz marianak chodalatos alazatoffaga. Ime | angeloknak [*kyralne*]
20 azzonya. ez velagnak azzonya. || iftennek anya zolgal alab valonak.
Azert | o te kevely tanoly meg alaztatny. az ala | zatos zvz marianak
peldayauaal.: ——— |
Zentfegnek tyzed regulaya al. kevzelevknek | epevletyben. kyrevl
vgy mond richardus |

(26^v)

(kel embernek alkolmafön zentek lenny) | kel zent embernek, alkol-
mafön zereztet | nek lenny. meeg azokhoz es. kyk kyvevl | vadnak.
hog zent pal apoftolnak monda | fa zarent jokat tegyevnk, nem chak
iften | elevt. de meeg emberek elevt es. Az az. | hog mynekevnk legen
epeytev nyayaffa | gonk. Mert keufet haznal az hyttevl el nem |
tauozy embernek evmaganak, es egye | beket az hyttevl peldayauaal
10 auagy jgeye || uel ky vetny. Zent gergely efmeg vgy | mond, hog az
feyedelmek anne halalok | ra meltok. mene gonoz myelkevdeteknek |
peldayat bochatyak az ev alattok valokra. | meeg ha az gonozokat az
feyedelmek | foha fem tenyek es. bevle aryftotyles es | vgy mond.
Igeen io ember az. ky nem | chak evmagahoz eeltetyk iozagos myelkev |
detekkel. de eeltetyk egybekhez es. Gonoz | ember kedeg az. ky nem
20 chak evmaga || hoz eeltetyk gonoffaggal, de egybekhez es. Azzonyonk
maria kedeg foha fenkynek | gonoz peldat nem adot. Mert mykep | pen
zent ambrus mongya. zvezfegrevl jrt | kevnben, hog az zvz marianak

(27^r)

zemeyben femmynevev hvnyorgas. auagi | horgaffag nem volt.
auagy vizza ne | zees. Az zvz marianak bezedeben femmy | aprofag
auagy chvffag nem volt. my | nevev bezedekkel eelnek az gonoz er-

Signum autem maximae humilitatis, quam habuit in corde, ex hoc claret, quia cum eligeretur matrem Dei, recognovit se ancillam Domini fore, unde dixit: *Ecce ancilla Domini etc.* Signum vero humilitatis in ore claret, quia cum Dominum magnificaret, se humilem ancillam Dei esse dixit dicens: *Respexit humilitatem ancillae suae, etc.* Signum denique summae humilitatis in opere patet: quia cum esset mater Dei, visitavit inferiorem, scilicet Elisabeth, quam et primo salutavit et tribus mensibus eidem servavit. O mira humilitas Mariae, en angelorum regina, domina mundi, mater Dei servit inferiori homini. Disce ergo tu superbe homo exemplo Mariae humiliari.

⁷⁵ Decima regula est in proximiorum aedificatione. Richar. oportet, inquit,

hominem sanctum etiam ad eos, qui foris sunt, debite esse ordinatum, ut iuxta dictum Apostoli:⁷⁶ Provideamus bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Rom. 12. scilicet habentes aedificatoriam conversationem. Nam ut habetur 5. q. 7. §. Paulus parum est in se a fide non exorbitare et alios exemplo vel verbo eiicere. Et iterum, 21. q. 3. praecipue dicit Greg. Tot mortibus digni sunt praelati, etiam si perversa nunquam perpetrant, quot ad subditos pravitatis exempla transmittunt. Hinc Arist. 5. Ethi. dicit: Optimus est, qui non solum ad se utitur virtute, sed etiam ad alios. Pessimus autem est, qui non solum utitur malitia ad se, sed etiam ad alios. Haec ille. Benedicta Virgo nunquam aliquem scandalizavit: quia ut dicit Ambro. li. de virginitate:

Nil, inquit, torvum in oculis Mariae, nil procax in verbis, nil in actu verecundum, non gestus fractior, non ingressus salutor, non vox petulantior: ut ipsa corporis species simulachrum fuerit mentis, et

⁷⁵ Újra a *Stell. lib. VII. pars I. folyatódik.*

⁷⁶ Rom. 12, 17.

kevl | chev azzonyallatok. Az zvz marianak ev | maga vifelefe. nem
 vala tetoua zegde | lev. Az ev jarafa nem vala tetoua hay | lodozo
 auagy tekervev. Az ev myelkevde | tyben. femmy zegyenfeg nem volt.
 10 es || az ev zaua nem volt aprofagra jndeyto. | Vgy hog az ev teftenek
 kylfev kepe. volt ev el | meenek abrazatya auagy mutatoya. es iam |
 borfagnak peldaya auagy jegye. Zent hye | ronymus es vgy mond az
 zvz marianak | zent eletyrevl. cromaciufhoz es heluidiufhoz | jrt
 leueleben monduan. Az zyz mariat fenky | foja nem latta meg hara-
 guuan. gonoz beze | det mondany. evtet fenky nem hallotta. [gonozt
 20 mondaný.] Myn | den ev bezede es mynden ev myelkevdey || oly
 jgeen tellyes vala malasztal. hog efmer | tetneek ev nyelueben iften.
 Byzonual az zvz | maria epeyty vala ev io peldayauul ev kev | zelyt.
 es haznalt evnekyk ionak taneytafabá | Mert mykeppen zent hyero-
 nymus mongya |

(27^v)

hog az zvz maria zorgalmatos vala az ev | tarfyrol. hog valamelyk ev
 kevzzevlevk | ne vetkezneek nyeluenek myatta. Es hog | valamelyk
 ne mondana bozzv bezedet. | auagy keuely bezedet az ev tarfanak.
 de | myndenkoron az vr iftent algya vala. | Es hog az zvz maria meg
 chak az ev kev | zevnetyben es. megne zevnneek iftennek | dychyre-
 tytevl. ha valaky evneky kevzevn | vala. az kevzevnetnek fogadafaert
 10 felel || vala. deo gracias. Az zvz mariatvl jevue | ez nemes tanolfag
 elevzer. hog mykoron | az zent embereknek kevzevnnek. hog evk |
 deo graciaft mongyanak. Az zvz maria | nak mynden napon lattatnak
 vala ange | lok zolny. es mykeppen jgeen zerelmefek | engednek vala
 evneky. Ezeket zent hiero | nymus mongya. Ezeknek felette. az ev |
 nemes zent elete. menden egyhazakat | meg velagofeyt. aduan lelky
 20 epevletnek || peldayat. mykeppen enekly anyazent egy | haz.: —
 Zentfegnek tyzen egyed re | gulaya al. menden lelky iozagoknak |
 ekeffegeben. Azert mongya zent bernald. | Akar mely jgeen oftorozvad
 auagy vevyed |

(28^r)

te magadat. akar mely jgeen gevtevyred | te magadat. Az lelky ioza-
 goknak vra. | nem agya teneked az ev bevfegeet. az az. | te veled
 leteet. auaugy ielen voltat. hanem | ha. leyendez lelky iozagokkal meg
 ekefevlte | tevt. Zent pal apoftol es vgy mond. Nem | bezedben vagyon
 chak. iftennek orzaga. | de lelky iozagban. fem eleg hog emberben |
 chak egy lelky iozag legen. de zevkleg hog | menden lelky iozagok
 10 legyenek emberben. || hog azoknak myatta mynden bynek ky |
 evzeffenek. Mert mykeppen ez velagnak viteze | nem haznalatos.

figura probitatis. Item Hiero. in epistola ad Cromatium et Heliodorum dicit: Hanc irascentem nullus vidit, hanc maledicentem nullus audivit, omnis actus et omnis sermo eius ita erat gratia plenus, ut cognosceretur in eius lingua Deus. Denique ipsa proximos aedificavit et eis profuit informatione boni, quia ut dicit Hiero. ubi supra:

Sollicita erat Maria circa socias suas, ne aliqua ex eis in aliquo sermone peccasset, ne aliqua iniuriose aut superbia circa parem suam existeret, sine intermissione benedicebat Deum. Et ne forte in salutatione sua a laudibus Dei tolleretur, si quis eam salutabat, illa pro salute Deo gratias respondebat. Ab ipsa nempe primum processit, ut dum salutantur homines sancti, Deo gratias dicant. Quotidie videbantur angeli loqui ei et quasi charissimi obtemperabant ei. Haec Hiero. Praeterea eius vita inclita cunctas illustrat ecclesias, scilicet exemplo aedificationis, ut canit ecclesia. Undecima regula sanctitatis est in omnium virtutum decoratione. Unde Bern. Quantumlibet te affligas, quantumlibet te

non dabit tibi copiam sui Dominus virtutum, nisi erimus⁷⁷ virtutibus adornatus. Haec ille. Hinc apostolus: I. Cor. 4.⁷⁸ Non in sermone est regnum Dei, sed in virtute, nec sufficit unam tantam habere virtutem, sed omnes, ut omnia vitia impugnentur. Sicut enim miles mundi non est expeditus, nisi omnia arma habeat, ita nec miles Christi si aliqua virtus defuerit sibi. Unde Gregorius 12. libro morali. Una, inquit, virtus sine aliis aut omnino nulla est, aut imperfecta. Et Tullius in 2. de Tusculanis quaestionibus dicit: Si unam virtutem confessus es te

⁷⁷ A latinban az „erimus” sajtóhiba; „eris” kellene helyette.

⁷⁸ I. Cor. 4, 20.

hanemha menden fegy | vere leyend. Ezenkeppen criftufnak (vize) | viteze fem lehet haznalatos. ha evneky | meg fogyatkozyk. vagy evbenne nem le | yend vala mely lelky iozag. Azert mon | gya zent gergely. Egy lelky iozag. egyeb | lelky iozagok nekevl. auagy myndeneftevl | fogua femmy. auagy tevkelletlen. Tullius es vgy || mond. ha
20 vallod. hog tenalad egy lelky ioza | gos myelkevdet nynchen. zevkfez hog egy | fe legyen tenalad. Ezt tullius mongya. | Azzonyonk maria ez regulat meg tarta. | mert ev menden embereknek felette fenlyk |

(28^v)

vala menden lelky iozagokkal. Azert ha az | zvz maria menden embereknek felette feen | let menden lenky iozagokkal. tahat ev jgeen | zentfezes vala. Vgy mond zent hierony | mus. ha zeretettel ezedben vezed. femmy | nemev lelky iozag nynchen oly. femmy | nemev fenefez. femmynemev malazt. | femmynemev tyztafag nynchen oly. ky | nem feenlet az zvz mariaban.:
10 Zentfeznek tyzenkettevd regulaya al. az || joban vegyg valo meg maradafaban. | Mert vgy mond zent gergely. hog heya | ban myelkevteyky az jo. ha az eletnek | vegezety elevt. auagy halala elevt el ha | gyatyk. Mert nem az iduezevl ky az iot | el kezdy. hanem az iduezevl ky az iot el | vegezy. Zent bernald vgy mond. Chak | az ioban valo vegyg meg maradaas | oly lelky iozag. kynek jgyrtetyk az ev | rek
20 italm. kynekevl lenky iftent nem || latya.: — Az aldot zvz maria ez regulat | es meg tarta. mert ev meg hayolha | tatlanul mynd halalyg ragazkodeek az | johoz. es megmarada az malaztnak | tellyeffegeben. Azert az zvz maria volt |

Országos Széchényi Könyvtár

(29^r)

jgeen zentfezes. Oh azert hyv lelek erev | kegyel kevuened az zvz mariat. az ev zent | fezes eleteben. ha akarz meg zenteltetny. | ha akarz egyevt orzaglany az zvz maria | ual. Es ne hagyad az te anyadnak zvz | marianak eletenek tevruenyvet. hog adaf | feek malazt auagy kegyelm te feyednek.: —

(29^v) Beiratlan lap

non habere, nullam necesse est te habiturum. Haec ille. Benedicta Virgo super omnes excellentissima

omnibus virtutibus pollebat, ut ostendetur parte 2. huius libri, ergo ipsa sanctissima erat.⁷⁹ Hiero. Si diligenter attendas, nil est virtutis, nil splendoris, nil gratiae, nil candoris, quod non splendebat in Maria. Duodecima regula sanctitatis in finali perseveratione, quia ut dicit Greg. I. li. moralis. Incassum bonum opus agitur, si ante finem vitae deseratur, non enim, qui incipit, sed qui perseveraverit, hic salvus erit. Matt. 18.⁸⁰ Unde Bern. in epistola 128. dicit: Sola est perseverantia, cui aeternum promittitur praemium, sine qua nemo videbit Deum. Benedicta Virgo Maria incessabiliter usque ad mortem adhaesit bono, et perseveravit in plenitudine gratiae: ergo claret, quod ipsa sanctissima fuerit.



O itaque fidelis anima, stude imitari Mariam, si vis iustificari, si vis conregnare ei, ne dimittas legem vitae eius, ut addatur gratia tuo capiti.

⁷⁹ Utalás *Stell. lib. VII. pars II.-re.*

⁸⁰ Mt. 10, 22.

(30^r)

III. *Kezdetyk mynd zentekreval valo predicacio.* |

Gaudete et exultate. quoniam merces vestra | copiofa est in celis.
mathey (v)quinto. |

Evrevlyetek es vigagyatok. mert aty jutalma | tok bevfezes menyek-
ben. zent mathe mongya | kevyuenek evtvd rezeben. |

Tugyatok zereteval atyamfyav. hog anya | zent egyhaz ez may napon.
tezen jnnepet | mynd az menyorzagbely zentekreval. Mert | az zentek-
10 reval kepekre myndenykreval nem || tehet jnnepet. az zenteknek fokaf-
fagokert. | hanem tezen jnnepet anyã zent egyhaz | kevezvnfeffel.
Vadnak kedeg az zenteknek | kylenc rendek. kyket anya zent egyhaz |
ez may napon tyztel. Mely kylenc rendek | vettetenek az kylenc re-
ponforiumbokban. | kyk ez eyel enekeltetenek. Azert ez may | napon
tezevnt jnnepet az felfeges zent | háromfagnak. Az az. atyanak. es
20 fyv | nak es zent leleknek. Es ez meg jegyezte || tyk az elfev respon-
foriomon. monduan. | Summe trinitati simplici deo. una diui | tas
et cet. Az az. felfeges zent háromfag | nak. eegy iftennek. egy iftenfeg. |
egyenlev dychev feg. egyevrevk felfeg |

(30^v)

Atyanak. es fyvnek. es zent leleknek. ky | ez egez velagot ev byrodalma
ala vety. | vers. prestet nobis gram deitas beata. et cet. | Ágyon my
nekevnt malasztot. atyanak | fyvnek. es veledegybe kegyes zent lelek-
nek | bodog iftenfeg. ky ez egez velagot ev byro | dalma ala vety.
Es meltan tyztelendev | my televnt ez may napon es naponkent |
fevldvnt ez felfeges zent háromfag. hog | jevuendevre erdemlyevk
10 evtet menyekbe || bodogyl nezný. Mert ez az evrek elet. | hog nezyevk
az zent háromfagnak tevkev | rect. Ennek okaert mongya dauid az
foltar | ban. Mert ezer eztendevk te zemeyd elevt | olyanok mynt az
tegnapy nap ky elmvlt. | Es az iftennek latafaban. meg efmerév k |
menden zentet menyorzagban. es myn | denyk evreval es meg oztya
az ev erde | myt maffal. Annak okaert mongya | zent anfelmos. men-
20 den zent annet || evreval az mas zentnek erdemereval | mynt zyntyn
az ev tulaydon erdeme | revl. Ime azert mely nagy zeretet va | gyon
az evrek menyorzagba. es az | akaratoknak mely nagy egyenlevfe-
gevk. |

*De omnibus sanctis. Sermo 39.*⁸¹

Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis: Mat. V. Lu. VI.⁸² originaliter et in evangelio praesentis festivitatis lectionaliter sunt recitata. Sancta mater ecclesia hodie de omnibus sanctis sollemniter agit, quia enim non potest omnes honorare singulariter; omnibus ergo impendit hodie honorem communiter. Sunt autem IX ordines sanctorum, quos hodie ecclesia honorat; quia ponuntur in novem responsoriis, quae hodie cantantur. Primo hodie peragimus festum summae Trinitatis, scilicet Patris et Filii et Spiritus Sancti. Et hoc notatur in primo responsorio:⁸³ Summae trinitati, simplici Deo, una divinitas, aequalis gloria, coaeterna maiestas.

Et merito est hodie et quotidie ipsa sancta Trinitas a nobis in terra, ut in futuro mereantur eam contemplari feliciter in caelis, quia haec est vita aeterna, ut intueamur speculum sanctae trinitatis. Unde Psalmus LXXXIX. Quoniam mille anni ante oculos tuos etc.⁸⁴ Et in visione Dei cognoscimus quemlibet sanctum in caelo, et unusquisque gaudet et dividit cum alio merita sua. Unde Anselmus: Unusquisque gaudet tantum de merito alterius, quantum de proprio suo. Ecce, quanta charitas est in patria et conformitas voluntatum.

⁸¹ *Ferrásza: Herolt, Sermones de tempore et de Sanctis. — De Stis, sermo 39. —* Herolt szövegét pontosan közöljük; a magyar többleteinek — breviáriumi, bibliai részletek — latin kiegészítését ill. megfelelőjét a jegyzetek közé utaltuk.

⁸² Mt. 5, 12.; Lc. 6, 23.

⁸³ *Resp. I.* „Summae Trinitati, simplici Deo una divinitas, aequalis gloria, coaeterna maiestas, patri prolique sanctoque flumini. Qui totum subdit suis orbem legibus. *Vers:* Praestet nobis gratiam deitas beata Patris et Nati pariterque Spritus almi. Qui totum subdit suis orbem legibus.”

⁸⁴ Ps. 89, 4. „Quoniam mille anni ante oculos tuos, tamquam dies hesternae, quae praeteriit.”

(31^r)

Ma foder tezevnk jnnepet ez may napon | azzonyonk zeplevtelen zvz
marianak. | es ez meg jegyeztetyk az mafod respon | foriomban. ezen-
keppen monduan. ffelix | namque es sacra vgo maria. et cet. Az az. |
bodog vagy es zent zvz maria. es men | den dychyretre melto. Mert te
belev | led tamadot az jgaffagnak napya xps | my iftenevnk. Vers.
10 Ora pro populo. | Az az. Jmagy az nepeert. kevzbe jary || az egyhazy
emberekert. efedezyel az | aytatos azzonyallat természetert. Erez |
yek mendenek az te fegedelmedet. va | lakyk tyztelyk az te jnnepedet.
Mert | te belevled vagy te tevled tamadot az | jgaffagnak napya
xps my iftenevnk. | kynek okaert meg kel tudnonk. hog az | zonyonk
zvz maria. nynchen az zent ha | romfagnak zerebevl. Mert az zent
20 ha | romfagban nynchenek tevb zemelyek || haromnal. az az. Atya
fyv es zent lelek. | Az zenteknek vagy angeloknak zereben | fynchen
azzonyonk maria. hanem fel | magztatot menden zenteknek es ange |
loknak felettek. Ennek okaert azzonyonk |

(31^v)

maria ez (maria) may napon nagy tyz | teffeffel tyztelendev menden
hyv kerez | yenektevl. mert ev mynekevnk anyank. | es hyv feges zok
zolo. Ennek okaert hafon | lattatyk az edes zvz maria az haynalhoz. |
mert mykeppen az haynal kevzepevt tart | az nap kevzevt es az ey
kevzevt. Ezenkep | pen azzonyonk kevzbe jar iften kevzevt | es bynes
emberek kevzevt. Annak oka | ert mongya az edes mezzel folyo edes
10 || bezedev zent bernald doctor. bator ja | rulafa vagy on embernek
iftenhez. hol | ev erette kevzbe jaro az fyv atyanak | elevtte. es az
anya fyvnek elevtte. | Criftus meg mezevteleneytuen ev teftet. | mu-
tagya az atyanak oldalat es az febe | ket. es az anya mutagya ev fya-
nak | az emleyt. Azert nem lehet ot vala | mykeppen valo el evzes.
20 holot evzve | folnak zerelmnek enne nagy jegye. || Hafonlatyk ennek
felette azzonyonk | maria az hodhoz es. mert mykeppen | az hod
egyeb chyllagoknal. az fevdhez | kevzelben vagy on. Ezenkeppen
azzonyonk | maria es. menden zenteknek felette. |

(32^r)

kevzelben vagy on menden bynefekhez. az ev | irgalmaffagual.
Azert mongya anya | zent egyhaznak velagoffaga zent agofon |
doctor. Maria az. aky menden zenteknek | felette. haladekot nyer

Secundo hodie celebramus festum Mariae Virginis, et hoc notatur in secundo responsorio, scilicet, felix namque es. sa. vir.⁸⁵ Propter quod sciendum, quod Beata Virgo non est de ordine Trinitatis, quia in illa non sunt nisi tres personae, scilicet Pater et Filius et Spiritus Sanctus. Nec est in ordine sanctorum vel angelorum, sed super omnes ordines.

Et respondeo, quod ipsa hodierna die est ab omnibus fidelibus solenniter honoranda, quia ipse est mater nostra et fidelis advocata nostra, et ideo assimilatur aurorae. Sicut enim aurora est medium inter diem et noctem, sic ipsa est mediatrix inter nos et Deum. Unde Bernhardus: Securum accessum habet homo ad Deum, ubi mediatorem causae suae habet ante patrem; matrem ante filium. Christus nudato corpore Patri ostendit latus et vulnera, et Maria filio ubera; ergo non potest aliquo modo fieri repulsa, ubi tot concurrunt amoris insignia. Et ideo etiam assimilatur lunae: sicut enim luna prae ceteris planetis est terrae magis vicina, sic et ipsa prae ceteris sanctis super est;

omnibus peccatoribus magis propinqua cum sua misericordia. Unde dicit Augustinus: Maria prae omnibus sanctis impetrat indutias transgressoribus, ut renuncient erroribus suis. — — — Tertio est festum

⁸⁵ *Resp. II.* „Felix namque es sacra virgo Maria et omni laude dignissima, quia ex te ortus est sol iustitiae Christus, Deus noster.

Vers: Ora pro populo, interveni pro clero, intercede pro devoto femineo sexu: sentiant omnes tuum iuvamen, quicumque celebrant tuam santissimam commemorationem. Quia ex te ortus est sol iustitiae, Christus Deus noster.

az parancholat | tevrev bynefeknek. hog ellene mongya | nak az ev
teuelygefeknek. |

Harmadzer ez may napon. tezevnk jn | nepet mynden zent angelok-
10 nak. ky meg | jegyeztetyk az harmad responforiomon. || monduan.
Te sanctū dñm in excellis | laudant et cet. Az az. Tegedet zent vrat |
magaffagogban dychyrnek menden | angelok monduan. Tegedet vr
iften illet | dychyret es tyzteffeg. Vers. Cerubyn | es feraphyn sanc-
tuft auagy zentet ky | altnak. es menden menyey zer mond | uan.
Tegedet vr iften illet dychyret es | tyzteffeg. Ez iftennek zent angeli
20 my | tezevnk meltan tyztelendevk. mert zol || galnak mynekevnk
menden helyen | es menden jdevben. Annak okaert | adatyk angval
evryzetre menden (den) | embernek anyanak meheben. hog po | kol-
bely erdegtevl meg ne foytaffek. |

(32^v)

ky jevuen anyanak mehetevl. hog az | kereztfeznek malaztyatvl
megne bantaffek. | Ez velagban eluen. hog fok byneknek my | atta
megne haboreytaffek. Es ky menuen | halalnak myatta ez velagbol.
hog halala | nak jdeyen. hytben ne keferteffek. auagy | rementelen-
fegben be ne vontaffek. Es | hog gyonafaban pokolbely evrdegtevl |
halala koron megne bantaffek. Ez velag | bol ky mulafa vtan kedeg.
10 hog pokolbely || erdegnek tevretevl meg ne fogaffek. | Negyedzer ez
may napon tezevnk jnne | pet. menden zent patriarchaknak es |
menden prophetaknak. ky meg jegyez | tetyk az negyed responforio-
mon. ky | enekeltetyk zent janos baptyftarol mo | nduan. Inter natos
mulierum non | surrexit maior iohanne baptista. et cet. | Az az.
Azzonyallatoknak zvletty kevizet | nem tamadot nagyob Ianos bap-
20 tyfta || nal. ky vrnak vtat meg zerzette az | kyetlenben. Vers. Volt
ember bochatta | tot iftentevl. ky vala neuc janos. ky | vrnak vtat
meg zerzette az kyetlenbe. | Mert ez zent Ianos baptifta nagyob pro |

(33^r)

phetanal. Mert azt kyt az egyeb pphetak | prophetalanak auagy
jevuendevnek | mondanak. azt ez zent janos baptifta | vyauual mutata
meg. monduan. Ime | hol vagyon az iftennek baranya. ky el | vezy

hodie omnium sanctorum angelorum et hoc notatur in tertio responsorio: Te sanctum dominum etc.⁸⁶ Et isti sancti angeli a nobis merito sunt honorandi, quia serviunt nobis in omni loco et in omni tempore; unde datur angelus in custodem cuilibet homini exeunti in utero matris, ne a diabolo suffocetur;

egresso ex utero, ne a baptismi gratia impediatur,^{86/a} viventi in mundo, ne ad peccata plurima pertrahatur; exeunti de mundo in morte, ne in fide temptetur vel in desperatione detrahatur et in confessione impediatur, et recedenti post mortem, ne diaboli laqueis capiatur. Quarto hodie est festum patriarcharum et omnium prophetarum, quod notatur in quarto responsorio, quod cantatur de S. Jo. bap. scilicet inter natos mulierum, qui ipse Jo. est, plus, quam propheta est,⁸⁷

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

quia quem alii prophetae prophetaverunt: ipse digito monstravit dicens: Ecce agnus Dei. Et insuper Christum baptizavit.⁸⁸ Et isti sancti patres veteris testamenti a nobis sollenniter honorandi sunt: quia de

⁸⁶ *Resp. III*: „Te sanctum Dominum in excelsis laudant omnes angeli dicentes: Te decet laus et honor, Domine.

Vers.: Cherubim quoque et seraphim sanctus proclamant et omnis, caelicus ordo dicens: Te decet laus et honor, Domine.

^{86/a} Furesa a „ne baptismi gratia impediatur” fordítása!

⁸⁷ *Resp. IV*: „Inter natos mulierum non surrexit maior Johannes Baptista, qui viam Domino praeparavit in heremo.

Vers.: Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Johannes, qui viam Domino praeparavit in heremo.

⁸⁸ Jn. 1, 29.; 1, 36.

ez velagnak bynet. Ennek felette | zent janos baptifta criftuft meg
kerezte | le. Tyztelendevk azert my tylevnk | ez may napon nagy
10 tyzteffeggel. mynd | az o teruenbely zent atyak. Mert eri || ftus az my
edeffeges meg valto iftenevnk. | az patriarchaknak es prophetaknak |
gyevkerekebevl zvletevt my erettevnk. |

Evtedzer ez may napon tezevnk jnnepet | menden zent apoftolok-
nak. ky meg | jegyeztetyk az evtevd relponforiomon. | monduan. Qui
funt ifti. qui vt nubes | volant. et cet. Az az. kychodak ezek. | kyk
repefnek. mynt az kevdevk. Es my | keppen az galambok az ev
20 ablakokra. || vers. feyerbek az honal. tyztabbak | teynel. pyrofbak
az o ebvr tetemneel. | Es mykeppen galambok repefnek az | ev abla-
kyokra. Ez zent apoftolok ez may | napon nagy aytatoffaggal tyzte-
lendevk |

(33^v)

my televnk. mert ez zent apoftolok na | gyob zentek menyorzagban.
Ennek felette | az zent apoftolok plantaltatnak es taney | tottanak
myntet. az kereztyen hytben. | Es az hytnek tyzenkeet agazatytt. az
az | az credot. vronknak menbe menety | vtan az elfev conciliumban
zerzeek. | Mely hytnek tyzenkeet agazatytt. tarto | zyk menden ember
10 meg tanolny es hyn | ny. Mert valaky az hytnek agazatya || nak chak
egyikben teuelgene. ez evrek | ke karhozneek. Annak okaert jgeen |
megkel embernek magat oltalmazny | hog az hytnek valamely agaza-
tyaban | ne ketelkevgyek. Hatodzer ez may na | pon tezevnk jnnepet.
menden zent | martyroknak. kyk criftufert es az kere | ztyen hytert.
az ev vereket ky ontottak. | ky meg jegyeztetyk az hatod relponfo |
20 riomon monduan. Lauerunt ftolas || fuas et candidas eas fecerunt.
et cet. | Az az. meg mofag az ev ruhayokat. | es meg fenefeytek evket.
Az artatlan | barannak vereben. vers. Ezek azok | kyk jevttenek nagy
nyomorufagbol. es |

(34^r)

meg moftak ev ruhayokat. Az artatlan | barannak vereben. Ez zent
martyrok | ez may napon meltan. (m) tyzteltetnek. | my televnk nagy
aytatoffaggal. Az zent | martyroknak nagy fok voltokert. mert |
mykeppen zent Ieronimus mongya. hog | eztendevben menden napon
leletnek evt | ezer martyroknak neuek. Zent ieronimus | jdeytevl
foguua tevb martyrokat es mar | tirizaltak vagy meg evltek. Es evk

stirpe patriarcharum et prophetarum Christus, Salvator noster natus est. — — — Quinto hodie est festum omnium apostolorum:⁸⁹ hoc notatur in quinto responsorio: Qui sunt hi, qui ut nubes volant. Et isti sancti apostoli sunt in praesenti sollemnitate devote honorandi,

quia sunt maiores sancti in caelo. Insuper in fide catholica nos plantaverunt et instruxerunt et XII articulos fidei in primo concilio post ascensionem Christi composuerunt, quos articulos quilibet homo tenetur addiscere et firmiter credere, quia qui in uno articulo erraret, damnaretur aeternaliter; ergo valde est cavendum. Sexto hodie est festum omnium sanctorum martyrum, qui propter Christum et fidem sanguinem suum effunderunt, quod notatur in sexto responsorio:⁹⁰ Laverunt stolas suas et candidas eas fecerunt.

Isti sancti martyres merito sunt a nobis hodie sollemniter honorandi propter magnam multitudinem martyrum; quia sicut dicit S. Hieronymus, quod qualibet die anni reperiuntur V milia martyrum. Et ab illo tempore sancti Hieronymi plures martyres fuerunt martyrizati, et ipsi tanquam strenui milites pro fide Christi res, corpus et vitam exposuerunt, et in hoc dant nobis exemplum exponendi pro fide vitam, unde in

⁸⁹ *Resp. V*: Qui sunt isti, qui ut nubes volant, Et quasi columbae ad fenestras suas? Candidiores nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo. Et quasi columbae ad fenestras suas.

⁹⁰ *Resp. VI*. Laverunt stolas suas et candidas eas fecerunt in sanguine Agni. Isti sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, et laverunt stolas suas. — In sanguine Agni.

- 10 az || az. az zent martirok mykeppen kazdag | erevs vitezek. criftufnak
 hytyert ev joza | gokat tefteket. es eteket veteek. Ezben | adnak
 nekevnk peldat az zent martirok. | hog myes veflevk eletevnket az
 hytert. | Annak okaert vgy jrattatyk az tevrven | kevnyben. hog
 anne nagynak kellenny | az kereztyen hytnek alhatatoffaganak. |
 hog elevzer veteffeek el az elet embertevl. | hognem az hÿt. Ez fyn-
 20 chen meltathlan. || mert valaky az kereztyen hytert eletyt | vety es
 criftufert. ez il ember legottan | fel repevl menyekben. Annak okaert |
 Irattatyk az tevrven kevnyben. hog vala | ky criftufnak neuert
 martiromfagot |

(34^v)

- zenuednek. azok ketfegnekevl az evrek eletet meg | nyeryk. Hetedzer
 ez may napon tezevnk inne | pet menden zent confefforoknak. ky meg
 je | gyeztetyk az heted reſponforiomon monduan. | Sint lumbi vestri
 precincti. et lucerne arden | tes j manibus vestris. et cet. Az az. legyen
 az ty derekatok meg evuedevzuen. es egev zev | vetnekek ty keze-
 10 tevkben. Es ty hafonlatofok | vattok az emberekhez. kyk varyak ev
 vrokat | mykoron meg teer az mennyekzevkrevl. vers. || vigyazzatok
 azert. mert nem tугyatok | mely horaban. az ty vratok jevuendev
 legen. | Es ty hafonlatofok (leztek) vattok az ember(hez) | rekhez.
 kyk varyak ev vrokat. mykoron meg | teer az menyekzevkrevl. Ez
 zent confefforok es | nagy tyzteffeggel tyztelendevk ez may napon |
 my televnk. mert az idueffegnek vtat. es | menden jozagos myelke-
 20 deteknek vtat. pre | dicallak mynekevnk jgeuel es jo pelda ada |
 fokkal. Mert meeg elveen ez jelen valo velagon. || az zent confefforok
 voltanak alazatofok. bevl | chek. zemermekek. tyztak. jozanok es nyv |
 godalmafok. Ennek felette. jmmar menyek | nek orzagaban leuen.
 efedeznek my erettevnk. | Es nyerne my nekevnk irlalmaffagot. es |

decre.⁹¹ dicitur: Tanta debet esse constantia fidei, ut prius auferatur vita, quam fides. XXXIII. q. VIII. conversior. Et non immerito, quia quicumque exponit vitam pro fide et pro Christi nomine, statim ad caelum evolat. Unde in decr. Qui pro Christi nomine martyrisantur,

procul dubio vitam aeternam consequuntur XV. q. I. merito. Septimo hodie est festum omnium confessorum; hoc notatur in septimo responso:⁹² Sint lumbi vestri praecinetti. Et isti sancti confessores sunt sollemniter a nobis honorandi, quia praedicaverunt nobis verbis et bonis exemplis viam salutis et omnium virtutum, quia existentes in vita praesenti fuerunt humiles, prudentes, pudici, casti, sobrii et quieti. Insuper iam et in caelo sunt intercessores nostri et impetrant nobis misericordiam, gratiam et gloriam.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

⁹¹ *Decretum*: törvénykönyv. A XV. század óta általánosan így nevezik a hivatalos egyházi döntvényeket (*decretum de fide*: hittétel; *decretum de reformatione*: fegyelmező irat). Hogy ez az utalás pontosan melyik *decretum*-ra vonatkozik, nehéz lenne meghatározni. Talán a híres *Decretum Gratiani*-t idézi.

⁹² *Resp. VII.*: „Sint lumbi vestri praecinetti, et lucernae ardentis in manibus vestris et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis . . .” (*Lc.* 12, 35–36.)

Vers.: *Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit . . . „Vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis.”*

(35^r)

malasztot es dychev feget. Nyolchadzer ez | may napon tezevnk jnnepet
menden zent | zvezeknek. Ez meg jegyeztetyk az nyolchad ref | pon-
foriomon. monduan. Audiui vocem de | celo venientem. venite omnes
v̄gines sapien | tiffime. et cet. Az az. halleek zozatot jevn̄y | menyor-
zagbol monduan. jevyetek menden | bevlcheffeges zvezek. Olayt rey-
chetek az ty | edentekben. myg az vev legeen el jev. vers. | Eyfelenek
10 jdeyen jvevltes levn. jme az vev || legeen el jevt. Olayt reychetek az
ty edentek | ben. myg az vev legeen el jev. Ez zent zv | (ke) zek es nagȳ
t̄yzteffeggel tyztelendevk my | tevlvnk ez may napon. mert criftus-
nak ie | gyef̄y es menyorzagnak kyralne azzony. | Mert criftus az nagy
pap. kyrevl vgy irat | tat̄yk moifefnek egy kevnnyvenek huzon | eḡyed
rezeben. hog az nagy pap zvzet ve | gyen maganak felefege. Es ezbevl
20 kevuat | kevȳk. hog az zvezek (meny) kīyralne azzo || nyok. mert
criftus dychevfeznek k̄yralya | evnek̄yk jeḡyefek. Annak okaert
mongya | zent dauid az foltarban monduan. Allapeek | k̄yralne azzon
te jogodrol. meg aran̄yazot | ruhaban. Zent ciprianus es v̄gy mond |

(35^v)

zvzeffegrevl valo kevnnyveben. monduan. Az zv | zeffeg menden ange-
loknak huga. fertezetteffe | geknek gyevedelme. Iozagos myelkevede-
tek | nek kyralne azzonya. es menden joknak | byrodalma. Kylen-
chedzer ez may napon | tezevnk jnnepet. menden valasztottaknak |
nemefnek es nemtelenevkn̄ek. gazdagoknak | es zegenyeknek. jffyak-
nak es veneknek. | rokonfagynkn̄ak. fyaynkn̄ak es leanykn̄ak | nak
10 tyzteffegevkre. kyk jmmar orzagolnak || menyorzagban criftuffal.
Es ez meg jegyez | tetyk az kylenched reponforiomon mond | uan.
Concede nobis quefumus dñe veni | am delictorū. et in tercedentibus
sanctis | quorū hodie solemnia celebramus. et cet. | Az az. Engegyed
kerevnk vram mynekevnk | bynevn̄kn̄ek bochanatyat. es ez zentek-
nek | efedezefe myat. kykn̄ek ma jnnepeket tyzte | lyevk. Agy my-
nekevnk oly aytatoffagot. hog | erdemlyevnk az ev taroffagokra
jvt̄nya. || vers. Segelyenek mynket az zenteknek erde | mek. kyket
meg bantnak tulaydon bynek. | Menchen meg mynket ez zenteknek
efedev | zefe. kyket az az. abynefeket vadol (amy) [az] m̄y | elkevldet.
es ky attad az zenteknek az me |

Octavo hodie est festum omnium virginum, et hoc notatur in VIII. responsorio:⁹³ Audivi vocem de caelo venientem. Et istae sanctae virgines sunt hodie a nobis honorandae, quia sunt sponsae Christi et reginae caeli. Nam ipse Christus est summus pontifex, de quo dicitur Levit. XXI.,⁹⁴ quod summus pontifex virginem ducat in uxorem. Et ex hoc sequitur, quo ipsae virgines sunt reginae, quia habent Christum regem gloriae pro sponso. Unde psalmus XLIII.⁹⁵ Astitit regina a dextris tuis etc. Unde etiam Cyprianus li. de virgi.⁹⁶

Virginitas est soror omnium angelorum, victoria libidinum, regina virtutum, possessio omnium bonorum. Nono hodie est festum omnium electorum: nobilium et ignobilium, divitum et pauperum, senum et iuvenum, consanguineorum nostrorum, filiorum et filiarum, qui iam regnant cum Christo in caelo; et hoc notatur in nono responsorio,⁹⁷ quod est commune, quod hodie canitur: Concede nobis, quaesumus Domine, veniam delictorum et intercedentibus sanctis, quorum hodie sollemnia celebramus, talem nobis tribue devotionem, ut ad eorum mereamur pervenire societatem.

⁹³ *Resp. VIII.* „Audivi vocem de caelo dicentem mihi: Venite omnes virgines sapientissimae, oleum recondite in vasis vestris dum sponsus advenerit.
Vers.: Media nocte clamor factus est: ecce sponsus venit. Oleum...”

⁹⁴ Lev. 21, 13.

⁹⁵ Ps. 44, 10.: „Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato.”

⁹⁶ Cyprianus, *De habitu virginum* című művére vonatkozó az utalás.

⁹⁷ *Resp. IX.* „Concede nobis Domine, quaesumus, veniam delictorum: et intercedentibus sanctorum, quorum hodie sollemnia celebramus. Talem nobis tribue devotionem, ut ad eorum pervenire mereamur societatem.”

Vers.: „Adiuvet nos eorum merita, quos propria impediunt scelera; excuset intercessio, accusat quos actio est qui eis tribuisti caelestem palmam triumphi: nobis veniam non deneges. Talem nobis tribue devotionem, ut ad eorum pervenire mereamur societatem.”

(36^r)

nyey gyevedelm vetelnek palmayat. nekevnk | megne tagagyad
bynevnknek bochanatyat. | Agy mynekevnk oly aytatoffagot. hog
erdem | lyevnk az ev tarfoffagokra jutnya. Azert mel | to mynekevnk
fevldevn tyztelnevnk mynd az | zenteket. hog az zentekes efedezyenek
my eret | tevnk. Es nyeryenek mynekevnk malasztot | ez ielen valo
velagban. es dychev feget az jev | vendev velagon. Azert mongya zent
10 ieronimus. | lehetetlen fokaknak jmadfagoknak megnem || halgattatny
fevt jnkab lehetetlen. mynd az | zenteknek es mynd az angeloknak
megnem | halgattatny. Es ha egy io ember ez velagon | malasztot nyer-
het iftentevl. tahat myt tehetnek | menyorzagban mynd az zentek.
Es ha az zen | tek ez velagban eeluen. az ev jmadfagokkal | halottakat
tamazthattanak. poklofokat tyzteyt | hattanak. Vakokat vilagofeyt-
hattanak. byzo | nyaban maltan es menyorzagban mynd az | zentek
20 kyknek ma jnnepet tezevnk. nyerhet || nek nekevnk iftentevl malasztot.
Mert az zen | tek az zerelmert. mely zerelmek vagy on amy | idueffe-
gevnkhez. zorgalmatofok mynket fegey | teny az ev jmadfagokkal
az vr iftennek elevtte | menden jdevnek koraban.: — — — |

(36^v)

IV. *Karachon napyara valo predicacio ez.* |
Ecce Euangelizo vobis gaudiū magnū. quod | erit omni populo.
quia natus est vobis fal | uator mundi. luce fecundo. |
Yme hyrdetek nektek nagy evrevmet. mely|(ur)lezen menden nepnek.
Mert zvletevt | tynektek ez velagnak iduezeytev. Ezeket | zent lucach
mongyakevnyvenek mafod re | zebe. Mynd az tellyes eztendevenk
10 vi | gaffagos innepy kevzevt. criftufnak zvle || tefenek innepe anneual
vigaffagofb. | meneuel iduezeytenk iefufnak gyermek | fegenek innepe
edefb. Annak okaert ez | may nap jgeen vigaffagos. az my edeffe |
ges iduezeytevnknek zvletefebevl. Annak | okaert mongya zent leo
papa. femmykeppen | űnekel ot lenny zomorufagnak helyenek. | hol
vagy on eletnek zvletefe. Azert monda | az angyal az paztorok(ka)nak
20 monduan. | Ime hyrdetek nektek nagy evrevmet. mely || lezen menden
nepnek. Mert zvletet tynek | tek ez velagnak iduezeytev. Annak oka |
ert ez jelen valo predicacyoban harmak | leznek mondandok. Elfev
lezen az euan | *

*19. sor: a *paztorokknak* szóban a második *k* pacás, ill. a *ka* szótag törölve.

Et merito omnes sancti in caelo sunt a nobis honorandi in hoc mundo: ut ipsi in caelo intercedant pro nobis et impetrent nobis gratiam in praesenti et gloriam in futuro. Unde Hiero.: Impossibile est preces omnium sanctorum et angelorum non exaudiri, immo magis impossibile erit preces omnium sanctorum et angelorum non exaudiri. Et si unus bonus homo potest impetrare alteri a Deo gratiam in praesenti, quod tunc possunt omnes sancti. Et si quilibet sanctorum dum adhuc in carne vivens potuit cum suis orationibus mortuos suscitare, leprosos mundare, caecos illuminare, utique iam omnes sancti in caelo possunt, quorum hodie festum celebramus, nobis impetrare gratiam a Deo. Nam ipsi sancti propter charitatem et affectum, quem habent ad salutem nostram, solliciti sunt nos iuvare orationibus suis apud Deum.

*In die nativitatis Jesu Christi: Sermo primus.*⁹⁸

Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod est omni populo, quia natus est nobis Salvator mundi. Lucae II.⁹⁹

Inter omnia laetabunda totius anni hoc festum nativitatis est tanto laetius, quanto hoc festum pueritiae Jesu Christi est suavius. Unde dies hodierna ex Salvatoris nostri nativitate redditur gaudiosa. Unde Leo papa: Nec fas est ibi locum esse tristitiae, ubi natalis est vitae. Ideo angelus dixit pastoribus: Ecce evangelizo vobis gaudium magnum etc.¹⁰⁰ Unde in praesenti sermone tria sunt dicenda:

⁹⁸ *Forrása: Herolt, De Temp. serm. 11.*

⁹⁹ *Lc. 2, 10–11.*

¹⁰⁰ *Lc. 2, 10–11.* A magyarban szokás szerint meg van ismételve az egész részlet.

(37^r)

geliomnak iftoriyarol. Mafod lezen ez zent | feges Innepnek eruendetes voltarol. Har | mad lezen cristufnak es az ev zent anyanak | zegeenfegekrevl. Elevation zoluan ez may e | uangeljomrol. holot mondatyk. ky mene | az parancholat auguftos chazartvl. mert | ez parancholatrol jrattatyk |eolaftica ifto | riaban. hog octouianus chazar orzaglot | negyuen keet eztendeyg. Es ev halalanak | elevtte tyzenkeet
10 eztendevuel. anne nagy || bekeffeget zerze menden orzagogban. | kyk romay chazarfagnak alatta valanak. | hog betev zerent lattatneek be tellyeffedny ifay | afnak mondafa monduan. Evzue veryk az ev | tevrevket zanto vafnak. az az zanto vafat | chynalnak belevle. Es az ev zuchayokbol | farloot. Es vgyan ottan mongy ifayas ppheta. | Nem emel tevt egy nemzet mas nemzet | ellen. es ez volt az idev
20 kyben kellett zv | letny ez velagra. mendeneknek iduezey || tevenek. Mykeppen zent dauid eleue meg | latta vala monduan. fel tamad ev napy | ban igaffag. es bekeffegnek beuelkevdefe. | de myert akara iduezytevnk ez nagy be | keffegnek ideeben zvletny. ezt meg muta |

(37^v)

tagya tyztelendev beda monduan. Zvleten | dev testben iftennek fya. mykeppen zvz | tevl zvletet. ennek myatta meg mutatta | hog evneky jgeen kedues kellemetes az | zvzeffegnek ekeffege. Ezenkeppen nagy be | keffegnek ideeben zvletek. ky az bekeffeget | kerefnny taneytot. es az bekeffegnek kev | vetevyt ev malaztyanak myatta meltol | tatyk meg latogatnya. Annak okaert | mykoron illyen nagy bekeffeg
10 volna || mynd velagot mya. tahat octovianus | romay chazar. akara meg tudny orza | goknak zamyt. es varafoknak varaknak | faluknak zamyt. Ennek felette akara | tudny menden embereknek zamyt. kyk | ev alatta valanak. Ennek okaert mon | gya az euangelifta. ky mene az paran | cholat auguftos chazartvl. hog meg | Irattatneek mynd ez
20 kevzevnfege ve | lag. az az hog regiftromban vetetne || ek mynd ez velag. az az menden | emberek. mynd nemeffek es nemtele | nek. mynd kazdagok es zegenyek. | mynd varafy polgarok. es az paraszt ne | pek. kyk valanak ev vrafaganak alat |

Primo de historia litterali istius evangelii. Secundo de gaudio istius festi. Tertio de paupertate Christi et Mariae, matris eius. Quantum ad primum, sciendum, quod loquendo de evangelio, quantum ad illud, ubi dicitur: Exiit edictum a caesare Augusto.¹⁰¹ Primo volo ponere fundamentum litterale. Nam de isto edicto scribitur in *Historia Scholastica*,¹⁰² quod Octavianus regnavit XLII annos, et in XII. anno ante mortem suam fecit tantam pacem in omnibus regionibus Romano imperio subiectis, quod ad litteram videtur impletum illud, quod dicitur Esa. II.¹⁰³ Conflabunt gladios tuos in vomeres et lanceas suas in falces. Et ibidem: Non levabit gens contra gentem gladium. Et istud fuit tempus, quo Salvator omnium nasci debuit in mundo, ut David praevidit in Psalmo LXXI.¹⁰⁴ dicens: Orietur in diebus eius iustitia et abundantia pacis. Quare autem hoc tempore pacis nasci voluit,

Beda ostendit dicens: Nasciturus in carne Dei Filius; sicut de virgine natus virginitatis decus, virginitatis decus sibi ostendit esse gratissimum: sic pacatissimo tempore saeculi procreatur, qui pacem quaerere docuit, et pacis sectatores per gratiam suam invisere dignatur. Unde cum talis et tanta esset pax per universum mundum: tunc Octavianus imperator Romanus voluit scire numerum regionum et numerum oppidorum, civitatum, castrorum et villarum. Item scire voluit numerum omnium hominum sibi subiectorum. Ideo dicit evangelista: Exiit edictum a caesare Augusto, ut describeretur, id est in scripto redigere-tur universus orbis, id est omnes homines tam nobiles, quam ignobiles, tam divites, quam pauperes, tam cives quam rustici, qui suae suberant dominationi.

¹⁰¹ Vö. Lc. 2, 1—21.

¹⁰² Petrus Comestor (†1179 körül) műve, a *Historia Scholastica* a középkor egyik legtekintélyesebb könyve. 1170 körül keletkezett. A bibliai történeteket tárgyalja népies formában és sokoldalúan kiegészítve. A középkori könyvekben többféleképpen idézik: „dicit magister historiarum”, „dicit magister in historiis” stb.

¹⁰³ Is. 2, 4.

¹⁰⁴ Ps. 71, 7.

(38^r)

ta. Es megyen vala kykymynd ev varafa | ban. nylyan mongya hogy
kykymynd | evnen feycert megyen vala. az az hog | ev feye el ne
vetetneek. es ad vala egy | ezevft penzt. ky tezen vala tyz jaro penzt. |
Hog ezenkeppen vallalt tenne. nem chak | zayauaal. hanem ayando-
kauaal es auagy | adoyauaal es. hog engedelmes romay | chazarfagnak.
10 Es el veuen ev tevlé az | penzt. menden embernek neuét meg || jryak
vala. hog az meg irt neuek be | vitetneek romaban. es chazarnek
elevt | te meg oluafatnanak. annak okaert | hog chazar meg tudhatna-
ya emberek | nek erdemeket es meltofagokat. Es ezzel | evzue hog meg
tudhatnaya az ev ha | talmaffagat es. Annak okaert ir fi | mon de
caffia zent lucach mondan. | Hog octouianus chazar fel emelkevdeek |
20 keuelfegben. fel emelt zybevl. es pa || ranchola mynd ez velagot meg
irnya. | Ez meg irafban nagyobbat vetkezee | octouianus. hognem
dauid kymeg | irata izrahel nepe zamat. Mykeppen | meg vagon
iruan mafod kyraly kevn |

(38^v)

nek. hvzon negyed rezeben. Ennek okaert Dauid | es izrahelnek nepe.
Igeen nehezen meg ve | retteteek iftentevl. Annak okaert kerdy. |
fymon de caffia. hog myert nem verettetet | meg iftentevl auguftos
chazar valamy | nemev chapaffal. Mykoron auguftos cha | zar nagyob-
ban vetkezet iftennek ellene | ez nepnek meg jrattatafaban. hognem |
dauid. ffelel erre evnen maga fimon | de caffia. hog az vr iften ezert
10 nem fed || de meg valamely chapaffal. Mert au | guftos chazar pogan
vala. es meltatlan | vala ez velagzerent valo ifteny chapaf | ra. de
dauidot az vr iften meg akara | verny valamely chapaffal. mykeppen
ze | relmes fyat. hog ev tevlé evrekke ne | veretteteek. Mert vadnak
nemelyek | zent agoftonnak mondafa zerent. kyk | meltatlanok ez
20 ez velagzerent valo chapaf | ra. kyknek evrek lezen karhozagyok. ||
Ennek okaert byzon jegye az evrek | karhozatnak. ez velagyaknak
zevnet | len valo zerencheye. Ielefevl bynefek | nek. mykeppen zent
agofton mongya. | affuerofrol kynek mendenkoron jo |

(39^r)

zerencheye vala. Es ez ellen hefternek | mendenha ez velagy dolgogba
zerenchete | lenfege vala. es olyha mendenha fyralm | ban es fazkodaf-
ban vala evmagaert | es az iftennek nepeert. |

Mafod reze ez predicacionak. ez may nap | nak evruendetes voltarol.
Mely evrevmet | hyrdete gabriel archangyal cristufnak zv | leteferevl.

et ivit unusquisque ad civitatem suam. Dicit, notantur, unusquisque nullo penitus excepto pro capite suo, hoc est, ne capite privaretur, solveret unum nummum argenteum, valentem decem nummos usuales, ut sic profiteret non tantum ore, sed oblatione se esse subditum Romano imperio; et accepta pecunia nomen cuiuslibet describebatur, ut scripta nomina delata Romam caesari legerentur, ut posset scire dignitatem et merita personarum, et per consequens suam potentiam. Unde Symon de Cassia scribit super Lucam, quod Octavianus in superbiam elatus ex elato corde praecepit universum orbem describere, et magis peccavit in illa descriptione, quam David, qui fecit populum Israel describere, ut habetur II. Regum XXIII.¹⁰⁵

Et ideo ipse David et populus Israel fuit graviter a Deo plagatus, unde quaerit Symon de Cassia: quare etiam non ille imperator punitus a Deo fuit, sicut David punitus fuit: cum tamen gravius peccavit. Respondit, quia gentilis et indignus praesenti correctione erat, sed David Dominus Deus sicut filium suum punire voluit, ut non aeternaliter ab eo puniretur. Sunt enim teste Beati Augustini aliqui indigni praesenti punitione, quorum damnatio erit aeterna. Et ideo certum signum est aeternae damnationis successus continuus et fortunatus temporalis: signanter peccatoribus. Sicut Augustinus in libro de civitate Dei probat de Assuvero.

cui semper bene succedebat in rebus temporalibus. Et in Hester, cui male succedebat in temporalibus rebus, et quasi semper in luctu et gemitu pro se et pro populo fuit.

Quantum ad secundum, sciendum, quod illud gaudium, quod angelus Gabriel de Christi nativitate nuntiavit, fuit maximum gaudium totius

¹⁰⁵ II. Reg. 24, 1. skk. Dávid említett büntetésének leírása.

10 ez vala nagy evrem mynd | az tellyes velagnak. Sem choda ez evrem. ||
mert mynekevkn zvletet iduezeytev. ky mon | datyk iefus criftufnak.
Ez evremmel nem | chak fevldiek evruendenek. de az mennyey |
lelkek es. az az az angelok es nagy ev | revmmel evruendenek. Mert
mykeppen | landulfus mongya. hog az evremet hyr | detev angelhoz
tarfolkodanak nagy fok angelok. e meg erevfeytuen az angelnak |
mondafat. Ennek vtanna az angelok | meg terenek menyorzagban
20 nagy evr || uendetes enkleffel. es ez vigaffagos zvle | tefte meg hyr-
deteek az ev menyey polgar | tarfoknak. Ezeket haluan az zent ange |
lok. tahat meg evrevle ky jelenthetetlen | nagy evremmel tellyes
menyorzagnak |

(39^v)

vduara. Es tevnek nagy jnnepleft es nagy | dychyretet. es nagy hala
adafokat az an | gelok atya mendenhato iftennek. ez vigaf | fagos
zent zvletefrevl. Es nagy tyzteffeget | teuen atya mendenhato iftennek.
es jev | venek menden menyey angely feregek | az ev rendek zerent
nagy vigaffaggal. | latnya ev vroknak iefufnak orchayat. | Es jmadak
mynd az zent angelok idue | tenk iefuft. es az ev zentfezes zvlevet
10 zyz || mariat nagy tyzteffeggel. es mondnak | vala es enekelnek vala
nagy edeffeges me | nyey enekeket. O ky volt volna az angelok |
kezzevl. ky halla iftenfyanak zvletefeet. es | nem jevt volna evtet
latnya. byzonual | mynd el jevttenek vala nagy vigaffagal. | Vgy
mond landulfus. O aytatos lelek | menyel te es latnod. az te erted lev
jgeet | tefte. es terdre efuen jmagya ate vradat | es ev anyat. es nagy
20 tyzteffeggel kevzevny || az zent veen josephnek. Ennek vtanna |
ote aytatos lelek chokolyad meg az jazol | ba fekev gyermek iefufnak
edes labayt. | es keryed az zyz mariat. hogy agya neked | vagy hagya
fel vened az jazolbol az ev |

(40^r)

zent fyat. Vegyed azert o aytatos lelek | te hozyad ez zepfezes gyer-
mek iefuft. es te | karyayd kevzevt tarchad. zorohad zyvedhez. |
Nezzed zerelmeft az ev zepfezes orchayat. | es chokolgaffad nagy
tyzteffeggel es gye | nyervegyel (te zvuedben) evbenne. Es (zy) |
byzodalmas zyuel tehetevd ezeket. mert | bynefekert jevt es zvletet.
ky evmagat | ada abynefeknek eledelevl az oltary zent | feqben.

mundi, nec mirum, quia natus est nobis Salvator, qui est Christus Jesus. Nam non solum terrigenae, sed etiam caelestes spiritus sunt de hoc gaudio laetificati,

(sicut cecinimus in hac nocte: Hodie lux vera de caelo descendit, hodie per totum mundum melliflui facti sunt caeli.)

Et notandum,¹⁰⁶ quod multitudo caelestis angelo nuntianti sociata est, ut multitudo adveniens dictum Angeli confirmaret. — — — —¹⁰⁷ Deinde ascendentes angeli in coelum cum iubilo et canticis, nuntiaverunt haec concivibus suis.

Tota igitur superna curia exhilarata, magnoque festo facto ac laudibus et gratiarum actionibus Deo Patri exhibitis, venerunt omnes per ordines suos videre faciem Domini Dei sui, et adorantes eum et matrem ipsius, cum omni reverentia laudis eidem personabant et cantica; quis enim illorum, talibus auditis novis, remansisset in coelo, quin visitasset Dominum suum sic humiliter constitutum in terra?

Vade^{107/a} nunc et tu ad videndum Verbum pro te carnem factum et genibus flexis adora Dominum Deum tuum et eius matrem, ac reverenter saluta Joseph sanctum senem. Deinde osculare pedes pueri Jesu, jacentis in praesepio et roga Dominam, ut eum tibi porrigat vel accipere permittat.

Országos Széchényi Könyvtár

Accipe ergo eum ad te, et inter brachia tua retine. Intuearis faciem eius diligenter ac reverenter deosculare, et delecteris in eo ex corde. Confidenter haec facere potes, quia pro salute eorum venit ad peccatores, et cum eis humiliter conversatus est, et tandem se eis in cibum dimisit; unde benignus Dominus patienter permittet pro tuo velle se tangi, nec imputabit praesumptioni, sed amori. Semper tamen cum reverentia

¹⁰⁶ A betoldott rész forrása: *Ludolphus de Saxonía, Vita Jesu Christi* e quattuor evangeliiis et scriptoribus ecclesiasticis concinnata. (Ed. A. C. Bolard — L. M. Rigollot — J. Carnandet. Parisiis et Romae 1865) A részlet: Pars I. cap. IX. (p.41.)

¹⁰⁷ A kimaradt 11 sor idézeteket tartalmaz.

^{107/a} Hosszabb részlet kimarad; a folytatás az említett kiadás 44. lapjáról.

10 Annak okaert ez kegyelmes vr meg || engedý. hog akarated zereñt
 tapogaffad | es gyenyervegyel ev benne. Az sem tu | laydoneytatyk
 vagmeverfeknek. hanem | zeretetnek. demaga ezeket mendenkoró |
 nagy felelmele es tyzteffeggel tegyed. Mert | ev az zenteknek zente.
 Ennek vtanna | agyad meg evtet az zveleenek. es nez | zed nagy zerele-
 20 zep | feles gyermeket az ev zent anya zvv ma || ria. Aly te es ot
 aytatos lelek. es legy | kez zolgalnod ez edes iefufnak. es fegey |
 az zolgalatba az zvv marianak. Es em | lekevzzel ezekben gyenyerve-
 kevny. evrevlyny. | es zevnetlen gondolkodny. Es menyere |

(40^v)

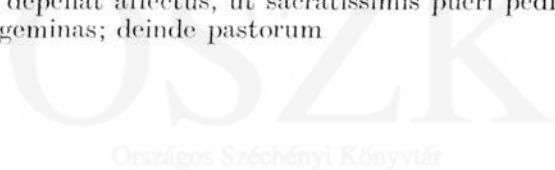
tehetevd aly nyayafon ez azzonnak az az azzony | onk marianak elevtte
 es az gyermek iefufnak | elevtte. Es nezzed gyakorta ez edeffeles
 gyer | mek iefufnak zepfeles orchayat. kyre angelok | keuannak
 nezny. de maga mendenkoron | tyzteffeggel es nagy felelmele. hog on-
 neet el | ne evzeffel ez zepfeles gyermektevl es az ev | zveleyetevl. az
 te mereffegedert. mert meltat | lannak kell magadat velned. iften
 10 fyanak es | ev zent anyanak nyayaffagara. Annak oka || ert mongya
 zent anfelmus. O aytatos le | lek. keferyed az zvv anyat betlehembe
 men | den aytatoffaggal. es be teruen az ftalloch | kaban aly ev vele.
 es zolgal az zvv zvele | zvv marianak. es helyheztetuen az gyer |
 mek iefuft az jazolban. effel vigaffagnak | zozatyara. es jvele jfayas
 pphetaul | monduan. kyfde zvetet mynekevny. | es fyy adatot
 20 mynekevny. Es evlelgeffed | az ifteny edes jazlot. Meg engeztelye az ||
 zemermeffeged az zerele. az felelmet el | evzze az keuafag. hog az
 gyermek iefufnak | edeffeles labayhoz fyggezzed ayakaydat. | es
 chokolgaffad az ev keet zentfeles labachka | yt. Annak vtanna elmed-
 ben forgaffad az |

(41^r)

paztoroknak vigyazafokat. Chodallyad az | angeloknak futofo fere-
 gevket. Veffed kevzbe | az te kevnyergefydet. az menyey eneklefe-
 nek. | egyetemben zyueddel es zaddal enekeluen. | Gloria in excelsis
 deo. Et in terra pax homi | bus bone voluntatis. Az az. dychevfeg ma |
 gaffagogban iftennek. Es fevlevny bekeffeg | jo akaro embereknek.
 Vgy mond gregorius | nazanzenus. Az paltorokkal tyztelyed az |
 10 gyermek iefuft. az angelokkal eneket dychy || retet mongy. es archan-
 gelokkal az kart vi | felyed vagy byryad. Evrevly. hanem ev | revlhech

et timore hoc facias, quia ipse Sanctus sanctorum est. Post ea redde ipsum matri suae, et conspice studiose, quam diligenter et sapienter eum lactat et gubernat et caetera obsequia ei facit. Sta et tu ad serviendum eius paratus, et adjuva eam si potes. In his delectari, jucundari et sedulo meditari memento,

et quantum potes sta familiaris Dominae et puero Jesu, et intuearis faciem eius saepe, in quem desiderant Angeli conspicere semper; tamen ut dixi, cum reverentia et timore, ne patiaris repulsam de praesumptione; reputare enim te debes indignum, in conversatione talium et tantorum. Unde Anselmus: Hinc matrem cum omni devotione in Betlehem prosequere parienti locatoque in praesepio parvulo, eorumque in vocem exultationis et clamans cum Isaia: Parvulus natus est nobis,¹⁰⁸ et amplectare illud divinum et dulce praesepium. Mitiget verecundiam amor, timorem depellat affectus, ut sacratissimis pueri pedibus labia figas et oscula geminas; deinde pastorum



excubias mente pertracta, angelorum currentem exercitum admirare coelesti melodiae tuas interpona preces, simul corde et ore decantans: Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis.¹⁰⁹ Unde Gregorius Nazianzenus: Cum pastoribus puerum venerare, cum angelis hymnum dicito, cum archangelis chorum ducito.¹¹⁰ Exulta, et si non potes, ut Joannes ex utero, certe velut David in collocazione arcae testamenti tripudia, venerare nativitatem, per quam terrenae nativitatis vinculis liberatus es: haec Gregorius. Venias et nihilominus

¹⁰⁸ Is. 9, 6. „Parvulus natus est nobis et filius datus est nobis.”

¹⁰⁹ 14. idézeteket tartalmazó sor kimarad.

¹¹⁰ A „*chorum ducito*” = „*kart viseljed vagy bírjad*” fordítása félreértés; *chorum ducere* = táncolni.

vgy. mynt zent janos anyanak | meheben. byzonual evrevly. mykepen dauid | vigada az iftennek zekrenyenek meg adafaba. | Tyztelyed az zvleteft. kynek myatta meg za | badultal az fevldy zvleteftevl. de maga jev | jel menden napon. hog laffad iefuft az lel | ky jazolban. az az. az oltaron. hogy az iefus | az ev zent teftenek buzayauul. mel-
20 tolyon || az zent (lelkekkel me) lelkes allatokkal tegedet | meg elegeteny. Vgy mond crifoftomus. hog | ez may napon evrevlly kel menden jgaz | nak. mert zvletet az ev jgaffaganak meg | ayandekozoya. Evrevlyon az bynes. ky |

(41^v)

az ev byneyrevl tevredelmeffeget vevt. | mert ez eyel zvletet criftus. ky jevt jd | uezeyteny azokat kyk ev zyvckben tevre | delmeffeget vettek ev bynekrevl. Mert | ha az zvz marianak zvletefe evrevmet | hyrdetevt ez velagnak. nagyal jnkab | evrevmet hyrdet mynd az zeles velag | nak. iftennek es embernek iefufnak cri | ftufnak zvletefe.
10 Azert monda az angyal. | hyrdetek tynettek nagy evrevmet. Mert || ez evrevm oly nagy vala. hog fel mene | mynd menyorzagy. es iftent angelokat es | meg vigasztala. Annak okaert ez may na | pon anne nagy evrevmmel telenek meg | az angelok. hog menyorzagbol le zalla | nak. es az ev evrevmevket ez velagnak | meg jelenteek. Mykeppen az evrevmmel | tellyes ember. nem tartoztathagya meg | magat. hanem
20 meg jelenty egyebeknek es. | Elmeg oly nagy evrevm levn criftufnak || zvletefe. hog által hata poklokot. es az | lymbos bely zent atyakat ky jelenthetet | len evrevmmel be tevlte. Elmeg oly nagy | evrevm levn ez. hog ky teryede mynd | nap keletyg. Annak okaert az három |

Országos Széchényi Könyvtár

(42^r)

kyrallyok kyk lakoznak vala nap keleten. anne | nagy evrevmmel tele- nek meg. hog el hagyak | az ev orzagokat. es menenek az zvletet greme | ket kerefny. Ennek felette ez oly nagy evrem | levn. hog ky teryede mynd nap nyvgatyk. | Annak okaert romaba ez may napon. az nap | ban lattateek zvznek kepe. Ennek okaert | auguftos chazar oly nagy evremmel evtletek | meg. hog evneky az az. az zvznek tyzteffe | gere
10 temyent fysteale auagy ayandokoza. Elmeg || oly nagy levn az evrem. hog mynd ez ve | lagot be (tele) tevlty. Ky ezbevl byzoneytatyk | meg. mert ez may nap nem eleg ez ev | revmre. hanem az ey es ez nagy evrem | ben foglaltatyk. Soha eztendev által ha | rom myfe egy paptvl nem

quotidie ut videas Jesum in praesepio spirituali, scilicet in altari, ut carnis suae frumento merearis cum animalibus sanctis refici.

Unde¹¹¹ Chrysostomus: Gaudere debet quilibet iustus: quia natus est suae iustitiae remunerator; gaudeat quilibet peccator,

qui de suis contritus est peccatis: quia hac nocte Christus natus est, qui venit ad salvandum contritos corde. Si iam Mariae Virginis natiuitas gaudium annunciavit universo mundo: multo verius Jesu Christi, Deo et hominibus. Ergo angelus dicit: Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, nam illud gaudium erat tam magnum, quod usque ad caelos ascendit et Deum et angelos lactificavit. Unde hodie angeli tanto gaudio sunt repleti, quod de caelo descenderunt et suum gaudium mundo retulerunt, sicut homo plenus gaudio non potest se continere, quin aliis nunciet et revelet. Item fuit tam magnum gaudium, quod illud hodie infernum penetravit, et sanctos, qui in limbo erant, inenarrabili gaudio replevit. Item tam magnum erat gaudium, quod extendebat usque ad orientem. Unde magi, qui erant in oriente,

tanto gaudio sunt repleti, quod sua regna reliquerunt et ad puerum natum accurrerunt. Extendebat etiam ad occidentem, unde Romae visa est imago virginis circa solem, et tanto gaudio Augustus est per-fusus, quod ei thura obtulit et ultra deus vocari recusavit. [Sapientiae VIII.¹¹² Attinget a fine usque ad finem fortiter etc.] Item gaudium hodiernum factum est tam magnum, quod replet totum mundum. Hoc ostenditur in eo, quod dies non sufficit: sed tota nox in gaudio occupatur. Nunquam enim in anno tres missae celebrantur, nec sic in nocte aliqua missa celebratur, nisi hodie. Unde Guillelmus¹¹³ VI. li. dicit: quod Thelesphorus papa instituit illa die tres missas cantari ad

¹¹¹ A továbbiakban Herolt i. h. közvetlenül folytatódik.

¹¹² Sap. 8, 1.

¹¹³ „Guillelmus” — valószínűleg Guillelmus de Vorillon (Forleon, Valle Rullonis) a későközépkor egyik legkedveltebb teológusa (1400–1463).

mondatyk. | fem eyel myfe nem mondatyk. hanem | chak ez evruen-
detes zent zvletofnek napyan. | Azert mongya guellinus. hog telef-
20 phorus | papa zerzette mondaný karachon napyan || az harom mifet.
annak jegyefere. hog | criftufnak zvlotefe iduezeytette az teruen |
elevt valo zent atyakat. Az tevrhveen | alat valo zent atyakat. es az
tevrveen | vtan valo atyakat es. Efmeg megkel |

(42^v)

tudnonk. hog menden embernek evrevlhy | kel lelekzerent. Elevzer
azert kel evrevlhy | mert iften emberre let. hog ember len | ne iften.
Mafodzer azert. hog az wr | levf zolga. hog az zolga lenne wrra es |
menyorzognak kyralya. Harmadzer | azert mert iften menyozagbol
le zal | lot. hog ember fevldrevl menyekben | fel menne. Negyedzer
10 azert. (hog ember) | (levf) mert iften levf embernek fya. || hog ember
lenne iftennek fya. Evtevd | zer azert. mert az halaltalan iften levf |
halaloffa. hog az halalos ember lenne | halaltalanna. Hatodzer azert.
mert | az kazdag iften. levf zegyenye. hog | zegen ember lenne zakdagga.
Azert | mongya zent pal apoftol. Mykora | volna gazdag. levf zegen-
nye. hog | az ev zegenfegeuel gazdagok len | nek. Harmad reze ez
20 predicacyonak. || criftufnak es az ev zent anyanak zegen | fegekrevl.
Kyrevl megkel nekevnek tud | nonk. hog criftus iduezeytenk ev zvlote-
fe | ben az ev zegenfegeet negyben mutata meg. | Elevzer criftus muta-
ta az ev zegeenfeget |

(43^r)

az ev zallafaban. kyrevl vgy enekeltetyk. | Az jazolban tetetyk az.
ky ez velagot tar | gya. Azert mongya zent bernald. Laffad | embery
allat. mykeppen zvletet te erted. | ha ev kyraly. hol az kyraly palota
hol az | kyraly (j)zeknek magaffaga. Az kyraly pa | lota es az kyraly
zeknek magaffaga nem | egyeb. hanem az jazol. holot megkel tud |
10 nonk. hog az hely mykeppen az iftorya | mongya hol criftus zvletet.
volt be fedez || veen keet haaz kevzevt nyluan valo vton. | onnan
muloknak be fogadafara hev jdevn. | auagy effevs jdevn. es vala ot
egy ja | zol az lelkes allatokert. Es ez haznak | vala mynd keet felevl
ky menete es be | jevuete. rekeztees nekevl. Auagy mondad | hatyk.
hog iofeph chynalta ot az jazolt | az evkerert es az zamart kyket
vele ho | zot vala. Az zamart hozta vala az zyz | marianak zarandokfa-
20 ganak fegedelme || ert. mert nehezkes vala. Az evkret kedeg | hozta
vala az adonak meg fyzetefeert. | es az zentfezes zvlotefre valo kev-
fegert. | Mely jazolban az aldót zyz maria teue | az ev edeffeges fyat
az zamarnak es az |

ostendendum, quod Christi nativitas salvavit patres ante legem, et patres sub lege, et patres post legem. — — — — —

— 114 —

— Item sciendum, quod quilibet homo spiritualiter gaudere debet. Primo, quia Deus factus est homo, ut homo fieret Deus. Secundo, quia factus est servus, ut servus fieret Dominus et rex caeli. Tertio, quia Deus de caelo descendit, ut homo de terra ad caelos ascenderet. Quarto, quia Deus factus est filius hominis, ut homo fieret filius Dei. Quinto, quia immortalis Deus factus est mortalis, ut homo mortalis fieret immortalis. Sexto Deus dives factus est pauper, ut homo pauper fieret dives. Unde Apost.: Cum esset dives, factus est egenus, ut illius inopia divites essemus.¹¹⁵ Quantum ad tertium, scilicet de nativitate et paupertate Christi, sciendum, quod Christus in sua nativitate paupertatem suam ostendit in quattuor.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Primo enim fuit pauper in hospitio, unde canitur: Stabulo imponitur, qui continet mundum,¹¹⁶ unde Bernhardus: Vide, qualiter pro te factus est rex, ubi regia aula, ubi throni sublimitas praesaepe est. Unde sciendum est, quod ille locus, ut dicit historia, ubi Christus natus est, coopertus fuit inter duos domus in publica via ad receptionem trans-euntium tempore calido vel pluviali, et erat in ea quoddam paratum praesepe pro animalibus. Et haec domus habuit ab utraque parte introitum et exitum clausura carentem. Vel dici potest, quod veritati consonum est, quod Joseph hoc praesepe praeparavit pro bove et asino, quos secum duxerat: asinum in adiutorium peregrinationis Beatae Virginis, quae pregnans erat, bovem vero pro tributo et expensis pro Virginis puerperio. In quo praesepe virgo et mater benedicta filium suum reclinavit

¹¹⁴ A latinban a következő 14 sor tárgya a predestináció. A magyar szöveg közönsége számára túlságosan nehéz lett volna. Ezért ki marad.

¹¹⁵ II. Cor. 8, 9.

¹¹⁶ „Stabulo imponitur, qui continet mundum” liturgikus szöveg.

(43^v)

evkernek eleyben. kyt ez keppen akara len | ny az ifteny bevlheffeg.
 hog be telneek | abakvc pphetanak mondafa. maas | magyerazas
 zerent monduan. Keet | lelkes allatok kevzevt emertetevl. Es |
 vgy mondnak nemelyek. hog az zamar es az | evkevr terdre efenek
 criftus elevt. mutat | van evneky zolgalatot. hog be tellyefedneyek |
 Ifayafnak mondafa ky jgy mond. Meg(j) | efmere az evkevr az ev
 10 byroyat. es az za || mar ev vranak jazolat. ízrahel kedeg | engem
 megnem efmert. az az nem | akart meg efmerny. de ha mondanad |
 myert teue azzonyonk zeplevtelen zvz | maria az ev zentfezes fyat
 az iazolban. | Erre feleltetyk ez keppen. hog azzonyonk | zeplevtelen
 zvz maria az zentfezes fyat | azert teue az jazolban. mert nem vala |
 egyeb hely az ftalloban. Ez helyen kedeg | azert akara zvletny. hog
 20 mutatnaya || magat ez velagon nem fokayg maradán | donak. Es hog
 myes aleychvk magon | kat ev peldajauul. lenny ez velagon za |
 randokoknak. Annak okaert mongya | zent pal apofitol. Nynchen jt
 meg ma |

(44^r)

radando varafonk. Azert mongya zent dauid. | jevueuen vagyok en
 es zarandok. mykeppen | mynden en atyaym. Elmeg ezben hog criftus |
 akara zvletny az ftalloba meg feddetyk azok | nak balgatagfaga. kyk
 chynalnak ev magok | nak nagy es zeles hazakat. kykben reuid jde |
 yg meg maradandok. Az menyey hazrol ke | deg keufet auagy fem-
 myt nem gondolnak. | Mert ha anne nagy zorgalmatoffagok volna |
 10 az menyey lakodalmakrol mynt ez velagrol. || O ky nagy kazdag me-
 nyey polgarok lennenek | menyorzagban. Ennek felette nemelyek nagy
 | es zeles hazakat byrnak. de criftufert chak | egy zegeent fem fogad-
 nak hazokban. Ezeknek | jgeen kellene felnyk az vtolfo jtyleten valo |
 fentencyat. hol criftus ezt mondando. Za | randok valek. es be nem
 fogadatok enge | met. menyetek el atkoztak az evrek teviz | ben.
 Mafozder criftus zegeen vala ev agyabā. | mert teteteek az zenara.
 20 fem vala evneky van || kofa. hol ev feyet le haytanaya. Annak oka |
 ert mongya nemely doctor. O aleythatatlan | zegeenfeg. az paztornak
 fya zyletyk. es van | kos tetetyk alaya. de iftennek [fya] zvletyk. es
 az | kemen jazolban tetetyk le auagy helheztyk. |

coram bove et asino, quod fieri voluit superna providentia, ut impleretur prophetia Abacuc III.¹¹⁷ secundum aliam translationem: In medio duum animalium cognosceris. Et dicunt aliqui, quod bos et asinus Christo genuflexerunt, servitium ei sicut Creatori exhibentes, ut imple-retur illud Esa.:¹¹⁸ Cognovit bos possessorem suum et asinus praesepe domini sui, Israel autem me non cognoscit, id est cognoscere noluit. Sed diceres: quare eum reclinavit in praesepio. Ad hoc responditur, quod non erat ei locus in diversorio. Et in hoc loco nasci voluit, secundum Glossam, ut in hoc mundo non diu permansurum ostenderet, et nos eius exemplo aestimemus nos esse peregrinos in hoc mundo. Unde Apostolus:¹¹⁹

Non habemus hic manentem civitatem; unde etiam psalmus:¹²⁰ Advena ego sum apud te et peregrinus, sicut omnes patres mei. Item in hoc reprehenditur fatuitas illorum, qui eis praeparant magnas et latas domos, in quibus breve tempus permansuri sunt, de domo autem caelesti modicum vel nihil curant. Si nam sollicitudinem tantam haberent de caelestibus mansionibus, magni cives caelestis patriae fierent. Insuper aliqui magnas et latas possident, nec tamen unum pauperem propter Christum hospitarent. Isti enim multum timere deberent illam sententiam extremi iudicii, ubi Christus dicturus est: Hospes eram et non collegistis me. Ite maledicti in ignem aeternum. Secundo Christus pauper erat in strato, quia locatus fuit super faenum, nec habuit pulvinar ubi caput suum reclinaret, unde quidam doctor dicit: O inaeestimabilis paupertas, filius pastoris nascitur, et cussinus de plumis ei subternitur, filius Dei nascitur et ad durum praesaepae reclinatur.

¹¹⁷ „secundum aliam translationem: In medio duum animalium cognosceris.” — A másik fordítás az ún. Vulgátától sokban eltérő, de a liturgikus szövegekben máig használatos latin bibliafordítás. — A Vulgátában az idézett Habakuk-szöveg nincs meg.

¹¹⁸ Is. 1, 3.

¹¹⁹ Hebr. 13, 14.

¹²⁰ Ps. 38, 13.

(44^v)

Azert mongya zend dauid az foltarban. zegeen | vagyok en. es mukak-
ban en jffyv fagomtv | fogua. Ezben taneyt mynket criftus. agynak |
lagyfogat el tauoztatny. es felette valokat. | Mert az agynak lepelnk
dragalato fagy. | meg feddyk my bennevnk criftu fnak hytuan |
poztochkay. Az agynak lagyfogat meg fed | dyk my bennevnk. az
10 kemen zena kyn cri | ftus fekvueek. Az agynak nagyfogat es | zelef-
geet meg feddy az jazolnak zoro faga. || Ezt azok nem vezyk ezekben.
kyk ev ala | yok harom parnakat es teznek. es feyek | ala harom van-
koft. es ezben eleget teznek | az ev keuan fagoknak es tefty gyenyerev-
fe | gevknk. Ezek nem jarnak az zoros vton. | ky az evrek eletre vizen.
Harmadzer criftus | zegeen volt etelben. annak okaert enekeltetyk |
ev rola monduan. Keues feyel elteteek. | hol az z vz maria taneygya az
20 azzonyallato | kat. hog az ev kys gyermekeket evnen teye || kel-
tarchak. Negyedzer criftus zegeen volt | ev ruhayaban. Mert hytuan
poztochkakba | takartateekbe. Kynk okaert megkel tudnonk |
hog (criftus) azzonyonk maria fogada criftuft | aprilis hauanak
nyolchad napyan. es zvle |

(45^r)

januarius hauanak nyolchad napyan. Es | ezenkeppen volt jduezey-
tevnk ihs. azzonyonk | marianak meheben keet zaz es hetuenhat | napyg.
Azert myert iduezeytenk iefus enne | jdeyg volt az ev anyanak mehe-
ben. byzonual | lev az ev zent mehe. kegyeffegnek kvf feye | tyzta fagnak
tevekre. zveffegnek edenye. | Elmeg megkel tudnonk. hog egyeb
10 azzonyal | latoknak ev zvlesek elevt nagy felelmek | vagyon. mert
fokak el veznek vagy meg || halnak zvle fben. Az zvle fben es vagyon
nagy | faydalmok. es zvlesek vtan nagy betegfegek. | de nemes azzo-
nyonk zeplevtelen vz maria | nem zenuede az neuolyakat. Nem fele
azzo | nyonk maria. mert iftennek fyat vifele. | ev meheben. Azon-
keppen zvlefeben fem zen | vede faydalmat. mert bynnekevl fogada. |
Zvlefe vtan fem zenuede betegfeget. mert | orv(a) offagot zvle. ky
20 menden betegfeget meg | vigaszt. Ezt es megkel tudnonk. hog azzo
|| nyonk zeplevtelen vz maria zvle az ev | zentfezes fyat valarna-
pon e yfelenek jde | yen. es latuan az gyermeket ev elevtte. | legottan
meg efmere lenny iftennek. es ev | egyetlen egy fyanak. kyt zent
lelektevl fo |

Unde Psalmus:¹²¹ Pauper sum ego et in laboribus a iuventute mea. In hoc docet nos Christus superfluitatem vitare lectisterniorum. Nam praetiositates reprehendunt panniculum vilem Christi, molliem reprehendit faenum asperum, in quo Christus iacuit, magnitudinem et latitudinem reprehendit artum praesepe Christi. Hoc illi non attendunt, qui tres lectos sub se strenunt et tres cussinos sub capite ponunt, et in hoc satis faciunt suis voluptatibus et deliciis corporis. Isti non vadunt per arcam viam, quae ducit ad vitam. Tertio Christus pauper fuit in cibo, unde canitur de eo: Parvoque lacte pastus est, ubi beata virgo docet mulieres suos parvulos per se lactare;

(unde dicitur in deere. Mulieres proprios filios lactare debent, nec aliis tradere ad lactandum dis. V. Ad eius.)

Quarto Christus pauper fuit in vestimento, nam vilibus pannis fuit involutus. Pro quo sciendum, quod Beata Virgo concepit Christum VIII. kl. aprilis, et natus est

VIII. kal. ianuarii, et sic in utero matris fuit CCLXXVI. diebus, quia igitur tanto tempore Christus in Mariae utero habitavit, nimirum quod factus est eius uterus fons pietatis, speculum puritatis, vas castitatis. Item notandum, quod ceterae mulieres ante partum habent timorem, quia multae perclitantur in partu. Et habent etiam in partu magnum dolorem et post partum languorem, sed Beata Virgo expers fuit illarum paenalarum. Non enim timere debuit, quia filium Dei in utero portavit. Similiter in partu dolorem non habuit, [tum quia Christus illum dolorem sibi reservavit usque ad suam passionem, tum quia sine peccato concepit, quia propter peccatum mulier illi dolori subiecta fuit, unde Gen. III.¹²² In dolore paries etc.]¹²³ Post partum languorem non habuit, quia medicinam generavit, id est filium Dei, qui sanat omnem languorem et omnem infirmitatem. Item sciendum, quod Beata Virgo peperit media nocte die dominica filium suum unigenitum, et videns puerum natum ante se, statim cognovit eum esse Deum et suum filium, quem de Spiritu Sancto conceperat,

¹²¹ Ps. 87, 16.

¹²² Gen. 3, 16.

¹²³ A zárójelbe tett részletet a magyarban rövidítve találjuk.

(45^v)

tevl fogadot. Annak okaert azt amelyet zvle | legottan jmada. Ennek
vtanna az zvz es a | nya az zvz maria. veueen az gyermeket. | be
takara evtet hytvan es o poztochkak | ban. fokra mongya poztochkak-
ban. hog | meg mutatnaya az zvznek zegeenfegeet. | Mert nem vala
az iftennek anyanak | menyorzagnak kyralne azzonyanak egy |
poztoya kyben elegfegezert be takarhat | ta volna atyanak bevl-
10 cheffeget es ev || egyetlen egy zep fyat. hanem folt poz | tochkakban
takara be evtet evnen maga. | Mert femmynemev azzonyallat nem
vala | melto evtet illetny. fem fogadny fem vifelny. | es nekevkn zvlny
idueffegevnkre. Es leteue | az jazolban. az ket lelkefek kevzyben.
mert | nem vala hely az ftalloban. Ime criftufnak | nagy zegeenfege.
mert nemchak hog nem | levn ez zvletefenek tulaydon haza. de meg |
20 az kevzevnfezes ftalloban fem levn alkalmas || helye. Annak okaert
(be) meg byzonyeytatek | ez mondas. rouazoknak lykok vagyon. | mada-
rakknak fezkek vagyon. embernek fy | anak kedeg nynchen hol ev
feyet le hay | cha. Azert mondhagya vala jduezeytenk |

(46^r)

iefus. dauidnak mondafat. Mykeppen barom | lettem tenalad. Vgy
mond zent anfelmus. | O zeretendev es chodalando meltofag. Az mer |
hetetlen (iften) dychevfeznek iftene. nem vta | lal lenned vtalatos fereg.
mendeneknek | vra. zolga tarfnak akaral jelened. keuefnek | latta-
teek teneked jo iefus hog hozyank hafon | latos legy. de akaral lenny
my atyankfya. | Te vr iften ky az fevlde markodba tartod. | be takar-
10 tatan hytuan poztochkakban letetettel. || az jazolba az zenara. azt
es ate anyad az | lelkes allatoktvl kevlchevn kerte. Annak oka | ert
vigaztaltalfatok meg. vigaztaltalfatok | meg. kyk zegenfeznek
zennyeben neueltettek. | mert veletek vagyon vr iften zegenfegebe. |
Nem nyvgozyk az iften az gyenerevfegegben | fenlev agyon. fem lele-
tyk fevldevn edeffen | elevk kevzevt. Myt dychekevdevl tahat kazdag. |
fevl eden. Azert mongya zent bernald. | Nem vigaztalya meg criftuf-
20 nak gyermek || lege. az lok (foj) zofokat nyeluefeket. nem | vigaztal-
lyak meg criftufnak kevnhullafy. | az hahotalokat. Nem vigaztalyak
meg | criftufnak poztochkay. draga ruha vifelev | ket. nem vigaztalyak
meg az ftallo es az |

unde statim ipsum, quem genuit, adoravit. Post hoc virgo et mater accipiens puerum pannis eum involuit, scilicet vilibus et inveteratis. Et dixit pluraliter omnis, ut ostenderet virginis paupertatem. Non enim habuit unum pannum ad puerum suum involendum sufficientem, ideo ipsum pannis involuit, scilicet per seipsam, quia nulla mulier digna fuit ipsum tangere, concipere, portare et nobis ipsum parere ad salutem.

Et reclinavit¹²⁴ ac posuit eum, non in reclinatio aureo, sed in praesepio, in medio duorum animalium praedictorum, scilicet inter bovem et asinum, quia non erat eis locus in diversorio. Ecce magna Christi paupertas et inopia, quia non solum non habuit domum propriam suae natiuitatis, sed nec in communi diversorio poterat habere locum convenientem et congruum, et oportuit eum prae penuria loci in praesepio reponi. Unde verificatum est illud: Vulpes foveas habent, et volucres caeli nidos, Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.^{124/a}

Unde poterat dicere illud Psalmistae: Ut iumentum factus sum apud te, et ego semper tecum.^{124/b}

----- Unde Anselmus: O amanda et admiranda dignatio! Deus immensae gloriae, vermibus contemptibilis fieri non despexisti; Dominus omnium, conservus apparere voluisti. Parum tibi visum est parem nobis esse et frater noster esse dignatus es.¹²⁵

----- . . . tu, qui terram palmo concludis, involutus panniculis reclinatus es: et hoc ipsum a brutis animalibus, mater tua mutuo accepit. Consolamini, consolamini, qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia vobiscum est Deus in paupertate. Non cubat in deliciis splendidi cubilis; nec invenitur in terra suaviter viventium.^{125/a} Quid igitur gloriaris o dives?^{125/b}

----- Unde Bernardus: Non consolatur Christi infantia garrulos; non consolantur Christi lachrymae eachinantes; non consolantur panni eius ambulantes in stolis,

¹²⁴ A beszéd befejező részecinek forrása ismét *Ludolphus de Saronia, i. m.* (p. 39—40.)

^{124/a} Le. 9, 58. Az idézet után a latin négy sora a magyarból kimarad.

^{124/b} Ps. 72, 22.

¹²⁵ A latin 7 sorát elhagyja a magyar.

^{125/a} Job. 28, 13.

^{125/b} 8 sor kimarad a magyarból.

(46^v)

Iazol azokat kyk gyevlekevezetekben elfev zekeket | zeretnek. Az vi-
gyazo paztoroknak hyrdettetyk | az vilagoffagnak evrevme. es az
zegyenyek | nek es mukalkodoknak mondatyk. hog | zvetet az idue-
zeytev. nem az kazdagoknak | kyknek jt ez velagon vagyon vigaffagok.
| Elmeg zvetek iftennek fya. kynek akaratyá | ban vala. valamnye-
mev jdevt akarna | valasztany. valazta azert azt amy az teftnek |
10 nehezzeb fanyrvb. jelefev az ev gyenge gyer || mekfege nek. es az ev
zegeen anyanak. An | nak okaert ote tefty ember fvffad el az tefty |
gyenyerevfegevket. mert halal vettetevt | az tefty gyenyerevfegevk-
nek be menetere. | Tarch peniteneyat. mert ennek myatta | kevzeleyt
menyeknek orzaga. Az peniten | cyat predicalya az ftallo. azt kyalgya
az | jazol. azt hyrdetyk nyluan az gyermeknek | gyenge tagyay. azt
20 mongyak az gyermek | nek kevnhullafy es kevuekevlyly. vgy ||
mond zent bernald. o en zyuemnek nagy | kemenfege. o en vram
iften. mykeppen az | jge let tefte. ezenkeppen legeen tetteffe az en |
zyvem es. Mert ezt meg jgyrted ppheta | myat monduan. el vezem ty
tevletek az |

(47^r)

kev zyuet. es adok nektek teft zyvet. Lat | tad ez zentfezes feyedelm-
nek az az iefufnak | tımadafat. Lattad egyetemben az menyey ky |
ralne azzonnak zveleest es. es mynd ez kettev | ben kemenfezes es
zoros zegeenfeget lathat | tal. Ez zegenfegek jo zaga. az euangelyo |
my dragalatos kev. kynek meg veteleert | es bechevelefeert. mendenek
el arulandok | es el adandok. Ez zent zegeenfege. menden | lelky epev-
10 letnek elfev fundamentoma. ||

(47^v)

V. *Kezdetyk az hvfueth napjaj predicacio.* |

Hee est dies quam fecit dñs. exultemus et | letemur in ea. Az az.
Ez az nap melyet terem | tet vr iften. evrevlyevnk es vigagyonk ev-
ben | ne. Ezeket irta meg zent dauid az foltar | kevnnek zaz tyzenhated
rezeben. Megkel tud | nonk zerctev atyamfyay. hog ez may jnnep |
felye vl mul egyeb jnnepeket. jnnepeffel es | vigaffaggal. Annak
10 okaert enekletyk mynd | ez tellyes hetecchaka ez felye vl mondot jge. ||
Ez az nap melyet teremtet vr iften. evrev | lyevnk es vigagyonk ev-

Az első sor rubrum; a dőlt betűk vörössel díszítve.

non consolantur stabulum et praesepe amantes primas cathedras in synagogis. Vigilantibus pastoribus annuntiat gaudium lucis, et is dicitur esse natus Salvatorem, pauperibus atque laborantibus, non vobis divitibus, qui vestram habetis consolationem, usu divinam. Et iterum: Nascitur Dei Filius: in cuius arbitrio erat quodecumque vellet eligere tempus, eligit, quod molestius est, praesertim parvulo, et pauperis matris filio . . .^{125/c}

Itaque iam, carnalis homo, fuge voluptatem; quia posita est mors secus delectationis introitum. Age poenitentiam, quia per illam appropinquat regnum. Hoc stabulum illud praedicat; hoc praesepe clamat; hoc membra illa infantilia manifeste annuntiant; hoc lachrymae et vagitus evangelizant. O duritia cordis mei! Utinam, Domine, sicut Verbum caro factum est, ita carneum fiat et cor meum. Siquidem et hoc pollicitus es per prophetam:^{125/d} Auferam, inquit, a vobis cor lapideum,

et dabo vobis cor carneum: haec Bernardus. Vidisti ortum sanctissimi Principis; vidisti simul et partum Reginae caelestis et in utroque arctissimam paupertatem attendere potuisti. Haec virtus est illa evangelica margarita, pro qua emenda et comparanda omnia sunt vendenda et danda. Haec est totius spiritualis aedificii primum fundamentum.

*In die sancto Pascae. Sermo I.*¹²⁶

Haec est dies, quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea. Ps. CXVII.¹²⁷ Sciendum, quod praesens festivitas praecellit alias festivitates in sollemnitate et iocunditate. Unde canitur per integram hebdomadam singulis diebus: Haec est dies, quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea, etc. Licet omnes dies Dominus fecit, tamen singularitatem illam dignificavit et laeticavit per suam resurrectionem. Unde Augustinus in sermone de resurrectione: Quo gloriosa virgo mater

^{125/c} 14 sor kimarad.

^{125/d} Ezech. 36, 26.

¹²⁶ Ferrás: Herolt, *De Temp. serm.*, 50.

¹²⁷ Ps. 117, 24.

benne. Es jollehet | hog menden napokat az vr iften teremtet. | demaga ez napot kyvalt keppen meltofogoffa | es evruendeteffe tevtte az ev fel tamadafa | myat. Azert mongya zent agofton. criftuf | nak fel tamadafarvl valo predicacyoyaba. | Hog mykeppen criftufnak dychevfeges zyz | anya. feyedelmfegevt tart menden azzo | nyallatok
20 kevezvt. Ezenkeppen menden na || pok kevezvt. ez fel tamadafnak napya | menden napoknak anya. Zent ambrus | vgy mond. Criftufnak fel tamadafa. az | meg holtaknak elet. az penitencia tar |

(48^r)

toknak bochanat. az zenteknek dychevfeg. Annak | okaert meltan (kel evr) mondatyk. Ez az nap | melyet teremtet vr iften. evrevlyevnk es viga | gyonk evbenne. Evrevlnevnk kel ez may na | pon. mert az felfevk. azz az. az angelok | evrevlenek ez may napon embery nemzetnek | meg valtafarol. es az ev romlafoknak meg | epevletyrevl. es criftufnak ev nagy meg dy | cheveleferevl. Mert menden angeloknak. |
10 felfevknek. alfoknak. kezebfevknek. nagy ev || revmeknek kel lenny. es jgeen evrevlnek | embery nemzetnek meg valtafarvl. Annal | nagyob evrevmek vagyon. az ev efefeknek | meg epevletyrevl. De ennel es nagyob ev | revmek vagyon criftufnak nagy dichev | fege-revl. Azert mongya zent gergely. az | hvfuety omelyaban monduan. Az my meg | valtonknak fel tamadafa. levn my jnne | pevnk. mert
20 mynket halaltalanfagra ho | za meg. levn angeloknak (es) jnnepek es. || mert mynket meg hyvan az menyeyekre | az angely zamot vr iften be tevtte. Elmeg | evrevlenek ez may napon az alfok. az az. | az lymbos bely zent atyak. mert valanak | nagy puztulaiban. Es valanak jgeen ala |

Országos Széchényi Könyvtár

(48^v)

valo helyen. kyknek kel vala lenny felfev helyen | az az. menyorzagban. Elmeg erevlnek vala. | mert evk valanak homalyban. kyknek kel | vala lenny iftennek fenes latafaban. Ezek | az az. az zent atyak meg vigasztaltatanak | criftufnak lynboiban valo ala zallafa mya. | es ev fel tamadafa mya. Vgy mond zent | ifayas ppheta. Evrevmet es vigafagot val | nak. es el fwt az keferevfeg es az nyevges. | Annak okaert
10 enekly anya zent egyhaz. || El jevttele keuanatos. melyet varonk va | la fetetfegegben. Zent agofton vgy mond. | My vronknak es iduceytenknek paran | cholatyara. menden vas zauarok meg | tevetenek. Es hertelenfeggel zenteknek | zamlalhatatlan nepe. kyk halalban fogua | tartatnak vala. az ev jduceytesyeknek | eleyben teordre efenek. lyralmas kevyer | geffel keryk vala monduan. El jevttele | ez velag-
20 nak meg valtoya. el jevttele || melyet keuanuan naponkent varonk | vala. El jevttele. melyet nekevnk jev | vendevnek hyrdetevt vala az tevruen | es az pphetak. El jevttele. aduan testben | elevknek byneknek bochanatyat. meg ol |

Christi inter omnes mulieres principatum tenet; ita inter omnes ceteros dies haec dies resurrectionis omnium dierum mater est. Unde etiam Ambrosius super Math.: Resurrectio Christi defuncti est vita.

paenitentibus est venia, sanctis est gloria. Unde merito dicitur: Haec est dies, quam fecit Dominus etc. Lactari debemus hodie, quia superiores, id est angeli hodie lactati sunt de redemptione humani generis et de reparatione suae ruinae et de glorificatione Christi. Nam omnes angeli superiores, inferiores et mediocres multum gaudent et magnum gaudium habent de nostra redemptione, maius de sua reparatione, sed maximum de Christi glorificatione. Unde Gregorius in homilia pascae: Redemptoris nostri resurrectio nostra festivitas existit, quia nos ad immortalitatem reduxit. Et angelorum festivitas existit, quia nos revocando ad caelestia, numera eorum adimplevit. **Item inferiores, id est patres in limbo existentes gavisii sunt, quia erant in magna desolatione,**

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

et erant in infimo loco, qui esse debebant in supremo, scilicet in caelo. Item quia erant in caligine, qui esse debebant in aperta Dei visione. Hi laetificati sunt per descensum Christi et resurrectionem eius. Isa. XXXV.¹²⁸ Gaudium et laetitiam obtinebunt et fugiet dolor et gemitus. Unde canitur: Advenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris.^{128/a} Unde Augustinus: Ad imperium Domini ac Salvatoris omnes ferrei contracti sunt vectes: et subito innumerabiles sanctorum populi, qui tenebantur in morte captivi, et Salvatoris sui genibus obvoluti lacrimabili obsecratione deposcunt dicentes: Advenisti Redemptor mundi: advenisti, quem desiderantes quotidie expectabamus. Advenisti, quem nobis venturum lex annuntiaverat et prophetae. Advenisti donans in carne vivis indulgentiam peccatorum,

¹²⁸ Is. 35, 10.

^{128/a} Liturgikus szöveg.

(49^r)

dozuan (*holtokat. es*)* pokolnak foglyayt. Azert ezek mynd | ez may napon
criftufnak fel tamadafan | jgeen evrevlenek. mert evket criftus az |
ala valo helybevl ky vona. es az ev meny | ben menetyn evket fel viue
menyorzag | ban. es evnekyk meg mutata evrekke az | ev bodog latafat.
Ennek felette evrevle | ez may napon nagy evremmel az zeplevte |
len anya zvz maria. Mert mykoron az | mariak el mentek volna az
10 koporfohoz. hog || meg kenneyek criftufnak telteet dragala | tos kenet-
tel. hogmegne rohdadna. Azzony | onk maria nem mene el velek. mert |
tugya vala hog az zent leleknek balfama | val oly jgeen meg kentetet.
hogha criftuf | nak telte tyz ezer eztendeyg allot volna | fevldben.
sem rohdadot volna meg. Azt | es tugya vala hog criftufnak telte nem |
volna az koporfoban. de mert Immar | az halaltalanfagra es rohdadat-
20 lanfagra || fel tamadot. de myert az keges zvz ma | ria latta vala az ev
egyetlen egy fyat. meg | tartatny. meg oftoroztatny. es meg fezey |
tetny. Ezeket meg gondoluan. az ev gyen | ge zent kezeyvel. very
vala az ev gyenge |

(49^v)

fezes melyet verueen. Es ev magat nagy ba | nattal. vigyazafokkal es
bevytevkkel gyevter | veen. Immar ereeben mendeneftvel el fogyat |
kozot vala. egyedevl az hazban tytkon evl va | la. es azokrol kyk az
ev edes fyanak tevrten | tenek vala kefereg es fyr vala. Azert ezen |
keppen azzonyonk maria jmaduan. es kevn | hullafokat edeffen ky-
bochatuan. Ime her | telenfeggel el jevuc az edes iefus az dychev |
10 feznek es az feltamadafnak feyerfezes || ruhayaban. Es az ev vyonnan
valo felta | madafanak vidam orchayauul. Igeen | zepfezes. dychev-
fezes. nagy evrevmmel | az ev meg keferevdevt anyanak meg iele |
neek. Azzonyonk maria legottan jmada | az ev zent fyat. es fel-
kelueen ev nagy evrev | menek myatta fyralmakkal meg evlele | az
ev zerelmes fyat. es menden ev keferev | fege fordula nagy evrevmre.
20 Annak | vtanna le evlenek mynd ketten. azzonyonk || maria nezy
vala jduezeytenknek orchayat. | es az ev telten valo evt mely febeket
az | egyeb febekkel. Nagy zerelmel kerdevzuen | hogha menden kenok
el multak volna | jmmar ev tevle. O mely nagy evrevm |

*1. sor: *holtokat. es* szavakat Illés másolatából vettük. A felső lapszélre írt pótlást a könyvkötő csaknem teljesen megsemmisítette.

solvens defunctos et captivos inferni, et hi omnes hodie in die resurrectionis valde exultaverunt: quia Christus eos de loco infimo extraxit et in sua ascensione eos in caelum deduxit et suam beatam visionem eis aeternaliter ostendit.

*Tertia*¹²⁹ *causa est, quia praedictae mulieres putabant corpus Christi adhuc in monumento esse, et volebant, prout antiquitus consuetudo esset, ipsum corpus inungere, ut conservaretur a foetore et a vermium corrosione, et ab incineratione, sed erant deceptae, quia corpus Christi erat deitate inbalsamatum, et ideo si per decem milia annorum in terra latuisset, non potuisset putrefieri, nec incinerari, nec a vermibus corrodi. Beata autem Virgo scivit, quod ibi non erat, sed quod iam immortalis et incorruptibilis surrexerat, et ideo illuc ire nolebat, sicut nec poterat. Ista itaque ex quo unigenitum Filium suum teneri, flagellari et crucifigi vidit, delicatis manibus delicata pectora fundens et se nimio dolore vigiliisque et jejuniis affligens, jam viribus pariter et spiritu attenuato, alicubi sola in secreto domus sedebat, et de his quae sibi acciderant calamitatibus lamentabatur et flebat.*

*Domina igitur orante et lacrymas dulciter emittente, ecce subito venit Dominus Jesus in albissimis vestibus gloriae et resurrectionis novitatis suae, vultu sereno, speciosus, gloriosus et gaudens, ac matri desolatae et moerenti totus festivus apparens. Ac illa adorans et surgens cum lacrymis, prae gaudio eam amplexatur et tota acerbitas moeroris in laetitiam vertitur. Postea consentibus eis pariter, curiose intuebatur eandem in vultu et cicatricibus per totum, diligenter quaerens si omnis poena transisset et omnis dolor ab eo discessisset.*¹³⁰

¹²⁹ *A betoldott rész forrása: Ludolphus de Saxonia, i. m. Pars II. cap. LXX. (p. 699—700)*

¹³⁰ Az aláhúzott részletet a magyar rövidítve hozza. Valószínű, hogy nem is ez a magyar szöveg közvetlen forrása, hanem valamely olyan szerkezet, amelynek Lud. de Sax. műve az őse. Ebből a forrásból merített Temesvári Pelbárt is a továbbiakban, vagy esetleg ő maga rövidítette a Vita Jesu Christi-t. Alább idézett beszédének egyes pontjai pontosan megfelelnek Lud. de Sax. felosztásának, de ez az összekötő részlet nem tőle való.

(50^r)

mel telyekbe az aldót zvz anya maria. my | koron nezy az ev zvlvttet
hog ev jmmar | keen zenuethetlen. Es nem chak evrekke. | gyevez-
delm veuevt. de ennek felette menyen | es fevldevn es menden terem-
tet allatokon | evrek teruenyel vralkodoot. Alnak azért es | egybe
bezelnek evrevluen. es az hvfuetet nagy | zerelmel es gyenyerevfeg-
gel vifelyk. Ezeknek | vtanna meg jelente iduezeytenk az ev zent |
10 anyanak. hog mykoron az ev lelke ev teftetevl || el valek. Mykeppen
legottan le zalla lynbofra | angeloknak fokaffagauul. es mykeppen
poklot | meg tevre. es az zent antyakat kyhoza. Es | meg mutata az
ev zent zvlvlenek az ot allo | angeloknak feregyt. es mynd az zent
pphe | takat patriarkakat es menden valasztotta | kat. Es tahat jaru-
lanak az angelok azzo | nyonk marianak eleyben kevezvnuen ev |
neky mondanak. Aue regina celoru. aue | dna angeloru. Az az. Iduetz-
20 legy menyeknek || kyralne azzonya. Iduetzlegy angeloknak az | zonya.
Yduetzlegy zent gyevkeer. kybevl | tamadot ez velagnak velagoffag.
Evrevly | dychevfeges. mendeneknek felette zepfeges. | Maragy bekef-
leggel jgeen ekfeffeges. es my |

(50^v)

ertevnk criftuft mendenkoron jmagyad. | Ennek vtanna eleyben mene
adam es Eua | mondanak. Aldot vagy te vr iftentevl my | leanyonk.
mert te myattad rezefevltevkn | eletnek dymevlcheben. es terdre
efueen | azzonyonk maria elevt bochanatot kere | nek azrol. hog evk
vetkezueen. okay vol | tanak criftufnak jllyen kefervfeges kenya |
nak halalanak. es zvz marianak keferev | fegenek. Elmeg elev menek
10 az patriarkak || monduan. O gloriosa dna excelsa supra | sydera.
et cet. Az az. O dychevfeges zent az | zon. chyllagok felet magasztatot.
ky tegedet | teremte nagy bevlchen. zent emlevyddel | emtetted.
Melyet zomorv eua el vezte. | te meg leled te zent zvlveddel. hog
meny | ben menyenek fyralmafok. menyorzag | nak kapuya levl. Te
vagy kyralnak | (kapuya) aytoya. es velagoffagnak fenes | kapuya.
20 elet adateek zvz myat. meg val || tot nepek vigagyatok. Ennek vtanna |
elev menenek az pphetak izrahelnek men | den valasztot fyayval mon-
duan azzonyonk | marianak. Te vagy hierufalemnek dychev | fege. te
vagy izrahelnek vigaffaga. te vagy |

O, quanto gaudio mater impletur, cum ipsa Natum impassibilem intuetur, non solum in aeternum victurum, sed et caelo et terrae, omnique creaturae perenni iure dominaturum. Stant igitur et colloquantur ad invicem gaudentes ac Pascha delectabiliter et amanter ducentes;

(et narrat ei Dominus Jesus, qualiter populum suum liberavit de inferno, et quae fecit in illo triduo. Ecce igitur nunc magnum Pascha.)

. . .¹³¹ tunc enarravit, quod anima separata statim cum multitudine angelorum descendit ad infernum et ipsum confregit ac sanctos patres eduxit. Ostendit quoque ei omnem militiam angelorum assistentem et omnes patriarchas et prophetas ac electos etc. Et tunc processerunt angeli salutantes eam dicens: Ave regina caelorum, ave Domina angelorum, salve radix sancta, ex qua mundo lux est orta etc.,¹³²

ut canit ecclesia. Item processerunt Adam et Eva dicens: Benedicta filia tu Domino, quia per te fructum vitae communicavimus. Et genibus flexis petierunt veniam super eo, quod ipsi peccando dederunt causam passionis Christi, tam acerbae compassionis Mariae. Item processerunt patriarchae dicens: O gloriosa domina excelsa super sidera etc. Quod Eva etc.¹³³ Item processerunt prophetae cum omnibus filiis Israel et electis Veteris Testamenti dicentes illud Judith XV. . .¹³⁴ Tu gloria Jerusalem, tu laetitia Israel,

¹³¹ *Forrása: Temesvári Pelbárt, De Temp. Pars pasch. serm. 2. UXYZ.*

¹³² Ave regina caelorum,
Ave Domina angelorum.
Salve radix, salve porta,
Ex qua mundo lux est orta.

Gaude Virgo gloriosa,
Super omnes speciosa.
Vale, o valde decora
Et pro nobis Christum exora.

¹³³ O gloriosa domina,
Excelsa super sidera:
Qui te creavit provide
Laetasi sacro ubere.

Quod Heva tristis abstulit
Tu reddis almo germine:

Intrant ut astra flebiles
Caeli fenestra facta es.

Tu regis alti janua
Et porta lucis fulgida:
Vitam datam per virginem
Gentes redemptae plaudite.

¹³⁴ Judith 15, 10.

(51^r)

my nepevknnek tyzteffege, my tegedet hyrdet | tevnk myndeneknek
felette dychevfegefnek. | Ezeknek vtanna elev menenek azzonyonk
ma | ria eleyben az vy tevrubenbely zentekes. Az az | zent ianos baptifta,
zent ioseph azzonyonk | maria iegyefe. Zacarias. Symeon. Zent |
anna azzon. az apro zentek. Es ev kevtzek | az toluay. kynek cristus
mondotta vala az | kereztfan. Ma velem leez paradychomban. | Ezek
10 mynd nyayan eneklenek azzonyonk || maria elevt monduan. felix
namque es | sacra virgo maria et omni laude digniffi | ma. quia ex te
ortus eft fol iufticie xps deus | nofter. Az az. Bodog vagy es zent zvz
maria | es menden dychyretre melto. mert te tev | led tamadot az
jgaffagnak napya cristus. | my iftenevnk. kynek myatta iduezevl-
tevnk. | de ha te mondanad. mykeppen latta mynd | ezeket az zvz maria.
20 felelttyk erre nagy | albertnak mondafa zerent. Hog azzonyonk ||
marianak oly malaztya volt iftentevl. hog | az angelokat es az bodog
lelkeket gyakor | ta latta tulaydon zemelyek zerent. Zent | ambrus
es vgy mond. hog az archangelok | iclefevl gabriel archangyal. es az
zent |

(51^v)

pphetak zoktak vala meg elegeteny azzony | onk mariat jgekkel
vagy bezedevkkel. Mynd | ezekre monda nemes azzonyonk maria. |
Magnificat anima mea dnm. Az az. (Na) | Magaztagya en lelkem vr
iftent. Es meg | erevle en lelkem. en iduezeytev iftenembe. | Mert
meg tekente ev zolgaló leanyanak | alazatoffogat. Ime ezbevl bodog-
nak mond | nak engemet menden nemzctfegevk. | Mert tevn en velem
10 nagyokat. ky hatal || mas es zent ev neuc. Es evneky irgalmaf | faga
nemzctrevl nemzctre. az evtet felevk | re. Tevn hatalmaffagot ev
karyaban. | el oza az keuleyeket. ev zyvenek elmeye | vel. Le vcte az
hatalmafokat ev zekykbevl. | es fel magaztata az alazatoffokat. Az
ehe | zevket be tevlte jokkal. es az kazdagokat | el hagyta evreffevn.
ffogada izrahelt ev | zolgayat. meg emlekevezek ev irgalmaf | fagarol.
20 Mykeppen zolt my atyaynknak. || abrahamnak es ev magzatyanak
evrek | ke. Ezeknek vtanna monda vronk xps | az ev edes zyleyenek.
O en edes tyztelen | dev anyam evrevly. (my) mert en tegedet | fel magaz-
tatlak menyozagban menden |

tu honorificentia populi nostri: nos te praedicamus super omnes gloriosam etc. Item processerunt sancti novi testamenti, scilicet Johannes Baptista, Joseph, sponsus Mariae, Zacharias, Simeon, Anna, Innocentes: et inter eos latro, cui dixerat Dominus: hodie mecum eris in paradiso. Hi omnes cecinerunt: Felix namque es Sacra Virgo Maria et omni laude dignissima, quia ex te ortus est sol iustitiae, Christus Deus noster, per quem salvati sumus.¹³⁵ Si dicas: Quomodo ista omnia vidit Maria; respondetur secundum Albertum Magnum *Super Missus est*: quia ipsa a Deo talem gratiam habuit, ut per proprias spes videret saepius angelos et omnes beatos spiritus. Unde Ambrosius li. de vgi. dicit: quod archangeli et praecipue Gabriel ac prophetae sancti

solebant eam reficere verbis. Haec ille. Et sic patet. Denique cogita, quomodo Maria ad praedicta dixit: Magnificat anima mea Dominum etc.¹³⁶ Contemplemur quarto iuxta dictamina praedictorum devotorum, quomodo ipse Christus matri dixit: O veneranda Mater gaude: quia ut decet matrem Dei, te super omnes angelos et sanctos in caelo exaltabo,

¹³⁵ „Felix namque es . . .” liturgikus szöveg. A Missale Romanumban jelenleg a Kisasszony nap (Nativitas BMV. szept. 8.) miséjének alleluja-verzikulusa.

¹³⁶ Lc. 1, 46–55. „Magnificat anima mea Dominum et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo. — Quia respexit humilitatem ancillae suae: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. — Quia fecit mihi magna, qui potens est: et sanctum nomen eius. — Et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum. — Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. — Deposuit potestates de sede et exaltavit humiles. — Esurientes implevit bonis et divites dimisit inanes. — Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiae suae, — sicut locutus est ad patres nostros, Abraham et semini eius in saecula.

(52^r)

angeloknak es menden zenteknek felette. my | keppen illety iftennek
anyat. Es az en evt | mely febeymbevl. kyken en edes anyam | nagy
keferevfegees banattal bankodal. adok | en teneked evt ieles ayando-
kot. az te neued | nek evt betevyenek ertelmezerent hog | mendenek
kyk az te neuedet hyvyak | jduezeyteffenek. Elevzer tezelek tegedet |
10 jrgalmaffagnak es malaztnak anyaua | es menden malaztnak kv-
feyue. Malodzer || ofirmallak tegedet keuanatos auagy lelky | anyavl.
es kereztyeneknek fegeyteveue. | hog fuffanak te hozyad myndenek.
men | den zevkfegevgben. Mert az kereztfan es. | menden hyueket
ianofnak kepeben tene | ked ayanlottam fyvul. hog az ev idueffe |
gevknek gongyat vifelyed. mykeppen | anya. Es adok teneked hatal-
mat. mendene | ket melyeket akarz meg nyerned. Harmad | zer tezelek
20 tegedet es confirmallak. angelok || nak kyralne azzonyaua. azzonyok-
nak azzo | nyaua. es mynd ez velagnak azzonyaua. | hog tyztelyenek
tegedet es engegyenek te | neked mendeneket. Negyedzer (d) adok
te | neked en zerelmes anyam. meg nyerefnak |

(52^v)

ayandokat. mendeneken valakyket akarandaz. | hog iduezehed kyket
akarz. Evtvdzer akarom | hog te legy. menden byneknek. es menden |
bynes embernek zozoloya. Ennek vtanna | jduezeytenk iefus meg evle-
lueen es meg | chokoluan az ev edes zvleet vzv mariat. | Es bylchyt
veueen. el mene iduezeytenk | iefus az ev zent zvleetevl.: — |

Ennek felette evrevlenek ez may napon az | zent azzonyallatok.
10 ielefevl maria magdalena. || ezenkeppen. Mykoron ez may napon
jdue | zeytenk iefus jgeen reggel. angeloknak | es zenteknek nagy
fokaffagauul fel jevue lyn | bofbol. az coporfohoz. Es mykoron men-
denek | aldanayak iduezeytenket. mendeneknek | elevtte criftufnak
lelke az teftet fel veueen | coporfo be rekeztuen ky jevue. Es zent
vince | doctornak mondafa zerent. az meg dychev | fevlt teft meg
alla az coporfon. es az ev | zentfegees febeyt mendeneknek meg mu-
20 tata. || monduan. Ime laffatok mykeppen valtotta | lak meg tyteket.
tahat mynd az zentek | le teryezkevduen mondanak. Gloria tibi dñe.
q surrexifti amortuis. Az az. dychevfeg te | neked vram. ky fel tamat-
tal halottaydbol. |

et ex meritis quinque vulnerum istorum meorum, quibus summa compassione condoluisti, facio tibi quinque gratias iuxta litteras nominis tui Maria: ut omnes invocantes nomen tuum salventur. Primo facio te matrem misericordiae et gratiae, ut de ea canitur. Secundo confirmo te adoptivam matrem et auxiliariam christianorum, ut confugiant ad te omnes in omni necessitate: nam et in cruce omnes fideles tibi in persona Joannis commendavi in filios, ut tamquam mater procuras salutem illorum.¹³⁷ Tertio facio te et confirmo reginam angelorum et totius mundi, ut honorent te et oboediant tibi omnia.¹³⁸ Quarto dabo tibi impetrandi iurisdictionem

super omnibus quaecunque volueris, ut salves, quos vis. Quinto volo ut tu sis advocata omnium peccatorum et hominum. Post haec Christus amplexans et osculans matrem valefecit et recessit.

(Et nos ergo charissimi honoremus Matrem Domini summa reverentia et rogemus genibus flexis ut a Christo impetret nobis gratiam et tandem gloriam. Amen.)¹³⁹

Secundo¹⁴⁰ notandum, quod hodie Christus summo mane cum angelorum et sanctorum multitudine de inferno ascendens venit ad sepulchrum: et omnibus Deum benedicientibus coram eis corpus animam reassumendo ex monumento clausuris salvis exivit, et secundum Vincendum super sepulchrum, stetit corpus gloriosum et cicatrices omnibus ostendit dicens: Ecce qualiter vos redemi. Omnesque procedentes dicunt: Gloria tibi Domine, qui resurrexisti a mortuis.

¹³⁷ Vö. Jn. 19, 26–27.

¹³⁸ Az „oboediant tibi omnia” = „engedyenek te neked mindeneket” fordítás nyilvánvaló félreértés. Helyesen: „engedelmeskedjenek neked mindenek”.

¹³⁹ Pelbárt idézett beszéde itt befejeződik. A magyarban következő két sor, amelynek nincs latin forrása, szükségszerű átmenet a továbbiakhoz.

¹⁴⁰ Forrása: *Temesvári Pelbárt, De Temp. Pars pasch. serm. 3. K.*

(53^r)

Tahat levn nagy fevld jndulas. zent mathe | mondafa zerent. Ennek okat kedeg ez keppen | mongya monduan. Vrnak angela le zalla | menyozagbol es ezenkeppen az angelnak ere | euel levn az fevld jndulas. ludolfofnak mon | dafa zerent ez teue az angyal evrevmnek | iegyere. Es jaruluan az angyal el veue az | kevuert az coporforul. es evle az kevre. Beda | nak es liray miklos mesternek mondafok | zerent.

10 Ezt teue azert az angyal. hog meg || mutatnaya crifufnak az kopor-fobol ky jev | vefect. ky jmmar fel tamadot vala. es hog | az fel tama-dafnak iegyet mutatnaya. es az | evres coporfot meg mutatnaya. Vala kedeg | az angelnak tekintete mykeppen vellamas. | es ev ruhaya mykeppen ho. Az angyaltvl | valo feltekben kedeg. az evryzevk (levne) meg | rettenenek. es levnek mykent meg holtak. | Crifofto-mofnak mondafazerent. ez fevld jn | dulafra fel ferkenenek az zent

20 azzonyok. || Es kyk eftue vettek vala draga kenetevt. | elmenenek meg kenny iefufnak tefteet. | Valanak kedeg ezek az azzonyallatok. az az | Maria magdalena. zent iacob anya maria. | es falomenak felefege maria. Es ev veleik |

(53^v)

fok egyeb azzonyallatok. mykeppen monda | tyk zent lukac kev-nyuenek vtolfo rezeben. | de zent marc chak ez három azzonyallato | kat neuely. mykeppen ielefbeket. El jevuen | kedeg ez azzonyallatok az coporfohoz. mond | nak vala egy mafnak. ky choda vezy el az | kevuct a coporfonak zavarol. Es mykoron | kevzeleytettek volna az coporfohoz. tekintenek | es lataak hog el vetteek az kevuct. zent a |

10 goftonnak mondafa zerent. lataak az angyalt || evlly az kevven. ky monda nekyk. Ne akar | yatok felny. mert tudom hog az iefuft ke | refytevk aky meg fezevlt. fel tamadot my | keppen meg mondotta. jevyetek es laffatok. | az helt hol tetetevt vala. Es bemenenek az | coporfoban az azzonyallatok. latanak maas | angyalt jogrol evluen. evltevzueen feyer | ruhaban. es meg chodalkozanak. Ky monda | nekyk. Ne akaryatok meg jyednetek. az | meg fezevlt. nazaretbely

20 iefuft keretytevk. || fel tamadot nynchen jt. Ime az hel evres. | de menytek el mongyatok az ev taneytua | nynak es pternek. mert elevl vezen tytekt | galyleaban. ot evtet meg latyatok mykep | pen meg monta. Es ez azzonyallatok ha |

Et ecce terraemotus factus est magnus secundum Math.¹⁴¹ Causa subditur: Angelus enim Domini descendit de caelo et sic eius virtute factum hoc est pro signo laetitiae secundum Ludolphum.¹⁴² Et accendens revolvit lapidem et sedebat super eum, secundum Bedam¹⁴³ et Lyram.¹⁴⁴ Hoc fecit non ut egressum Domino panderet, qui iam surrexerat, sed ut indicia resurrectionis et sepulchrum vacuum ostenderet. Erat autem aspectus eius sicut fulgur, vestimenta eius sicut nix, pro timore autem eius exterriti sunt custodes et facti velut mortui.¹⁴⁵ Ad hunc terraemotum evigilatae sunt mulieres secundum Chrysostomum, qui in sero praecedenti emerant unguentum et venerunt ungere corpus Jesu, scilicet Maria Magdalena, Maria Jacobi et Salome et cum eis plurimae,

ut dicitur Luc. ul.¹⁴⁶ Sed Marcus¹⁴⁷ tantum tres nominat aliis tacitis tamquam principales. Venientes autem dicebant ad invicem: Quis revolvit nobis lapidem ab ostio monumenti. Et cum appropinquassent respicientes viderunt revolutum lapidem. Et secundum Augustinum viderunt angelum super eum sedentem, qui dixit illis: Nolite timere, scio enim, quod Jesum, qui crucifixus est, quaeritis, surrexit, sicut dixit, venite et videte locum, ubi positus fuerat. Et introeuntes monumentum viderunt alium angelum sedentem in dextris inditum stola candida et obstupuerunt. Qui dixit: Nolite expavescere, Jesum quaeritis Nazarenum, crucifixum, surrexit, non est hic, ecce locus, scilicet est vacuus. Sed ite, dicite discipulis et Petro, quia praecedit vobis in Galileam, ibi cum videbitis, sicut dixit.¹⁴⁸

¹⁴¹ Mt. 28, 2.

¹⁴² Ludolphus de Saxonia, akinek fentebb idézett munkáját Pelbárt sokat forgatta.

¹⁴³ Beda: Beda Venerabilis (673—735) ismert egyházi író. Sokoldalú munkásságából itt újszövetségi bibliakommentárjára történik hivatkozás.

¹⁴⁴ Lyra: Nicolaus de Lyra (1270?—1349) ismert ferences bibliamagyarázó, Pelbártnak egyik főforrása.

¹⁴⁵ Mt. 28, 3.

¹⁴⁶ Lc. 24, 10.

¹⁴⁷ Mc. 16, 1.

¹⁴⁸ Ágoston Márk evangéliuma szerint adja elő az eseményeket. (Mc. 16, 1—8) A szöveg természetesen nem azonos a Vulgátával, hiszen Ágoston nem azt használta.

(54^r)

marfagual ky menenek az coporfobol. feelueen | hog az coporfo evry-
zevk ne tamadnanak ev | ellenek. kyk ot fekeznek vala mykeppen hol |
tak. Tahat mykeppen crifoftomos mongya | aleyta <vala> maria mag-
dalena hog criftufnak tetteet | egyebvue vittyk. annak okaert futa
az taneyt | vanyokhoz. hog auagy ev velek kerefnye. | auagy ev vele
bankodnanak. Tahat juta maria | magdalena peterhez es ianoshoz
10 monda ne | kyk. El vetteek vronkat az coporfobol. es nem || tuggyk
hol tetteek evtet. El futa peter es ia | nos az coporfohoz. de ianos iuta
elevzevr | az coporfohoz. mert iffyab vala. Es be hayla | janos es be
tekente az coporfoba. es lata az | lepevdevket le teueen. es az kezkenev
kylen | al vala maganak. kyuel azzonyonk maria | be kevtette vala
vronk iefufnak zent feyet. | Es meg vara ianos petert. es egyetevm |
20 ben bemenenek az coporfoban. es jgeen cho | dalkozanak es elmenek.
Ezen jdev kevz || ben az coporfo evryzevk jevuenek az varaf |
ban ierufalemben. es meg hyrdeteek az | papyfeyedelmeknek az fevld
jndulaft. es | hog angyalat lattak volna. es hog az coporfo | hezag volna.
es hog criftus fel tamadot |

(54^v)

volna. Az papy feyedelmek kedeg adanak penzt | az evryzevkek hog
hazvdnanak monduan. | hog mykoron evk alonnanak. criftufnak |
tetteet el vroztak. de az ev hazvgfagok ellen. | fok zentek tamattak
vala fel criftuffal. kyk | bemenenek ierufalemben. es fokaknak iele |
nenek. meg byzoneytuan criftufnak feltá | madafat. Ezen jdevben
10 maria magdalena | az zent azzonyokkal meg terenek az kerthez |
meg zomorodot elmeuel. hol vala criftufnak || coporfoya. Yme keet
angelok fenes ruha | ban. meg allapanak ez melletek. Es az | azzony-
allatok le haytak ev orchayokat az | fevldre. az azzonyallaty zemer-
meffegbevl. | Es mondanak az angelok. myt kerefyték | az elevt. az
holtakkal. Emlekevzyetek meg | mykeppen zolt nektek monduan. mert
ember | nek fyanak kel meg fezeztetny es harmad | napon fel tamadny.
20 Maria magdalena ke | deg menueen az coporfohoz. al vala kyvevl ||
fyruan. Es fyruan lehayta magat. es teken | te az coporfoban. es lata
keet angelokat feyer | ruhaban evlueen. egyk fevtevl malyk lab | tvl.
hol tetteek vala iefufnak tetteet. Es | mondanak neky az angelok.
azzony allat |

Et cito exierunt de monumento, timentes ne custodes ibi iacentes ut mortui fugerent contra eas secundum Augustinum. Tunc ut Chrysostomus dicit, Magdalena putavit corpus translatum. Cucurrit ergo ad discipulos ut aut secum quaererent aut secum dolerent, secundum Glossam: Tunc venit ad Petrum et Joannem dicens: Tulerunt Dominum de monumento, ubi posuerunt eum. Cucurrit Petrus et Joannes ad sepulchrum, sed Joannes praecurrit, quia iunior erat Petro et prior venit ad monumentum, inclinavit se et vidit linteamina posita et sudarium seorsum, scilicet quo Beata Maria ligaverat caput Jesu, expectavitque Petrum et introierunt simul et mirati sunt et abierunt. Interea custodes venientes in civitatem nunciaverunt principibus sacerdotum, scilicet terraemotum et quod viderunt angelum ac sepulchrum vacuum et Christum surrexisse.¹⁴⁹

At illi dederunt eis pecuniam, ut mentirentur: Dicite, quod furatum est corpus Christi, ipsis dormientibus. Sed contra eorum mendaciam multi sancti, qui surrexerunt cum Christo intrantes civitatem apparuerunt multis testando Christi resurrectionem. Tertio nota, quod interim Magdalena cum sanctis mulieribus redierunt ad hortum, ubi erat sepulchrum consternante mente. Et ut dicitur Luc. ult.¹⁵⁰ Ecce duo angeli fulgenti veste steterunt iuxta eas et illae declinaverunt vultum in terram, hoc ex verecundia feminea secundum Lyram. Et dixerunt: Quid quaeritis viventem cum mortuis. Recordamini, qualiter locutus est vobis dicens, quia oportet Filium hominis crucifigi et et tertia die resurgere. Magdalena autem accedens ad monumentum stabat foris plorans secundum Joannem et flens inclinavit se et prospexit in monumentum et vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput et alterum ad pedes, ubi positum fuit corpus Jesu, et dicunt ei:

¹⁴⁹ Vö. Jn. 20, 2. skk.

¹⁵⁰ Lc. 24, 4. skk.

(55^r)

myt fyrz. es ev monda. Mert el vetteek | vramat. es nem tudom
hol tettek evtet oly | azt mondanaya. Myre ne fyryak. ha en
az | mendeneknek felette zerelmes vramat kerefem. | es megnem lelem.
O io iefus ky ielen vagy | es keez az teged kerefevnek. mutaffad meg |
magadat ez teged kerefev es keuano. fyral | mas azzonyallatnak. Es
mykoron maria ma | gdalena emeg az coporfoba nezne. mert zent |
10 agofton mondafa zerent. hol az zerelm. ot || az zem. Tahat jme iefus
meg alla maria | magdalenanak hata meget. az angelok | latuan iefuft
felkelenek es jmadak iefuft | Aranzayv zent ianofnak mondafa zerent.
ma | ria magdalena hatra fordula. hog latnaya | kyt tyztelenek az
angelok. Es latuan iefuft | megnem emere. hanem aleyta evtet lenny |
kerteznek. ky monda neky. Azzonyallat | myt fyrz. felele maria mag-
20 dalena. Vram | ha te vetted evtet. mondmeg ennekem. es || en el vizem
evtet. (O ez azzonyallatnak mely | chodalatos az ev kegyeffege.) O
mely jgeen | chodalatos iefus criftusnak ev kegyeffege. | kerteznek
kepeben ieleneek azert. mert az ev | lelkenek kerteben. hytet akara
plantalny. |

(55^v)

O chodalatos ez azzonyallatnak ev zerelme. mely | zerelmel kezerey-
tetyk ev ereyefevlevt. tenny es fo | gadny monduan. En el vezem evtet.
mykoron | eleg nem volt volna (ilyen) evmaga ilyen nehez | teftevt el
vinnÿ. Iem gondola az lydoknak ha | ragos eldevzefevket. Vgy mond
zent agofton. | Az zeretevnek femmy nem tecchyk neheznek. | Maria
magdalena emeg fordeyta az ev ze | meyt az coporfora nezny. monda
10 iduezeytenk | iefus. Maria. Es legottan meg emere ma || ria magda-
lena iefuft az ev igeynek edeffege | bevl. Es forduluan monda neky.
raboni. | az az. mefter. es le teryezkevedek iefusnak | labaynal. Monda
neky iefus. ne akary en | gem illetned. ezt kedeg monda neky iefus |
zent agofton mondafa zerent. az hytnek fo | gyatkozafaert. Auagy
egyeb doctoroknak | mondafok zerent. hog ezbevl maria mag | dalena
ne keuelkevdneyek. hog evneky ielent | elevzer iduezeytenk ins.
20 Monda neky iefus. || Menyel es mongyad az en atyamfyaynak. | fel
megyek az en atyamhoz es a ty atyatokhoz. | en iftenemhez es ty iften-
tekhez. es el enezeek. | Azert maria magdalena el mene nagy vi | gaf-
faggal az zent azzonyokhoz. kyk meeg |

Mulier, quid ploras? Ait illa: Quia tulerunt Dominum meum et nescio ubi posuerunt eum, quasi diceret: Cur non plorem, cum quaero Dominum super omnia dilectum et non invenio.¹⁵¹ O Jesu bone, qui praesto es te quaerentibus, ostende te huic mulieri ploranti et desideranter quaerenti te. Cumque illa iterum prospiceret in monumentum, (quia ubi amor, ibi oculus secundum Augustinum), tunc ecce Jesus stetit retro eam. Angeli autem videntes Jesum surrexerunt et adoraverunt. Maria ergo conversa est retrorsum, ut videret, quem venerabantur angeli secundum Chrysostomum et Hieronymum. Et videns Jesum non cognovit, sed aestimavit esse hortulanum, qui dixit ei: Mulier, quid ploras? quem quaeris? Respondit ei: Domine, si sustulisti eum, dicito mihi et ego eum tollam.¹⁵² O quam admirabilis pietas Jesu Christi, in specie enim hortulani apparuit, quia in horto eius animae fidem plantare voluit.

O mira huius mulieris charitas, qua cogitur supra vires facere et promittere dicens: Ego eum tollam, cum sola non sufficeret tam grave corpus tollere, nec curavit persecutiones Iudaeorum furentium. Augustinus: Nil amanti videtur difficile. Iterum Magdalena, reconvertit oculos ad sepulchrum prospicere. Dixit autem Jesus: Maria; — et statim cognovit eum ex dulcedine verbi Christi. Conversa dicit ei: Raboni, id est magister, et procidit ad pedes Jesu. Dicit ei Jesus: Noli me tangere. Hoc secundum Augustinum propter defectum fidei vel secundum alios ne superbiret elata mente ex apparitione primo omnium sibi facta. Et addidit dicens: Vade et dic fratribus meis, ascendo ad Patrem meum et Patrem vestrum, Deum meum et Deum vestrum, et disparuit. Venit ergo Magdalena lactissima ad socias mulieres, quae nondum exierant hortum,

¹⁵¹ Jn. 20, 13.

¹⁵² Jn. 20, 15.

(56^r)

nem mentek valaky az kertbevl. es meg ie | lente evneky melyeket
latot vala. Es legottan | eleygben ievue iefus monduan. Iduezevk le |
gyetek. es evk jmadak evtet es meg tartak | ev labayt chokolgtuan
az zentfeges febeket. | Tahat az zent azzonyok elmenenek es meg |
hyrdeteek ezeket az taneytuanyoknak es pe | ternek. Peter kedeg
gondoluan azt. hog eri | ftu|nak kegyefflegebevl hyrdettetevt meg ev |
10 neky ielefben criftu|nak fel tamadafa. hog || keetfegben ne efneek.
Ludolfofnak mondafa | zerent kezde fyruan menny zent peter az co |
porfohoz. auagy az veremhez holot peter fy | ratya vala az meg taga-
dafnak byneet. Es | ezenkeppen az vton az coporfohoz menuuen. |
auagy az veremben meg ieleneek vronk ihs | zent peternek. Es le
teryezkeveduen zent | peter jmada vronkat. es bochanatot kere az |
meg tagadafrol. Es iduezeytenk iefus ne | ky meg bochata. es meg alda
20 evtet.: ————— ||

Evrevlny kel azert ez may napon menden | fevlden lakozo emberek-
nek. Elyzer azert | kel evrevlnevnk. mert amy atyanfya azaz | criftus.
ky meg holt vala. meg eleuenedet. | Kyrevl vgy ir zent lukac. ffyam
evrevlned |

(56^v)

kel. mert az te atyadfya ky meg holt vala. | meg eleuenevedvt. Ezen-
keppen mond az ev | rek mendenhato atya iften menden kerez |
yennek. hog kedeg criftu|nak atyafyay le | gyevnk. Ez meg mutattatyk
az euangely | ombol. kyt meg irt zent ianos kevnnyuenek. | huzad rezebê
hol criftus az ev fel tamada | fa vtan monda maria magdalenanak. |
Menyel az en atyamfyayhoz. es mongvad | nekyk. fel megyek az en
10 atyamhoz. es ty || atyatokhoz. Mafodzer azert kel evrevlnevnk. |
mert az my byneynket meg bochatta ez | zentfeges bevhtnek jdeyeben.
az penitencia | nak myatta melyet tartottonk. Harmad | zer kel evrevl-
nevnk. mert mynket etetet | es jtatot az ev dragalatos zent tefteuel
es | vereuel. kyben egyefevl|tevnk iftenhez. An | nak okaert meltan
kel evrevlnevnk. mert | vgy mond zent pal apoftol monduan. | Evrev-
20 lyetek vrban myndenkoron. efmeg || mondom evrevlyetek. Mert
jndeyhtnak | mynket evruendetevfflegre ma menden | teremtet alla-
tok. mert criftu|nak fel ta | madafaban mendenek meg viragoznak |
es evrevlnek. kyrevl vgy enekeltetyk. El |

narravit eis, quid vidit et statim occurrit eis Jesus dicens: Avete, secundum Mat.¹⁵³ Et adoraverunt ac tenuerunt pedes eius osculando vulnera. Tunc mulieres venerunt et haec nuntiaverunt discipulis et Petro. Petrus autem considerans, quod ex pietate Christi sibi specialius est annunciata resurrectio ne desperaret, caepit sec. Ludol. plorans ire ad sepulchrum vel ad cavernam, ubi plorans manserat, ut dicit Historia Ecclesiastica, et sic vel in via ad sepulchrum vel in ista caverna sibi Dominus apparuit. Et procidens Petrus adoravit et veniam de negatione facta petiit, et Christus eidem remittens benedixit illum.

(Nos ergo peccatores rogemus Christum, ut dimittat peccata et benedicat nos dando gratiam et gloriam. Amen.)

Et¹⁵⁴ consequenter mediae creaturae, id est homines in terra existentes hodie laetari debent. Primo quia frater noster, id est Christus, qui mortuus fuerat, revixit. Unde Luc. XV.¹⁵⁵ Fili, gaudere oportet,

quia frater tuus mortuus fuerat et revixit. Sic Pater caelestis dicit ad quemlibet christianum. Quod enim fratres Christi sumus, ostenditur in evangelio, Jo. XX.,¹⁵⁶ ubi Christus post resurrectionem suam dixit ad Mariam Magdalenam: Vade ad fratres meos et dic eis: Ascendo ad Patrem meum et ad Patrem vestrum. Secundo, quia peccata nostra nobis indulsit per illud sacrum tempus quadragesimale, et hoc per paenitentiam, quam egimus. Tertio laetari debemus, quia suo praetioso corpore et sanguine nos hodie cibavit et potavit, in quo uniti sumus Deo. Unde merito gaudere debemus, quia dicit Apostolus: Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete.¹⁵⁷ Nam ad gaudendum incitant nos hodie creaturae. In Christi enim resurrectione omnia enim florent et gaudent, iuxta quod canitur:

¹⁵³ Mt. 28, 9. — A feltámadás eseményét előadó Pelbárt-szöveg — úgy tűnik — egy ún. evangélium-harmóniának (négy evangéliumból összeállított Jézus-életrajz) a rövidítése, illetve kommentárja, aszerint, amint a beszéd szerkezete megkívánta.

¹⁵⁴ III. l. p. 21. sorától a forrás ismét Herolt, i. h.

¹⁵⁵ Lc. 15, 31. skk. A tékozló fiúról szóló példabeszéd.

¹⁵⁶ Jn. 20, 17.

¹⁵⁷ Philip. 4, 4.

(57^r)

jevt az nap. kyben mendenek meg viragoznak. | Az nap nagyob vilagoffaggal feenlyk. Zent | maximus vgy mond. Criftufnak fel tama | dafaban menden eltetev allatok dycyhekevd | nek. mert aleytom az napot es. nagyob | feneffeggel feenleny ez may napon. hognem | egyeb koron. Mert zevkleg hog az nap | criftufnak fel tamadafan evrevlyen. ky az | ev keen zenvedefen bankodeek. Efmeg ez fel |
10 tamadafnak jdeyeben. az eeg meg vida || mul. fevldnek fay es viragy viragozny | kezdnek. Az madarak es enekleny kezdnek. | kyk mynd mongyak mynekevkn evrevm | nek es vigaffagnak fel kevltefeet. Megkel | kedeg mynekevkn tudnonk. hog criftufnak | fel tamadafa. az my ieuuendev fel tamada | fonknak peldaya. Mert mykeppen criftus | fel tamadot. ezenkeppen my es fel tamadonk. | de kerdetyk hog vronk criftus. myert ielen | te meg elevzer az ev feltamadafat
20 azzony || allatoknak. ffeleltetyk erre. hog ezt teue | vronk iefus elevzer meltofagnak okaert. | hog ezben adna nekevkn peldat. hog az | zeplevtelen zvy marianak iftennek anya | nak tyzteffegeert. menden azzonyallatokat |

(57^v)

tyztelnenk. Akar hazafok legyenek. akar evz | uegyek. akar zvezek. Mert az halalt. melyet | eua azzonyallat hoza. azt az zvy maria | azzonyallat el tauoztata. Annak okaert | enekeltetyk ez keppen. Paradifi porta per | eua cunctis clausa est. et p maria vginē | iteru patefacta est. Az az. paradichom | nak kapuya eua myat mendeneknek be | rekezteteek. es zvy maria myat efmeg | meg nyttateek. Mafodzer
10 teue ezt idue || zeytenk azert. mert azt akara hog az | ev fel tamadafa meg ielentetneek egye | beknek. De myert azzonyallatok tytkot | nem tarthatnak. de valamyt hahnak. | azt legottan meg ielentyk egyebeknek. | Azert akara vronk ihs az [ev] fel tamadafat | elevzer meg ielenteny [azzonyallatoknak.] hog hamarab | ky hyrdetteffeek. Ezrevl illyen pelda olua | ftatyk. Nemely clafromban valanak |
20 apachak. kyk evnen kevztevkn az el ve || gezeek. hog ev kezzevlek el hochatnanak | kettevt. kyk el mennenek romaban vr | papahoz. Es hog papatvl meg nyerneyek | ezt evnekyk. hog evk egymafnak az a | pachak megv gyonhatnanak. Meltat |

(58^r)

tanak aleytaak azt. hogy az ev tytkokat | es gyarlofagokat egy ferfyv-
nak. az az egy | papnak ky ielencheek. Azert mykoron ez | apachak iutottak volna papahoz. es kev | nyergevttek volna papanak az con-

Venit dies, in qua florent omnia. Nam sol maiori luce resplenduit. Unde Maximus: In Christi resurrectione omnia elementa gloriantur. Nam et solem ipsum arbitror clariorem solite in hac die. Necesse est enim ut in eius resurrectione gaudeat, in cuius passione condoluit. Item in illo tempore caelum serenatur, terra, arbores et flores incipiunt florere. Similiter et aves incipiunt cantare, quae omnia dicunt nobis esse incitamentum exultationis et laetitiae. Sciendum, quod resurrectio Christi est exemplar nostrae futurae resurrectionis, quia sicut Christus resurrexit, ita nos resurgemus.

Ultimo¹⁵⁸ quaeritur, quare Christus primo resurrectionem ostendit mulieribus. Respondetur: primo propter dignitatem, ut in hoc nobis exemplum daret, ut ob reverentiam Virginis Mariae omnes mulieres honoremus,

sive sint maritatae, sive viduae, sive virgines, quia mortem, quam femina Eva intulit, Sancta Beata Virgo fugavit. Unde canitur: Paradisi porta per Evam eunctis clausa est et per Mariam Virginem iterum patefacta. Secundo, quia voluit ut resurrectio eius manifestaretur aliis, sed quia mulieres vix aliquid celare possunt, sed quicquid audiunt, hoc statim aliis manifestant. Igitur etc. Exemplum legitur de quibusdam monialibus in quodam monasterio constitutis, quod inter se deliberaverunt, ut duae ex ipsis deberent accedere dominum papam et eis impetrare, quod sibi mutuo possent confiteri,

aestimantes indignum, quod sua secreta et suas infirmitates uni viro, id est sacerdoti publicare deberent. Cum autem ad papam venissent et summus apostolicus intelligens earum simplicitatem et diaboli

¹⁵⁸ *Az elváltástól a forrás: Herólt, i. m. sermo 50. K.*

felforfa | gert. Haluan ezeket papa. es meg ertuen | ez apacchaknak
egygyevgyevfeeket es | pokolbely erdegnek chalardfagat. Ada |
evnekyk egybe rekeztet zelenchet mondua. | menyetek el az zallafra
10 es vigyetek oda ve || letek ez zelenchet. es holnapon reggel ezen |
keppen be rekeztuen meg hozyatok. es myt | (kernek) kertek meg
nyerytek. Tahat evk | elmenenek az zallafra. kezdeek nezegetny |
fogatny az zelencheet. es jgeen evrevmest | meg nygyak vala. Vege-
zetre kedeg mon | da az egyk apaccha. nyffuk meg az zelenchet | es
20 papa paran | chola. de maga vegezetre meg gyvezetenek || kefertetnek
myatta es meg nytak az zelen | cheet. akaryak vala meg azonkeppen
bere | kezteny. Azert mykoron fel nytottaak vol | na. legottan egy madar
repevle ky az ze | lenchebevl. kyt az papa rekeztet vala bele. |

(58^v)

Ezt latuan az apacchak meg rettenenek. | es mykoron reggel meg teer-
nenek papához | es meg tutta volna az papa hog el zalasztot | taak
volna az madarat. monda nekyk. | Ezben elmertetyk meg az ty alha-
tatlanfag | tok es gyarlofagtok. mert ezenkeppen ten | netek egyk
maftoknak. ha ty egy mas gyo | nafat halgatnatok. Mert mykoron az
egy | tek maftokat meg bantanaya. femmy | keppen az evneky meg
10 gyont mafnak || bynet megnem tarthatnaya. hanem ha | ragyaban ky
mondanaya. Ezenkeppen | az tarfokhoz heuon terenek meg. az ze |
geen confeffor anyaym.: _____ |
Efmeg mas pelda oluafatyk ez keppen. | Vala nemely barat. mely
barat zerze ev | magat komunikalafra aytatoffon menere | ev tehete.
Es mykoron ez barat agnus dei | vtan fekenneek jmadfagban. tahat
20 lata | ez barat az papnak kezeben az gyermek || iefuft. olyha kereztfan
fyguen. es menden | ev febey verrel folnak vala. Azert az ba | rat eze-
ket latuan meg zomorodeek es meg | jjede. meltatlannak aleyta magat.
es | nem comunykaleek egyebekkel. Az myfe |

(59^r)

kedeg meg leuen. Mykoron az barat volna | jmadfagban. neky icle-
neek azzonyonk maria | monduan neky. Myert nem vetted ma |
hozyad az en fyammak testeet. felele az ba | rat. azert nem vettem
hozyam. mert | vagyok melto. Monda azzonyonk maria. | te temaga-
dat meltatlannak gondolyad. | valyon fky lehet arra melto. de keryed |
10 evtet hog tegedet meltoua tegyen. es | laffad hog ezt touabba ne te-
gyed.: ||

fraudem et dedit eis unam pixidem clausam dicens, ut illam secum ad hospitium portarent et de mane eam sibi sic clausam reportarent, et sic obtinuerent, quod peterent, quae venientes ad hospitium pixidem diligenter inspexerunt et eam libenter aperuissent. Et tandem una dixit: Aperiamus eam et videamus, quid in ea sit. Alia dixit: Non audeamus, quia summus pontifex et apostolicus nobis inhiabit. Tandem per tentationes victae aperuerunt eam volentes eam simili modo recludere et sic avis in ea reclusa aufugit,

quae perterritae sunt. Et cum de mane redirent ad papam et ipse cognovisset factum, dixit eis: In hoc cognoscitur vestra instabilitas et infirmitas, sic faceretis vobis mutuo si deberetis alterutrum audire confessiones vestras. Cum enim una offenderet aliam, illa nullo modo culpam alterius confessam obticeret. Et sic vacuae redierunt ad sorores suas.

Exemplum.¹⁵⁹ Monachus quidam praeparavit se ad communionem, quantum potuit. Cum post Agnus Dei in oratione iaceret, vidit in manibus sacerdotis puerum Jesum, quasi in cruce pendentem et omnia vulnera eius sanguine fluebant. Turbatus ergo timuit et reputavit se indignum et non communicavit cum aliis.

Dicta missa, cum esset in oratione, apparuit ei Beata Virgo dicens: Cur non hodie sumpsisti corpus Filii mei? Ille respondit non dignum se esse. Beata Virgo respondit: Tu te cogitas indignum, et quis potest esse dignus; roga eum, ut te faciat dignum, et vide ne de cetero simile facias.

¹⁵⁹ A befejező példák forrása: *Paratus, De Temp. serm. 72*. Úgy látszik, hogy ezek a példák nem tartoznak szervesen a húsvéti prédikációhoz. Érdeemes azonban megjegyeznünk, hogy Herolt következő beszéde (serm. 51) a húsvéti gyónás és áldozás kötelességéről szól, de e színes példák nem szerepelnek.

Efmeeg vala egy pifpek. ky hufueet nap | yan kere vr iftent hog
az vr iften neky | meg ielenteneye. kyk meltan comunikal | nak.
Es mykoron mendenek mennenek | az zent egyhazhoz. lata az pifpek
hog ne | melyek vereffek. nemelyek kedeg fenef | fek. Ennek vtanna fok
azzonyallatok [ievuenek.] | es valanak kevlemb kevlemb zynjevjek. |
kyk kevzevt lata keet nyluan ualo pa | raznakat. kyknek vala jgeen
20 feketefe || gev orchayok. Mely paraznak mifenek | vtanna oly ygeen
fenefeknek ielenenk. | hog femmynemev zepplev ev orchayokon |
nem vala. Mykoron az pifpek ezeken |

(59^v)

jgeen nagyon chodalkozneek. jevue ev hozya iften | nek angela mon-
duan. Azok kyknek fenes | orchayok vagyon. ezek azok kyk zentfegef-
fen | es jgazan elnek ifteny zeretetben. Kyknek | vevrevs orchayok
vagyon. azok ragalmaffa | (zook) got. meueteeft. heefagokat. hevfa-
gos | zolafokat zeretnek. kyknek kedeg fekete | orchayok vagyon.
azok paraznaak. gyolko | fok. vforafok. ky be vadnak foglaltatuan |
10 halalos bynekben. Az keet parazna azzony || allat kedeg kyk be
jevuenek az egyhazban. | akoron tevredelmeflegevt vevnek. es foga-
daft | tevnek hog tyztan eelnenek. es az vr iften | menden ev byneket
meg bochatta. Tahat | az pifpek az nepeket mynd evzve hyva. | es ez
dolgot nekyk mynd meg ielente. | Es az nepek mynd nyayan tevredel-
meffe | gev vevnek es meg gyonanak es levnek | fenefek. es ezenkep-
20 pen iarulanak aytatof | fon vrnak aztalához. ||

VI. *Ez az ascensio nappara valo pre | dicacio.* |

Ecce ascendit quasi aquila. et expandit alas | fuas super bofra
hieremie quadragesimo | nono. Az az. Yme felmegyen mykyppen

(60^r)

kefeljev. es ky teryezty az ev zarnyayt bofrara. | Ezek meg vadnak
iruan hieremyas pphe | ta kevnyuenek negyuen kylenehed rezeben. |
Ez felyevl meg mondot igegben. mynekevnk | kettevk ielentetnek.
Elfev vronk iesufnak | menbe menete. holot azt mongya. felmene |
mykeppen kefelev. Mafodyk zent lelek | nek bochatafa. holot azt
mongya. es ky | teryezty az ev zarnyayt bofrara. Mert | bofra magye-
10 raztatyk zomorufagnak. es || jegzy criftufnak taneytuanyt. kyk vala |
nak zomorufagban es meg haboroduan | criftufnak elmeneferevl. de
vronk xps | akoron teryezte ky az ev zarnyayt az ta | neytuan yokra.
mykoron nekyk bochata | zent lelket. Meg kel azert mynekevnk |

Exemplum de quodam episcopo, qui rogavit Deum ut sibi ostenderet, qui digne communicaret et hoc in die paschae. Et cum singuli venissent ad ecclesiam, vidit quosdam rubicundos, quosdam vero lucidos. Post hos venerunt multae mulieres, quae etiam habuerunt diversas facies, inter quas vidit duas meretrices publicas nigerrimas facies habentes, quae post missam ita splendida apparuerunt, quod nullam maculam habuerunt.

Cum super hoc episcopus nimis multum miraretur, venit ad eum angelus dicens: Illi, qui splendidas facies habent, sunt qui sancte et iuste in charitate veniunt. Qui rubicundas facies habent, sunt, qui detractationes, risus, vanitates et vaniloquia amant. Qui vero nigras facies habent sunt luxuriosi, homicidae, usurarii, qui mortalibus peccatis sunt involuti. Duae autem meretrices, quando ingressae sunt ecclesiam sunt contritae et promiserunt se caste victuras, et Dominus dimisit illis omnia peccata sua. Tunc episcopus convocavit omnes et rem eis aperuit per ordinem. Ac illi contriti et confessi omnes lucidi facti sunt et tunc accesserunt ad mensam Domini.

*De Ascensione Domini. Sermo XCI.*¹⁶⁰

Ecce ascendit, quasi aquila et expandit alas suas super bosra. Hier. XLIX.¹⁶¹

Országos Széchényi Könyvtár

In verbis istis tanguntur duo. Primum est ascensio Domini, quando dicitur: Ascendit quasi aquila. Secundum Spiritus Sancti missio, cum subiungitur: et expandit alas suas super bosra. Bosra enim interpretatur angustia et significat discipulos Christi, qui erant in angustia et turbati propter absentiam ipsius. Super illos expandit alas suas, quando Spiritum Sanctum eis misit. Circa primum sciendum, quod Christus comparatur aquilae propter multas proprietates aquilae. Prima est liberalitas. Adeo enim liberalis est, quod suum cibum omnibus avibus dividit et eas pascit. Sic facit illa nobis aquila, qui sua liberalitate pascit totum mundum.

¹⁶⁰ *Forrása: Paratus, De Temp. serm. 91.*

¹⁶¹ Jer. 49, 22.

tudnonk. hog vronk \overline{xps} hafonlattatyk | az kefelevhevz. az kefelevnek
fok tulaydon | fagyert. Elfev tulaydonfaga az kefelevnek. | hog ev
20 bev adomanyv. Mert az kefelev || oly jgeen bev adomanyv. hog az
ev eetkeet | menden (mara) madarakkal kevizly ozgya | es eeltety
evket. Ezenkeppen tezen az ne | mes kefelev. az az criftus. ky az ev
bev | feges adomanyabol eeltety mynd ez tel |

(60^v)

lyes velagot. Mert ezt iol lagyvk. hog az | vr iften menden teremtet alla-
tokat. terem | tevt my eletevnkre es my(hazla) haznala | toffagonkra.
Az teremtet vr iften egy ma | darakat. tengernek es egyeb vizeknek
ha | layt. kylemb kylemb dymevlchevknec | magyayt. kyk az fevld-
nek dymevlcheet | eztendevekeent ky hozyak. Es mynd ez nem |
levn eleg az vr iftennek. hanem hog | adnaya mynekevnc az zent tef-
10 teet eet || kevl. es az zent vereet italvl. Annak | okaert veue iduezey-
tenk ihs az kenyeret | meg zege. es meg alda. es ada az ev ta | ney-
tuanyanak monduan. Vegyetek es egye | tek. ez az en teftem. Ezen-
keppen veue az | kelyhetes mynek vtanna vochoralt vol | na monduan.
Igyatok ezbevl mynd | nyayan. ez az en verem. Ezenkeppen eeltete |
20 evket akoron az ev zent tefteuel es vereuel. | maftan es eeltet mendene-
ket naponkent || kyk meltan vezyk criftusnak zent vereet | es tefteet.
Mafod tulaydonfaga az ke | felyevnek ez. hog ev magalban repevl |
egyeb madaraknal. es magalb helyen | chynal fezket. Ezenkeppen
vronk criftus |

(61^r)

ez may napon felyeb repevle menden em | berneel. az ev emberfege
zerent. Mert | menden angely karoknak felette repevle. | Ez repevlet-
revl mondatyk iob pphetanak | kevnnyuenek harmyc kylenched reze-
ben mōd | uan. Az te parancholatodra fel emeltetyk | az kefelyev. es
magas es kemen helyeken | vety az ev fezkeet. Ez kefelyev nem egyeb |
hanem vronk criftus. ky az atya menden | hato iftennek parancho-
10 lagyara. mennyor || zagbol fevldre le zalla. Es may napon | menden
angelok kara felet. fel repevle. | Es ot chynala teue az ev feezkeet. es
az | ev lakodalmat kemen auagy nagy helye | ken. Az az. az ev zent
atyanak iogyara. | kyuel egyenleven orzagol. de myert teue | jduezey-
tevnk ihs. hog illyen jgeen ma | gaffan chynala az ev fezkeet. Byzo-
nya | ban ezt nem teue egyebert. hanem chak | azert hog az my keuan-
20 fagonkat es zerel || mevnket. huznaya ev vtanna. Ezrevl | vgy ir
moifes ppheta monduan. Mykeppen | az kefelyev hyvya az ev fyayt
repefifre. | es ev reayok gyakorta repevluen. ev zar | nyayt ev reayok
ky teryezty. Ezenkeppen |

Videmus enim, quod Deus omnia ad nostrum victum et ad nostram utilitatem et ad voluntatem creavit: volucres caeli et pisces maris et bestias terrae, diversa genera fructuum et seminum, quia fructus terrae singulis annis producunt, et in hoc non sufficit sibi, quoniam proprium corpus dedit nobis in cibum et sanguinem suum in potum. Unde accepit panem, fregit, benedixit, et dedit discipulis suis dicens: Accipite et comedite, hoc est corpus meum. Similiter et calicem, postquam caenavit dicens: etc.¹⁶² Sicut tunc cibavit eos suo corpore, sic adhuc cibavit quotidie omnes, qui digni sunt. Secundo invenimus in aquila, quod altius volat, quam aliae aves et altius nidificat.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

Sic Christus altius hodie volavit in humanitate, quam aliquis homo unquam fecit, quia super omnes chororum angelorum ascendit. De istu volatu dicitur Job XXXIX.¹⁶³ Ad praeceptum tuum elevabitur aquila et in abditis et arduis ponet nidum suum. Aquila ista Christus est, qui ad praeceptum patris sui caelestis de caelo ad terram descendit et hodie super omnes choros angelorum reascendit, et ibi posuit nidum suum, et habitationem suam in arduis, scilicet ad dexteram Dei Patris sui, cui regnat coequalis. Et quare ita alte nidum suum posuit, certe hoc fecit ideo, ut nostrum post se traheret affectum et desiderium. Deut. XXXII.¹⁶⁴ Sicut aquila ad volandum provocat pullos suos et super eos volitans expandit alas suas,

¹⁶² A folytatás: Mt. 26, 27: „Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus . . .” — Érdekesen állítja össze Paratus az utolsó vacsora eseményeit. Az „accepit panem”-től a „hoc est corpus meum”-ig Mt. 26, 26-ből veszi a szöveget; a „similiter et calicem postquam caenavit dicens” leőhelye viszont Pál I. Cor. 11, 25; majd a szavak ismét Mt.-tól.

¹⁶³ Job 29, 37. *A Vulgátában*: „Et in arduis ponet nidum suum.”

¹⁶⁴ Deut. 32, 11. *A Vulgátában*: „. . . ad volandum provocans.”

(61^v)

criftus my elettevnk ment fel. es ev zarnya | yt ky teryeztette my
reank. hog my es kyk | ev fyay vagyonk. ev vtanna repevlyevnk. |
Mert keet zarnyak vadnak. kyknek myatta | nekevnk repevlnvkn
kel criftufnak vtan | na. Az az. ifteny zerelmnek es atyafyvy | zerelm-
nek zarnyaual. mely zarnyak | nekevl fenky criftufhoz nem mehet.
Ez | zarnyakrol irattatyk zent ianos latafarol | valo kevnynek tyzen-
10 kettevd rezeben mond || uan. hog egyeb chodak kevzevt ielentetet |
auagy mutattatot meg. nemely zevlev | azzonyallat. es nemely
<nagy> farkany. kynek | vala heet feye. Ez farkany meg vara | ez
azzonyallatnak dymevlcheet auagy | gyermekeet. hog mynek vtanna
zvlnee. | az farkany be nyelnee. Tahat ez azzony | allatnak adatanak
keet zarnyak. es el | repevle. Ez [zeule] azzonyallat jegzy. az hyv
20 zent | lelket. ky akoron zevl. mykoron io my || elkevdetnek dymevl-
cheet tezy. de ez far | kan ez heet feyekuel. az az. az erdeg | az heet
fev halalos bynekuel. erevkevdyk | az io myelkevdetek(ne)et meg ban-
tany | es femmye tenny. Ha kedeg az hyv |

(62^r)

es zent lelek akarya el tauoztatny erdegnek | menden chalardfagyt.
tahat fel kel ven | ny az kefelevnek keet zarnyayt. Az az. az | ifteny
es atyafyvy zerelmnek zarnyayt. | Es tahat az erdeg nem foythagya
meg | az ev io myelkevdetynek dymevlcheet. es | ez keet zarnyakual
az aytatos lelek re | pevlhet menyorzagban criftufhoz. kyrel | vgy
mond zent agofton. Valaky zeretendy | iftent es atyafyat. az oly
10 embernek vagyon || zent zeretettel tallas zarnyv. zabadon repev |
lev lelke menyorzagban. Valaky kedeg | ez velagnak zerelmeuel leyend
be foglal | tatot. az oly embernek fogyatkozás va | gyon ev zarnyay-
ban. az az. az ifteny | zerelmnek es atyafyvy zerelmnek zar | nyayban.
Es akar az (ifty) ifteny zerelm | nek zarnya. akar kedeg az atyafyvy |
zerelmnek zarnya kyuel nem leyend. | az menyorzagban fel nem
20 repevlhet. || Harmad tulaydonfaga az kefelevnek ez. | hog ev latafa-
nak velagoffagaual felyevl | mwl egyeb madarakat. Mertev ev vela |
gofban lagya az napot. hognem mynt | egyeb madarak. Annak okaert
olvafta |

(62^v)

tyk az kefelevrevl. hog az kefelev zokta az ev fyayt | meg keferteny.
allatuan evket az napnak vi | lagoffaga auagy feneflege ellen. Es ha az |
kefelevnek ev fya tyztan feneffen nezy az nap | fennek feneflegeet.
tahat meg elmery ev | fya vagy ev fyay legyenek. Az oly fyat ke | deg

sic Christus ante nos expandit, ut nos, qui sumus pulli eius, post eum volumus. Duae enim alae quibus nos volare debemus post ipsum, sunt duplex charitas: scilicet Dei et proximi, sine quibus ad eum nullus venire potest. De istis alis dicitur Apoc. XII.¹⁶⁵ ubi dicitur: quod inter cetera mirabilia ostensa est Johanni mulier parturiens et draco magnus habens VII capita, expectavit fructum mulieris, ut postquam peperisset, devoraret. Tunc mulieri datae sunt duae alae aquilae et evolavit. Mulier ista parturiens significat quamlibet fidelem animam sanctam, quae parturit, cum fructum boni operis facit. Sed draco cum VII capitibus, i.e. diabolus cum VII capitalibus peccatis nititur fructum boni operis impedire et annihilare.

Si autem vult anima evadere insidiantes eius omnes, debet assumere duas alas aquilae, id est duplicem charitatem Dei et proximi, tunc non potest diabolus fructum eius suffocare. Et his duabus alis potest anima volare ad Christum in caelum. Augustinus: Quisquis dilexerit Deum et proximum, habet animam pennatam liberis alis sancto amore volantem in caelum. Quicumque autem saeculi amore implicatur, defectum habet in pennis; quicumque harum alarum carueris, ad caelum non volabis. Tertio invenimus in aquila, quod praecellit alias aves in visu, quia limpidius vidit solem, quam aliae aves.

Unde de ea legitur, quod solet pullos suos probare contra solem; si solem clare intuentur, cognoscit esse suos et nutrit eos. Pullum vero, qui solem clare non intuetur, deiicit de nido tamquam alienum. Istud invenimus in aquila ista, scilicet in Christo, qui valde acutum visum

¹⁶⁵ Vö. Apoc. 12, 1—6.

ky az napnak fenenek feneflegeet nem | nezhety. azt le hagyegya az
ev fezkebev my | keppen idegen fyat. Ez tulaydonfagot meg | lellyevk
10 ez my kefelyevnkben iefulban eri || ftulban. kynek jgeen tyzta es
bator nezefe va | gyon. Kyrevl zent pal apoſtol vgy mond. | mendenek
nyluan es mezeytelen vadnak. | ev zemey elevt. mert femmy nynchen
ez | velagon oly tytkon. kyt az vr iften mynd | tellyeffeguel ne laffon.
Es nem chak az my | elkevdeteket lagya vr iften. de meeg chak |
mentevl kyffeb gondolatot es. es az zyveknek | keuanfagat. es meg
20 nezy. Mykoron vala | mely ember latya. mas embernek gonoz ||
myelkevdeyt. tahat kyalt monduan. jay | myt myelz. Ezenkeppen az
kefelyev criftus. | ky myndeneket lat. kyalt az bynefeknek | monduan.
O ty byneffek myt myeltev. | es ezeket mongya az vr iften az predi-
catorok |

(63^r)

myat. auagy belevl az lelky efmeretnek | mardofafa myat. Ez kefe-
lyevrevl jrattyatyk | zent ianos latafarvl valo kevnynvek nyol | chad
rezeben monduan. Latam es hallam | mennek kevzepette. egy repefev
kefelyev | nek zauat. ky kyalt vala es mond vala | nagy zoual monduan.
Jay. jay. jay. | fevldevn lakozoknak. az az. Azoknak kyk | nek zyuek
haylot az fevldyekre. es nem | az menyeyekre. Ezeknek mongya
10 harom || zer. Jay. jay. jay. Elevzer jay az zyvnek | byneert. Mafodzer
jay az zanak byneert. | Harmadzer jay az tetemennek byneert. |
Az zyvnek byney ezek. Az az. az gonoz | gondolatok. gonoz keuanfa-
gok. keuelfeg. | jregyfege. harag. gyevlevfeg. fefuenfeeg. | hyv dychev-
feg. es ezekhez hafonlok. zanak | byney ezek. rvt es gonoz bezed.
hazvg | fag. ragalmaffag. hamys efkees. es | ezekhez hafonlok. Az
20 tetemennek byney || kedeg ezek. orfag. gyolkoffag. ragado | zas.
toluayfag. vfura. paraznafag. tor | koffag. es ezekhez hafonlok. Ez
illyen by | nek es mendenek egyebek nyluan es | mezeytelen vadnak
iftennek elevtte. |

(63^v)

akar mely jgeen tytkon tevrtennyenek. Ezrevl | illyen pelda oluaf-
tatyk. Vala nemely thais | nevev parazna. ky oly igeen zeep vala.
hog | fok emberek ez tays parazna zerelmeert. | menden iozagokat el
arulyak vala. es ivtnak | vala vtolfo zegenfegre. chak hog ev vele el |
hetnenek akaratyok zerent. Sok emberek | kedeg ez thays paraznaert.
egy maft meg | evlyk vala. Es ezenkeppen thays fok lelkeket | ad vala

habet. Heb. IIII.¹⁶⁶ Omnia aperta et nuda sunt oculis eius. Nihil enim est in mundo adeo occultum, quin ipse totum videat, nihil enim ita acutum, ut oculi eius non totum factum hominis videant, et non solum facta sed etiam minimas cogitationes et desideria cordium intuetur. Et si aliquis videt alium male agere, clamat: vae tibi, quid agis, sic aquila ista, scilicet Christus, qui cuncta videt, clamat peccatoribus:

Quid facitis, et hoc per vocem praedicatoris vel per conscientiam interioris mordentem. De ista aquila dicitur Apoc. VIII.¹⁶⁷ Vidi et audivi vocem unius aquilae volantis per medium caeli clamantem et dicentem voce magna: Vae, vae, vae habitantibus in terra, id est illis, qui habent corda inclinata ad terrena et non ad caelestia. Illis dicitur tribus vicibus: vae, vae, vae. Primo vae pro peccato cordis, secundo vae pro peccato oris, tertio vae pro peccato operis. Peccata cordis sunt cogitationes malae, desideria mala, superbia, invidia, ira, odium, avaritia, vana gloria et similia. Peccata oris sunt verba turpia et mala, mendacia, detractationes, periuria et similia. Peccata operis sunt furta, homicidia, rapina, usura, luxuria, gula et similia. Omnia ista sunt nuda et aperta oculis eius, quantumcumque occulte contingunt.

Exemplum in Thayde meretrice. Thais meretrix erat tantae pulchritudinis, quod multi propter eam venditis substantiis ad paupertatem devenerunt finalem et multi se mutuo occiderunt et sic multas animas diabolo offerebant. Quod audiens quidam sanctus abbas sumpto habitu saeculari venit ad eam dans ei solidum, quae putans eum velle peccare eum ea, introduxit eum in secretum cubiculum. Ait ille: Estne aliud

¹⁶⁶ Hebr. 4, 13.

¹⁶⁷ Vö. Apoc. 8, 13.

10 evrdevgnék. Melyet haluan ne || mely zent apat. vevn ev rea velagy
 ru | hat es mené ez thays paraznahoz. aduan | evneky penzt. Thays
 kedeg aleyta hog | ez zent apat akarna ev vele vetkezny. | be viue
 evtet nemely tytkos hazban. Mon | da thayfnak ez apat. nynchene
 valahol | tytkofb hazad ezneel. hol fenky nem lathat | na. ffelele
 thays. It ez hazban mynket | fenky nem lathat. ha kedeg iftent feled. |
 20 nynchen fohol oly hely. oly jgeen tytkos hely || ky el tytkoltassek
 iftennek zemey elevl. Ky | nek monda ez zent apat. fhyzede lenny |
 iftent. hogky mendeneket meg laffon. | melyek ez velagon tevrtennye-
 nek. ffelele | thays. hyzem. Kynék monda ez zent apat. |

(64^r)

Ha hyzed. tahat myre karhoztattad el az te lelke | det. es nagy embe-
 reknek lelkeket. Mert nem | chak te magadert. de meeg mynd azoknak |
 lelkekert es. ok adando vagy iftennek elevtte. | Mely bezedeket haluan
 ez zegeen parazna. | tevredelmeffeget vevn. es efeek ez zent apatnak |
 labayhoz. es fyralmakkal bochanatot kere. | Es veueen menden ev
 iozagy. es viue az | varafnak kevezpyre. es mendeneknek elevtte |
 10 meg egete monduan. Jevyetek es laffatok || mykeppen egetem meg
 azokat. melyeket | vetkezuen nyertem. Ezek meg leueen. el | mene
 thays az zent apathoz. es bochanatot | kere. Es ez zent atya be rekezte
 evtet nemely | cellaban harom eztendeyg. Ennek vtanna | meg iele-
 neek ez zent atyanak. hog az vr | iften el vette volna az ev penitencya-
 yat. | es menden byneet meg bochatta volna. | es ennek vtanna ky
 20 hoza evtet az cellabol. | Es tyzen evt napoknak vtanna. thays ky ||
 muleek ez velagbol. es veue az evrek eletet | (Gog) Gondolyad meg azert
 o emberi allat. | hog az vr iften mendeneket oly igeen nyl | uan lat.
 mykeppen ha zyntyn elevtte vol | nanak.: —. : — |

(64^v)

VII. *Ez az pynkeft nappjarol valo predica | cio. |*

Factus est repente de celo fonus tanquā aduenien | tis fpus vehemen-
 tis. et repleuit totam domū | vbi erant apoftoli fedentes. Actuum fecun-
 do | Levn hertelen zozat menyorzagbol. mykeppē | hertelen ievuev
 leleknek zozagva. Es meg | tevlte mynd az tellyes hazat. hol valanak |
 evluen az apoftolok. Ez igeek meg vadnak | iruan apoftolok iarafarvl
 10 valo kevnynék || mafod rezeben. Ezevknben kel vennevnk | myne-
 kevnk. hog az zent lelek fok abrazban | kevldetevt. auagy bochattatot.
 Elevzer bo | chattatot zent lelek zelnek abrazaban | auagy kepeben.
 mykeppen ez may euan | gelyomba. holot mondatyk hog zent le | lek
 ievt. hertelen zelnek hafonlatoffagaba. | Ez kedeg levtt aznak iegvere.
 hog az zent | lelek kyket be tevlt. kevnyeve auagy feren | nye tezy
 20 io myelkevdetevkre. Magerazo || iras vgy mond. hog az zent leleknek
 ma | laztya nem twd kefedelmet tenny. An | nak okaert nyluan valo
 iegye. hog ez illyē | emberneel zent lelek vagyon. valaky |

secretius cubiculum, ubi nullus videre possit. Cui illa: Nullus hominum hoc videre poterit, si autem Deum times, non est locus ita occultus, qui ei abscondatur. Cui sanctus: Credis esse Deum, qui omnia videat, quae in mundo contingunt. Ait illa: Credo. Cui sanctus:

Cur ergo animam tuam et tantas animas damnasti, quia non solum pro te, sed pro omnibus illis redditura es responsionem. Quod audiens illa contrita ad pedes eius cecidit et cum lacrimis veniam postulavit. Et acceptis bonis omnibus detulit in mediam civitatem et coram omnibus combussit dicens: Venite, et videte, quomodo ea, quae peccando lucrata sum, exuram. Et hoc facto porrexit ad abbatem et petiit veniam. Qui inclusit eam in quadam cellula tribus annis. Postea revelatum est ei, quod Dominus paenitentiam eius acceptasset: et ei omnia peccata dimisisset, et tunc eam eduxit. Et post quindecim dies ad Dominum migravit. Attende ergo, o homo, quod Dominus omnia videt tamquam sibi praesentia.



*De Sancto Spiritu. Sermo XCV.*¹⁶⁸

Factus est repente de caelo sonus tamquam advenientis spiritus vehementis et replevit totam domum, ubi erant sedentes. Act. II.¹⁶⁹

Notandum, quod multiplici specie Spiritus Sanctus est missus. Primo in specie venti, ut in praesenti evangelio, ubi dicitur, quod Spiritus Sanctus venit in similitudine venti vehementis. Hoc autem factum est ad innuendum, quod Spiritus Sanctus agiles facit ad operandum, quos replet. Glossa: Nescit enim tarda molimina Spiritus Sancti gratia. Unde certum signum est,

¹⁶⁸ *Forrása: Paratus, De Temp. serm. 95.*

¹⁶⁹ Act. 2, 1. skk.

(65^r)

kevnyev auagy feren az io myelkevdevekre. Zent | pal apoftol es
vgy mond. Valakyk iftannek lelke | uel myelkevdenek. azok iftennek
fyay. de vadnak | nemelyek. kyknel vagyon zent lelek. es ky evzyk |
ev tevek fertezetes gondolatok mya. (kyk vad | nak ertelm nekevl)
hazontalan gondolatok | mya. Es fertezetes es hazontalan myelkevde |
tek mya. Vgy mond bevlc. Az zent lelek el | vezy evmagat. az oly
10 gondolatoktyl kyk | vadnak ertelm nekevl. Es ky evzetyk az zent ||
(lekek) lelek. az ev rea jevuev alnokfagtyl. | es ez illyenek erdemelnek
evrek halalt. Vgy | mond zent pal apoftol. Valaky meg tevry | moyfe-
nek tevruenyet. az meg hal. Meneuel | jnkab aleygyatok. hog gonozb
kenokat erde | mel. ky iftennek fyat meg nyomodangya. | ez az zent
lelek malaztyanak bozzvfagot te | yend. Ezrevel pelda vagyon iudaifban.
ky vette | vala zent lelket. es bynheduon ky evzy ev tev | le zent lelket.
20 Mafozder. volt adatuan zent || lelek tevznek abrazaban. annak iegyere
hog | azoknak zyveket ifteny zerelmre meg gyogya. | kyket be teel
malaztal. kyrevel vgy mond | zent lukac. tevzet ievtem bochatny
fevldre. | es myt akarok egyebet. hanem chak hog |

(65^v)

egyen. Zent bernald vgy mond. tevznek abra | zaban icleneek meg
zent lelek. auagy tevznek | abrazaban jevue. Mert menden zyvtel
ky | evzy. az hydegfegnek lankatfagat. melyet az | zent lelek be tevt
ev malaztyauul. es em | bernek keuanfagat meg geryezty. es tezy |
fel menny. Annak okaert jgeen byzonfagos | jegy ez. hol valakynel
vagyon zeretet. an | nal vagyon zent lelek. Elmeg ievue zent | lelek
10 tevznek abrazaban ezert. mert my || keppen az tevz hamva tezy azo-
kat. kyk ev | beleve tetetnek. Ezenkeppen az zent lelek | kyket be
tevt. alazatoffa tezy es vtalatoffa | az ev aleytafa zerent. Vgy oluaf-
tatyk | abraham patriarcharol. hog mykoron | zolna vr iftennek. vgy
monda. Zolok en | vramhoz. mykoron legyek hamv es por. | Azert
valaky akarya venny zent lelket. | kel evneky lenny alazatofnak. es
20 nem ke | uelnek. Kyrevel vgy jrattatyk zent peter || elfev kevnyuenek
evtevt rezeben. es zent | jacab negyed kevnyuenek. Az keuelyeknek |
iften ellenek al. az alazatoffoknak kedeg | agya ev malaztyat. Mert
mykeppen az | vizek el hagyak az hegyeket. es ala folnak |

quod quicumque agilis est ad bonum operandum et ad Dei servitium, quod habet Spiritum Sanctum. Ro. VIII.¹⁷⁰ Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. Sed quidam habent Spiritum Sanctum et expellunt eum a se per immundas et inutiles cogitationes, et operationes. Sap. I.¹⁷¹ Spiritus Sanctus aufert se a cogitationibus, quae sunt sine intellectu; et expellitur a superveniente iniquitate et tales merentur aeternam mortem. Hebr. X.¹⁷² Irritans quis faciens legem Moysi morietur, quanto magis putatis deteriora promereri supplicia, qui Filium Dei conculeaverunt et Spiritui gratiae contumeliam fecerunt. Exemplum de Juda, qui Spiritum Sanctum acceperat et peccando eum expulit et immo aeterna morte interiit.¹⁷³ Secundo fuit datus in igne; ad innuendum, quod corda eorum, quos replet, ad charitatem accendit. Lu. XII.¹⁷⁴ Ignem veni mittere in terram et quid volo nisi ut ardeat.

Bernardus: In igne apparuit Spiritus Sanctus, quia ab omni corde, quod replet torporem frigoris excutit et desiderium hominis accendit et ascendere facit. Unde certissimum signum est, quod qui habet charitatem, habet Spiritum Sanctum. Item ignis redigit in cinerem ea, quae in eo imponuntur. Sic Spiritus Sanctus quos replet humiles facit et viles reputatione sui. Unde Abraam dixit ad Dominum: Gen. XVIII.¹⁷⁵ Loquar ad Dominum meum cum sim cinis et pulvis. Unde quicumque vult Spiritum Sanctum accipere, debet esse humilis et non superbus. Nam dicitur I. Pe. V.¹⁷⁶ et Jac. III.¹⁷⁷ Superbis resistit Deus, humilibus autem dat gratiam. Sic enim aquae deserunt montes et fluunt ad valles;

¹⁷⁰ Rom. 8, 15.

¹⁷¹ Sap. 1, 5.

¹⁷² Hebr. 10, 28.

¹⁷³ Az áruóló Júdásra vonatkozó utalás: vö. Le. 22, 3.

¹⁷⁴ Le. 12, 49.

¹⁷⁵ Gen. 18, 27.

¹⁷⁶ I. Petr. 5, 5.

¹⁷⁷ Jac. 4, 6.

(66^r)

vevlgyekre. Ezenkeppen az zent leleknek | malaztya el hagyta az keue-
lyeket. es foly | az alazatos zyuekre. Azert mongya zent | agofton.
Maria magdalena. meneuel | alazatofban evl vala vrnak labaynal. |
anneual jnkab fyr vala. Mert az vyz | ala foly alazatoffagra. az hegy-
nek tetey | revl. Vgy fyrae fya iefus kevényenek | harmad rezeben.
10 Meneuel nagyob vagy | alazad magadat mendenekben. es na || gyob
malaztot lelz vrnak elevtte. Pel | da nekevnk iftennek anyaban vyz
ma | riaban. mert myert ev alazatos vala | azert mongya vala evneky
az angyal. | Zent lelek felyevl jev te beled. Zent ber | nald es vgy mond.
Az vyz marianak | alazatoffagarol iol merem mondanom. | hogha az
vz maria alazatos nem volt | volt volna. az ev vzzeffege fem volt |
20 volna iftennek kellemetes. fem iften || nek fyat ev meheben nem
fogatta | volna. Elmeg mykeppen az tevez jgye | kezyk mendenkoron
fel. ezenkeppen vala | kynel zent lelek vagyon. mendenkoron | jgye-
kevzyk az mennyeyekre. Mert |

(66^v)

menden fevldyeket ollyanoknak aleyt<nae> mykeppen | ganeet. mert
az ev nyayaffagok menyekben | vagyon. jollehet hog ev magok teft
zerent | fevldevn legyének. Mert keuannak meg | feffeny az teftbevl
halal mya. es lenny cri | Ifuffal. Azert mongya zent pal apoftol ro |
mayakhoz irt kevényenek heted rezeben | monduan. En bodogtalan
ember. kychoda | zabadeyt meg engemet. ez halalnak tefté | tevl.
10 Annak okaert byzon iegye ez annak || kynel zent lelek vagyon. hog
mely ember | nem gondol ez fevldyekkel. fem fely vetny | az ev eleteet
iftenert. Harmadzer ieleneek | zent lelek nyelvnek abrazaban. annak |
iegyere hog valakyket az zent lelek be | tevl. tezy evtet ev kevelynek
kedueffe. | es tezy evtet zolny ifteny dolgokrvl. Ma | gerazo iras vgy
mond. Mykeppen regen | ez vala annak iegye kykneel zent lelek | volt.
20 hog evk zolnanak menden nemze || teknek nyeluekkal. Ezenkeppen
maftan | ez annak iegye kykneel zent lelek vagyon. | hog evk bekeffe-
get zolnak ez kezelevkkel. | es targyak evzue az bekeffeget. Mert |
melyek iftene azokat zolyak es tanacholyak. |

(67^r)

mert zent lelek ievt nyelnek kepeben. azert | hog emberek zolnanak
menden nemzetek | nek nyelueuel. tevez igeket. Es hog az | tevez
tevreuent. tevez nyeluekkal predi | calnyak. Valaky[nc] kedeg leyend
ragalmazó | es hazug nyelv. es ky iftenrevl nem zol. | annal nynchen

sic gratia Spiritus Sancti deserit superbos et fluit ad corda humilium. Unde Augustinus: Quanto humiliter sedebat Maria Magdalena ad pedes Domini, tanto amplius flebat. Confluit enim aqua ad humilitatem de supercilio montis. Eccl. III.¹⁷⁸ Quanta maior es, humilia te in omnibus: et maiorem coram Domino invenies gratiam. Exemplum in Maria matre Dei, quia humilis erat, ideo angelus ei dicebat: Spiritus Sanctus superveniet in te etc. Unde Bernardus: Bene de humilitate Mariae audeo dicere, nec virginitas Deo placuisset, si humilis non fuisset, nec Filium Dei concepisset. Item ignis spiritus tendit sursum, si quis habet Spiritum Sanctum, supra tendit, ad caelestia.

Omnia enim terrena secundum Apostolum¹⁷⁹ reputantur ut stercora, quia conversatio eorum in caelis est, licet corporaliter, sicut in terra. *Cupiant enim dissolvi et esse cum Christo.* Unde Apostolus Ro. VII.¹⁸⁰ Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore huius mortis. Unde verum signum est, quod habet Spiritum Sanctum, qui non curat vita ista terrena, nec timet exponere vitam suam propter Deum. Tertio apparuit in specie linguae ad innuendum, quod quos Spiritus Sanctus replet, affabiles ad proximos reddit et de divinis loqui facit. Glossa: Sicut olim signum erat, ut omnium gentium linguis loquerentur, qui Spiritum Sanctum habebant, sic nunc signum est, quod qui Spiritum Sanctum habent, pacem cum proximo loquuntur et tenent simul, quia quae Dei sunt loquuntur et tractant:

quia Spiritus Sanctus venit in linguis, ut linguis omnium gentium verba, ignea loquerentur, et legem igneam linguis igneis praedicarent. Qui ergo habuerit linguam detrahentem et mendacem et de Deo non loquitur, non habet Spiritum Sanctum.

¹⁷⁸ Eccl. 3, 20.

¹⁷⁹ Vö. Philip. 3, 8.

¹⁸⁰ Rom. 7, 14.

zent lelek. Negyedzer | jelent zent lelek lehelletnek keppen. kyrevl |
 vgy irt zent ianos kevényuenek huzad | rezeben. reayok lehelle es monda
 10 vegye || tek zent lelket. Akara vr iften lehelletnek | myatta myatta
 iegyezny. mely lehellet von | tatyk az zyvhez. hog meg ielentetneek
 zent | lekeknek zevkfeges volta. Mert mykeppen | az teft nem elhet
 lelek nekevl. ezenkeppen | az lelek nem elhet zent lelek nekevl. Ky |
 revl vgy mond dauid ppheta. El vezed ev | lelkeket. es meg fogyatkoz-
 nak. Elmeg vgy | mond. bochaffad az te lelkedet es terem | tetnek.
 20 Zent Ianos es vgy mond. lelek az. || aky meg eleuenevt. Es myert
 illyen | jgeen zvkfeges az zent lelek. kel mynden | zerelmel meg oltal-
 mazny. hog az zent | lelek meg ne bantaffeek az my zyvevnk | tevl.
 Kyrevl vgy mond falamon. men |

(67^v)

den evryzettel evryzyed meg tarchad az te zy | uedet. mert az zyvtevl
 zarmaznak. mynd | az elet mynd az halal. Gyakorta meg kel my |
 nekevnk nytnonk az my zankat. az zyvnek | keuanfaga myat. Es
 jmaduan gyakorta | kel az my lelkevnket meg vonnonk az by | neknek
 geryedeteffegytevl valo meg ky | yefeyteffre. Ezrevl mongya dauid
 ppheta. | Os meum aperui. et attraxi spiritum. | Az az. En zamat meg
 10 nytottam. es lelket || huzeek. Evtevdzer ielent zent lelek galamb |
 nak kepeben. mykoron criftus meg kerez | telkevdeek. annak iegyere.
 hogy valakyk | akaryak venny zent lelket. kel evnekyk | olyatanoknak
 lennyk ev eletekben. mynt | az galambnak. Az galamb epe nekevl
 va | gyon. ezenkeppen valakyk akaryak venny | zent lelket. kel evne-
 kyk lennyk. haragnak. | gyevelevfegnek es jregyefegnek epeye nekevl. |
 20 Ez harag iregfeg gyevelevfeg. mondatnak || epenek. az keferevfegert.
 Mert ez bynek | oly jgeen keferevk mynt epe. Azert mon | da zent
 peter fimon magofnak. ky meg | akarya vala venny zent lelket. Latom |
 hog te vagy epenek keferevfegeben. mert |

(68^r)

ev tellyes vala irygfegnek epeeuel. Mert | jgeen irylly vala az apoftolo-
 kat. hog evk | zent leleknek myatta illyen nagy fok cho | dakat tezneek
 vala. Es fimon magos meg | akarya vala venny az apoftoltvl az cho |
 da tevev zent lelket. de myert ev ben | ne irygfegnek epeye vala ev

(De ista materia require sermone: Sit autem omnis homo velox ad audiendum.)

Quarto datus est Spiritus Sanctus in specie flatus. Joh. XX.¹⁸¹ Insufflavit et dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum. Voluit per flatum significari, sive per spiritum, qui attrahitur ad cor, ut ostenderetur eius necessitas. Sicut enim corpus non potest vivere sine ullo spiritu, sic anima non potest vivere sine Spiritu Sancto. Ps.¹⁸² Auferes spiritum eorum et deficiunt etc. Et sequitur: Emitte spiritum tuum et creabuntur.¹⁸³ Joh. VI.¹⁸⁴ Spiritus est, qui vivificat. Et quia sic est necessarius, debemus cum omni diligentia praecavere, ne spiritus impediatur a corde nostro. Prover. III.¹⁸⁵

Omni custodia, serva cor tuum, quoniam ab ipso vita et mors procedunt. Frequenter debemus aperire os per cordis desiderium, et orando attrahere spiritum ad refrigerandum ab ardore vitiorum. Unde Ps.:¹⁸⁶ Os meum aperui et attraxi spiritum. Quinto apparuit in specie columbae super Jesum baptizatum. Lu. III.¹⁸⁷ ad innuendum, quod qui volunt accipere Spiritum Sanctum, debent esse in vita sua ut columba. Columba est sine felle, sic tales debent esse sine felle irae, odii et invidiae, quae dicuntur fel propter amaritudinem, quia sunt amara, ut fel. Et ideo dixit Petrus Simoni mago, qui volebat emere Spiritum Sanctum: In felle amaritudinis video te esse. etc. Act. VIII.¹⁸⁸

Országos Széchényi Könyvtár

Ipse enim erat plenus felle invidiae, quia ipse inidebat apostolis, quod talia signa faciebant per Spiritum Sanctum: et volebat ab eis emere talem Spiritum miracula facientem, quia enim habebat fel invidiae, ideo non recepit ab eis. Sic et nos, si volumus Spiritum Sanc-

¹⁸¹ Jn. 20, 23.

¹⁸² Ps. 103, 29.

¹⁸³ Ps. 103, 30.

¹⁸⁴ Jn. 6, 64.

¹⁸⁵ Prover. 4, 23.

¹⁸⁶ Ps. 118, 131.

¹⁸⁷ Vö. Le. 3, 22.

¹⁸⁸ Act. 8, 23.

benne. | nem vehete meg ev tevek zent lelket. | Ezenkeppen my es.
 10 ha akaryvk venny | zent lelket. le kel vetnevnk zyvnek myn || den
 keferevfegeet. Kyrevl vgy mond zent | pal apofitol. Menden keferev-
 feg. harag. es | meltatlankodas. kyaltaas es karomlaas | el veteffek
 ty tevetek. menden gonozfag | gal. legyetek kedeg egymafhoz kegyef-
 fek | es irlgalmafok. adakozuan egymafnak. | mykeppen adot nekevnk
 es iften. criftufban. | Es tahat ezenkeppen vehetytek zent lelket. |
 20 Mafodzer valakyk akaryak venny zent lelket. | kel evnekyk ollyanok-
 nak lennyk ev enek || lefekben. mynt az galambnak. Mert | az galamb-
 nak nyevgefe vagyon. az enek | lees helyeben. Ezenkeppen kel nekevnk
 es | tennevnk. mert amy byneynkert nyevg | nevnk es fyrnonk kel.
 Ezrevl vgy mond |

(68^v)

yfayas ppheta kevényuenek evtuened kyleneched | rezeben. monduan.
 Ordeychonk mynd | nyayan mykeppen medueek. es gondol | koduan
 nyevgyevnk mykeppen az ga | lambok. Ifidorus es vgy mond. nyevg |
 nevnk kel es fyrnonk. meg emlekezvzen | mely jgeen nehezek az bynek
 kyket tet | tevnk. Mely jgeen gyenyervfegefek az | menyey evrevmek.
 10 kyket el vezettevnk. | Es mely jgeen retteneteffek az pokolbely ||
 kenok. melyeket erdemlettevnk. Crifofo | mus efmeg vgy mond. Meg
 kel gon | dolnonk. mely nagy bodogfag legyen ez. | lenny myndenkoron
 egyevt vr iftenuel. | Meg kel gondolny. mely nagy neuolya | legeen
 elny ez velagban. Es(na)mely nagy | haborufag vezedel. gyevtevtetny
 po | kolban myndenkoron. Ezbevl tamad az | fyralm. ky erdemly zent
 20 leleknek vigaz | talafat. Kyrevl vgy jr zent mathe kevény || venek
 evtevd rezeben. (El) bodogok kyk | fyrnak. mert evk meg vigaztaltat-
 nak. | Harmadzer valaky akarya venny zent | lelket. kel evneky feez-
 kezny kev zyklaba | mykeppen az galambnak. Mert az ga |

(69^r)

lamb zokot feezkezny kev lykakban. Az kev | zyklan iegyeztetyk
 criftus. az kev zvkla | nak lykayn. iegyeztetnek criftufnak | febey.
 kyket az kereztfan zenuede. Mely | febekben kel lakozny az bodog
 leleknek. | criftufnak kennyanak zevnetlen valo | emlekevezety myat.
 Annak okaert mon | gya az vev legen az az criftus. az lelek | nek. kyt
 10 meg irt falamon egy kevény | venek mafod rezeben monduan. jeyvel ||
 en iegyefem. en galambom. az kev | zyklaknak lykayban. olyha azt

tum accipere, debemus cordis amaritudines deponere. Eph. III.¹⁸⁹ Omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et blasphemia tollatur a vobis, cum omni malitia. Estote autem invicem benigni misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis, et tunc poteritis semper accipere Spiritum Sanctum. Item columba gemitum pro cantu habet, sic nos pro peccatis nostris gemere debemus.

Esa LIX.¹⁹⁰ Rugiemus quasi ursi omnes et quasi columbae meditantes gememus. Isidorus: Gemere et flere debemus reminiscetes, quam gravia sunt, quae commisimus, quam delectabilia caeli gaudia, quae amisimus, quam horribilia inferni tormenta, quae meruimus. Chrysostomus: Cogitare debemus, quanta sit felicitas semper esse cum Deo, quanta miseria vivere in hoc saeculo, quanta calamitas semper cruciari in inferno. Inde generatur luctus, qui meretur Spiritus Sancti consolationem. Matth. V.¹⁹¹ Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.

Item columba solet libenter nidificare in foraminibus petrae. Per petram significatur Christus, foramina petrae sunt vulnera Christi, quae in cruce sustinuit, in quibus anima sancta habitare debet propter iugem memoriam passionis Christi. Unde dicit sponsus animae Can. II.¹⁹² Veni sponsa mea, columba mea in foraminibus petrae, quasi diceret: Pone cor tuum et cogitationes tuas in vulneribus meis, cogitando quanta pro te sim perpressus. Origenes: O anima mea, si quietem

¹⁸⁹ Eph. 4, 31—32.

¹⁹⁰ Is. 59, 11.

¹⁹¹ Mt. 5, 5.

¹⁹² Cant. 3, 14.

monda | naya. Veffed az te zyuedet. es az te gon | dolatydat az en febeymben. gondoluan | mely nagy kenokat te erted zenuettem. | Vgy mond origenes. Oh en lelkiem ha | te nyvgodalmat keüz. ha te batorfa | got keuanz. Vegy tallakat auagy zar | nyakat. mykeppen az
 20 galamb. es re | pevluen chynaly feezket criftufnak fe || beyben. Semmynemev helyen nynchen | keduefß nyvgodalma. semmynemev | helyen nynchen batorb batorfag. Mert | ot leled meg ot tanolod meg. myt | predicali az keuleyeknek. mert criftuf |

(69^v)

nak nem vala hol ev feyet le haytanaya. | Ot tanolod meg criftufnak febeyben. myt | predicali az haragofoknak. Mert criftus. | azonkeppen viteteek az halalra. mykep | pen az baran. Es mykeppen az baran | megnem nygya ev zayat az nyerevnek | elevtte. ezenkeppen criftus az kenzoknak | elevtte megnem nyta panazra. az ev | zayat. mykoron
 10 ev gonozvl kegyetle | nevl kenzatneek. Ot tanolod meg myt || predicali az jrygyeknek. mert criftus | az ev mennyey zent atyat jmada az meg | fezeytevkert monduan. Zent atyam bö | chas evnekyk. mert nem tulyak myt | teznek. Ot tanolod meg myt predicali | az resteknek. mert criftus fycete az ha | lalra embery nemzetnek meg valta | faert. Annak okaert monda iudafnak. | amyt teez. tet hamarab. Ot tanolod |
 20 meg myt predicali az fefuenyeknek. || mert criftus mezeytelen fygge az kerezte | fan. Ot tanolod meg myt predicali | az torkoffoknak. mert criftus jtateek | ecettel es epeuel. Azert myert idue | zeytenk criftufnak mynden tagyay fol |

(70^r)

nak irgalmaffagual. ot vadnak az nemes | chatornak es. az az criftufnak zent fe | bey. kyknek általa folnak my reank | iftennek irgalmaffaggy. Mert vgy mond | vronk. meg afaak en kezeymet es en | labaymat. es en oldalamat. Mely | zentfegeß tagokhoz es zentfegeß febekhez | legyen mynekevnek folyamafonk. az | ev zent kennyat gondoluan.
 10 es meg | helyevk zent leleknek malaztyat. || Mely zent leleknek bevfegeß malaztyat | engegye my nekevnek valhatnonk. | atya fyy zent lelek egy evrek iftē. Amē. |

VIII. *Ez az zent háromfag(rol) napparol | valo predicacio.* |

Gracia domini noßtri iefu crifti. et ca | ritas dei patris. et communicacio faneti | fpiritus fit lemp eū omnibus vobis. |

My vronk iefus criftufnak malaztya. es | atya iftennek zerelme.
 20 es zent leleknek || egygyefevlete. legyen myndenkoron ty | veletek. Ezeket zent pal apoftol irta meg |

desideras, si securitatem affectas, assume paenas sicut columba et volans nidifica in vulneribus Christi. Nusquam quies gratior, nusquam securitas tutior, quia ibi disces, quae praediceat superbis,

quia Christus non habuit super quod vel ubi caput suum reclinaret. Quid iracundis, quia tamquam ovis ad occisionem ductus est et sicut agnus coram tondente se obmutuit, dum male tractaretur et non aperuit os suum.¹⁹³ Quid invidis, pro crucifixoribus suis preces exoravit dicens: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt etc.¹⁹⁴ Quid acidiosis, quia acceleravit ad mortem. Unde ait ad Judam: Quod facis, fac citius.¹⁹⁵ Quid avaris, quia nudus pendeat in cruce. Quid gulosis, quia potatus est felle et aceto, quia igitur omnia membra Domini

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

affluunt misericordia, nec desunt foramina, per quae fluit ipsa, quia foderunt manus meas et pedes meos et latus meum. Ad quae membra et foramina recursum habeas eius passionem meditando et gratiam invenies. Rogemus Dominum etc.¹⁹⁶

*De Sancta Trinitate.*¹⁹⁷

Gratia Domini nostri Jesu Christi et charitas Dei patris et communicatio Spiritus Sancti sit semper cum omnibus nobis. II. Cor.¹⁹⁸

¹⁹³ Is. 53, 7.

¹⁹⁴ Le. 23, 24. *A Vulgátában* "Pater, dimitte illis; non enim sciunt, quid faciunt."

¹⁹⁵ Jn. 13, 27.

¹⁹⁶ A Paratus-beszédek általános záradéka: Rogemus ergo Christum Dominum ut det nobis gratiam in praesenti et gloriam in futuro. Amen.

¹⁹⁷ *Forrása: Paratus, De Temp, serm. 106.*

¹⁹⁸ II. Cor. 13, 13.

(70^v)

coryntyoffokhoz irt mafod kevényenek vtol | fo rezeben. Ez felyevl
meg mondot jgegben | zent pal apoftol ielenty mynekevnk. Zent ha |
romfagnak io teteleet. kyk mynekevnk | adattanak atyanak. fyvnak.
es zent lelek | nek myatta. hog my az io teteleket em | lekevzetevnkben
tartanoyok. es el ne feled | neyevk. Keuanuan Azert my valamyt |
mondanonk zent háromfagnak tyzteffe | gere. Elevzer zolyonk atya
10 iftenrevl. Ma || fodzer fyv iftenrevl harmadzer zent lelek | revl.
Az elfevrevl az az atya iftennek | zerelmerevl ezevnkben kel vennevnk.
| hog atya iftennek zerelme haromba al. | Elevzer ezben. hog az my
elfev zvleynk | az parancholat tevrefert. oly jgeen el | tauoztatuan
valanak iftentevl. nem | chak amy elfev zvleynk. de meeg my | es.
el vagyonk tauoztatuan mezze el | evzetuen paradychomtv l es men-
20 nyey || dychevfektevl. kyre mynket teremtet | vala az vr iften. Az
atya vr iften kedeg | kenyerevle my raytonk. mykoron fyn | kynek
egyebnek myatta my megnem | hozadhathatnak az menyey dychev-
fegre |

(71^r)

hanem chak ev myatta. Az ev evrek zerelmet | kyuel mynket zeretet.
nkevnk meg mu | tata. es mynket hozya hvza. Kyrevl vgy | jr hiere-
myas ppheta. kevényenek har | myc egyed rezeben. monduan. Evrek |
zeretben zerettelek tegedet. azert huzta | lak tegedet en hozyam.
kevényerevluen | te raytad. Es nem chak huzot vont myn | ket akoron.
10 de maftan es huz vonzon | mynket zerelmnek myatta. mykeppen az ||
atya ev zerelmes fyat. mykoron my ev | tevl el tauozonk. Ez az
amyt iduezey | tevnk iefus monda zent janos irta | meg kevényenek
hatod rezeben. fenky | en hozyam nem ievhet. hanemha az | en
atyam huzangya evtet. ky engemet | bochatot. Mykeppen huzyon
kedeg va | lakyt atya iften. meg mutagya ofeas | ppheta monduan.
20 Adamnak kevtelyben | huzlak tegedet. Az az. zerelmnek kev || tely-
ben. Adamnak kevtely valanak ezek. | Oftorok. nyvmorufagok. hefe-
gek. zom | yvfagok. Ezek mondatnak adamnak | kevtelynek. mert
ezeknek myatta oftoroz | tateek meg. az ev byneert. Es ezeknek |

In verbis propositis proponit nobis Apostolus beneficia Sanctae Trinitatis, scilicet Patris et Filii et Spiritus Sancti, nobis exhibita, ut ea in memoria habeamus et non obliviscemur.

(Proponit autem nobis Apostolus Filium in istis verbis propositis non sine causa. Facit enim hoc propter errorem quorundam haereticorum, qui dixerunt Filium minorem esse Patre, quod falsum est. Ut autem ostendat Filium Patri aequalem, ideo aliquando postponit, aliquando praeponit.)

Ideo nos ad honorem Sanctae Trinitatis aliquid dicere cupientes, primo de Patre, secundo de Filio, tertio de Spiritu Sancto prosequamur.

(Ordinemus ergo sic constructionem: Caritas Dei Patris, quam exhibuit sit semper cum omnibus nobis, scilicet per iugem memoriam in corde, per gratiarum actionem in ore, in factis in bona operatione; et gratia Domini nostri Jesu Christi, quam nobis exhibuit, et communicatio Spiritus Sancti sit semper cum omnibus nobis.)

Circa primum notandum, quod Caritas Dei Patris consistit in tribus: Primo in hoc, quod propter nimiam praevaricationem primi parentes ita elongati fuerunt a Deo, quod etiam nos sumus elongati a Deo et expulsi a paradiso et a gloria caelesti, ad quam ipsa nos creaverat. Ipse tamen misertus nostri cum per nullum reduci possemus, charitatem

perpetuam, quam ad nos habuit, nobis ostendit et nos ad se traxit. Unde ait Hier. XXXI.¹⁹⁹ In charitate perpetua dilexi te et ideo attraxi te miserans. Et non solum attraxit nos, sed adhuc cum ab eo recedimus, per charitatem nos retrahit, sicut pater suum dilectum filium. Hoc est, quod Christus dixit: Jo. VI.²⁰⁰ Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum etc. Quomodo autem pater nos trahat, ostendit propheta Osee XI.²⁰¹ In funiculis Adam traham te, id est vinculo charitatis. Funiculi Adam sunt flagella, tribulatio, fames, sitis etc. Isti dicuntur funiculi Adam, quia per illa flagellatus fuit Adam propter peccata sua,

¹⁹⁹ Jer. 21, 3.

²⁰⁰ Jn. 6, 44.

²⁰¹ Os. 11, 4.

(71^v)

myatta huzattateek iftenhez penitencianak | myatta. Ez illyetenek
 mondatnak zerelm | nek kevtelenek. mert illyeneket bochat | az
 menyey atya iften az ev ifteny zerelme | bevl az ev fyaynak. kyrevl
 zent pal apofstol | vgy mond. Melyet az vr iften zeret. meg | gyevtri
 mert meg oftorozya menden | fyat. melyet hozya vezen. Peldank
 va | gyon ezrevl az tekozlo fyvrol. ky az ev | atyatvl el mene. de keze-
 10 reytetuen(he) || ehfegeknek zevkfegyuel. meg tere ev | atyahoz. Atya
 iftennek ez illyen nagy ze | relmet. my emlekevezetevnkben kel tar |
 tanonk. Es evneky halat adnonk. zent | palnak mondafa zerent. halat
 aduan | mendenkoron mendenekert. Az az. ha | lat aduan nem chak az io
 zerenchekrevl. | de az haborufagokrol es. Mykeppen zent | job ppheta
 20 tezen vala. ky mynek vtan | na menden jozagy el vezette volna. ||
 monda. Vr iften atta. vr iften el vette. | legen aldot vrnak neu.:.
 Mafodzer | atya iften ezben mutata meg myne | kevnk az ev zerel-
 meet. hog az my meg | valtafonkert. ada my nekevnk az ev zent |

(72^r)

fyat. Kyrevl vgy irt zent ianos kevényuenek | harmad rezeben. Ezen-
 keppen zerete(t) iften ez | velagot. hog ev egyetlen egy fyat adnaya. |
 hog mynden ky ev benne hynne. el ne vezne | de lenne evneky evrek
 clete. Zent gergely | vgy mond. O ifteny zeretetnek aleytattat | lan
 zerelme. hog az zolgat meg valtand. | te zent fyadat adad halalra.
 Byzonyaban | nagy zerelm volna valamely nagy feye | delmtevl. hogha
 10 az ev fyat adnaya fogfag || ban. Zolgaynak meg zabadeyafaert. |
 de ennel es nagyob zerelm volna. ha fyat | halalra adnaya zolgayaert.
 Ezenkeppen | tevn atya mendenható iften. mert az ev | zent fyat
 ada halalra. nem chak zolgayert | de fevt ellenfegyert. Vgy mond
 zent janos | elfev kevényuenek negyed rezeben. Ezben | jelent my ben-
 nevnk iftennek zerelme. | mert az ev egyetlen egy fyat bochata ez |
 20 velagban. hog ev myatta elyevnk. Az az || az ev halala myat. Illyen
 zerelmet kel tartanok | az my zyuevnkben. hog az vr iftent az ev |
 my hazzank valo nagy zerelmeert zereffevk. | Mert ev zeretet mynket
 eleyzevr. femmyt | egyebet az vr iften my teylevnk nem keuan. |

et tractus per paenitentiam ad Deum. Talia dicuntur vincula charitatis, quia talia immittit pater caelestis filiis suis ex charitate, sic dicitur Heb. XII.²⁰² Quem diligit, castigat, flagellat enim omnem filium, quem recipit. Exemplum in filio prodigo, qui recessit a patre, sed urgente necessitate famis rediit ad patrem. Istam charitatem patris in memoria habere debemus et sic gratias referre iuxta illud Eph. V²⁰³ Gratias agentes semper pro omnibus. Glossa: Non solum pro prosperis, sed etiam pro adversis gratias agere debemus. Sic beatus Job, qui postquam perdidit omnia, dixit: Dominus dedit, Dominus abstulit. Job. I.²⁰⁴ Sit nomen Domini benedictum. Secundo ostendit nobis suam charitatem in hoc, quod pro redimendis nobis filium suum dedit. Joh. III.²⁰⁵

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum etc. Gregorius: O inestimabilis dilectio charitatis, ut servum redimeres, filium tradidisti. Vere magnus esset principis charitas ad servum, si traderet filium suum in captivitatem, ut servum liberaret, sed maior si traderet in mortem, quod fecit Pater caelestis. I. Joh. IIII.²⁰⁶ In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam unigenitum suum misit in mundum, ut vivamus per ipsum, idest per mortem eius. Istam etiam charitatem debemus habere in corde nostro, ut eum versavice diligamus ex quo ipse prior dilexit nos. Nihil requirit a nobis Deus,

²⁰² Hebr. 12, 6. — Vulgata: „Quem enim diligit Dominus, castigat, flagella autem omnem filium, quem recipit.”

²⁰³ Eph. 5, 20.

²⁰⁴ Job 1, 21.

²⁰⁵ Jn. 3, 16: „Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam aeternam.”

²⁰⁶ I. Jn. 4, 10.

(72^v)

hanem chak hog zereffevk evtet tellyes zyvenk | bevl. Mert az vr
iften zent dauid pphetanak | mondafa zerent nem zevkfege az my jo |
myelkevdetynkkel. de chak amy zyvevntet | keuanya. Kyrevl vgy
jr falamon(l) pelda | bezedrevl irt kevényuenek huzonharmad | rezeben.
monduan. ffyam agyad nekem | az te zyuedet. Iduezeytenk ihs vgy
mond | zent mathe irta meg kevényuenek huzon | kettevd rezeben.
10 Zereffed te vradat tellyes || lelkedvbevl. tellyes elmedbevl. Zereffed
tel | lyes lelkedvbevl. ertelmre. Zereffed tellyes | elmedbevl myelkev-
detre. Az ev zevnet | len valo emlekevezetye. myndenevt azt | mongya
tellyes. Azert mongya hog tel | lyes zyuevntbevl. tellyes lelkevnkbevl. |
es tellyes elmenkbevl. hog femmy my | bennevnt ne maragyon. kyuel
evtet ne | zeretneyevk. es ky az atya iftennek zerel | mere ne fordey-
20 fatneek. Harmadzer || atya iften mutata mynekevnt ezben | az ev
zerelmet. hog nem chak hog. | az ev zeretev fyat nekevnt ada. de meeg |
ennek felette mynket fyayua keuana | auagy valazta lelky fyaffagra.
Kyrevl |

(73^r)

vgy ir zent janos elfev kevényuenek har | mad rezeben. monduan.
Laffatok myne | mev zerelmet adot mynekevnt atya iften. | hog iften
fyaynak neuzettefvevk es legyevnt. | Zent pal apofitol vgy mond az
galatombely | ekhez irt kevényuenek harmad rezeben. | Mynd nyayan
iftennek fyay vattok hyt | nek myatta. iefulban erifufban. Ha kedeg |
iftennek fyay vagonk. tahat lezevnt ev | revkevfevk es. menyekhnck
10 orzagaban. || Mykeppen mongya zent janos elfev kevény | uenek
harmad rezeben. monduan. zere | tevynt maftan iftennek fyay va-
gyonk. | es meeg megnem ielent mychodaak | lezevnt. tuggyk azt.
mert mykoron meg | ielenendyk. hafonlatoffok lezevnt ev hozza. |
mykoron meg lagyvk evtet. mykeppen | vagon. Vr iftennek ez illyen
nagy zerel | meet kel mynekevnt my emlekevezetevnt | ben tartanonk.
20 hog iftennek fyay vagonk. || es hog el ne vezeffevk my televnt az
ev | ifteny atyafogat. Es hog my televnt el | ne veteffeek az menyey
dychevfevnt ev | rekfege. mykeppen paraznafagbely fyaktvl. |
Vgy mond zent ianos elfev kevényuenek ma |

nisi quod eum ex toto corde diligamus. Ipse enim secundum Ps.²⁰⁷ bonorum nostrorum operatione non indiget, sed tamen cor nostrum desiderat. Prov. XXIII.²⁰⁸ Fili praebe mihi cor tuum, et illud Mat. XXII.²⁰⁹ Diliges Dominum Deum etc.; quantum ad intellectum: ex tota anima tua, quantum ad affectum: ex tota mente tua, quantum ad continuam ipsius memoriam semper ponit totum: ut nihil remaneat, quod ad amorem Dei patris non convertatur. Tertio Deus Pater exhibuit nobis suam charitatem in hoc, quod non solum nobis Filium suum tradidit, sed etiam quod nos in filios adoptavit.

I. Joh. III.²¹⁰ Videte, qualem charitatem dedit nobis pater noster, ut filii Dei nominemur et simus. Gal. III.²¹¹ Omnes vos filii Dei estis per fidem in Jesu Christo. Si autem sumus filii Dei, erimus et haeredes regni caelestis. Sic dicitur I. Joh. III.²¹² Carissimi, nunc filii Dei sumus et nondum apparuit nobis, quid erimus, scimus quoniam eum apparuerit, similes ei erimus, quando videbimus eum sicuti est. Istam etiam charitatem debemus habere in memoria, quod filii Dei sumus et quod paternitatem non amittamus, et tamquam adulteri filii ab haereditate non amoveamur.

²⁰⁷ Ps. 49, 22

²⁰⁸ Prov. 23, 26.

²⁰⁹ Mt. 22, 37. „Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo et in tota anima tua et in tota mente tua.”

²¹⁰ I. Jn. 3, 1.

²¹¹ Gal. 3, 26. *Vulgata*: „Omnes enim filii Dei estis per fidem, quae est in Jesu Christo.”

²¹² I. Jn. 3, 2.

(73^v)

fod rezeben. fyachkaym maragyatok evben | ne hog mykoron meg
 ielenendyk. legyen | byzodalmonk. es meg ne zegyenevltfevknk |
 ev tevlé ev jevuetyben. Ez meg mondot | takbol nyluan vagyon atya
 iftennek my | hozzank valo nagy zerelme.: ——— |

Mafodzer kel mynekevknk emlekevezetevnk | ben tartanonk. fyv
 iftennek malaztyat | melyet mynekevknk mutata. Elevzer ez | ben
 10 mutata meg mynekevknk az ev ma || laztyat auagy zerelmeet. hog mý
 eret | tevknk akara fel venny az embery ter | mezetet. Ez malaztrol
 jrattatyk zent lu | kac kevnyuenek elfev rezeben monduá. | Iduezleg
 malaztal tellyes. byzonyaba | nagy malazt nagy zerelm volt ez. hog |
 az felfeges iftennek fya illyen jgeen | meg alazza ev magat. hog ev
 emberre | akara lenny. es ev magat nekevknk meg | mutata. Mert
 20 mykoron zent háromfag || tanalchot tartana embery nemzetnek | meg
 valtafarol. Monda fyv iften. jme | en. en zent atyam keez vagyok meg
 val | tanom embery nemzetet en kenommal. | bochalfal engem. ffyv
 iften ez illyen nagy |

(74^r)

malaztyat kel mynekevknk my zyuevknk | ben tartanonk. es evneky
 zevnetlen va | lo hala adafokat adnonk. Mafodzer fyv | iften ezben
 mutata meg nekevknk az ev | malaztyat auagy zerelmeet. hog ez jdev |
 zerent akara zegeen lenny. hog mynket | meg kazdageytana menyor-
 zagnak evrek | fegeben. Kyrevl vgy ir zent pal apofstol | corintiofok-
 10 hoz irt mafod kevnyuenek | nyolehad rezeben. monduan. Tugyatok ||
 my vronk iefufnak crifufnak malaztyat. | mert mykoron ev kazdag
 volna. my eret | tevknk zegeen levn. hog my az ev zegeen | fegeuel kaz-
 dagga lennenk. Es ez vala | nagy malazt. hog mennek es fevldnek |
 vra lenne emberek kevzevt zegeenb. | hog mynket meg kazdageytana.
 es meg | hyvna menyeknek orzagara. Mert ez | ben. hog iftennek
 20 fya let my atyankfya. | my lettevnk menyorzagnak evrevkevfy. ||
 Azert mongya zent pal apofstol. tytufhoz | jrt kevnyuenek harmad
 rezeben mond | uan. Meg ielent my iduezeytenknek | emberfege es
 kegyelmeffege. hog meg jga | zodvan ev malatyauual. legyevnk evrev |

I. Joh. II.²¹³ Filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam et non confundamur ab eo in adventu, et sic patet charitas Dei Patris. Secundo debemus habere in memoria gratiam filii, quam nobis exhibuit, quae triplex est. Primo, quod pro nobis humanam assumere voluit naturam. De hac re dicitur Luc. I.²¹⁴ Ave gratia plena etc. Vere magna fuit gratia, quia voluit filius altissimi tantum se humiliare, quod homo fieri voluit et se exhibuit nobis. Cum enim Pater et Filius et Spiritus Sanctus consilium haberent, quis eorum humanitatem accipere deberet, sicut dicitur per Isa. VI.²¹⁵ Dixit Deus Pater ad Filium et Spiritum Sanctum: Quem mittam et quis ibit nobis. Respondit Filius: Ecce ego supple, praesto sum, mitte me.

Illam gratiam debemus habere in corde et ei sedulas gratias referre. Secundo ostendit gratiam in hoc, quod pauper fieri voluit in tempore, ut nos ditaret in aeternitate, sicut dicitur II. Cor. VIII.²¹⁶ Scitis gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam cum esset dives, pro nobis egenus factus est, ut illius inopia divites essemus. Et haec fuit gratia magna, quod Dominus caeli et terrae pauperrimus hominum factus est, ut nos ditaret et ad caelestia regna revocaret, quia in hoc, quod frater noster factus est, nos haeredes eius facti sumus. Unde Apostolus ad Titum III.:²¹⁷ Apparuit humanitas et benignitas Salvatoris ut iustificati gratia ipsius,

²¹³ I. Jn. 2, 28.

²¹⁴ Lc. 1, 28.

²¹⁵ Is. 6, 8.

²¹⁶ 2. Cor. 8, 9. *Vulgata*: „Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia divites essetis.”

²¹⁷ Tit. 3, 4–6. A bibliai szöveg össze van vonva.

(74^v)

kevfevk az evrek eletnek remenfege zerent. | Ez malasztot auagy zerel-
 met mendenkoron | emlekevezetevnkben kel tartanonk. az az. hog |
 iftennek fya azert let zegyenye. hog myn | ket meg kazdageytana.
 Kyre jnt mynket | hieremyas ppheta. fyralmarvl valo kevny | uenek
 harmad rezeben monduan. Emle | kevzzel meg az en zegeenfegemrevl.
 melyet | te erted zenuettem. hog myes evrevmest | zenuegyevk ev
 10 erde az zegeenfeget. vgy mōd || zent bernald. Nagy vtalatoffag. es
 byzon | ual jgeen nagy. hog az neuolyas feerkgecke | embery allat
 akar lenny kazdag. kyert | az nagy felfegnek iftene let neuolyaffa es |
 zegeenye.: — Harmadzer fyv iften meg | m[u]tata az ev malasztvat
 mynekevnk ezben. | hog amy byneynkert meg halny akara. | hog
 annak myatta mynket iduezeytene. | vgy mond zent pal. romayak-
 20 hoz irt kevny | uenek harmad rezeben monduan. Mert || mendenek
 vekeztenek. es zevkevfevk iften | nek malasztvaual. az meg valtafnak
 my | atta ky vagyon iefus criftusban. meg jga | zvtak jngyen ev malaz-
 tyamyat. Elmeg | vgy mond zent pal. ephfombelyekhez irt |

(75^r)

kevnyuenek elfev rezeben monduan. Kyben | vallonk valtfagot ev
 verenek myatta. | byneknek bochanatyat ev malasztyanak | kazdag-
 faga zerent. ky beuelkevdyk my | bennevnk. Es jol mongya hog ev
 malaz | tya beuelkevdevt my bennevnk. Mert az | beuelkevdev malaszt
 ez. mykōron az io ba | rat meg hal io baratyært. ffelette beuel | kevdev
 malasztva criftusfnak kedeg volt my | bennevnk. ky nem chak bara-
 10 tyert. de meeg || ennek felette ellenfegyert halalt zenvedet. | Azert
 mongya zent pal apofstol romayakhhoz irt | kevnyuenek evtevd reze-
 ben mondua. Mert | mykōron ellenfegek volnank. meg egyeffvel |
 tettevnk iftenuel ev fyanak halala(ban) | myat. Ez malasztot kel
 mynkevnk myn | denkoron my emlekevezetevnkben tartanonk. |
 Mykeppen ezrevl jrattatyk fyrak fya iefus | kevnyuenek huzon kylen-
 20 ched rezeben mond | uan. Az te kezefednek malasztvat io teteled ||
 elne felegyed. mert atta az ev lelkeet az | az ev eleteet te erted. Ez kezes
 nem egyeb | hanem criftus vronk. mynd ez tellyes | velag az elfev
 embernek byne myat el | karhozot vala. es vettetevt vala pokolbely |

haeredes simus secundum spem vitae aeternae. Istam gratiam scilicet, ut nos ditaret, factus est pauper, semper debet homo habere in memoria, sicut monet Tren. III.²¹⁸ Recordare paupertatis meae, quam scilicet pro te sustinui, ut et nos versavice libenter sustineamus propter eum paupertatem. Bernardus: Magna abusio et nimis magna, quia dives vult fieri miser vermiculus, per quod Deus maiestatis miser factus est.

(Si vis loqui de paupertate Christi, require ser. de nativitate eius, s. Parvulus natus est nobis.)

Tertio ostendit nobis gratiam suam in hoc, quod propter peccata nostra mori voluit, ut nos salvos faceret. Ro. III.²¹⁹ Omnes enim peccaverunt et egent gratia Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quae est in Jesu Christo.

Eph. I.²²⁰ In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius et remissionem peccatorum secundum divitias gratiae eius, quae superabundavit in nobis. Et bene dicit, superabundavit gratia eius in nobis. Abundans enim gratia in nobis est, quando amicus moritur pro amico. Superabundans autem fuit gratia Christi nobis, quia non solum pro amicis, sed etiam pro inimicis mortem sustinuit. Unde Apostolus: Ro. V.²²¹ Cum inimici essemus, reconciliavit nos etc. Istam gratiam debemus in memoria semper habere, sic dicit Eccl. XXIX.²²² Gratiam fideiussoris tui ne obliviscaris, dedit animam suam, id est vitam pro te. Fideiussor iste Christus est. Totus mundus per peccatum primi hominis damnatus fuit et potestati diaboli subiectus,

²¹⁸ Thren. 3, 19.

²¹⁹ Rom. 3, 23. *A Vulgátában* „... egent gloria Dei...”

²²⁰ Eph. 1, 7.

²²¹ Rom. 5, 10. *Vulgata*: „cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius.” — A magyar szöveg kiegészíti a Paratus-szöveget; — éspedig a Vulgata szerint!

²²² Eccl. 29, 30. *Vulgata*: „Gratiam fideiussoris ne obliviscaris, dedit enim pro te animam suam.”

(75^v)

erdegnek hatalma ala. Es fem egy embernek | myatta. meeg akar mely
nagy zent ember | nek myatta fem valthathatyk vala meg. | Es
kenyerevluen iftennek fya. Ievue ez velag | ban. es levn embernek
kezefe. Lehet kedeg. | hog nemykoron ember oly nagy okert lehet |
kezees. hog evneky ezert el kel hadny hazat | nemykoron. Nemykoron
kedeg evrekfegeet. | nemykoron eleteet es. Ezenkeppen tevn criftus |
10 az my kezefvnk. Azert irattatyk hieremyas || ppheta kevnnyuenek
tyzenkettevd rezeben mond | uan. El hagyam en hazamat. az az me |
nyorzagot. El hagyam en evrekfegemet. | az az. az sinagogat. Adam
az en zeretev | lelketem. az az. az en eletemet. En ellenfe | gymnek
kezeben. Ezenkeppen jmmar eleeg | nylyan vagyon ez feylevl meg
mondottag | bol. fyv iftennek malaztya zerelme io tetele | my ho-
zyank.: ————— |
20 Harmadzer vety mynekevnk zent pal. zent le || leknek egygye-
fevlefeet. kyt myndenkoron kel | tartanonk my emlekevezetevnkben.
mert az | zent lelek egygyefeyty vagy kezevfevty my | nekevnk az
ev zent heet ayandokat. az heet | halalos bynek ellen. Elfev halalos
byn keuel |

(76^r)

feeg. Zent agofton vgy mond. Az keuelfeg. ev | maganak tulaydon
fel magaztatafanak zerelme. | Auagy jmezkeppen magyeraztatyk.
Az keuel | feeg mondatyk nemevnemev mereeffegnek. | kyuel ember
iftennek felelme nekevl meery | tenny azokat. kyket twd lenny iften-
nek ellene | ev teremteenek ellene. Es ennek okaert mon | datyk az
keuelfeeg. mynden bynnek kezdety | nek. Vgy mond ifidorus. Az
10 keuelfeg mynden | bynnek kezdete. mert menden (bynne) byn ||
tamad es kezdete vagyon azbol. hog ember | mery azt tenny. melyek
vadnak iftennek | ellene. Ez keuelfeeg. evrdevgnnek byne. | mely
keuelfegnek bynyert ky vetteteek me | nyorzagbol. azert hog meere
magat vetny | iftennek ellene. Es myert pokolbely erdeg | ez keuel-
fegnek byneuel efeek. ennek oka | ert embereket ev es jnkab kefeert
vele. | De mykoron ember meery azokat tenny | kyk iftennek ellene
20 vadnak. tahat az vtan || keez lezen haylob lezen. mynden gonoz
tetelre. | Ez gonoz keuelfegnek byne ellen. zent lelek | agya az ev ayand-
okat. az az. az ifteny fe | lelmet. Ez felelmnek anne nagy ereye jo |
zaga vagyon. hog embert oly jgeen felelmeffe ||

et per nullum hominem, quantumcunque sanctum redimi potuit vel absolvi, et compatiens filius Dei venit in mundum, et fideiussor hominis factus est. Potest tamen aliquis pro tam magna causa fide iubere, quod oportet eum aliquando domum relinquere et quandoque haereditatem et quandoque vitam. Sic fecit Christus fideiussor noster. Ideo dicitur Hier. XII.²²³ Reliqui domum meam, idest synagogam, dedi dilectam animam meam, idest vitam meam in manus inimicorum meorum. Sic ergo patet gratia Filii. Tertio proponit nobis communicationem Spiritus Sancti, quam semper habere debemus in memoria. Communicat enim nobis Spiritus Sanctus septem dona contra septem peccata mortalia.

(Require in sermone: O quam suavis es Domine, in die Penthecostes. Rogemus Dominum etc.)

*De Spiritu Sancto.*²²⁴

O quam bonus et suavis est Domine spiritus tuus in nobis. Sap. XII.²²⁵ Nota duplex est spiritus, scilicet bonus et malus. Spiritus bonus est Deus, malus est diabolus. Spiritus malus impugnat hominem per VII peccata mortalia, contra illa confert bonus spiritus VII dona, contra quodlibet peccatum spirituale donum ad repugnandum.

Primum peccatum mortale est superbia. Augustinus: Superbia est amor propriae excellentiae; ultra sic. Superbia est quaedam praesumptio cum qua praesumit vel audit homo absque timore Dei facere ea, quae scit esse contra Deum creatorem suum videlicet peccare, et ideo dicitur superbia initium omnis peccati. Isidorus: Superbia est origo omnium criminum, quia omne crimen vel peccatum initium habet ex hoc, quod homo praesumit et audet facere, quae sunt contra Deum. Istud est peccatum diaboli, propter quod eiectus fuit de caelo, eo quod praesumpsit se opponere Deo suo et quia ipse in illo cecidit, ergo ipse in illo magis homines tentat. Sed quando homo praesumet et audet facere ea, quae sunt contra Deum, tunc pronus est ad omne malum faciendum. Contra hoc malum, scilicet superbiam, dat spiritus bonus donum suam, videlicet timorem. Huius doni virtus est, quod facit hominem ita timoratum,

²²³ Jer. 12, 7.

²²⁴ Az utalást figyelembe veszi a magyar szöveg írója. A továbbiak forrása: *Paratus, De Temp. serm. 97.* — A beszéd bevezetése elmarad.

²²⁵ Sap. 12, 1.

(76^v)

tezen, hog mynd ez tellyes velagert, es mynd | ev tellyes eletyert, nem
akarna valamyt ten | ny, melyet efmerne lenny iftennek ellene. |
Es ez illyen ember menden ev myelkevdeyt | tezy felelmel, es menden
ev jgeyt (tezy) zol | lya felelmel, Yob ppheta vgy mond kevny | venek
kylenched rezeben monduan, Zegyen | lem vala menden en myelkev-
detyet. | Azert ha teneked oly malasztod vagyon, hog | menden te
10 jgedet felelmel mondod ky, feel || ueen myndenkoron hog az vr iften-
nek kel | lemetlen lehee, es feelz hog te kevzelevd | nek arthac, jegye
az hog tenalad vagyon | zent leleknek elfev ayandoka, az az, az fe |
lelm. Efmeg ha te mynden te io myel | kevdeytet, akar mely io
myelkevdeytet | myndenkoron felelmel tezed, feelueen hog | az te
io myelkevdeytet iftennek nem kelleme | tevfevk, es hog ne legyenek
20 oly tevkelletefek | mykeppen kellene, Es hog az jok nem tetette ||
nek anne nagy zerelmel, mykeppen illeneek. | fem anne nagy ifteny
zeretettel nem tetette | nek, mynt az vr iften melto volna reaya. |
Ezek jegyey hog nalad vagyon az felelm | nek ayandoka, Efmeg ha
annera feled |

(77^r)

meg bantanod te iftenedet, hog nem akarz | menden kazdagfagokat
venned, de jon | kab akarz menden keent zenuedned, | hognem mynd
zantzandokkal te iftened | ellen veetkevzned, nyluan valo iegye ez |
hog nalad vagyon zent leleknek elfev ayan | doka, az az, az felelm.
Zent leleknek ez | elfev ayandoka jgeen zevkevs embernek, | Mert
vgy mond fyrak fya iefus kevny | venek elfev rezeben, Valaky | iften-
nek*] felelm[e] nekevl || vagyon keez haylo menden gonoz tetemen |
10 re, Salamon vgy mond, bevlcheffegnek kez | dete vrnak felelme,
Efmeg vgy mond | vrnak felelme ky evz bevnt, Efmeg | valaky
felelmnekevl vagyon, megnem iga | zvlvathatyk, az az, nem jdue-
zevlvathetyk, | Mafod halalos bevn (jg) jrygfeeg, Zent agofto | vgy
mond, hog az jrygfeeg, mas ember | nek bodogfaganak auagy
20 elev menetynek | banatya, Az jrygfeeg fok gonozokat tezen || ember-
nek, Elevzer embernek zyueet meg | kemenyhty, hog ev kevzelenek
gyevtrelnen | ne kenyerevlheffen, Mafodzer be rekeztty ev | zemeyt,
hogne lathaffa egyebeknek bodog | fagokat, auagy zerencheyeket,
Harmadzer |

*A lapszéli betoldásból a *k-t* a könyvkötő legyalulta.

et tantum timere Deum, quod pro toto mundo et pro tota vita sua non vellet aliquid facere quod sciret esse contra Deum et omnia opera sua facit cum timore, et omnia verba sua loquitur cum timore. Job. IX.²²⁶ Verebar omnia opera mea, etc. Si ergo habes illam gratiam, quam omnia verba tua praeferas cum timore, semper timens, quod Deo posses displicere et proximo tuo nocere, signum est, quod habes primum donum Spiritus Sancti, scilicet timorem. Item si facis omnia opera tua, quantumcumque bona, semper cum timore, timens quod Deo non sunt accepta, quae non sint adeo perfecta, sicut deberent, nec cum tanta diligentia facta, sicut expediret, nec cum tanta charitate facta, sicut Deus bene esset dignus, signum est huius doni scilicet timoris.

Item si tantum times offendere Deum tuum, quod nolles omnes divitias accipere, sed potius velles omnem paenam sustinere, quam contra Deum tuum ex proposito et industria peccare, certum est, quod habes hoc donum Spiritus Sancti, scilicet timorem. Istud donum est homini maxime necessarium, quia dicitur Eccl. I.²²⁷ Qui sine timore Dei est, pronus est ad omne malum faciendum. Item.²²⁸ Initium sapientiae timor Domini. Item.²²⁹ Timor Domini expellit peccatum. Item.²³⁰ Qui sine timore est non poterit iustificari, idest salvus fieri. Secundum peccatum mortale est invidia. Augustinus: Invidia est dolor alienae felicitatis. Multa mala facit homini invidia: Indurat cor, quia non potest compati afflictionibus proximorum. Clauduit oculos, quia non potest videre felicitatem aliorum.

²²⁶ Job 3, 28.

²²⁷ Eccl. 1, 28.

²²⁸ Eccl. 1, 16. Vö. Ps. 110, 9.

²²⁹ Eccl. 1, 27.

²³⁰ Eccl. 1, 28.

(77^v)

be rekeztý ev fevleet. hogne halhaffon jokat | zolny mafrol. Negyedzer
be rekeztý ev kezeyt. | hogne adhaffon alamyfnat az zevkevfevknek. |
Evtvedzer meg zoreygya ev labayt. hogne | meheffen ev kezzenek
haznalatoffagara. | Hatodzer be rekeztý ev zayat. hogne zolhaf |
fon egyebrevl jot. Ezeket tezy embernek | az irygfeeg. Ez jrygfegek
bevne ellen | adatyk zent leleknek mafod ayandoka. | az az. az kegyef-
10 feg. Zent gergely mondafa || zerent. az kegyeffeg vgyon azon. ky az
irgal | maffag. Ez kegyeffegnek vagy irgalmaffag | nak ayandoka.
tezen embert irgalmaffa | es kenyerevleteffe ev kezelynek zevkfegy-
ben. | Azert az irgalmaffag nem egyeb. hanem | egyebnek gonozyn
auagy haborufagyn va | lo zomorufag. Zent agolton vgy mond. |
Mychoda az irgalmaffag. hanem ehak | mafnak neuolyaffagan valo
20 zyben nemy | nemev kenyerevlet. Azert ha teneked va || gyon illyen
malaztod. hog mykoron latod | te kevzelevdet meg gyevtretuen vagy
meg | haboroduan. es keez az te zyued fohazkodafra | es kenyerev-
letre. Az te zemejd kezek fyralm | ra. kezeyd kezek adomanra. Az te
zaad |

(78^r)

keez io tanalc adafra auagy taneytafra. | Az te labayd kezek. meg
latogatafra. fev | leyd kezek. te kevzelevdnek zauat meg hal | gatny.
es zemejd kezek meg latogatny te | kevzelevdnek faydalmat. Az te
karyayd | kezek az te beteg kevzelevdet fel emelefre | es el viteleefre.
Ha ezek mynd te benned | vadnak. byzon iegye ez. hog tenalad va |
gyon zent leleknek mafod ayandoka. az az. | az kegyeffeeg. Mert mynd
10 ez felyevl meg mon || dottak fenkynel nem lehetnek. zent leleknek
ieles | malaztya nekevl. Ha kedeg. mykoron latod te | kevzelevdet
meg haboroduan. es az te zyued | annera meg kemenyedet. hog az te
kevzelevd | nek keferevfegeen ev uele evzue nem fahaz | kodhatol es
nem bankodhatol. es az te zemejd | nem fyrhatnak. Az te nyelued
nem tugya | te kevzelevdet hata mege menteny. de jnkab | amyt egye-
bektevl hallottal azt tudod be | ueytened ky ielentened. Es nemyko-
20 rom || az hallot dolgokat nem meg kyffebeteny. | de jnkab meg
beueyteny. Ha az te illato | zafod zegenyeknek dohat elnem zenued-
hety. | de jnkat el fordeytod te magadat ev elevle | olyha techchyk
neked meg dohofultnak. |

(78^v)

Ha az te zemejd nem lathagyak az betegnek fe | beyt. es te kezeyd
nem tapaztalthagyak. es te | karyayd fel nem emelhetyk vagy elnem
hor | dozhagyak az zegeen beteg. mynt zent er | febet azzonrol

Obturat aures, quia non potest audire loqui de alio bonum. Claudit manum, quia non potest dare indigentibus elemosynam. Restrigit pedes, quia non potest ire ad proximorum utilitatem. Claudit os, quia non potest loqui de alio bonum. Haec omnia fecit invidia. Contra hoc peccatum datur secundum donum Spiritus Sancti, scilicet pietas. Pietas secundum Gregorium idem est, quam misericordia. Virtus huius doni est, quod facit hominem misericordem et compassivum in necessitatibus proximorum. Unde misericordia est tristitia in alienis malis. Augustinus: Quid est misericordia, nisi alienae miseriae in corde quaedam compassio. Si ergo habes talem gratiam, quod quando vides proximum tuum afflictum vel tribulatum, quod cor tuum est paratum ad gemendum et compatiendum, oculi parati sunt a flendum, manus ad largiendum,

os tuum paratum ad consulendum et consilium dandum vel docendum, pedes parati ad visitandum, aures paratae ad audiendum vocem eius, oculi aperti ad videndum dolorem eius, brachia tua parata ad sublevandum vel potandum infirmum, certum est, quod habes secundum donum Spiritus Sancti, scilicet pietatem, quia ista omnia nullus potest habere sine speciali gratia Spiritus Sancti. Si autem quando vides proximum tuum tribulatum: cor tuum est adeo durum, quod non potest congemere et compati et oculi non possunt flere, et sic de singulis; et lingua tua nescit proximum tuum post tergum suum excusare, sed potius quod audisti aliis revelare, et aliquando non minuere sed potius augmentare, si olfactus tuus non potest pauperem sustinere, sed avertis te ab eo, quasi videatur tibi foetere,

*oculi tui non possunt plagas eius videre et non possunt manus infirmum tangere, et brachia non possunt eum elevare vel portare, sicut legitur de beata Elisabeth.*²³¹ Si omnia ista non potes facere, signum est, quod

²³¹ Az utalás Magyarországi Szent Erzsébetre vonatkozik.

oluaftatyk. Ha mynd ezeket nem | teheted. ennek az jegye hog tenalad
 nynchen | zent leleknek mafod ayandoka. az az. az ke | gyeffeg. Es
 ha ez kegyeffegnek vagy irgalma | fagnak ayandokauul nem leyen-
 10 dez meg holt. | femmykeppen nem iduezevlz. Mert az irgal || mafok-
 nak mondatyk. jevyetek en atyamnak | aldoty. byryatok en atyamtyl
 nektek zerzet | orzagot.: — Harmad halalo bevn harag. | Az harag
 elmenek zemeet meg vakeygya. az | harag. bozzv allalnak keuanfag
 (dal)a. Az ha | rag embernek fok gonozokat tezen. elmenek | auagy
 okoffagnak zemeet meg vakeygya. | Az harag embernek ertelmeet es
 okoffogat | el vezy. es bolonda tezy. mykeppen zent agofto | mongya.
 20 Az harag embernek nyeluee(b)t || jngerly hyvya vetekevdefre. es
 atkozodafra. | (Zayat hyvya embernek az harag) Az harag | embernek
 zayat kefereyty bozzv mondafra. | es meg chufolafra. kezeet vere-
 kevdefre. | es maga hanyafra. Az harag nem enged |

(79^r)

fem atyanak. fem anyanak. fem ev iftene | nek. fem ev tuaydon
 idueffegenek fem tyz | teffegenek. Vgy mond zent agofton. Az ha |
 ragos ember minden gonozra keez es hay | lo. Ez gonozokat mynd
 az harag tezy. | Ez haragnak gonoz byne ellen. adatyk zent | leleknek
 harmad ayandoka. az az. az tudo | many. Ez tudomannak ereye
 iozaga ez. | hog embert meg taneyt jgazan elny nya | yalkodny.
 10 gonoz vyzza fordvlt emberek || kevzevt. Zent agofton vgy mond. Az
 tudoman. | ifteny es embery allatoknak meg efmerety. | Ez igcegbevl
 vetettetyk. hog az tudomannak | ayadoka al ezben. hog ember tugya.
 mykep | pen kel emberekkel ez velagban nyayalkodny | elny. Vgy
 hog az ev elete iftennek kelleme | tes legyen. es azzal egyetevmben
 meg | jgyzhetetlen meg fegyethetetlen eletet vife | lyen emberekkel.
 20 Vgy hog mindenek kyk | evtet lagyak es halyak. az eletybevl meg ||
 epevlteffenek. Azert mongya iduczeytevnk | zent mathe irta meg
 kevnyuenek evtvd | rezeben. Ezenkeppen vilagofogyek az ty vi |
 laffaktok emberekkel elette. hogy laffaak | az ty jo myelkevdette-
 ket. es dychevfyhyk az |

(79^v)

ty menyey atyatokat ky menyekben vagyon. | Zent pal apoftol es
 vgy mond. Eleue meg lat | uan iokat. nem chak iften elevt. de es men |
 den emberek elevt. Nem eleg ezben. hog | ember chak iftennek zol-
 galyon. de es hog | emberekkel io peldat es io eletet mutaffon. |

non habes secundum donum Spiritus Sancti, scilicet pietatem. Et si sine hoc dono, scilicet misericordia mortuus fueris, nequaquam salvus eris, quia misericordibus dicitur: Venite benedicti patris mei etc.²³² Tertium mortale peccatum est ira. Ira oculum mentis excaecat, ira est desiderium vindictae. Multa mala facit ira homini: excaecat oculum mentis, aufert homini sensus et rationem, facit eum insanum, sicut dicit Augustinus: Linguam provocat ad contemnendum et maledicendum, os exasperat ad improperandum et sublimandum, manus provocat ad percutiendum et iactandum,

nec patri nec matri parcat, nec Deo suo, nec propriae saluti et honori. Augustinus: Homo iracundus ad omne malum est pronus et inclinatus. Haec omnia mala facit iracundia. Contra huius peccati malum datur tertium donum Spiritus Sancti, scilicet scientia. Virtus huius doni est, quod docet homines conversari in medio nationis pravae et perversae. Augustinus: Scientia est divinarum et humanarum rerum agnitio. Ex his colligitur, quod donum scientiae stat in hoc, quod homo sciat in hoc saeculo qualiter cum hominibus debeat conversari, quod vita sua Deo placeat, et tandem hominibus irreprehensibilem exhibere vitam, ita quod omnes qui vident eum vel audiunt de eius conversatione emendantur. Unde Dominus in evangelio: Mat. V.²³³ Sic luceat lux vestra etc.

Et Apostolus ait Ro. XII.²³⁴ Providentes bona non tantum coram Deo sed etiam coram omnibus hominibus. Non satis est in hoc, quod tantum Deo serviat sed etiam aliis bonum exemplum et bonam conversationem ostendat. Sed quidam sunt, qui habent illam gratiam, quod

²³² Mt. 25, 34. „Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi.”

²³³ Mt. 5, 16. „Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est.”

²³⁴ Rom. 12, 17.

de vadnak nemely emberek kyknel vagyon | illyen malaszt. hog iol
tudnak elny ez ve | lagban emberekuel. Es ezzel egyetevmben |
10 vagyon evnekyk illyen zerenchetelenfegevk. || hog nem tudyak mago-
kat meg evryzny | es el tauoztatny bynektevl. hanem meg | zepplefey-
tetnek bynekkel. Az ev eletet iftennek | vtalatos. Iollehet hog embe-
rekkel malaszto | fon keduefevhn eellyenek. Elmeg vadnak | nemelyek.
kyk io es zent eletet vifelnek | es iftennek kellemeteffek. es vagyon
evne | kyk illyen zerenchetelenfegevk. hog nem | nyayafok. nem eke-
fen bezellevk. oly harago | fok. oly refttek ev myelkevdetevkben es [oly |
20 otrom || bak ev erkevlchevkben. Es olyan jgeen alkolmat | lanok
mendenekben. hog fenky ev uelek nem | nyayafkodhatyk. fenky az
ev nyayaffagokbol | nem epevltytyk. vgy hog valakyk evket | latyak
vagy halyak vagy ev velek nyayafkod |

(80^r)

nak vagy eelnek. meg vnnyak evket. de ma | ga azert ez illyen emberek
jok es zent embe | rek iften elevt. Elmeg vadnak nemelyek. kyk |
jo es zent eletet vifelnek. es ezzel evzue vagyon | evnekyk illyen zeren-
cheyek. hog emberek zere | tyk evket. es ev velek evrevmeft nyayaf-
kodnak | es evket evrevmeft latyak. evrevmeft halyak. | Es valamyt
zolnak ezek. valamyre taneytnak | valamyt predicalnak auagy te-
10 nek. mynd | kellemetes embereknek. Es mendenek ev be || levlevk
meg feddyk ev eleteket. Mynd ezek | leznek zent leleknek ez harmad
ayandokabol. | az az. az tudomanbol. Negyed halalos | bevn reftfeg.
ky embernek fok gonozokat | tezen. Mert az reft tunya ember morgo-
das | nekevl nem zenuedhet kemen dolgokat. Az | reft ember. egy jgeet
el nem tevrhet iftenert. | Nem beytevlhet. nem oluafhat. nem jmad |
kozhatyk. nem vehet dyfciplinat. Zent egy | hazban nem mehet gya-
20 korta. nem kelhet || veternyere. predicacyot iftennek igeyet | nem
halgathagya. Semmynemev kaart | auagy oftort iftentevl. auagy
betegfegevt | faydalmat bekeffeggel el nem zenuedhet | keues kaarert.
iften ellen morgodyk. ez ve |

(80^v)

lagban valo eelteet meg vnta. Evnen magat | atkozya. maganak halalt
keuan. es menden | gonozokra keez. menden jokra kefedelmes. | Ez
gonozokat mynd az reftfeg tunyafag | tezy. Ez negyed halalos bevn
ellen adatyk | zent leleknek negyed ayandoka. az az. az | erevffeeg.
Zent leleknek ez ayandoka tezen | ember erevffe menden haborufa-
goknak el | zenuedefere. kevnyeve tezy menden io tete | menyre. es
10 ad bekeffegevt menden ellene || valokban. kefertetevkben. oftorokban
es be | tegfegevkben. Zent agofton vgy mond. hog | az erevffeeg az
zeretet. kyuel mendeneket | kevnyen el vifel azert aky zerettetyk.
Ez eref | fegnek ayandoka mynekevnk jgeen zevk | feges. mert ha nem

bene sciunt conversari in mundo cum hominibus, et tandem cum hoc habent illud infortunium, quod nesciunt se custodire et cavere nisi coinquentur peccatis etc. Vita eorum Deo displicet: licet tamen cum hominibus gratiose conversentur. Sunt alii, qui sanctam et bonam vitam ducunt et Deo placent et habent illud infortunium, quod non sunt affabiles vel tractabiles et ita indignati, ita taediosi in factis suis et ita distorti in moribus, et ita inepti in omnibus, quod nullus potest cum eis conversari bene, quod nullus de eorum conversatione aedificatur, quod omnes, qui eos audiunt vel vident, vel cum eis conversantur,

habent taedium in eis, et tamen sunt boni et sancti coram Deo. Sunt etiam aliqui, qui bonam et sanctam vitam ducunt, et cum hoc habent illud infortunium, quod homines eos diligunt et cum eis libenter conversantur et eos libenter vident, libenter audiunt, et quicquid loquuntur, docent vel praedicant vel faciunt, hominibus acceptum est et placet, et omnes de conversatione eorum emendant. Illud provenit ex dono isto tertio, scilicet scientia. Istud ergo donum scientiae, quod docet bene conversari est necessarium contra iram, quae facit hominem male conversari. Quartum mortale peccatum est aecidia, quae facit homini multa mala. Aecidiosus enim non potest dura sine murmuratione sustinere, unum verbum non potest propter Deum sustinere vel supportare, non potest ieiunare vel orare, neque disciplinas recipere, neque ecclesias frequentare, neque verbum audire, nullum damnum, nullam flagellationem, nullam infirmitatem vel dolorem potest cum patientia sustinere, pro modico damno contra Deum murmurat,

taedium vitae habet, sibiipsi maledicit, mortem sibi optat et ad omnia mala paratus est, et ad omnia bona tardus. Omnia ista mala facit aecidia. Contra hoc quartum vitium datur quartum donum Spiritus Sancti, scilicet fortitudo. Virtus huiusmodi doni est, quod reddit hominem fortem ad omnia adversa toleranda, agilem ad omnia bona facienda, et dat patientiam in omnibus adversis tentationibus, flagellis et infirmitatibus. Augustinus: Fortitudo est amor facile omnia tolerans propter illud, quod amatur. Tullius: Fortitudo est rationabilis aggressio terribilium cum constanti eorum perpessione. Hoc donum est nobis maxime necessarium, quia nisi fuerimus fortes ad bene operandum et

lezevnk erev ffekek jo my | elkevdetevkre. es tevre fre. nem lezen nekevnk
| erdemevnk menyorzagban.: — Evtevd ha | lalos bevn fefuenfeg.
20 Zent agofton vgy | mond. hog az fefuenfeg ez. fokakat gyevh ||
teny. es az felette valokat zegenyeknek nem | adny. Az fefuenfeg tezen
embert mende | neket keuanny. mendeneket gyevhteny. | fo ha nem
beuelkevndny. myndenkoron mar | hayanak el fogyafarvl feelny. kev-
zeleet |

(81^r)

meg chalny. Az zegenyeknek keufet auagy fem | myt adny. mynden
ev remenfegheet ez el mu | landokban vetny. Tevbbet gondolny az ev |
jozagyrol kazdagfagyrol. hognem iftenrevl. | fevt gyakorta az vr iften
el feledny. Ez velagy | bevlcheffegben jgeen tanolny. mykeppen kaz |
dagfagokat gevchevny. Es az ev lelkeet ev | rek karhozatra adny.
mykeppen gyakorta ter | tenyk az fefuenfegnek bevneert. Mynd ez |
10 gonozokat tezy az fefuenfegnek bevne. || Ez fefuenfegnek bevne ellen
adatyk zent lelek | nek (hetec) evtevd ayandoka. az az. az tanale. |
Ez tanalchnak ereye iozaga ez. hog meg ta | neyt embert. mykeppen
tugyon tanalchot | valogatny bevlcheben haznalatofban. fokak |
kevzevt. Pelda. Ez velag az tanalchot agya. | hog kazdagfagokat.
hatalmafagokat. tyzteffegev | ket. meltoffagokat. feyedelmfegevet
keres. | Az teft ez tanalchot agya. hog gyenyerevfe | geffen eely. jol
20 egyel. jol igyal. fokayg alogy. || edeffen fekegy evly. es chak egyzer
fehagyad | az te (bo) labadat kemenyen nyomodny. hog | femmyt kedu-
ed ellen valot ne zenuegy. es | valamyt keuanz. menden meg legyen.
hog | teftedet lagy ruhaual evltevzteffed. es teftedet |

(81^v)

Országos Széchényi Könyvtár

gyakorta ferezyed. Soha fe ehezny fe zomyvhozny | ne hagyad. Hog
az te gonoz keuanfagydat | mynden koron be tevlched. es fo ha maga |
dat megne zenuetteffed femmy gonoz keuan | fagtvl. Az pokolbely
erdeg az tanalchot agya | hog keuel legy. jregy legy. haragos legy. |
es hog effel bevnrevl bevnbén. Mert ev bevn | nek myatta efet ala
menyorzagbol. annak | okaert mendenkoron bevnt es efetet tanal |
10 chol. Azert monda az erdeg criftufnak. Ezeket || mynd neked adom.
ha le efueen jmadandaz en | gemet. Az gonoz emberek adnak gonoz
ta | nalchot. az or ember orfagra. az ragadozo | toluay ragadozaffra
toluayfagra. Az vfuras | vfuraffagra. Ezenkeppen menden gonoz em-
ber | az ev gonoffaga zerent ad tanalchot. Az vr | iften kedeg ad tene-
ked tanalchot. hog el agyad | iftenert az el mulando kazdagfagydat.
hog | vegyed az evrek kazdagfagokat. Es hog keue | fet. es veeg zaz
20 annect. hog ez velagon zegen || legy evrevmeft. es menyorzagban legy
menden | kazdag. Tanalcholya az vr iften touabba. hog ez | velagon
zenuegy reuid nyomorufagot es me | nyorzagban veegy evrek vigaffa-
got. hog ez ve | lagon zenuegy byneydert reuid peniteneyat. |

ad sustinendum, non habebimus in caelo meritum. Quintum peccatum mortale est avaritia. Augustinus: Avaritia est multa congregare, nec superflua pauperibus erogare. Avaritia facit homines omnia desiderare omniaque congregare, nunquam abundare, semper de defectu formidare, proximum fraudere,

indigentibus parce et in nihilo subvenire, omnem spem in istis transitoriis ponere, plus de bonis suis, quam de Deo cogitare, immo Deum saepius oblivisci in sapientia mundana, quomodo opes acquirat nimis studere et ut saepius animam aeternae damnationi dare. Omnia ista mala facit avaritia. Contra hoc datur quintum donum Spiritus Sancti, scilicet consilium. Virtus huius doni est, quod docet hominem, quomodo inter multa consilia prudentius et utilius consilium sciat eligere.

(Diversa invenimus in hac vita consilia: quicumque de illis omnibus melius et prudentius eligere scit, hoc est de isto dono.) Verbi gratia: mundus consulit, ut quaeras divitias, potentias, honores, dignitates et praelaturas. Caro consulit, ut deliciose vivas, bene comedas, bene vivas, diu dormias, suaviter iaceas et sedeas, ut nunquam pedes tuos sella dura calcare permittas, ut nullum incommodum sustineas, ut nullo commodo careas, ut molles vestes induas, ut saepe carnem tuam balnees,

nunquam te esurire vel sitire facias, et omni tempore libidinem tuam expleas et nunquam abstineas. Diabolus consulit ut sis superbus, invidus, iracundus et ut cadas de peccato in peccatum. Ipse enim cecidit per peccatum de caelo et ideo semper consulit peccatum et casum. Ideo dixit ad Christum: Haec omnia tibi dabo si procidens adoraveris me.²³⁵ Mali homines consulunt tibi mala, fur furtum, raptor rapinam, usurarii usuram, sic quilibet malus secundum suam malitiam. Deus autem consulit tibi, ut des dona transitoria et accipias aeterna et ut des hic simplum et accipias centuplum, ut libenter sis hic pauper, ut semper maneas dives in caelo, ut sustineas hic brevem tribulationem et recipias ibi laetitiam sempiternam, ut sustineas hic brevem poenitentiam,

²³⁵ Mt. 4, 9.

(82^r)

es el tauoztaffad pokolnak auagy purgatoriom | nak evrek kennyat.
Efmeg vgy mond jduezey | tevnk zent mathe irta meg kevényuenek
tyzen | kyleneched rezeben. Menyel es arulyel mende | neket kyket
byrz. es agyad zegenyeknek es kev | ues engemet. es lezen kenched
menyozzagba. | Efmeg vgy mond. Mynden valaky el hagyán | gya
hazat. vagy atyafyayt es hugayt. auagy | atyat annyat en neuemert.
10 Zaz annyet vezen | es az evrek eletet byrya. Efmeg vgy mond vronk ||
zent lukac irta meg kevényuenek tyzenhatod | rezeben monduâ. Tegye-
tek magatoknak bara | tokat az alnokfagnak kenchebevl. hog myko |
ron meg fogyatkozandotok. be vegyenek be fo | gyanak tyteket az
evrek haylokokban. Ime | azért embery allat hallottal fek tanalcho-
kat. | ha ez tanalchok kezzel tve iobbat vagy job | ban ezefben valaz-
tanod es kevetnev. ez va | gyon zent leleknek evtevd ayandokabol.
20 az az. | az tanalchbol. de halyad tobyafnak monda || faat. Mynden
jdevben ev benne az az iften | ben maragyanak te tanalchyd. Vgy
mond fy | rac fya iefus kevényuenek hatod rezeben. Legen | teneked
ezer kezzel egy tanalchofod. olyha azt | mondanaya. Ezer tanalcho-
fok kezzel. valaz |

(82^v)

valaz magadnak egy tanalchoft az az vr iftent. | Hatod halalos bevn
torkoffag. az torkoffag tezy em | bernek hog tompa elmey legen.
vgy mond zent | hironimus. Az kevuér has nem tezen *nem nemz*
gyors el | meet. Vgy mond ez revl fyak fya iñs monduâ. | gondolam
hog en testemet meg vonnam az | bortwl. hog ezenkeppen valtoztat-
nam en lelkemet | az bevlchreffegre. Az torkos ember femmyt egye | bet
nem gondol. femmyt egyebet nem tanol. | hanem chak azt mykeppen
10 hafaat tevlche. kyk || revl vgy mond zent pal. Ezek azok kyknek ha |
fok iftenek. Es myert az ev hafokat valasztottak | magoknak iften
gyanayan. az ev ertelmek oly | jgeen meg tompul. hog az vr iftent

ut evadas paenam infernalem vel purgatorium. Item Math. XIX.²³⁶ Vende omnia, quae habes, da pauperibus et sequere me, et habebis thesaurum in caelo. Math. eodem c.²³⁷: Omnis, qui reliquerit domum aut fratres aut sorores etc. propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit. Item Lu. XVI.²³⁸ Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defl. reci. vos in et. tab. Ecce audisti multa consilia, si ex istis scis melius et prudentius eligere et sequi, hoc est ex dono Spiritus Sancti quinto, scilicet consilio. Audi Tob. III.²³⁹ Omni tempore consilia tua in ipso. id est in Deo permanent. Eccli. VI.²⁴⁰ Consiliarius sit tibi unus de mille, quasi diceret: de mille consiliariis elige tibi unum, scilicet Deum.

Sextum mortale peccatum est gula. Gula facit hebetes sensus. Hieronymus: Pinguis venter tenuem sensum non gignit. Eccl. II.²⁴¹ Cogitavi ut a vino carnem meam abstraherem, ut sic transferrem animam meam ad sapientiam. Gulosus nihil aliud cogitat, nihil aliud studet, nisi quomodo ventrem compleat. Unde Apostolus: Phil. III.²⁴² Ipsi sunt, quorum deus venter est. Et quia ventrem, quem deo elegerunt et colunt, ita sensus eorum hebetantur, quia Deum parum cogitant vel intelligunt. Contra hoc datur sextum donum Spiritus Sancti, scilicet intellectus. Virtus huius doni est, quod acuit hominis sensus, ut per creaturas quas videt, sciat agnoscere Creatorem suum, quem non videt,

²³⁶ Mt. 19, 21.

²³⁷ Mc. 19, 29. „Et omnis, qui reliquerit domum vel fratres aut sorores aut patrem aut matrem propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit.” — A magyar a teljes szöveget hozza; a latinban viszont eltérések vannak a Vulgata szövegétől.

²³⁸ Lc. 16, 9. „Facite vobis amicos de mamona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant vobis in aeterna tabernacula.”

²³⁹ Tob., 420.

²⁴⁰ Eccli. 6, 6.

²⁴¹ Eccli. 2, 3. *Vulgata*: „Cogitavi in corde meo, abstrahere a vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam.”

²⁴² Philip. 3, 19.

keueffe gon | dolyak auagy ertyk. Ez torkoffag ellen ada | tyk zent
leleknek hatod ayandoka. az az ertelm. | Ez ertelmnek ayandokanak
anne ereye iozaga | vagyon. hog embernek elmeyet meg elefeyty. |
hog az teremtet allatoknak myatta kyket laat. | tugya meg efmerny
20 az ev teremteyet kyt nem || laat. Vgy mond zent pal. iftennek latha-
tat | lan allatyh. ez velagnak teremtet allatytwl. azok | nak myatta
kyk lettek. ertelmel meg lattatnak | vagy meg efmertetnek. Pelda
rola. latonk | az eegben es ez velagban nagyfagot. ennek |

(83^r)

myatta meg eerthegeyvk. hog az eegnek es ez | velagnak teremteye.
nagy es foghatatlan legen. | Ha latonk az nappban az hodban az chyl-
lagog | ban feneffeget. ennek myatta meg eerthegeyvk | hog az ev
teremteyek fokkal fenefb legen. | Ha latonk az rofaban zepfeget.
lylyom verag | ban es violaban. ennek myatta meg eerthe | gyevk. hog
az ev teremteyek fokkal zeeb legen. | Ha latonk valamely teremtet
10 allatban bevl | cheffegevt. mykeppen az kegyoban. az kakaf || ban
es az galamba. ennek myatta meg eert | hegyevk. hog az ev teremteyek
fokkal bevlcheb | legen. Vgy mond job ppheta. keerd meg az | barmo-
kat. es meg taneytnak tegedet. keerd | meg az repefev madarakat.
es meg ielentyk | neked. Zoly az fevldnek. es meg felel teneked. |
es ielentyk teneked (l) az halak. Azert mynd | ez teremtet alltokbol meg
efmerhetevnk vala | myt. iftenrevl es az menyey evrevmrevl. Ha |
20 valamely ember hal vala mely markaak edeffen || enekleny mynt az
fylemyle. vagy egyeb madarka. | es jgeen gyenyervevdyk benne. en-
nek myatta | meg eerhety. hog menyorzagban nagyob ev | revm es
gyenyervev feg vagyon. holot enekelnek | anne nagyfok angeloknak es
zenteknek kary. |

(83^v)

Ezrevl illyen pelda oluafatatyk. Egy frater argen | tynaban nema
zerzetbevl. evl vala az fratereknek | dymevlc kerteben egy fanak alatta.
Ez frater | nek uala io zaua. es kezde enekleny. Ezt meg | halla egy
fylemyle madar. oda repevle es zalla | egy fara. Es kezde termezet
zerent ez fylemyle | enekleny erevffen ez frater ellen. Melyet hal |
uan az frater. kezde az ev zauat felyeb fel emelny. | Az madar es felyeb
10 kezde ev zauat emelny. | es annera kyalta jvevlte enekle az fylemyle. ||
hog meg foytatuan le efeek az farvl az frater | nek evleben. Ime azert
ha ennere gyenyervev | dyk egy oktalan madarka. embernek enek-
le | feben. tahat mynemev gyenerevfeeg lezen me | nyorzagban. holot

(ut per terrena sciat comprehendere caelestia. Unde Sap. XIII²⁴³

A magnitudine speciei et creaturae cognoscibiliter potest creatorem eorum videri.)

Rom. I.²⁴⁴ Invisibilia Dei a creatura mundi per ea, quae facta sunt intellecta conspiciuntur. Verbi gratia: videmus magnitudinem in firmamento et in mundo,

per hoc possumus intelligere, quod Creator eorum sit magnus et incomprehensibilis. Si videmus claritatem in sole, luna et stella, per hoc possumus intelligere, quod Creator eorum sit multo clarior. Si videmus pulchritudinem in rosa, flore, lilio et viola, per hoc possumus intelligere, quod Creator eorum sit multo pulchrior. Si videmus sapientiam in aliqua creatura, sicut in serpente, gallo et columba, possumus intelligere, quod Creator eorum multo sapientior. Job XII.²⁴⁵ Interrogam iumenta et docebunt te, volatilia caeli et indicabunt tibi, et narrabunt tibi pisces. In omnibus istis creaturis possumus aliquid de Deo et de caelesti gaudio cognoscere. Si aliquis domo audiat aliquam voluerem cantantem dulciter, ut philomenam vel aliam, et multum delectatur in hoc sono, per hoc potest intelligere, quod in caelo, ubi cantant tot chori angelorum, quod ibi est maximum gaudium et delectatio.



Exemplum. Accidit in Argentina, quidam frater sedebat in pomerio fratrum sub arbore et habens bonam vocem incepit cantare. Hoc audiens quaedam philomena advolavit et posuit se super arborem et incepit naturaliter contra eum fortissime cantare. Quod audiens frater incepit vocem elevare et illa etiam vocem eius exaltabat, et intantum clamabat, quod suffocata cecidit de arbore in sinum fratris. Ecce si una avicula irrationalis creatura tantum delectabatur in cantu hominis, qualis erit delectatio in caelo, ubi tot cantant angeli, virgines et sancti. In omnibus istis et similibus, quae videmus et audimus, possumus superna intelligere et caelestia. Sed quidam sunt ita rudes, quod

²⁴³ Sap. 13, 5.

²⁴⁴ Rom. 1, 19—20.

²⁴⁵ Job 12, 7—8.

anne fok angelok zentevk | es zvzek enekelnek. Mynd ezekben es czek-
hez | hafonlatoffokban kyket latonk es hallonk. meg | eerthegeyevk
az felfevket es az menyeyeket. de | vadnak nemelyek oly jgeen paraz-
20 tok gorom | baak. hog ez illyeneknek myatta semmyt nem || eertnek.
hanem mykeppen oktan barom. chak | az fevldyekben foglaltatnak.
kykrevl vgymond | zent dauid ppheta az foltarban. Ne akaryatok |
lenny olyanak mykent lo es zamar. kyknek | nynchen ertelmek. Heted
halalos bevn pa |

(84^r)

raznalag. auagy tefty gyenerevfeeg. ky embernek | tezen fok gono-
zokat. Embernek elmeyet meg va | keygya. iftennek zerelmeest meg
kyffebeyty. iftent | elmerny nem hagyta. es az ev teremtev iftencet |
vele el felettety. Vgy mond zent gergely Myko | ron az tefty gyenye-
revfeg embernek elmeeben | be menend. semmynemev jot nem hagy
gon | dolny. Innocencius papa ugy mond. ferteze | teffegnek bevne.
mynden jdev kort meg ront. | menden ertelmet meg zegyenyty. men-
10 den || zerzetet meg feyt. menden allapatot vizza | fordeyt. Vgy mond
zent bernald. Az ferteze | teffeg az teltet meg erevteleneyty. az lelket
meg | evly. jo hyryt el vezty. kevzeleet meg bangya. | iftent tevre el
vezty. elmeest meg tompegyya. | embert baromma valtoztat. fevt
fertezeteffegnek | myatta ember barommal alab valo lezen. Mert |
az barom ev termezetynek jdeyet targya. de ez | fele ember menden
horaban gonozt keuan. | Mynd ez gonozokat tezy embernek az tefty
20 gye || nyerevfeeg. Ez bevnnek ellene adatyk zent le | leknek heted
ayandoka. az az. az bevlcheffeg. | Az bevlcheffeg mondatyk jo evzev
bevlcheffegnek. | es vagyon ev benne lelky edeffegnek nemevnemev |
jo jze. melyet erez az aytatos ember. az menyey |

(84^v)

elmeelkevedfben. Vgy mond jfydorus. Az bevlcheffeg | chak az evrev-
kevket elmeelkevdy. es azokban | gyenyervevdyk. Zent leleknek ez
ayandoka vala | zent agoftonnal. mykort azt monda. Be vyz en |
gemet vram nemykoron. jgeen zoktalan ke | uanfaban bevel. nem
tudom mynemev edef | fegeben. Mely edeffeg ha meg tevkelletyk en |
bennem. nem tudom my legen egyeb az | evrek elet. ha ez nem leyen.
10 Ez ayandok | adatyk tefty gyenyerevfeegnek ellene. Zent || gergely
vgy mond. Mykoron az lelek meg | goftolya az lelky edeffeget. ottan
ky megyen | menden tefty gyenyerevfeeg. Mert valaky | egyzer
koft(a)oland az bevlcheffegbevl. az az. az | jo jzev [udomâból] bevlche-
fegbevl. mynden tefty gyenyer | kevdet jzetlen lezen. Mykeppen ky

nihil per huiusmodi intelligunt, sed sicut bruta animalia circa ista terrena occupantur, quibus dicit Ps.²⁴⁶ Nolite fieri sicut equus et mulus quibus non est intellectus.

Septimum peccatum mortale est luxuria sive carnalium delectatio, quae facit homini multa mala: mentem excacat, dilectionem dimittit, Deum suum cognoscere non permittit et Creatorem suum oblivisci facit. Gregorius: Cum luxuria mentem invaserit, nullum bonum cogitare permittit. Innocentius papa: Luxuriae vitium omnem aetatem corrumpit, omnem sensum confundit, omnem ordinem solvit, omnem gaudium pervertit. Invadit enim iuvenes et senes, mares et feminas, prudentes et simplices, superiores et inferiores. Bernhardus: Luxuria corpus enervat, animam mactat, formam perdit, proximum offendit, Deum omittit, sensus hebetat, hominem in pecudem mutat, imo homo per eam infra pecudem degeneratur, cum pecus servet concupiscendi tempora, luxuriosus concupiscit omni hora. Omnia ista mala facit luxuria sive carnalis delectatio. Contra hoc datur septimum donum Spiritus Sancti, scilicet sapientia. Sapientia est sapida scientia, et est quidam spiritualis sapor dulcedinis, quem sentit devotus homo in contemplatione caelestium.

Országos Széchényi Könyvtár

Isidorus: Sapientia solummodo aeterna contemplet et illis iocundatur. Istud donum habuit B. Augustinus, quando dixit: Introducis me Domine aliquomodo in affectum multum inusitatum introrsus nescio in quam dulcedinem, quae si perficiatur in me, nescio, quid aliud sit vita aeterna si illa non est. Donum istud datur contra luxuriam sive carnalem delectationem. Gregorius: Gustato spiritu desipit omnis caro, quia qui semel de illa sapientia, in sapida scientia gustaverit: illi omnis carnalis delectatio insipida est, sicut qui mel comedit, postea ei cibus alius non recte sapit. Eccli. XXIII.²⁴⁷ Spiritus meus super mel dulcis et hereditas mea, id est contemplatio hereditatis meae super mel et favum.

²⁴⁶ Ps. 31, 9.

²⁴⁷ Eccli. 24, 27.

(egyzer ezyk) | mezet ezyk. annak vtanna egyeb eteknek | jzeet nem
 jgazan erzy. Vgy mond fyrak | fya iefus. Az en lelkiem meeznel edefb.
 20 es | az en erekfegem. az az. az en erekfegevmnek || elmeelkevdefev
 edefb meezneel es lepes mez | neel. <Aue maria. Pat' ñr. >|
XI. *Ez az vr napyan valo predicacio.* | *

(85^r)

Cenantibus illis accepit iefus panem be | nedixit ac fregit. deditque
 difcipulis fuis | et ait. Accipite et comedite hoc est corpus meû |
 Mathey fexto decimo. Item luce vicefimo | fecundo. additur. quod p
 vobis tradetur. | (Mathey quarto decimo.) Marci quartode | cimo. Et
 accepto calice gracians agens | dedit illis dicens. Accipite et bibite ex
 hoc | omnes. hic est enim calix sanguinis mei | noui testamenti qui
 10 pro multis effundetur. || Vachoraluan evk. veue iefus az kenyeret. |
 meg alda es meg zege. es ada ev taneyt | vanynak es monda. Vegyetek
 es egye | tek. ez az en teftem. Ezeket zent mathe | mongya kevényue-
 nek tyzenhatod rezeben. | Zent lukac kevényuenek huzon kettevd |
 rezeben. ez hozya adatyk. mely ty eertetek | el arultatyk. Zent mark
 kevényuenek ty | zen negyed rezeben kedeg vgy mond. | Es veueen
 20 az kelyhet halat ada. nekyk || ada monduan. Vegyetek es jgyatok
 ezbevl | mynd. mert ez az en veremnek pohara. | vy tevrueenben. ky
 lokakert ky evttetyk. | Ez meg mondot jgeek criftus vronnak be |
 zedy jgey. kyket monda ev taneytuanyak |

* 23. sor rubrum.

(De ista materia require in die epiphania, in sermone: Factum est autem.)

*In die Corporis Christi. Sermo CVII.*²⁴⁸

Coenantibus illis accepit Jesus panem, benedixit ac fregit deditque discipulis suis et ait: Accipite et comedite, hoc est corpus meum. Mat. XXVI.²⁴⁹ Item Lu. XXII.²⁵⁰ addit: quod pro vobis tradetur. Marci XIII.²⁵¹ Et accepto calice gratias egit et dedit illis dicens: Accipite et bibite ex hoc omnes. Hic est enim calix sanguinis mei novi testamenti, qui pro vobis effundetur. [Glo. pro multis effundetur sanguis Christi quoad sufficientiam. II. Cor. V.²⁵² Pro omnibus mortuus est Christus.] Verba proposita sunt verba Jesu Christi ad discipulos suos,

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

²⁴⁸ *Forrása: Paratus, De Temp. serm. 107.*

²⁴⁹ Mt. 26, 26.

²⁵⁰ Lc. 22, 19. A Vulgátában: „quod pro vobis datur.”

²⁵¹ Mc. 14, 23–24. Érdemes itt összevetni a magyar szövegben idézett latint Paratus és a Vulgata textusával!

A magyarban idézve: „Et accepto calice gratias agens dedit illis dicens: Accipite et bibite ex hoc omnes, hic est enim calix sanguinis mei novi testamenti, qui pro multis effundetur.”

Paratusnál: Et accepto calice gratias egit et dedit illis dicens: Accipite et bibite ex hoc omnes. Hic est enim calix sanguinis mei novi testamenti, qui pro vobis effundetur.

Vulgata: Et accepto calice gratias agens dedit eis, et biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.”

Az összevetésből kitűnik, hogy a magyar idézete Paratus és a Vulgata között áll. — Az eltéréseket a következőképp magyarázhatjuk: Paratus pap volt, s a mise kánonjában gyakran mondta az átváltoztatás szavait: „Accipite et bibite ex hoc omnes. Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi testamenti . . . qui pro vobis et pro multis effundetur . . .” s írásában ezt a számára annyira ismerős szöveget idézte. A fordító nyilván észrevette ennek a szövegnek az eltérését az említett Márktól, s alighanem emlékezetből javított rajta.

²⁵² 2. Cor. 5, 15.

(85^v)

mykoron az veeg vachoran evnekyk ada az ev zent | tefteet es vereet.
Mely jgeegben jduezeytevnknek | (l) zerelmenek keet jegyeyt vehe-
gyevk ezevnkbê. | kyuel mynket zeretet. Zeretetnek elfev iegye ez. |
Hog my ertevnk atta criftus az ev tefteet. my | koron azt mongya.
Vegyetek es egyetek ez | az en teftem. Zeretetnek mafod iegye. myko |
ron criftus my ertevnk ada az ev zent vereet. | mykoron azt monda.
Ez az (en) en veremnek po | hara vy tevruenben. ky fokakert ky evt-
10 tetyk. || Azert meg tudnonk hog criftus keet keppen | atta my ertevnk
az ev zent tefteet. Elevzer | ada az ev zent tefteet mynekevnk eetkevl
etelre. | kyrevl mondatyk ez felyevl meg mondot jgeek | ben monduan.
Vachoraluan evk. veue iefus | az keneret es meg ada es meg zege. Es
ada | ev taneytuanyinak es monda. Vegyetek es | egyetek ez az en
tefteem. Mert jduezeytenk | iefus zerze akoron ez oltary zentfegevt.
20 my | koron az ev taneytuanytwl tefst zerent el men || ne. Az zeretetnek
jegyere. kyuel mynket | zeretet. Byzonyaban nagy zeretetnek jegye |
volna. ha ember ev baratyanak zevkfegeben | mynden ev jauit ev
baratyanak kevzev | feyteneye adnaya. Mynt oluaftatyk (job) [tobyaf-
rol] |

(86^r)

(pphetarol) ky mykoron volna fogfagban. men | deneket kyket valhat
vala. kevzevfeyty vala az | fogfagban ev atyafyaynak. Nagyob zeret-
nek | iegye volna. ha valaky ev atyafyanak zevfege | ert. adnaya
ev fyat meg etelre. Ez illyen | dolog oluaftatyk negyed kyraly keyny-
nek | hatod rezeben. Hog mykoron famariat ellen | fegek meg zallot-
tak volna. egy azzonyal | lat meg fevze ev fyat. es az kyralyal meg |
10 eue ev fyat. Ygeen nagy zeretetnek jegye || volna. mykoron ember ev
baratyanak tulay | don tefteet adnaya eetkevl. Ezt tezy criftus |
naponkeent mynekevnk az oltary zentfegeben. | Azert mongya zent ber-
nald. Tanold meg | kereztyen ember. menere kel criftuft zeretned. |
ky atta teneked az ev zent tefteet eetkevl. | az ev zent vereet jtalwl.
az ev zent lelkeet | jutalmwl. es eleteet valt fagra. Az ev olda | lanak
vyzeet meg mofafra. az az. az kerezty | vyznek myatta valo. vyonnan
20 zevletefre. Agya || criftus mynekevnk az ev zent tefteet eledelevl.
elfe | delezet tevrtenetek alat. az az. kenyernek zeme | lye alat. neeg
okaert. Elevzer erdemert. mert | zent gergelynek mondafa zerent. az
hytnek ot |

quando in coena corpus suum et sanguinem suum ministravit. In quibus verbis possumus duo signa charitatis notare, qua nos dilexit. Primum est, quod pro nobis Christus corpus suum tradidit, cum dixit: Accipite et comedite. Secundum est, quod pro nobis sanguinem suum fundit, cum dixit: Hic est calix etc.

Sciendum autem primo, quod Christus pro nobis duobus modis corpus suum tradidit. Primo in cibum ad edendum, de quo dicitur in verbo proposito: coenantibus illis. Hoc enim sacramentum instituit cum a discipulis suis, carnaliter recederet in signum charitatis, qua dilexit nos. Vere magnum signum charitatis esset, si homo in necessitate omnia bona sua amico suo impartiret; sicut loquitur de Tobia:

qui cum in captivitatem ductus fuisset, omnia, quae habere poterat, captivis fratribus impartitus est. Maius esset si homo in necessitate filium suum ad edendum alteri impartiret. Illud legitur III. Re. VI.,²⁵³ quod cum Samaria obsessa fuisset, mulier filium suum coxit et cum alia muliere comedit. Maximum vero signum esset, si homo corpus suum proprium amico suo in cibum daret. Hoc facit Christus quotidie nobis in sacramento altaris. Ideo dicit Bernardus: Disce, Christiane, quantum debes Christum diligere, qui dedit nobis carnem suam in cibum et sanguinem suum in potum, animam in praetium et vitam in redemptionem, aquam lateris in lavacrum, id est regenerationem baptismi. Dat autem Christus carnem suam vel corpus suum nobis in viaticum velatum accidentibus scilicet sub panis specie propter quatuor rationes. Primo propter meritum quantum ad beatos, quia secundum Gregorium:

²⁵³ 4. Reg. 6, 28.

(86^v)

nynchen erdeme. hol az embery okoffag efmeretet | aad. Mafodzer
agya mynekevnk criftus az ev teftet | kynyernek zemelye alat. az
gonozoknak meltatlan | fagokert. Peldank vagyon mynekevnk ezrevl |
betfamytaakban. kyk meg verttetenek azert | hog vrnak zekrenyek be
fedetlen lata[a]k. mert | meeltatlanok valanak. Harmadzer agya |
mynekevnk criftus az ev tefteet kynyernek | zemelye alat. emberek-
10 nek erevtelenfegevkert. | Mert nem lathatnoyok az meg dychevhevlt ||
teftnek feneflegeet. mykeppen ez nyluan vagyô | az apoftolokban.
kyk iduezeytenknek zyne val | tozala jdeyen fevdre le efenek. az ev
orehaya | nak nagy feneflegeert. Ennek felette meg | ielentetyk moyfes
pphetaban es. kyt izrahelnek | fyay nem neezhetnek vala. hanemha be
fedy | vala ev orchayat. Negyedzer hog ember meg | ne rettetne. ha
criftufnak elev tefteet fogayual | ragnaya. Annak okaert o jollehet
20 hog ot az ol | tary zentlegben legen az kynyernek zemelye. || de maga
byzonfaggal ot vagyon criftufnak | zent tefte. azonkeppen mykeppen
az kereztfan | fygget. es mykeppen maltan vagyon men | nyorzagban.
Valaky kedeg kevlemben hynneye |

(87^r)

meltatlan volna criftufnak zent teftenek vetelere. | Vgy mond moyfes
ppheta kevnyuenek tyzenkettevd | rezeben monduâ. Az jdegen nem-
zet ne egyek | ev belevle. az az kynek maas hyty vagyon. de | mynek
okaert criftudatta mynekevnk ev zent | tefteet. meg es zerze hog men-
den kereztyen em | ber. egyzer hanem tevbzer eztendeiben. meg ze |
rezze arra hog meltan venne criftufnak zent | tefteet. Mert valaky ok
nekevl es ev feyedelme | nek plebanofanak aldomasfa nekevl el had-
10 naya. || ennek ky kellene tyltatny zent egyhazban valo | be menef-
tevl. Es ev halala jdeyen zentelt fevld | ben nem kel temetny. mert ez
il ember elmeten | dev az anya zent egyhaznak egyefegetevl. my |
keppen meg rothadot es meg azot tag. Va | lany kedeg meltan vezy.
az oly ember criftus ie | fufnak tagya. Mykeppen zent pal mongya.
cri | Itufnak tagy vagyonk. Az tagodat kedeg taplalny | kel eledellel.
az az criftus iefufnak teftenek eledeleuel. | Ha kedeg az tagok nem
20 taplaltatnak criftufnak zent || tefteuel. tahat az tag meg rothad.
mykeppen az | oly tag emberben. kyben az tefty eledel nem megyen. |
Mafodzer criftus atta (nekevnk) my ertevnk az ev | tefteet halalra
vereffegre. Kyrevl vgy mond jfayas |

Fides non habet meritum ubi humana ratio praebet experimentum. Secundo propter indignitatem, quantum ad malos. Exemplum in Betsamitibus, qui percussi sunt eo, quod arham Domini nudam viderunt, quia indigni erant. Tertio propter imbecillitatem, quantum ad homines. Non enim possumus videre claritatem corporis glorificati, sicut patet Mat. XVII.²⁵⁴ in beato Petro, Jacobo et Johanne, qui in transfiguratione propter eius claritatem in terram ceciderunt. Patet etiam Exod. XXXIII.²⁵⁵ in Moyses, quem filii Israel conspiciere non poterant, nisi velatum. Quarto propter horrorem crudae carnis, quem haberemus, si dentibus carnem Christi mactarem. Unde licet sint species panis, tamen ibi est verum corpus Christi, sicut fuit in cruce et nunc est in caelo.

Qui aliter sentiret indignus esset ad manducandum. Exo. XII.²⁵⁶ Alienigena non comedet ex eo, i.e. aliam habens fidem. Exquo nobis corpus suum dedit, statuit etiam ut quilibet fidelis ad minus semel in anno se praepararet ad hoc, ut corpus suum digne reciperet. Quicumque enim sine causa praetermitteret et sine licentia sui praelati ab ingressu ecclesiae prohiberi deberet et moriens non deberet sepeliri in coemeterio, quia tamquam membrum putridum et aridum de unitate ecclesiae abscindendus esset. Quicumque autem digne sumit, membrum est corporis Christi, sicut dicitur Eph. V.²⁵⁷ Membra Christi sumus. Membra autem sustentari debent alimento corporis Christi, alioquin ipsum efficeret putridum sicut corporeum membrum, ad quod non permittitur cibus in alimentum. Sic ergo patet primum. — Secundo Christus dedit pro nobis corpus suum in mortem ad percipiendum. Isaiae L.²⁵⁸

²⁵⁴ Vö. Mt. 17, 1—13.

²⁵⁵ Exod. 34, 30.

²⁵⁶ Exod. 12, 43.

²⁵⁷ Eph. 5, 30.

²⁵⁸ Is. 50, 6. Vulgata: „Corpus meum dedi percipientibus et genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, et consequentibus in me.”

(87^v)

ppheta vronknak kepeben mondua. Az en teftemet | adam engem
verevknek kezében. es orchamat | meg verevknek. Elmeg nagy zere-
nek iegye volna. | ha ember egy tagyat adnaya ev baratyært. de
criftus | nem egy tagyat fevt minden tagyayt. es mynd | tellyes tefteet
ada my erettevnk gyevtrelmre. az ev | ifteny zerelemebevl. Mert hagna
az zent feyet tyuyf | keknek által gyakdofny. ev zent zemeyt hagna
be | fevdevzny. orchayat hagna meg pevkdofny. es ev | orchayt verny.
10 Az ev nyakat hagna nyakon verny. || es ev zayat epeuel itatny. Az
ev kezeet hagna al | tal furny. labaat kereztfahoz zegezny. es mynd ev |
tellyes tefteet az kev ozlophoz kevtevezny es hoftorozny. | Mert laba-
nak talpatwl fogua. feyenek teteeglen | nem vala ev benne egeffeg.
Vgy mond zent ber | nald. ha criftusnak anne tagyay voltanak volna |
mene chyllagok az egen vadnak. mynd enne fok | tagokat criftus my
erettevnk halalra atta volna. | mynek elevtte chak egy lelket hagyot
20 volna pokolba. | Byzonyaban nagy zeretet volna. ha az atya annera ||
zeretneye az ev fyat. hog ev erte akarna meg halny. | Mykeppen dauid
ky vgy monda. abfolon en fyam | ky agya ennekem hog en meg
halyak te erettet. | de ennel es nagyob zeretet volna. ha az zolga
annera |

(88^r)

zeretneye ev vrat hog ev eerte magat halalra adnaya. | Mykeppen
tevn jonatafnak fegyuer vifelevye. kyrevl | vgy oluaftatyk elfev
kyraly kevnynnek tyzennegyed | rezeben. Hog mykoron ionatas ky-
ment volna chak | az ev fegyuer vifeleveuel. es latta volna az jazok |
nak nagy feregevket monda ionatas. Menyevnk | el ev hozyayok.
talam feleg vyafkodyk az vr iften. | Mert nem nehez evneky meg
zabadeytany ke | uefekben auagy fokakban. ffelele az fegyuer vi |
10 felev. tegy mendeneket kyk kellemetevfevk tene || ked. Menyel azert
houa akarod. en teueled le | zek. es be menenek chak ketten az had-
ban. | es meg verenek hwz ferfyakat. es mynd az tel | lyes haad elfuta.
Melyet latuan az izrahel fyay | evldezeek evket. es veryk vala evket
nagy febek | kel. Valanak kedeg az jazoknak hadaban. har | myc ezer
zeker. hat ezer louagok. es kevz | nepnek veghetetlen vagy zamlal-
hatatlan zamu | an. Ezenkeppen byzoneytatyk meg az fegyuer vi |
20 felevnek hyvfege. hogky illyen vezedelmre vete || magat ev vraert.
de jgeen nagy zerelemnnek ie | gye volna. ha az kyral adnaya ev eleteet
az ev zol | gayaert. Es ezt teue codrus nevez kyral. kynek | athena
nevez varafa ellenfegtevl meg zallatot |

Corpus meum dedi in manus percutientium me, et genas meas vellentibus, faciem meam, etc. Item magnum signum dilectionis esset, si homo unum membrum daret pro amico, sed Christus singula membra et totum corpus pro nobis dedit puniendum in charitate, quia permisit caput suum spinis compungi, oculos velari, faciem conspui, maxillas cedi, collum percuti, os felle potari, manus perforari, pedes cruci affigi, totum corpus ad columnam ligari, quia a planta pedis usque ad verticem capitis non erat in eo sanitas. Bernardus: Si Christus tot membra habuisset, quot sunt stellae in caelo, morti tradidisset, antequam unam animam in inferno reliquisset. Et vere magna dilectio esset si, pater tantum diligeret filium, quod pro eo mori vellet, sicut David, qui ait: Absalon, fili mi, quis mihi det, ut ego moriar pro te. II. Re. XVIII.²⁵⁹ Sed maius esset, si servus tantum diligeret dominum suum,

quod propter eum morti se traderet, sicut armiger Jonathae, I. Reg. XIII.²⁶⁰ Cum autem Jonathas exivisset cum solo armigero et vidisset exercitum maximum philistaeorum, dixit: Transeamus ad eos, si forte pugnet Dominus, quia non difficile est ei salvare in paucis vel in multis. Respondit armiger: Fac omnia, quae placent animo tuo. Perge quo vis, ego tecum ero; et aggressi sunt illi duo tantum exercitum et percusserunt XX viros et totus exercitus fugam iniit. Quod videntes filii Israel persecuti sunt eos et percutiebant eos magna plaga. Erant autem in exercitu philistaeorum XXX milia curruum, sex milia equitum et vulgus innumerabile. Sic probatur fidelitas armigeri, qui tali periculo exposuisset se pro domino suo. Sed maximum signum dilectionis esset, si rex daret vitam suam pro servo suo, et hoc fecit Codrus, cuius civitas, scilicet Athenae fuit obsessa,

²⁵⁹ 2. Reg. 18, 33. Vulgata: „Absalon, fili mi, quis mihi det ut ego moriar pro te.”

²⁶⁰ I. Reg. 14, 1–23. A részlet jó példa arra, hogyan rövidíti, alkalmazza céljához Paratus a bibliai szövegeket.

(88^v)

vala. feletet vevn apolynus baluantwl. hog az varas | meg nem zaba-
deytathatneyek egyeb keppen. hanem ez | codrus kyralnak halala
myat. Es ez kyraly oly jgeen | zerete az ev varafat. hog ev erte halalt-
zenuede. | de mendeneknek felette valo zeretnek iegye volna. | ha
valamely ember meg halna ev ellenfegyert. | Ez zerelmnek iegyet
mvtata mynekevnk criftus. | kyrevl vgy jr zent pal romayakhoz irt
10 kevnyuenek | evtevd rezeben. monduan. Mert mykoron ellen | fegevk
volnank. meg egyeffeltettevnk iftenuel. || ev fyanak halala myat.
Mert ha iduezeytenknek | iesufnak ev tefte megees halando volna.
az ev nagy | zerelmnek myatta megees halalra adnaya ember | ert.
Mykeppen zent dyenes mongya irya. hog | vrnak menbe menete vtan.
Iduezeytenk meg | jelenuen nemely carpo nevev zent embernek |
monda. keez vagyok iduezevlende vemberert | keent zenuednem.
jme mynd ezekbevl nyluan va | gyon criftufnak my hozzank valo
20 nagy zerelme.: | Zeretetnek mafod jegye hog criftus my erettevnk ||
ada az ev zent vereet. keet keppen. Elevzer hog be | keffeget tenne
iften kevzevt es ember kevzevt. my | keppen zent pal mongya.
Meg bekeltetueen ev | kereztenek vere myat. auagy melyek mennyek |

(89^r)

ben vadnak. auagy melyek fevldevn. Zokaas volt | regeen nemely
poganoknal. hog bekeffegnek | zerzefeben. valamely lelkes allatnak
vereet es vy | zeet evtnek vala ky. Annak iegyere. hog valaky | az
meg zerzet bekeffeget el tevrneye. az ev vere | azonkeppen ky evttet-
neek. mynt az veer es az vyz. | Azert oluafatyk scolaftica iftoryaban.
hog myko | ron moyfefnek meg kellene halny. evzue hyuan | menden
nepet. bekeffeget tevn iofue kevzevt | es izrahel fyay kevzevt. hog
10 touabba el nem ta || uoznanak ev tevre. Es bekeffegnek zerzefenek
ie | gyere. iofue vizet evtte ky nemely edenbevl. | Egyeb nemzetek
zoktanak ky evtteny veert. de | izrahelnek fyay vizet evttenek ky.
mert my | koron az vyz ky evttetyk az edenbevl. femmy | az edeen-
ben nem marad. de mykoron veer | evttetyk ky az edeenbevl. meg
marad valamely | az edenben. hanem tevb chak az vernek zyne. |
de mykoron vyz evttetyk ky. es az edeenben fem | my nem marad.
20 olyha azt mondanaya. Ez be || keffegnek tellyeffeggl es zepplevte-
lenevl meg kel | tartatny. es valaky ez bekeffeget meg tevrendy |
myndeneftevl es tellyeffeggel le vakartatyk vagy | meg evletyk. Azert
mykoron criftus vronk |

responsum accipit ab Apolline, quod civitas non posset liberari, nisi per mortem suam. At ille tantum dilexit civitatem, quod propter eam mortem sustinuit. Sed super omnia signum dilectionis esset, si homo moreretur pro inimicis, et hoc fecit Christus. Unde Apostolus Rom. V.²⁶¹ Cum inimici essemus etc. Et si corpus suum adhuc mortale esset, pro homine adhuc exponeret, ut scribit b. Dionysius, quod post ascensionem suam, cuidam sancto viro, nomine Carpo dixit: Paratus sum rursus pro hominibus salvandis pati. Et sic patet primum. Circa secundum nota, quod Christus fudit sanguinem suum duobus modis. Primo, ut pacem inter Deum et hominem reformaret, sicut dicit Apostolus Col. I.²⁶² Pacificans per sanguinem crucis eius,

sive quae in caelis sunt, sive quae in terris. Consuetudo fuit quondam quorundam gentilium, quod in reformatione pacis fundebant aquam et sanguinem alicuius animalis, per quod significabatur, quod quicumque illud pactum frangeret et ita sanguis suus fundendus esset. Unde legitur in Scholastica Historia, quod cum Moyses mori deberet, convocato omni populo fecit foedus inter Josue et filios Israel, quod ab eo postea non recederent. Et in signum huius fundit Josue aquam de vase. Aliae gentes consueverunt effundere sanguinem, sed filii Israel effunderunt aquam, quia cum aqua effunditur, nihil remanet in vase, sed cum sanguis effunditur remanet aliquis, ad minus color, quasi diceret: Pax illa totaliter et inviolabiliter debet observari: Et quicumque fregerit, omnino et totaliter delebitur.

²⁶¹ Rom. 5, 10. „... cum inimici essemus, reconciliati sumus per mortem Filii eius.”

²⁶² Col. 1, 20.

(89^v)

akarnaya meg epeytehny az bekeffegevt. iften kev | zevt es ember
kevzevt. Nem evtteky valamely | lelkes allatnak vereet. de az ev tulaj-
don zent | vereet. es ezzel egyetemben vizet es evtteky | Kyrevl vgy
jrt zent ianos kevnnyenek tyzenky | lenched rezeben monduan. Egy
az vitezevk | kevvzel. lanchaual meg nyta ev oldalat. es | legottan ky
jevve ev zyuebevl ky jevue veer | es vyz. Annak okaert valaky ez bekef-
10 fegevt | meg meerneye tevrny. ha ezenkeppen || meg halna. tahat
mendeneftvevl fogua el | vezne. Es myert illyen jgeen gyarlak va ||
gyonk. hog ez bekeffeget menden napon | tevrvevk. atta mynekevnk
az ev zent ve | renek zentfegeet. hog menden napon al | doztaffeek my
erettevnk atya iftennek es | el ne vezzevnk. Zent agofton vgy mond. |
Myert menden napon efevnk bevnben. | annak okaert criftus mynden
20 napon al | doztatyk az oltary zentfegben. Vgy mond || zent ieronymus.
Semmynevev aldozat | es zentfeg nynchen. ky olyan jgeen haznalyon
| bevnekneknek bochanatyara. es kenoknak meg | oltafara. mynt
criftus teftenek aldozatyva |

(90^r)

ha meltan aldozatyk. Mafodzer ky evtte criftus | az ev zent vereet
my erettevnk. azert hog mynket | meg zabadeytana pokolbely evrdeg-
nek hatalma | bol. kyrevl vgy jr zakaryas ppheta kevnnye | nek
kylenched rezeben monduan. Te az te | teftamentomodnak vereben
hoztadky az fog | lyokat. za neuolyaffagnak helyerevl. az az po |
kolnak helyerevl. kyben nynchen irgalmaffag | nak meg kyefeytev
10 vize. Mely meg kyefey | tev vizet keer vala az fesuen kazdag. myko ||
ron monda abrahamnak. Bochaffad el (abra) | lazart. hog marchabe az
vyzben ev vyanak | vegeet. hog meg kyefyhe az en nyeluemet |
az vyzzel. de nem valhata egy chep vyzet. | Keres azert irgalmaffagot
nem pokolban. hol | megnem lehetevd. de kereffed az irgalmaffagot |
ez velagon myg eelz. mert pokolban egy chep | vyz meg tagattatyk.
Ez velagon criftufnak vere | beuen adatyk. pokolban kedeg abraham
20 az kaz | dagnak egy chep vyzet meg tagada. Ez velagon || az byne
feknek criftus verenek cheppey. fevt nem | chak cheppey de folyo
vizey folyanak. Vgy | mond zent bernald. Eleg volna embery | nemzet-
nek meg valtafara. my vronk iefus |

Cum ergo Christus reformare vellet pacem inter Deum et hominem, non fundit sanguinem animalis, sed proprium sanguinem, et cum hoc aquam. Unde Joh. XIX.²⁶³ Unus militum lancea latus eius aperuit et continuo exivit sanguis et aqua. Unde quicumque hanc pacem frangere praesumeret, si ita moreretur, totaliter periret. Et quia adeo fragiles sumus, quod quotidie pacem illam frangimus, dedit nobis Christus sacramentum sanguinis sui: ut pro nobis quotidie offeratur Deo Patri et non pereamus. Augustinus: Quia quotidie labimur, Christus quotidie pro nobis immolatur. Hieronymus: Nihil adeo remissivum et extinctivum peccati, sicut oblatio et sacrificium illud,

si digne offeratur. Secundo effundit Christus sanguinem suum pro nobis, ut nos de captivitate diaboli liberaret. Zach. IX.²⁶⁴ Tu quoque in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu miseriae. Glo. idest inferni, in quo non est aqua misericordiae refrigerens, quam ille dives petiit, quando dixit ad Abraam. Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, et habere non potuit unam guttam.²⁶⁵ Quare ergo misericordiam non in inferno, ubi inveniri non potest, sed dum vivis in mundo; in inferno gutta negatur, hic sanguis largiter datur, ibi unam guttam abraham diviti negavit, hic plurimas guttas, immo fluvios sanguinis emanavit. Bernardus: Suffecisset ad redemptionem generis humani una minutissima guta praetiosissimi sanguinis Jesu Christi,

²⁶³ Jn. 19, 34.

²⁶⁴ Zach. 9, 11.

²⁶⁵ Vö. Lc. 16, 24.

(90^v)

criftufnak dragalatos zent verenek egy mentevl | kyffeb verenek chep-
penety. de nem egy chep ada | teek. hanem az ev dragalatos zent vere-
nek bev | fege. hog az io tetelnek bevfegebevl. ky nylatkoz | neck az
zeretevnek iozaga. Kyrevl vgy mond | zent dauid az foltarba. Apud
dñm mia. et copio | fa apud eū redempcio. Az az. vrnal vagy on az
irgalmaffag. es bevfegecs evnala az meg val | taas. Mert egy chep veer.
10 hanem veernek ar | rada avagy folyafa zarmazeek folya. my vronk ||
iefus criftufnak zent teftenek evt chatornayn. az | az. az ev zent evt
mely febeyn. Azert ez zent veer | nek myatta vagy onk meg zabadu-
luan. kyk va | lanak meg kevtevtzetuen pokolnak pochatekaban. |
Vgy oluaftatyk scolaftica iftoryaban. hog fala | mon kyraly. egy
ftruc madarnak fyat bere | kezte egy jueg edenben. Melyet mykoron
latot | volna az ftruc madar. hog ev fya bereztue vol | na. vevn ez
20 jueget. az || jueg kedeg meg tevreek. es ezenkeppen az ftruc ma |
darnak fya meg zabadeytateek. Ezenkeppen criftus | meg tevre poklot
az fergechkenek vere myat az | az. az ev teftenek vere myat. es myn-
ket meg zaba |

(91^r)

deyta pokolbol. kyben be valank rekeztetuen. Mert | jduezeytenk ihs.
az ev kennyaban hafonlatos vala | fergechkehez. kyrevl vgy mond
dauid ppheta az | foltarban vronknak kepeben monduan. Ego sum |
vermis et non homo. Az az. en fereg vagyok | es nem ember. Az az.
En vagyok nagy evrevffen | meg nyomottatot mykynt fereg es nem
ember | oly jgeen erevffen meg nyomottatam. myntha | en fereg
volneek. es nem ember. Pokol kedeg | gyarlo erevtelen vala az fergech-
10 nek vere ellen || mykynt az jueg. de az pokol az karhoztak | ellen nem
jueg. hanem vas. Mert fo ha on | nat ky nem zabadulnak. Criftus poklot
meg | kene az ev vereuel. es az evueyt meg zabadeyta. | Vgy mond zent
agoston. O dragalatos lelek | nem vagy meg valtuan aranyal es kazdag |
agokkal. de vagy meg valtatan az artatlan | barannak vereuel.
gondolyad meg oda edra | galatos lelek. mely jgeen draga vagy. es
20 my | mely jgeen nagy draga allat te erted adateek. || Godolyad meg.
hog emeg magadat ne agyad | vezedelme. kyert criftus az ev zent
vercet ky | evtte. Igeen draga levl te criftufnak o te dragala | tos lelek.
ky tegetet illyen jgeen dragalatos al |

sed data est copia, ut ex beneficii redundatione virtus clarescere diligentis. Psalmus:²⁶⁶ Apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio, quia non una gutta, sed unda sanguinis per quinque partes corporis emanavit, per hunc ergo sanguinem nos, qui eramus vincti in laeu inferni, sumus liberati. Legitur etiam in Scholastica Historia quod Salomon incluserat pullum strucionis in vase vitreo, quemcum, strucio videret inclusum, tulit vermiculum quemdam et sanguinem illius linivit super vitrum et est pullus liberatus. Sic Christus fregit infernum in quo eramus inclusi per sanguinem vermiculi, idest corporis sui.

Ipsa enim in passione similes erat vermiculo. De quo Ps.²⁶⁷ Ego sum vermis et non homo. Glossa: Ego sum viriliter conculcatus sicut vermis et non homo, ita viriliter et nimis, ac si essem vermis et non homo. Infernus autem infirmus fuit quasi vitrum contra sanguinem huius vermiculi, sed contra damnatos non est vitreus, sed ferrens magis videtur esse, quia nunquam aliquomodo inde liberabuntur. Christus ei linivit infernum et suos liberavit. Unde Augustinus: O anima pretiosa non auro redempta vel opibus, sed sanguine agni immaculati. Attende quantum valeas et quantum pro te datum sit, cogita ne tradas te iterum in perditionem, pro qua Christus fudit sanguinem suum, satis charam te habuit, quia tam charo pretio te redemit.

²⁶⁶ Ps. 129, 7.

²⁶⁷ Ps. 21, 7.

(91^v)

lattal meg valta. Vgy mond zent bernald. O io | iefus. mely nagy
mondhatatlan zerelmnek evle | lefeuel evlelteel meg engemet az kereztfan.
hol | az kereztfan te zyuedbevl veer jevueky. te olda | ladbol vyz
jevueky. es te testfedbevl te zent lelked | ievueky. Vgy mond zent bernald.
O io iefus. mely | jgeen nagy zerelmnek evlelefeuel evlelteel meg |
engemet az kereztfan. hol az te zyuedbevl veer | jevneky en zerelmert
es meg valtafomert. | Azert en bodogtalan myt tegeyk. houa
10 fordo || ham magamat. ha en il dragalatos nagy | keenchevt az en
lelkemet. tevrtenendyk resten | tunyalagual evryznm. fevt illyen
jgeen dra | galatos keenchet az en lelkemet. Meljet criftus | evnen
dragalatos vereuel valta meg. Elmeg | vgy mond. O ha en. en vramnak
ielufnak az kereztfan chevpevkev zent vereet meg gyevytevketttem |
volna. ez es zentfeves veer le tetetevt volna en na | lam egy jueg edenben.
Mely zent veert kellene | ennekem gyakorta el oztogatnom egyebeknek.
20 || valyon myt volneek teyende az illyen nagy | felelmben.
vagy mely jgeen feelneek ez oztoga | tafban. hog ennek myatta ne
jvtneek valamy | vezedelmre. ha iol e nem evryzneem ez enne |

(92^r)

zentfegevt. de azt vettem en az en evryzetevmben | az az. az en lelkemet.
kyert atya iftennek evrek | bevlicheffege az ev zent vereet ky evtevtte.
de ez | dragalatos kene az az. az en lelkem. ky a iften | tevl adatot en
nekem. hog en evtet kaar nekevl meg | evryzzem. Vagyon vetteteuen
romlando fevld | edenben. holot vadnak fok kevlomb vezedelmek |
es felelmeek. Vgy hvgo. criftus vronnak kepe | ben monduan. O kereztyen
ember. tarchad | meg evryzyed meg az te lelkedet. En
10 meg || holtam az te lelkedert. ha te el veztevd az te lelke | det en
jmmar tevbbe megnem halhatok az | te lelkedert. Keryevk azert az vr
iftent. hog | az ev zent dragalatos zent testert es vereert. | agyon
nekevnk oly malasztot. hog az my dra | galatos kenchevntet az my
lelkevntet. kyt | meg valta az zent halalaua. meg eryzheff evk | tyztan
es zepplevnekevl. az erek eletnek meg | nyerefere es vallaff ara
erekkevl erikke. Amen. |

X. 20 *hyt kezdetyk el az mynd zent napyan || valo predicacio. |*

Bernardus: O quam vehementi amplexu amplexatus es me, o bone Jesu, in cruce, ubi sanguis de corde, aqua de latere, anima de corpore exivit. Quid ego infelix faciam, quo me vertam, si tantum thesaurum tam praetiose depositum, immo quem Christus proprio sanguine vendicavit: contigerit negligentius custodire. Si stillantem in cruce sanguinem Domini collegissem, essetque repositus apud me in vase vitreo, et quod partiri saepius oporteret, quid facturus essem in tanto discrimine,

et illud observandum accepi, pro quo mercator insipiens ipsa utique sapientia Dei sanguinem suum dedit. Sed habeo thesaurum istum in vase figuli et fictili, ubi multa pericula et plurima imminet. Hugo²⁶⁸ in persona Christi: O christiane, serva animam tuam, ego pro illo mortuus sum, si eam amiseris, ego pro illa mori non possum. Rogemus Dominum etc.²⁶⁹

*De omnibus sanctis. Sermo. LXXIII.*²⁷⁰

²⁶⁸ „Hugo in persona animae” A legfőbb valószínűség szerint *Hugo a S. Carora* vonatkozó utalás. (+1264). Közismert műve: „*Postilla in universa Biblia juxta quadruplicem sensum.*” (A 15–17. században igen sok kiadásban megjelent. Kivonata: D. Mézard, *De vita spirituali*. Regensburg. 1910.)

²⁶⁹ A Paratus beszédek záradéka: vö. 196. jegyzet.

²⁷⁰ Az első rész forrása: *Paratus, De Sanctis. serm. 74.*

(92^v)

Beati qui perfecucionem paciuntur ppter | iusticiam. quoniam ipforum
est regnum | celorum. Mathey quinto. :|
Bodogok kyk evlde(d)zeeft zenuednek igaffag|ert. mert evueek menyek-
nek orzaga. Zent | mathe irya kevyuenedk evtet rezeben. Ved | jol
ezedben atyamfya. hog az menyeknek or | zaga. fok nembely emberek
nek adattatyk. | Elfevk kyknek adattatyk menyeknek orzaga. |
10 azok kyk evldevzeeft es nyomorufagot zen || uednek. kykrevl mondat-
nak ez felyevl meg | mondot igeek. Ezerkrevl vagon iruan az |
apoftolok iarafarvl valo kevynek tyzen (ha) | negyed rezeben mon-
duan. Sok nyomoru | fagoknak myatta kel be mennevnk menyek |
nek orzagaban. Zent pal es vgy mond. | Thymotheofhoz irt mafod
kevyvenek ma | fod rezeben. ha zenuedendevnk. tahat or | zaglonk
20 es. Yduezeytenk iefus es vgy | mond. Zent lukac irta meg kevyvenek ||
huzon kettevdl rezeben monduan. Ty vattok | kyk meg maratattok
en velem. az en nyo | morufagymban. es en meg zerzem tynek |*

(93^r)

tek. mykeppen meg zerzette ennekem az en atyam | hog egyetek es
igyatok en aztalomon en orza | gomban. Ez modon kerefteek mynd az
zentek | iftennek orzagaat. Vgy mond zent hieronimus. | kychoda
coronaztatot meg az zentek kezzevl | nyomorufag nekevl. Mafod
zerbelyek azok | kyknek adatyk menyeknek orzaga. kyk zegeen |
eletet vifelnek. kykrevl mondatyk ez may | euangelyomban monduan.
10 Bodogok az lelky | zegenyek. mert evueek menyeknek orza || ga.
Vgy mond zent bernald. Nem az zegeen | feg neueztetyk lelky (zegeen-
fegne) jozagnak. | hanem az zegeenfegnek zerelme. Byzonual | bodo-
goknak iteltetnek. nem marhauual ze | geenyek. hanem lelekkel ze-
geenyek. Ma | gyerazo iras ezrevl vgy mond. lelekkel | zegeenyek azok.
kyknek femmyek nynchen. | es mendeneket byrnak. Zent iacab vgy
mond. | Nemdee az vr iften valasztotta az zegeenyve | ket. hog kazda-
20 kok lennenek hytben. es me || nyorzagnak evrevkevfy. Zent agofton
es vgy | mond. Zegeenfeggel vetettetyk meg menyor | zag. menyorzag
anneet eer. mene tehet | fegevd vagon. Harmad zerbelyek azok |

*A lap felső szélére későbbi kéz egy sort írt, amelyet nem lehet olvasni; a könyvkötő részben megsemmisítette. Olvasható: *Mindsz... kel olvasni.*

Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum. Mat. V.²⁷¹ Nota, quod regnum caelorum datur multis generibus hominum. Primi sunt persecutiones et tribulationes sustinentes, de quibus in verbo praeposito. Unde Actus XIII.²⁷² Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum caelorum. II. Tim. II.²⁷³ Etiamsi sustinemus, conregnabimus. Lu. XXII.²⁷⁴ Vos estis, qui permansistis mecum in tribulationibus meis et ege disponam vobis.

sicut disposuit mihi pater regnum, ut eda. et bi. super me. m. i. re. m.²⁷⁵ Isto modo omnes sancti regnum caelorum adquisierunt. Hieronymus: Quis sanctorum sine tribulatione coronatus est. Secundi sunt pauperem vitam habentes, de quibus in evangelio praesenti.²⁷⁶ Beati pauperes, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Bernardus: Non paupertas virtus computatur, sed amor paupertatis. Glossa: Pauperes spiritu sunt, qui nihil habent et omnia possident. Jac. II.²⁷⁷ Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo divites in fide et heredes regnis. Augustinus: Paupertate emitur regnum caelorum, tantum valet, quantum habes.

²⁷¹ Mt. 5, 10.

²⁷² Act. 14, 22.

²⁷³ II. Tim. 2, 13. *Vulgata*: "si sustinebimus et conregnabimus".

²⁷⁴ Lu. 22, 28–29. *Vulgátában*: „tribulationibus” helyett „tentationibus.”

²⁷⁵ *A rövidítések kiegészítése*: „ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo.”

²⁷⁶ A mindenszenteki evangélium: Mt. 5, 1–12. — Az idézet: Mt, 5, 3; de ott „pauperes spiritu”. Vö. Lu. 6, 20.

²⁷⁷ Jac. 2, 5.

(93^v)

kyknek adatyk menyeknek orzaga. kyk evmagokat | meg alazyak.
Vgy mond iduezeytenk iefus. | zent mathe irtameg kevnyuenek tyzen-
kylen | ched rezeben monduan. Hagyatok en hozzam | jevny az kyl-
detyket. az az. az alazatoffokat | mert illyetenevke menyeknek or-
zaga. Elmeg | vgy mond zent mathe kevnyuenek tyzen nyol | chad
rezeben. jarulanak az taneytuanyok | iefushoz monduan. Melyet
10 aleytaz lenny | nagyobnak menyeknek orzagaban. es hy || uaan
iefus egy kyfded gyermekevt. meg alla | ta evtet ev kezettek. es
monda nekyk. | ha megnem fordulandotok. es leyen | detek olyanok
mykent kyfdedevg. (ha) azaz. | ha nem leyendetek alazatoffok. nem
mentek | be menyeknek orzagaban. Zent bernald vgy | mond. Az alaza
toffag az wt menyeknek or | zagara. menyfel azert az magaffagra
ala | zatoffagnak myatta. mert ez az wt es nyn | chen fem egy egyeb.
20 Es valaky egyeb vton || megyen menyorzagban. ez illyen ember jn |
kab efyk. hognem megyen menyorzagban. | Vegy peldat lucyperevn.
ky keuelfegnek | myatta le efeek menyorzagbol pokolban. |

(94^r)

Negyed zerbelyek azok kyknek adatyk meny | eknek orzaga. kyk
iftennek akaratyat tezyk. | Vgy mond zent mathe kevnyuenek heted
re | zebeben monduan. Nem menden megyen be | menyeknek orzaga-
ban. ky azt mongya en | nekem vram vram. de az megyenbe meny |
eknek orzagaban. ky tezy en atyamnak aka | ratyat ky menyekben
vagyon. Ezrevl vgy | mond magerazo iras. Iftennek vta az enge | del
10 meffeg. My legen kedeg iftennek aka || ratya. erre meg taneyt zent
pal apoftol. | teffalonyayakhhoz irt el ev kevnyuenek ne | gyed rezeben
monduan. (Az ty) Iftennek | akaratyja az ty zentfegtevk. az az. az ty
tyz | tafagtok. Zent mathe vgy mond kevnyve | nek evted rezeben.
Bodogok az tyzta zyvev | yek. mert evk iftent latyak. Zent dauid |
es vgy mond az Ioltar kevnyben. kychoda | megyen fel vrnak hegyere.
Auagy ky aal | ev zent helyen. Evnen maga rea felel || monduan. |
20 Artatlan kezev. es tyzta zyvev | ky nem vette heyaban az ev lelkeet.
fem | eskevt chalardfagban ev kezzenek. Elmeg | iftennek akaratyja
ez. kevnyerevlny ev kev |

Tertii sunt seipsos humiliantes. Mat. XIX.²⁷⁸ Sinite parvulos, idest humiles sine refutatione venire ad me, talium est enim regnum caelorum. Mat. XVIII.²⁷⁹ Accesserunt discipuli ad Jesum dicentes: Quem putas maior esse in regno caelorum? Advocans Jesus parvulum statuit eum in medio eorum et dixit eis: Nisi conversi fueritis, scilicet a vestra elatione et efficiamini sicut parvuli, idest humiles, non intrabitis in regnum caelorum. Bernardus: Humilitas est via ad regnum caelorum, per humilitatem ascende ad sublimitatem, quia haec est via et nulla alia ab ea, et qui aliter vadit, potius cadit, quam vadit. Exemplum in Lucifero.

Quarti sunt voluntatem Dei facientes. Mat. VII.²⁸⁰ Non enim omnis, qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnum caelorum, sed qui facit voluntatem patris mei, qui in caelis est, ipse intrabit in regnum caelorum. Glossa: Iter Dei est oboedientia. Quae autem sit voluntas Dei, docet Apostolus I. Thess. III.²⁸¹ Voluntas Dei est sanctificatio vestra, idest munditia. Math. V.^{281/a} Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Psalmus:^{281/b} Quis ascendet in montem Domini, etc. Item voluntas Dei est misereri proximo.

²⁷⁸ Vö. Mt. 9, 14—15.

²⁷⁹ Mt. 18, 1—3.

²⁸⁰ Mt. 7, 21.

²⁸¹ 2. Thes. 4, 3.

^{281/a} Mt. 5, 8.

^{281/b} Ps. 23, 3—4. „Quis ascendet in montem Domini? aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iuravit in dolo proximo suo.”

(94^v)

zeleen. Zent mathe ezrevl vgy ir monduan | jrgalmaffagot akarok. es
nem aldozatot | az az. jnkab akarom az irgalmaffagot. | hognem vala-
my aldozatot irgalmaffag | nekevl. Vgy mond bevlc pelda bezedrevl |
irt kevényuenek huzon egyed rezeben mōd | uan. Irgalmaffagot tenny.
10 jnkab kelle | metes iftennek hognem az aldozat. | Azert valaky iften-
nek akaratyat teyen | dy. iftennek orzagat byrya. Mykoron || ez zo
mondatyk nekÿ. Ievyetek el en atyâ | nak aldoty. Ehezeem es ennem
adatok enne | kem. Evted zerbelyek azok kyknek | adatyk menyeknek
orzaga. kyk peniten | cyat tartnak ev bevnekrevl. Vgy mo | nd idue-
zeytenk ezrevl zent mathe irta | meg kevényuenek harmad rezeben. |
Penitenciat tarchatok. mert el kezze | leyt menyeknek orzaga.
20 Ezechyel pro | pheta es vgy mond. Ha az kegyetlen pe || nitenciat
tartand az ev bevnererel. es teyend | igaffagot es ityiletet. elettel eel
es meg | nem hal. Ezrevl peldank vagyon az tol | uayban. ky azt mon-
da. Vram emlekezzel |

(95^r)

meg en rolam. mykoron iutandaz te orzagod | ban. kynek monda
iduezeytenk iefus. byzon | mondom neked. ma velem leez parady-
chom | ban. Hatod zerbelyek azok kyknek adatyk | menyeknek orza-
ga. kyk iftenrevl gondolkod | nak. Vgy mond bevlc kevényuenek
evtevd | rezeben. Az igaz emberekrevl monduan. Az | ev gondola-
tyok az felleges iftenneel vadnak. | annak okaert vezyk ekeffegnek
10 orzagaat. es | feneffegnek. nemeffegnek dychevfegek korona ||
yat iftennek kezebevl. Salamon vgy mond. | Meg adatyk az igazak-
nak az ev keuanfagok. | Syrak fya es vgy mond. Jevyetek en hoz-
zam | mynd kyk keuantok engemet. es az en nem | zetfegyembevl
tellyetevk meg. Heted zerbelyek | azok kyknek adatyk menyeknek
orzaga. kyk | vegyg meg maradnak az ioban. kyrevl vgy | mond idue-
zeytenk iefus. Zent lukac irtameg | kevényuenek huzonkettevd rezeben.
20 Ty vattok | azok kyk meg marattatok en velem az en nyo || morufa-
gymban. es en meg zerzem tynektek | az orzagot. mykeppen ennekem
meg zerzette | en menyey zent atyam. Vgy zent bernald | doctor. chak
evnen maga kyualt keppen va |

Mat. IX. et XII.²⁸² Misericordiam volo et non sacrificium, id est misericordia magis, quam sacrificium aliquod sine misericordia valet: Prover. XXI.²⁸³ Facere misericordiam magis placet Deo, quam sacrificium. Quicumque ergo voluntatem Dei fecerit, regnum Dei possidebit, quia dicitur: Venite benedicti, esurivi et dedistis mihi manducare.²⁸⁴ Quinti sunt de peccatis paenitentiam agentes. Mat. III.²⁸⁵ Paenitentiam agite, appropinquavit enim regnum caelorum. Eze. XVIII.²⁸⁶ Si impius egerit paenitentiam de peccato suo, et fecerit iudicium et iustitiam, vita vivet et non morietur. Exemplum de latrone, qui paenitentiam agens dixit:

Memento mei Domine. Cui Dominus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.²⁸⁷ Sexti sunt de Deo cogitantes. Sap. V.²⁸⁸ dicitur de ipsis iustis: Cogitatio eorum apud Altissimum: ideo accipient regnum decoris et diadema speciei de manu Dei. Prover. X.²⁸⁹ Desiderium suum dabitur iustis. Eccl. XXIII.²⁹⁰ Transite ad me omnes, qui concu. me et a ge. mei adimplemini. Septimi sunt perseverantes. Lu. XXII.²⁹¹ Vos estis, qui mansistis mecum in tribulationibus meis, et ego disponam vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Bernardus:

²⁸² Mt. 9, 13; 12, 7.

²⁸³ Prov. 21, 3. *Vulgata*: „Facere misericordiam et iudicium magis placet Domino, quam victimae.”

²⁸⁴ Mt. 25, 35.

²⁸⁵ Mt. 3, 2.

²⁸⁶ Ezech. 17, 21.

²⁸⁷ Lc. 23, 42–43.: „... Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in paradiso.”

²⁸⁸ Sap. 5, 16–17.

²⁸⁹ Prov. 10, 24.

²⁹⁰ Eccl. 24, 26. „Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, et a generationibus meis implemini.”

²⁹¹ Lc. 22, 28–29.

(95^v)

lo leanya az felfeges kyralnak. az ioban valo | vegyg meg maradaas.
Mert chak evnen | maga. az menyey orzagnak evrevkeve. | Vgy mond
zent ianos latafarvl valo kevyve | nek mafod rezeben monduan.
Leegy hyv | mynd halalyg. es byrod eletnek coronayat. | Iduezeytevnk
iefus es vgy mond. Zent ma | the irta meg kevyuenek tyzed rezeben. |
Valaky meg maradand az ioban mynd ve | gyg. az iduezevl. az az. az
10 vezy menyek || nek orzagaat. | .: . ~ . : — |
Az mend zenteknek jnnepe neeg okokbol | tyzteltetyk vagy jnnepel-
tetyk. Elevzer az | mynd zenteknek napya tyzteltetyk. nemely |
templomnak meg zentelesenek emlekeveze | tyre. Mafodzer az el hagyot
ioknak betel | lyefeytefere. Harmadzer. az tunyafagoknak | meg tyztu-
lalara. Negyedzer. az my jmad | fagyknak kevyeben valo meg hal-
20 gata | fara. Mondam hog az mynd zenteknek || jnnepe zereztevt.
nemely templomnak | meg zentele enek emlekevezetyre. Mert | az
rommayak mykoron mynd ez velagzer | te vralkodnanak. rakanak
nemevnemev |

(96^r)

nagy templomot. Es az templomban fel alla | taak ev baluanyokat.
es zerzeek az ev balua | nyok kernyevl allany. mynden orzagoknak |
baluanyt. kyk nezneek az romayaknak | baluanyat. Ha valamylkoron
kedeg va | lamely orzag el hayol vala vagy el akar | vala hayolny ro-
mayaknak vrafaganak | hatalma alol. Tahat az orzagnak balua | nya.
az romayaknak baluanyahoz hattal | fordul vala mutatuan azt hog
10 az ev || vrafagok alol el ment volna. Ezt latuan | az romayak hamar-
faggal hadat zereznek | vala. es evket emeg ev vrafagok ala | vetyk
vala. Ennek felette mynden bal | uannak kyualt keppen valo templo-
mot | zereznek raknak vala. de myert az baluany | ifteneknek lokaf-
fagaert. mynden baluan | iftennek kyualt keppen valo temploma nê |
lehet vala. Azert az romay poganoknak | nagyob bolondfagoknak
20 meg mutatafara. || egyeb templomoknal chodalatofb nagy tem |
plomot rakanak. menden baluany iftenek | nek tyzteffegere. Es neue-
zeek pantheonnak. | az az. tellyes iftenek. vagy tellyes iftenekkel |

(96^v)

Az baluan imado papok kedeg az nepnek nagyob | ban valo meg cha-
lafokert. (ki) azt mutagyak | ielentyk vala. hog evnekyk volt volna
paran | choluan cybela neuev iften azzontvl. Mely | cybelat hyvnek

Sola perseverantia est singularis summi regis filia. Illa enim sola est haeres regni caelestis. Apocalyp. II.²⁹² Esto fidelis usque ad mortem et habebis coronam vitae. Matthei X.²⁹³ Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit; supple in regno caelorum. — Omnium sanctorum festivitas quattuor de causis celebratur: Primo propter cuiusdam templi dedicationem. Secundo propter omissorum suppletionem. Tertio propter negligentiarum expiationem. Quarto propter faciliorem orationum nostrarum implorationem. Primo igitur instituta est propter cuiusdam templi dedicationem. Romani enim, cum universo orbi dominarent,

templum quoddam maximum construxerunt et in eo idolum suum statuerunt et omnium provinciarum idola in circuitu posuerunt, inspicientes idolum Romanorum. Si quondam autem aliqua provincia rebellare vellet, idolum illius provinciae idolo Romanorum dorsum vertebat innuens, quod ab eius dominio recessisset. Conciti ergo Romani ad illam provinciam copiosum exercitum destinabant et eos subiungabant. Insuper singulis diis speciale templum aedificabant. Sed quia propter multitudinem omnia idola specialia templa habere non poterant, ad maiorem suae vesaniae ostentationem unum templum ceteris mirabilius aedificabant, et sublimius in honorem omnium deorum crexerunt, et Pantheon, quod sonat totus deus, vocaverunt,

(a pan quod est totum et theos deus, quod est totus deus.)

Pontifices²⁹⁴ enim idolorum ad maiorem populi deceptionem finxerunt, quod sibi a Cybele, quam omnium deorum matrem vocabant, fuerit imperatum, ut si de omnibus gentibus vellent victoriam obtinere, filii

²⁹² Apoc. 2, 10.

²⁹³ Mt. 10, 22.

²⁹⁴ *A továbbiakban a forrás a Legenda Aurea. (De omnibus Sanctis dap. 157.)* A 190. lap 12. sorától Paratus és a Legenda Aurea szövege szinte szószerint megegyezik: majd a Legenda Aurea bővebb, s a magyar ezt követi.

vala menden erdegegnék | anyanak, hogha az romayak akarnanak |
 menden nemzetekreül gyevedelmet venny. | tahat az ev fyaynak
 tyzteffegevkre egy igeen nagy | templomot raknanak. Az templom |
 10 nak kedeg ev fundamentoma keregdedevn || chnaltateek, hog az kerek
 abrazbol, az ifte | neknek evrekege mutattatneyek meg, de | myert
 az templom bolgyanak zeffege, meg | nem alhat vala, azert hog az
 rakaffal egy | keueffe fel mentek volna bevel az templom | nak
 rakaffaat mynd be tevlyk vala fevldel. | Es mykeppen mondatyk hog
 az fevldel egye | tevmben penzt es hannak vala az fevld | kezyben, es
 ezenkeppen az templomot cho | dalatoffon el vegezeek. Tahat adateek
 20 al || domas az nepnek, hog valaky az templom | bol az fevldet ky hor-
 danay, valameny penzt | az fevldben lelnék, az mynd evue lenne. |
 Azert az fok neep lyetue megyen vala az |

(97^r)

fevldet ky hordany, es nagy hamar ky hordak. | Ennek vtanna az
 romayak reezbevl es meg ara | nyazot chyboryomot faraganak, es
 az templomnak | teteyn fel teueek. Es vgy mondnak hog ez chyborÿ |
 omban chodalatos keppen valanak ky faragtatuan | menden tarto-
 manyok menden orzagok. Vgyhog | ha valaky romaban iev vala, mely
 fele volna az | orzag honnat ev ievt az chyboryombol meg emery |
 vala, de maga idev iartara ez chyboryom onnat | le efeeck, annak
 10 okaert ez meg mondot helyen || az templomnak teteyn nagy nylaas
 marada. | Azert foka chazar ideeben, mykoron roma fag | jmmar reegen
 vronk iefuñak hytyt fel vette | volna, Negyed bonifacius papa az
 nagy gergely | papatvl fogva, mykoron irnanak vr zyletety | vtan hat
 zaz es evt eztendeiben, Meg kere ez bo | nifacius papa ez feylevl meg
 mondot templomot | foka chazartvl, es meg tyztevtuan az templomot |
 menden baluanyoknak fertezeteffegegtevl, Mayos | hauanak negyed
 20 napyan meg zentele, azzonyonk || marianak es menden bodog marty-
 roknak tyzte | fegevkre, Es az helt neuzeze fancte marie ad marty | res,
 az az, zent marianak egyhaza az martyrokhoz. | ky maftan kerek bodog
 azzonnak neuzeztetyk. |

(97^v)

Mert az confessoroknak innepek anya zent egyhaz | twl nem tyztel-
 tetyk vala, de myert ez innepre | nagy fokafag folyamyk vala, Es
 myert mayos | hauaban elefeegnek fogyatkozafaert, az inneplef | ben
 magokat nem foglalhagyak vala, Annak | okaert nemely gergely
 neuvev papa, ez innepet | nouember hauaban zerze illeny, Mykoron
 ele | delnek es bornak nagyob bevfege lattatneek, | lenny, es zerze ez
 papa hog mynd velagot | mya ez jnnep mynd zenteknek tyzteffegere
 ze || reztetneek illeny nagy jnnepfeffel, Es ezenkeppen | az templom
 10 ky vala faragtatuan menden bal | uanyoknak, maftan jmmar zentel-

suis templum magnificentum fabricaret. Fundamentum autem ipsius templi sphericum iacitur, ut ex ipsa forma deorum aeternitas demonstraretur, sed quia latitudo testitudinis insustentabilis videbatur, cum supra terram in aedificio aliquantulum processissent, totum intus terra replebant simul, ut dicitur in terra denarios jacentes, et sic fecerunt quousque praedictum templum est mirabiliter consummatum. Tunc data licentia, ut quicumque terram asportare vellet, totam quam in ipsa terra invenisset pecuniam, sua esset; festine turba properavit

et ipsum templum cito evacuat. Denique Romani pinnam seneam et deauratam fabricant et in summitate collocant. Aiunt quoque, quod in hac omnes provinciae mirabiliter sculptae erant ita, ut quicumque Romam venisset, versus quo esset sua provincia, scire posset. Haec autem procedente tempore inde cecidit unde in praedicto templo in summitate apertura remansit. Tempore igitur Focae imperatoris, cum iam Romani fidem Domini recepissent, Bonifacius papa, quartus a Magno Gregorio circa annos Do. DCV., praedictum templum a Foca caesare impetravit et omnium idolorum eliminata spurcitia, ipsum templum III. idus maij. in honorem Beatae Mariae et omnium martyrum consecravit, ac Locum Sanctae Mariae ad martyres appellavit, quod nunc Sancta Maria a rotundo appellatur.

Nondum enim confessorum sollemnia ab ecclesia agebantur. Sed quia ad hoc festum multitudo maxima confluebat, et propter defectum victualium celebrationi vacare non poterant. Ideo quidam papa Gregorius hoc festum in Kall. Novembris, quando maior victualium copia videtur esse messibus et vindemiis, celebrare fieri instituit, ac per universum mundum hunc diem in honore omnium sanctorum celebrari sollenniter ordinavit, et sic templum, quod fabricatum fuerat omnibus idolis, nunc dedicatum est omnibus sanctis. Et ubi multitudo colebatur idolorum, ibi devote laudatur multitudo sanctorum. Secundo instituta

tetet men | den zenteknek. hog hol elevzer tyzteltetnek | vala balua-
nyoknak fokaffagy. ot jmmar dy | chyrtseffek aytatoffon zenteknek
fokaffaga. | (Ma fodzer) tyzteltetyk az mynd zenteknek jnnpe. |
az el hagyottak be tellyefeytefere. Mert my | fok zenteket el hagyok.
20 kykrevl femmynemev | jnnpet nem tezevnk. fevt meeg chak emleke ||
zetet fem tezevnk. Az zenteknek fok voltokert. | mert az zentek fokban
vadnak es olyha veghetet | len zammal vadnak. Az my gyarlofagon-
kert es. | mert gyarlok es erevtelenek vagyok. fem lehe |

(98^r)

tevnk elegek enne fok zenteknek jnnepeknek | illetere. Az idevnek
reuid voltaert es. mert az | idev fem volna eleg rea. hog enne fok zen-
tek | nek jnnpet illeneenk. Mert mykeppen zent | hieronymus mongya
nemely epiftulayaban | ky az ev kalendaryomaban felyevl vettetyk. |
hog egy nap fynchen kys karachon napyatvl | meg valua. Mely napon
tevb nem leletyk | jrua. evt ezer martyrnak napyanal. Annak | okaert
10 okoffon bevlehen teue zerze anya zent || egyhaz. hog myert minden
zenteknek jn | nepet nem tehetevnk ky valt keppen. akar | chak
egyetevmben az zenteket kevzevnfeg | gel tyztellyevk. Myert (zerz)
zereztevevt kedeg | hog az zenteknek jnnepek tyztelteffek fevlden. |
ennek hat okat vety altifidorenfis bely vil | helmus mester. Elevzer
tyzteltetnek fevldenv | az zentek az ifteny felfegnek tyzteffegeert. |
Mert mykoron az zenteknek tyzteffeget tezevnk. | akoron az vr iftent
20 az ev zentyben tyztelyevk. || es az vr iftent az zentekben chodalatof-
nak pre | dycalyvk. Mert valaky az zenteket tyztely. | azt tyztely ky
az zenteket meg zentelte. Ma | fodzer tyzteltetnek az zentek. az my
erevtelen |

Országos Széchényi Könyvtár

(98^v)

fegevnknnek. nagy gyarlofagonknak fegedelmeert. | Mert my magonk
mya nem iduezevlhetevnk. | annak okaert zevkefek vagyok zentek-
nek | efedevzevevkkkel. kykvevl hog fegeytetny erdem | lyevnk. meltan
illic evket tyztelnevnk. | Harmadzer tyztelnevnk kel az zenteket. az |
my batorfagonknak bevevletyert. hog az | zenteknek dychevefege mya.
ky mynekevnk | az ev innepeken meg predicaltatyk. en | nek myatta
10 amy remenfegevnk es bator || fagonk meg bevevteffek. Mert ha az
ha | lando emberek kyk myhozzank hafonlato | fok voltanak. ilyen
nagy meltofagra fel | magasztattak ev erdemek myat. My es ezen |

est propter obmissorum suppletionem. Nos enim multos sanctos obmissimus, ad quibus nullam festivitatem sive etiam memoriam fecimus. Non enim possumus omnium sanctorum festa agere: tum propter sanctorum multipliciter, quia multi et quasi infiniti sunt, tum propter nostram infirmitatem, quia infirmi et debiles sumus,

nec ad hoc sufficere possemus, tum propter temporis brevitatem, quia etiam tempus non sufficeret. Nam sicut ait Hiero. in quadam epistola, quae suo Kalendario proponitur, nullus dies est excepto die Kalendarum Januarii, qui non intra V milium martyrum numerum reperiri possit ascriptus. Ideoque ecclesia rationabiliter ordinavit, ut quia omnium sanctorum singulariter festa facere non possumus, saltem omnes generaliter et insimul honoremus. Quare autem institutum sit, ut festivitates sanctorum in terris agamus, magister Gulielmus Altisidorensis²⁹⁵ in summa de officiis ponit sex rationes. Prima est propter honorem divinae maiestatis, cum enim sanctis honorem impendimus, Deum in sanctis honoramus, et ipsum in eis mirabilem praedicanus, quia qui sanctis honorem tribuit, illum specialiter honorat, qui eos sanctificavit. Secunda est propter auxilium nostrae infirmitatis,



quia enim per nos salutem habere non possumus, ideo sanctorum intercessionibus indigemus, a quibus ut adiuvari mereamur, merito ipsos honorare debemus.

(Legitur enim III. Reg. I.,²⁹⁶ quod Bersabee, quod interpretatur puteus satietatis, id est ecclesia triumphans, filio suo, id est ecclesiae militanti regnum suis precibus obtinuit).

Tertia est propter augmentum nostrae securitatis, ut scilicet per sanctorum gloriam, quae nobis in eorum festivitate proponitur, spes et securitas augmentetur. Si enim homines mortales nobis similes, potue-

²⁹⁵ Gulielmus Altisidorensis (Antissidorensis): — Auxerre-i Vilmos (†1231). Aristoteles természettudományos műveinek magyarázója, ill. egyik „megtisztítója”. Híres műve: *Summa aurea in quattuor libros sententiarum*. — Ágostonos irányú teológus; több műve ma is kiadatlan. (Vö. M. Grabmann, *Gesch. d. kath. Theol.* 1933. 54., 295.)

²⁹⁶ Vö. 3. Reg. I, 25.

keppen fel magasztathatonk. mert neuydevlt | meg iftennek io voltanak
hatalma myne | kevnk es. Negyedzer tyztelnevnk kel az zente | ket.
az my kevuete-fevknknek peldayaert. Mert | mykoron az zenteknek
20 jnnepek emleytetyk. | akoron az zenteknek eletekre hyuattatonk. ||
Az az. hog az ev peldayoknak myatta fevldy | eket meg (vtalyanak)
vtalyonk. es az me | nyeyeket keuanyvk. Evtvedzer kel tyztelnevnk |
az zenteket. az adoffagnak meg fyzetefeert. |

(99^r)

Mert az zentek my rolonk jnnepet teznek. | mert evrevmek vagon
iftennek angelynak | es az zent lelkeknek. egy penitencia tarto |
bevnelnk meg fordulafarol. Azert hog az | zenteknek illyen jnneple-
fevket meg fyzeffevk. | melto igaz hog myert evk my rolonk | jnnepet
teznek menyorzagban. My es ev | rolonk jnnepet tegyevnk fevldvvn.
Ha | todzer az zenteket kel tyztelnevnk. az my | tyztfefevgnknek
10 zerzefeert. Mert mykoron || az zenteket tyztelyevk. akoron az my dol-
gonk | kat zerezyevk. es az my tyztfefevgnket | myelkevgyevk.
auagy zerezyevk hozsalatonk. | Mert az zenteknek jnnepek. az my
tyztfefe | gevknk meltofagonk. Mert mykoron tyz | telyevk az my
atyankfyat. my magon | kat tyztelyevk. mert az zeretet mendene |
ket tezen lenny kevezvnefeffe. Menden my | evrefegynk. menyeyek.
fevldyek. es evrekek. | Ez hat okoknak felette. vagy ez hat okok
20 ne || kevl veet egyeb okokat iohannes damascenus. | negyed kevnnyue-
ben. heted capitulomban. | Hog az zentek. es az zenteknek tefteek |
auagy ereklyeyek. myert tyzteltetnek. |

(99^v)

Országos Széchényi Könyvtár

Mely okonak nemelyk vetetyk az zenteknek | meltofagokra. nemelyk
kedeg az zenteknek | tefteknek dragalatoffagara. Az zenteknek |
meltofagok mykeppen vgyan ottan mon | gya damascenus neegy
keppen valo | Mert az zentek iftennek baraty. iftennek | fyay iftennek
evrevkevfy. es my veze | rynk. Az elfevrevl vgy yr zent ianos. |
mondvan. Immar nem mondlak tyte | ket zolgayymnak. de baratym-
10 nak. || Az mafykrol es vgy mond ezen zent Ia | nos monduan. Adot
evnekyk hatalmat. | iftennek fyaynak lenny. Az harmadykrol | vgy
mond zent pal monduan. Ha fyak. | tahat evrevkevfek es. Az negye-
dykrevl | vgy mond damascenus. O valyon menet | munkalkodnal.
hog temagadnak oly | vezeert lelneel. ky tegedet be vynne | halando
20 kyralknak eleyben. es te erted | az kyralknak zolna. Azert nemdee mel ||
tan tyztelendeveke telley embery nem | zetnek vezery. kyk zozolok
my erettevknk | iftennek elevtte. byzonual igeen tyzte | lendevk. temp-
lomokat fel emelueen. |

runt ita per sua merita sublimari, constat, quod nos similiter poterimus, cum manus Domini abbreviata non sit. Quarta est propter exemplum nostrae imitationis, cum enim eorum festivitas recensetur, ad eorum imitationem provocamur, ut scilicet eorum exemplo terrena contemnamus et caelestia desideramus. Quinta est propter debitum mutuae vicissitudinis:

sancti enim de nobis in caelo festum faciunt, gaudium est enim angelis Dei et animabus sanctis super uno peccatore paenitentiam agente. Ut igitur eis vicissitudinem rependamus, iustum est, ut quia ipsi de nobis festum agunt in caelis et nos de ipsis festum agamus in terris. Sexta est propter procurationem nostri honoris, cum enim sanctos honoramus, tunc nostram rem agimus et nostrum honorem procuramus, quia eorum festivitas est nostra dignitas. Nam cum honoramus fratres nostros, honoramus nos ipsos. Caritas namque facit omnia esse communia, omnia quidem nostra sunt: caelestia, terrestria et aeterna. Praeter autem has rationes Johannes Damascenus in libro IIII. capite VII., quare scilicet sancti et pariter eorum corpora sive eorum reliquiae debeant honorari,

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

quarum quaedam sumuntur ad eorum dignitatem, quaedam quantum ad corporum ipsorum praetiositatem. Dignitas autem eorum ut ibidem dicit, quadruplex est. Omnes ipsi sunt amici Dei, filii Dei, heredes Dei et duces nostri. Et ponit istas auctoritates: de primo Johan. XV.²⁹⁷ Jam non dicam vos servos, sed amicos, etc. De secundo Johan. I.²⁹⁸ Dedit eis potestatem filius Dei fieri etc. De tertio Ro. VIII.²⁹⁹ Si autem filii et heredes etc. De quarto sic dicit: Quantum laborares, ut duces invenires, qui mortali te regi adduceret et pro teipsum sermonem faceret. Duces igitur totius generis humani, qui ad Deum pro nobis interpellationes faciunt, nonne honorandi sunt. Utique quidem honorandi sunt templa irrigantes Deo,

²⁹⁷ Jn. 15, 15.

²⁹⁸ Jn. 1, 12.

²⁹⁹ Rom. 8, 16.

(100^r)

iftennek es az zenteknek emlekevelyt tyztel | ueen. Elmeeq nemely
okoknak nemelyk | vetetyk az zenteknek tefteknek dragala | toffagara.
Es veth neegy okokat ezen da | mafcenus. Zent agofton aad evtevd okot |
hozza. Mert az zenteknek ev teftek vol | tanak iftennek taar hazy.
Criftufnak | templomy .Zent leleknek kenetenek | auagy malaztyanak
10 alabaftrom zelen | chey. ifteny kwt feyek. Zent leleknek || algyvy.
Elevzer az zentek voltanak iften | nek taar hazy. azert mongya. Mert
ezek | az az. az zentek lettenek iftennek fok vacho | ralo hazay.
vagy fok lakodalmy. Mafodzer | az zentek criftufnak templomy.
azert mon | datyk. hog ertelmnek myatta. az vr iften | lakozot az ev
teftekben. Kyrevl vgy mond | zent pal apofitol. Nem tугyatok mert
az | ty teftevek. az ty bennetek lakozo zent le | leknek temploma.
20 Azert myert nem vol || nanak tyztelendevek. az meg lelkefevlt iften |
nek templomy. az az. az zenteknek teftek. | Criftoftomus es vgy mond.
ember gyenyer | kevdyk kev falaknak rakafyban. iften ke |

(100^v)

deg gyenyerkevdyk zenteknek nyayafkodafyban. | Azert mongya
dauid ppheta az foktarban. | Vram zerettem te hazadnak ekeffegeet.
myne | mev ekeffegeet zeretted dauid. Nem zerettem | vram az te
hazadnak oly ekeffegeet. melyet | tezen maruan kevueknek kevlemb
kevlemb | fenlev volta. hanem azt zeretevm melyet | ad elevknek
malaztyanak kevlemb kevlemb | volta. Harmadzer az zentek zent lelek-
10 nek | malaztyanak alabaftrom zelenchey. azert || mongya damafcenus.
Az zentek io illat | nak kenety. Negyedzer az zentek ifteny kwt |
feyek. Azert mongya damafcenus. az zen | tek elueen byzonfagban.
mykoron zabadon | alnak iftennek elevtte. idueffeges kwt fe | yeket
adot mynekevnk vralkodo criftus. | az ev zentynek ereklyeyt. kyk
myuket meg | evtevzneq kevlemb kevlemb io tetellel. | Evtevdzer
az zentek zent leleknek algyvy. | kyrevl vgy mond zent agofton. Nem
20 meg || vtalandook az zenteknek teftek vagy ereklye | yek. hanem nagy
tyzteffeggel tyztelendevek | kyknek teftekkal eeltetet zent lelek. men-
den | io dolgokban. mykeppen nemevnemev |

et eorum memoriam venerantes. Aliae sumuntur quantum ad corporum ipsorum praetiositatem et ponit idem Damascenus et addit Augustinus V. per quas manifestatur praetiositas corporum sive reliquiarum sanctorum. Ipsa enim sanctorum corpora fuerunt promptuarium Dei, templum Christi, alabastrum spiritualis ungenti, fontes divini et organum Spiritus Sancti. Primo enim fuerunt promptuarium Dei, unde dicit: Hi enim promptuaria Dei, pura caenacula facti sunt. Secundo templum Christi, unde sequitur, quoniam per intellectum in corporibus eorum habitavit Deus; ait Apostolus:³⁰⁰ Nescitis, quoniam corpora vestra templum inhabitantis in vobis Spiritus Sancti sunt: Deus autem spiritus est. Quare autem non honoranda animata Dei templa et animata Dei tabernacula etc. De hoc etiam Chrisost. Homo in aedificatione parietum delectatur,

Deus autem in conversatione sanctorum. Unde Psalmus:³⁰¹ Domine dilexi decorem domus tuae. Quem decorem, non quem diversitas marmorum splendentium facit, sed quem praestat varietas viventium gratiarum.

(Ille decor carnem delectat, iste vivificat animam. Ille pro tempore deiicit et decipit oculos, iste autem in perpetuam aedificat intellectum.)

Tertio alabastrum spritualis ungenti. Unde ait: Unguentum boni odoris ex se manans sanctorum reliquiae tribuentes et nullus hoc decredat. Si enim ex rupe et firma petra aqua in heremo emanavit, et ex maxilla asini Samsoni sitiendi aqua venerat, multo potius ex martyrum reliquiis unguentum olens emanare incredibile, nequaquam est sitiensibus divinam virtutem ad ipsorum sanctorum honorem. Quarto fontes divini. Unde ait: Isti viventes in veritate cum libera praesentia Deo assistunt fontes nobis salutare dominator Christus sanctorum suorum praebuit reliquiae multiformia beneficia irrigantes. Quinto organum Spiritus Sancti. Hanc rationem assignat Augustinus in li. de civitate dicens: Non sunt contemnenda sed plurimum reverenda sanctorum corpora, quibus dum adhuc viverent, Spiritus Sanctus quasi quibusdam

³⁰⁰ I. Cor. 6, 19.; Vö. I. Cor. 3, 16.

³⁰¹ Ps. 23, 8.

(101^r)

algyvkal. az zenteknek ez velagban eeltevken. | harmadzer tyztel-
tetyk ez mynd zenteknek jnnepé | az tunya fagoknak meg tyztulafara.
Mert iol | lehet zenteknek keues jnnepévkét tyztellyevk. de | maga
meeg az keuefeket es tunyan reften | tyztellyevk illyevk. Es fokakat
ot el hagyonk | tudatlafag myat vagy el mulatas myat. | Azert ha az
zenteknek innepé napyan valamyt | el hagyonk. az zenteknek kev-
zevnfegeš jn | nepé napyan meg tellyefeythegeyevk. || Negyedzer
zereztevet az mynd zenteknek | jnnepé. az my jmadfagonknak kev-
nyeben | valo meg halgatafaert es meg nyerefeert. | Hog mykeppen my
myndnyayan ez may na | pon kevzevnfegeš az zenteket tyztellyevk. |
ezenkeppen az zentek es mynd egyetevmben | my erettevnk efedevz-
nek. hog ezenkeppen | iftennek irgalmaffagat kevnyeben nyer |
heffevk. Mert ha lehetetlen fokaknak kev | nyergefevkét megnem
20 halgatny. jgeen || lehetetlen lezen. az my erettevnk kevnyer | gev
mynd zenteknek jmadfagokat meg | nem halgattatny. Hog kedeg ez
may na | pon mynd az zentek evzue gyevlyenek kev |

(101^v)

zevnfegeš efedevzny my erettevnk. Ez meg mutat | tatyk az lataf-
bol. ky tevteneek ez jnnepnek | zerzefe vtan valo eztendevben. Mert
mykoron | ez mynd zent napyan. Zent peter egyhazanak | cuftofa
aytatoffagbol menden oltarokat meg | kerevlt volna. es hyvta volna
menden zen | teknek fegešdelmeet. Es vegezetre meg teert | volna az
peter oltarahoz. ot egy keuefet | nyvgouan. ev maganak kyvevle
10 ragatta | teek. Es jme lata ez cuftos kyralyoknak || kyralyat allany.
magaffagos zekben. Es | ev kevrenyevle maradny menden angelokat. |
Tahat el ievue az zvzeknek zvze zvz maria | nagy fenlev coronaban.
kyt kevuetnek | vala zvzeknek zamlalhatatlan fokaffaga. | haza foknak
nagy fokaffagaua. Ez zvznek | eleyben legottan kele. es zeket teuen
ev | melleye evltete. Ennek vtanna ievue ne | ly teueknek zevreben
20 evltevzevt ember. | kyt kevuetnek vala tyztelendev veneknek ||
fokaffa. Ennek vtanna el ievue nemely | maas es. pÿfpeky vagy papay
evltevzettel | eke evlt. kyt kevuet vala ev hozza hafonla | tos kar.
Ennek vtanna kedeg ievue vite |

organis ad omne opus bonum usus est.

(Unde Apost.³⁰² An experimentum quaeritis eius, qui in me loquitur Christus. Et de Stephano dicit, quod non poterant resistere sapientiae et spiritui, qui loquebatur etc. Item Ambrosius in exaemeron: Hoc est practiosissimum, quod homo divinae vocis fit organum, et corporalibus labiis exprimit caeleste oraculum.)

Tertio instituta est propter negligentiarum expiationem, licet enim paucorum festa agamus, adhuc tamen illa pauca negligenter saepe agimus et multa ibidem per ignorantiam vel negligentiam omittimus. Si igitur in aliis solennitatibus sanctorum, quas egimus, aliquid negleximus, in hoc generali festivitate supplere possumus, et de negligentia nos purgare valemus.³⁰³

Quarto et ultimo instituta est propter faciliorem nostrarum orationum impetrationem, ut sicut omnes sanctos universaliter hac die honoremus, sic et ipsi pro nobis insimul intercedant, ut sic Dei misericordiam facilius impetremus. Si enim impossibile multorum preces non exaudiri, constat quod valde erit omnium sanctorum pro nobis orantium preces non exaudiri.³⁰⁴ — — — — — Quia autem in hac die omnes sancti

ad intercedendum universaliter pro nobis conveniunt, ostenditur in quadam visione, quae sequenti anno ab huius sollemnitatis institutione contigisse narratur. Cum enim in hac die custos ecclesiae Sancti Petri ex devotione omnia altaria circumisset et omnium sanctorum suffragia implorasset, et demum ad altare Sancti Petri redisset, ibi paululum conquiescens extra se rapitur. Et ecce vidit regem regum in sublimi solio consistentem et omnes angelos is eius circuitu commorantes. Tunc Virgo Virginum in diademate praefulgenti advenit, quam innumeralis multitudo virginum et continentium sequebatur. Huic rex protinus assuerexit et posito solio iuxta se sedere facit. Post hoc advenit quidam vestitus pilis camelorum, quem sequebatur multitudo venerabilium seniorum. Deinde advenit et alius pontificali habitu decoratus, quem aliquorum chorus in habitu simili sequebatur.

³⁰² 2. Cor. 13, 3.

³⁰³ A folytatás a *Legenda Aurea* idézett fejezetének befejezése.

³⁰⁴ Rövid spekulatív részlet kimarad.

(102r)

zeknek zamlalhatatlan fokaffaga. kyknek vtan | na ievue kevlomb
kevlomb nepeknek veeghe | tetlen ferege. Azert mynd enne nagy fok
fagy | feregevk. menenek az kyralnak zeky eleyben. | es az kyralt terdre
efueen imadak. Az kedeg | ky az pyfpeky ruhaban vala. az veternyet
el | kezdde. es tevbby vtanna monda. Az angyal | kedeg ky az cultoft
vifely vala. ez lataft neky | meg magyeraza. Es az zepfezes zvzet
10 mon | da lenny az iftennek anyanak. Az teue zevr || ben evltevzet emb-
bert. monda lenni zent | ianos baptyftanak. mynd az pphetakkal es |
patryarchakkal. Az pifpeky ruhaba evltevzet | monda lenny Zent
peter apoftolnak az egyeb | apoftolokkal. Az tevb feregevket kedeg
monda | lenny. az zent vitezeknek. martyroknak. | confefforoknak.
es menden bodogoknak. | Kyk mynd azert ievttenek az kyralnak eley |
ben. hog halat adnanak az vr iftennek az | tyzteffegrevl. kyt ez may
20 napon tevttenek || evnekyk halando emberek. Es hog imadna | nak.
mynd ez zeles velagert. Ennek vtan | na az angyal viue evtet maas
helyre. ho | lot lata ferfyakat es azzonyallatokat. Neme |

(102v)

lyeket lata aranyas agyakon nyvgodny. ne | melyeket lata aztalnal
kevlomb kevlomb gye | nyerevfegevkkel evrevlly. Es nemelyeket
lata | mezeytelenevn es zegenyevn fegedelmet kvl | dulan. Es monda
az angyal ez helt lenny | purgatoryomnak. az lelket kedeg kyk gye |
nyerevfegevkkel beuelkevdnek. monda azokat | lenny. kyknek io
baratytol fok jmadfagok | myfek alamyfnak bevfeggel fegelnek vala. |
10 Az mezeytelen zegenyek kedeg valanak azok. || kyknek femmy nemev
fegedelm nem adatyk | vala. Paranchola azert az angyal az cuftol |
nak. hog ezeket mynd meg mondanya | papanak. Es hog az papa
mynd zentek | jnnepe vta. zerzene napot vagy jnnepet | menden
purgatoryombely lelkeknek. hog | akar chak keviz ymadfagogbol
lenne fegedelm | az zegeen purgatoryombely lelkekert. kykert | nem
lezen kyualt keppen valo fegedelm.:. |

103r—105v: Beiratlan

(106r)

- XI. *Kezdetyk az kys karachon napyara valo | predicacio.* |
Izrahelnek fyay vegyenek az barannak vere | bevl. es vefseek az ev
hazoknak felfev kyzebere. | Lezen kedeg nektek iegyevl az veer. az
ha | zakban kykben leztek. Es meg latom az | veert es el mullak tyte-

Postea vero processit innumerabilis multitudo militum. Post quos advenit turba diversarum gentium infinita. Omnes igitur ante regis solium advenerunt et ipsum flexis genibus adoraverunt. Is autem, qui in pontificali habitu erat, matutinas ceteris prosequentibus inchoavit. Angelus autem, qui praedictum custodem ducebat, eidem visionem exposuit afferens virginem in prima acie matrem Dei esse; vestimentum de pilis camelorum habentem Johannem Baptistam cum patriarchis simul et prophetis, pontificali ornatu habitu Petrum cum ceteris apostolis, milites martyres, turbam reliquam confessores. Qui ideo omnes ante regem venerunt, ut pro honore sibi hac die a mortalibus exhibito gratias agerent et pro universo orbe orarent. Deinde ad locum alium ipsum duxit et utriusque sexus homines

alios in stratis aureis, alios in mensis gaudentes diversis deliciis, alios nudos et inopes auxilium mendicantes ostendit. Dixit autem hoc locum purgatorium esse; gaudentes, quibus ab amicis per multa suffragia copiose subveniebantur, egentes vero esse quorum cura nullatenus habebatur. Iussit ergo, ut omnia ista summo pontifici intimaret, ut post festum omnium sanctorum diem statueret animarum, ut saltem generalia suffragia pro illis illa die fierent, qui specialia habere nequirent.

*In circumcissione Domini. Sermo XV.*³⁰⁵

Sument filii Israel de sanguine agni et ponent in superliminaribus domorum. Erit autem sanguis vobis signum in aedibus, in quibus eritis et videbo sanguinem et transibo vos, nec erit in vobis plaga

³⁰⁵ *Forrása: Paratus, De Temp. serm. 25.*

ket. Iem lezen ty | bennetek el puzteyto chapaas. mykoron | meg
 oftorozom egyptomnak fevldeeth. | Ezeket irta meg moyfes ppheta
 10 egyk kevný || venek tyzen kettevd rezeben. Vgy oluafatyk | ezen
 felye vl meg mondot moyfes kevnýeuben. | Hog az izrahel fyay vala-
 nak foglyok pharao kyral | nak hatalma alat fok eztendeyg. es vala-
 nak | nagy gyevtrelmben. Es evk kyaltanak vr iften | hez. hog bochat-
 na evnekyk zabadeytot. Vr iftê | kedeg kenyerevl ev raytok. kevd
 moyfehez | monduã. Lataam az en nepemnek gyevtrel | meet. es meg
 hallam az ev kyaltafokat. es | ievyel hog meg zabadoham evket pha-
 20 raonak || kezebevl es be vyzem evket az fevldre. ky foly | teyel es
 meezzel. Akarom kedeg elevzer pha |

(106^v)

raot es mynd egyptomnak fevldeet meg oftoroz | nom. de tynektek
 izrahel fyaynak kel venne | tek valamely barannak vereet. es azzal
 meg | [kel] jegyeznetek az ty hazatoknak aytoyat. Es my | koron el
 ievuendevk es meg oftorozandom | egyptomnak fevldeet. Valamely
 hazat le | lendek ez baran verrel meg iegyezueen. | az hazat megnem
 oftorozom. Yzrahel fyayn | kyk valanak pharao kyralnak hatalma
 10 ala | egyptomban. iegyeztetnek ezen embery nem || zetek. ky vala
 pokolbely erdegnek hatalma | alat. egyptombely kyralnak hatalma
 alat. | az az. fetetfegnek kyralyanak hatalma alat | olyha evt zaz
 eztendeyg. es fenkynek myatta | megnem zabadulhatnak vala. Es
 kyaltnak | vala az regy zent atyak vr iftenhez. hog bo | chatna nekyk
 meg zabadeytot. Vegezetre | az kegyelmes irgalmas vr iften irgalmas |
 fagra indultatuan le zalla es meg zabadey | ta evket erdegnek hatalma-
 20 bol. Ez artatlan || barannak vereen ertetyk. iefus criftufnak | zent
 vere. Azert mongya zent peter apoftol | elfev kevnýuenek elfev reze-
 ben monduan. |

(107^r)

Nem vattok meg valtatan romlando aran | nyal es ezevftel. de vat-
 tok meg valtatan | az artatlan barannak iefus criftufnak ve | reuel.
 Ez az artatlan baran. mely artatlan | barant reegtevl fogua keuant
 vala jfayas | ppheta monduan. bochaffad el vram iften | az fevld
 zabadeyto barant. Ez az baran | melyet kereztelev zent ianos. jmmar
 ez ve | lagnak el ievtnek mutata monduan. | Imehol vagyon iftennek
 10 baranya. ky el || vezy ez velagnak bevneet. Ez az artatlan | baran. ky

disperdens cum percussero terram Aegypti. Exod. XII.³⁰⁶ Nota sensum istius historiae. Legitur in Exod. III.,³⁰⁷ quod filii Israel erant captivi in Aegypto sub potestate pharaonis annis multis et erant in magna afflictione et clamaverunt ad Dominum, ut mitteret eis liberatorem. Dominus autem misertus eorum, misit ad Moysen dicens: Vidi afflictionem populi mei et audivi clamorem eorum et veni ut liberem de manu pharaonis, et ducam eos in terram lacte et melle fluentem. Volo autem plus pharaonem plagere

et totam terram Aegypti. Sed vos filii Israel debetis accipere sanguinem cuiusdam agni, et signare cum eo ostia domorum vestrarum. Et cum venero et plagavero terram Aegypti, quaecumque domum invenero signatam sanguine illo, non plagabo. Per filios Israel, qui erant sub potestate pharaonis in Aegypto, significatur genus humanum, quod erat sub potestate diaboli, regis Aegypti, idest tenebrarum fere quinque milia annorum, et per nullum liberari potuit. Et clamabant antiqui patres ad Dominum, ut mitteret eis liberatorem. Tandem misericordia motus misericors Dominus descendit et liberavit eos de potestate diaboli. Per sanguinem agni immaculati intelligitur sanguis Jesu Christi. Unde I. Petri I.:³⁰⁸

Országos Széchényi Könyvtár

Non corruptibilibus auro et argento redempti estis, sed praetioso sanguine agni immaculati et incontaminati Jesu Christi. Hic est agnus ille, quem propheta Isa. XVI.³⁰⁹ diu desideravit dicens: Emitte agnum Domine, dominatorem terrae. Hic est etiam agnus ille, quem Johannes Baptista iam venisse demonstravit dicens: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi.³¹⁰ Agnus ille hodie sanguinem suum pro nobis fudit, ut nos introduceret in terram fluentem lac et mel, idest in aeterna

³⁰⁶ Exod. 12, 7.; 12, 13.

³⁰⁷ Exod. 3, 1—14 rövid összefoglalása.

³⁰⁸ I. Petr. 1, 18.

³⁰⁹ Is. 16, 1.

³¹⁰ Jn. 1, 35.

ez may napon my erettevnk az | ev zent vereet ky evtte. hog mynket
 be vyn | ne meezzel es tevel folyo fevdre. az az me | nyeknek evrek
 evrevmere. Meg kel kedeg | mynekevnk tudnonk ezt. hog ez aldót
 artatlan | baran my erettevnk heetzer hullata az ev zent | vereet. hog
 mynket meg mofna az heet ha | lalos bevnekebev. kykkel evtet oh
 20 iay gyakorta | meg bangyvk. Elevzer ez artatlan baran || ky evtte
 az ev zent vereet ez may napon az ker | nyevl metelefben. Es ezt
 teue az elfev halalos | bevn ellen. az az. az keulfeg ellen. Mert az |

(107^v)

elfev ember adam fel emele ev magat iften | ellen. keulfeg mya.
 keuanuan hafonlattatny | iftenhez. Criftus vronk kedeg ez ellen
 hafon | lattata bevnefhez evmagat. akoron myko | ron ev magat meg
 alaza annera. hog | akara kevrnyevl meteltetny mykeppen bev |
 nes. Nem hog valamynemev bevnt vet | volna fel iduezeytenk ihs.
 hanem chak az | bevnefnek iegyet. az az. az kernyevl meteleest. |
 10 Mert az kernyevl metelees zereztetet volt az || eredendev bevn ellen.
 azonkeppen mykeppê | maftan az kereztfeg. hanem chak hog az |
 kernyevl netelees nem nytotta meg em | bereknek menyorzagot. de
 kevidette az lel | keket abrahamnak kebeleben. hol varyak | vala
 az meg valtaft. Criftus vronknak | kedeg nem volt eredendev bevne.
 mert | bevn nekevl fogantatot es zvletet. Annak | okaert nem volt
 20 zevkes kernyevl meteleest | fel. de maga hog eleget tenne az my ke ||
 uelfegevntert. ennek okaert evmagat | alaza az kernyevl meteleestben.
 es az ev | zent artatlan vereet ky evtte my erettevnk. |

Országos Széchényi Könyvtár

(108^r)

Mafodzer ky evtte az ev zent vereet ez artatlan | baran. az ev imad-
 faganak ideyen. Ezrevl vgy | yr zent lukac kevrnyuenek huzon kettevd
 re | zeben monduã. Mykron el kevzeleytene | ev kenyanak horaya
 jdeye. monda ev taneyt | uanyinak. Evlyetek jt addeg. myglen el |
 menyek es jmadkozyam. Es el mene ev | tevlvk egy kev hagyhtafnera.
 es ev teer | deyre le teerdepelueen. jmagya vala ev | zent atyat mon-
 10 duan. Atyam ha lehet || mulyeek el tevlem ez pohar. demaga | byzon
 nem mykeppen en akarom. de my | keppen te akarod. Es levn ev
 vereyteke. | mykeppen fevdre folyo veernek cheppey. | Ez ev zent
 vereet evtte ky ez artatlan ba | ran. az mafod halalos bevn ellen. az
 az. | az restfeeg ellen. kyuel az vr iftent gya | korta meg bangyvk.
 Yduezeytevnk ihs | jmadkozyk vala. nem azert hog ev jmad | faggal
 20 zevkes volt volna. de azert jmad || kozeek. hog mynekevnk jmadko-
 zafnak | formayat mogyat adnaya mutatnaya. | mynt magyerazo yraas
 mongya.: |